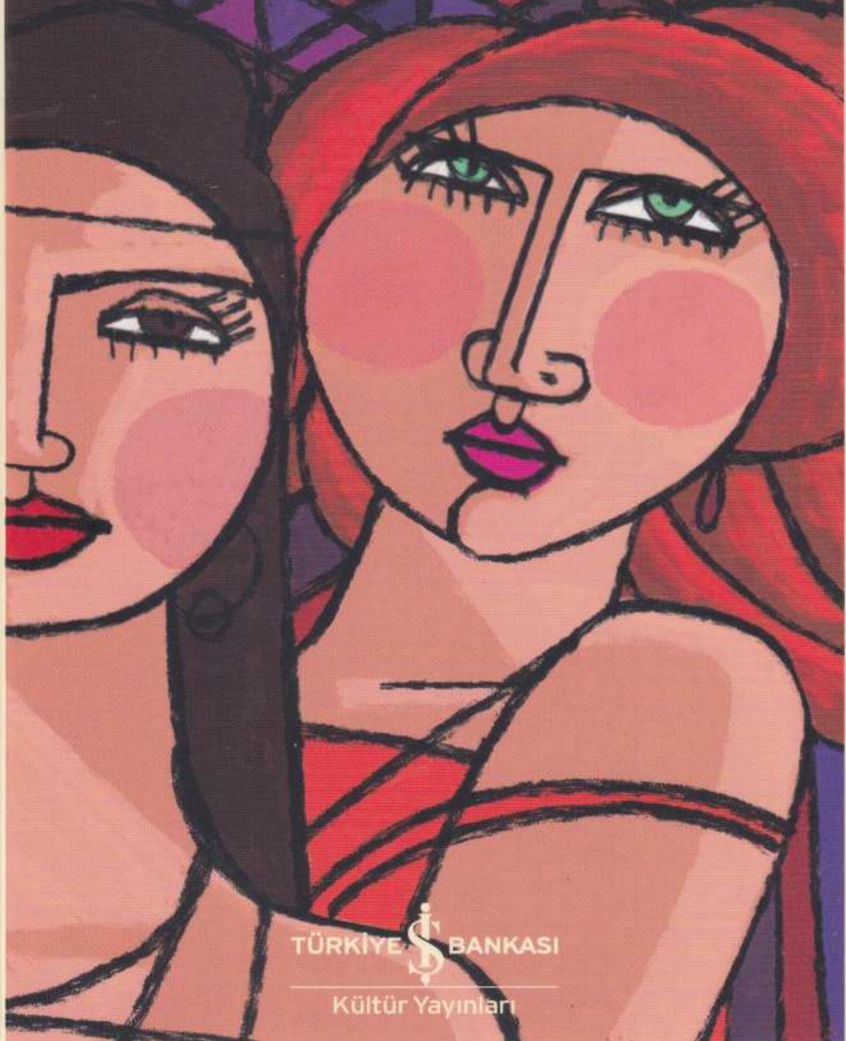
TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 61

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

SELAHATTİN ENİS

ZANİYELER

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ

SELAHATTİN ENİS
ZANİYELER

UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
ORHANİYE MATBAASI, İSTANBUL
1342-1339 [1923]

Sertifika No: 40077

EDİTÖR
AYŞEGÜL ÇAKAN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
IŞIK M. ERDAL

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: EKİM 2021, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-699-4

BASKI
DÖRTEL MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
ZAFER MAH. 147. SOK. 9-13A
ESENYURT İSTANBUL
Tel. (0212) 565 11 66
Sertifika No: 40970

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: ÖMER ASLAN

1976 yılında Oltu'da doğdu. Lise yıllarında klasik ve modern Arapça kurslarına katıldı. Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. Üniversite yıllarında ve mezun olduktan sonra İstanbul'da çeşitli yayınevi ve kitabevlerinde çalıştı. Halen Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı'nda çalışmaktadır.

Roman

zaniyeler

SELAHATTİN ENİS

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Ömer Aslan

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Sunuş

Selahattin Enis kişiliği, edebiyat anlayışı ve eserleriyle çağdaşlarından farklı bir duruşu olan, nevi şahsına münhasır yazarlarımızdandır. Edebiyatçıların mizaç bakımından ağırbaşlı, sakin, hassas ve munis bir insan diye anlattıkları Selahattin Enis, yazar kimliğiyle oldukça öfkeli, hınçlı ve karamsar olarak değerlendirilir.

Edebiyat vadisinde erken yaşlarda kalem oynatmaya başlayan Selahattin Enis'in gençlik yıllarındaki ilk ürünleri romantik mensurelerden ibaretken, olgunluk dönemi eserlerinde dilinin ve üslubunun oldukça keskin ve pervasız olduğu görülür. Selahattin Enis realist ve belki de natüralist bir yazardır. Hatta bazı meslektaşlarına göre realizmin zirve ismi Zola'ya bile taş çıkaracak kadar vardır. Eserleri dönemin edebiyat çevreleri ve iktidarı tarafından ahlaki açıdan aşırı, saplantılı, müstehcen ve rahatsız edici görülür. 1918 yılında yayımladığı "Çingeneler" adlı hikâyesi dolayısıyla ahlaksızlıkla yargılanır, ancak ceza almaz. Bu yargılanma sürecini ve davaya, aynı zamanda da edebi anlayışına ilişkin savunmasını *Kaplan* mecmuasında yayımlar.[1] Düşünceleri, yazıları ve eserleri sebebiyle çeşitli eleştirilere, özellikle kadınlara dair gençlik yıllarında yazdığı yazıları ve düşünceleri dolayısıyla polemiklere, hatta nefret ve husumetlere konu olan Selahattin Enis, eleştirilerinin genele atfedilmesinin

1 Selahattin Enis, "Çingeneler Unvanlı Hikâyemden Dolayı Mahkemeye Sevkim ve Mahkeme Huzurunda Suret-i Müdafaam" *Kaplan*, 25 Ekim 1919, S. 1, s. 13-16.

yanlış olduğunu, meslek anlayışı ve toplum yararı gereği gözlemlerini hiçbir şekilde yumuşatmadan, olduğu gibi eserlerinde işlediğini zaman zaman dile getirmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nda askerliğini cephe gerisinde, İstanbul'da ihtiyat zabiti (yedek subay) olarak yapan yazar, özellikle Şişli, Taksim, Beyoğlu, Moda ve Adalar'da yüksek sosyetenin, zenginlerin, vurguncuların, edebiyatçıların, gazetecilerin ve üst düzey devlet adamlarının sefahat içerisindeki yaşamları ile cephelerden sakat ve hasta dönen erat ve sefalet içinde kıvranan halkın yaşantısını yakından gözlemleme imkânı bulmuş ve *Zaniyeler*'de bu gözlemlerini adeta bir tanık hassasiyetiyle, bütün çıplaklığıyla, pervasızca işlemekten geri durmamıştır.

Bu natüralist tarz ve duruşuyla gidişatın tersine kürek çeken Selahattin Enis, edebiyat piyasasında deyim yerindeyse mimlenmiş, ancak kendisi olmaktan asla vazgeçmemiş ve taviz vermemiştir. Yaşadığı zamana tanıklık etmiş, özellikle İkinci Meşrutiyet sonrası toplumdaki siyasi, sosyal, kültürel zeminlerde baş döndürücü bir hızla meydana gelen büyük değişimleri, savruluşları gözlemlemiş bir kalem ehli olarak, gördüklerini kendi penceresinden ve kendine özgü bir tarzda dile getirmiştir. Aydın, edebiyatçı, gazeteci, bürokrat ve sonradan görme tüccar gibi her meslekten insanın iç dünyasını, hayat felsefesini, kadına ve kadının toplumda değişen statüsüne bakışını dile getirmiş olması da toplumsal tarih açısından ayrıca değerlidir. Belki de çağdaşları arasındaki hiçbir edebiyatçı yaşadığı dönemi ve kadın hakkındaki düşüncelerini onun kadar açık, net, samimi ve hatta aşırı da denebilecek biçimde dile getirmemiş, getirememiştir.

Ömrünün son yıllarında edebiyat çevrelerine kırgın olduğu söylenir. Öldüğünde, hakkının teslim ve kendisinin yeterince takdir edilmediği dostları, çeşitli edebiyatçılar ve kalem erbabı tarafından dillendirilmesine rağmen maalesef bu tutumun uzun yıllar değişmeden devam ettiği de ortadadır. 1950'lere kadar yazılan edebiyat tarihlerinde Selahattin Enis isminin dahi geçmemesinin ne tür bir sebebi olabileceğine dair

kanaatini Behçet Necatigil, yazarın ölümünün 35. yılı münasebetiyle kaleme aldığı bir yazısında şöyle dile getirmiştir:

> ..."Natüralizm çığırına bağlı bulunduğunu ve Zola'yı örnek olarak aldığını çeşitli zamanlardaki makale, savunma ve konuşmalarında açıkça bildirmiş, bu çığırın ana ilkelerinin neler olduğunu anlatmış olan" (Cevdet Kudret) yazarın, hiç değilse *Zaniyeler* romanının yeniden bastırılması çok yerinde olur. Çünkü bu romanın, Birinci Dünya Savaşı İstanbulu'nun sorumsuz, yozlaşmış, zenginlik bezgini yüksek sınıf kesiti olması yanı sıra, günün gözde edebiyatçılarının içyüzlerini yansıtan özel bir değeri de var. Romandaki kişilerden bazılarının (Yahya Cemal, Celâl Tahir, Rıfat Melih vb.) Yahya Kemal, Celâl Sahir, İzzet Melih vb. oldukları anlaşılıyor. Bu cesaret, Selahattin Enis'in niçin sonralara geçmesinin, günümüze gelmesinin önlendiğini, bir tür unutturulmaya mahkûm edilişini de aydınlatıyor. Son yıllarda yapılan yayınlara bakılırsa bu durumun değişmeye başladığı söylenebilir.[2]

Selahattin Enis'e asıl şöhretini kazandıran eseri *Zaniyeler*'dir. *İleri* gazetesinin 18 Haziran 1922 tarihli sayısında ertesi gün başlayacağı haber verilen bir tefrika duyurusu yer almaktadır:

> *Fitnat'ın Sergüzeşti*
>
> Yarından itibaren tefrika suretiyle neşredeceğimiz bu meraklı ve hakiki [realist] romanı karilerimize [okurlarımıza] hassaten tavsiye ederiz. Son harp seneleri memleketi kasıp kavuran felaketler arasında mühim bir amil-i tahrip [yıkıcı faktör] vazifesi ifa etmiş olan kibar kokotlarımızdan birinin hayatı ve yaşadığı muhit bütün üryanlığıyla bu sahifelerde teşrih edilecektir.

Kimin eseri olduğu belirtilmeyen *Fitnat'ın Sergüzeşti* 19 Haziran-6 Ekim 1922 tarihleri arasında 77 bölüm olarak

---

2 Behçet Necatigil, *Düzyazılar I*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2016.

tefrika edilmiştir. Tefrikanın 9. bölümüne kadar yazar hakkında hiçbir bilgi verilmediği, bu bölümde ise yazar isminin "S. E." olarak yazıldığı görülmektedir. 63. bölümde ise yazar adı "S. Enis" olarak yazılmış ve bölüm sonuna bir not eklenmiştir:

> *Fitnat'ın Sergüzeşti,* Selahattin Enis Bey tarafından yazılmaktadır. Kıymeti imzadan fazla eserde arayan bu mütevazı genç meslektaşımız romanına ismini koymamış yalnız isminin ilk harfleri olan S. E. harflerini koymakla iktifa etmiştir. Halbuki karilerimizden [okurlarımızdan] aldığımız müteaddit [sayısız] mektuplarda *Fitnat'ın Sergüzeşti* muharririnin ismi sorulmakta olmasına binaen biz de bugünden itibaren muharririnin ismini yazmaya mecbur olduk.

64. bölümden sonra da yazarın ismi açık bir şekilde Selahattin Enis olarak yazılmıştır.

"Fitnat'ın Sergüzeşti" adı "Zaniyeler" ile değiştirilmiş kitabın ilk baskısı 1923 yılında yapılmıştır. Biz de elinizdeki romanı bu ilk baskıyı esas alarak yayıma hazırladık. Kitap baskısı ile tefrika karşılaştırıldığında sadece isminin değişmediği, romanın özellikle giriş kısmının kısaltılarak büyük oranda yeniden yazıldığı görülmektedir. İlerleyen sayfalarda da bazı değişiklikler yapılmıştır. Yine kitap baskısında bazı yan karakterlerin isimlerinin de değiştirildiği görülmektedir. Örneğin gazeteci Vahit Bey, Fehmi Bey olarak; hizmetçi Eleni ise Anjel olarak değiştirilmiştir. Kitap baskısında bir iki yerde eski haliyle unutulan bu isimler ve iki isimli karakterlerin isimlerinde meydana gelen hatalar düzeltildi.

Zaniyeler yayımlandıktan bir yıl sonra Mehmet Rauf'un başyazarlığını yaptığı *Süs* mecmuasının 23 Şubat 1924 tarihli 37. sayısında, imzasız bir paragraflık tanıtımla eserden iki üç sayfa alıntı yayımlanmıştır. Bu bir paragraflık tanıtım yazısı yazara ve eserlerine bakışı yansıtması açısından dikkat çekicidir:

> Bütün okuyanların üzerinde derin bir iz bırakacağına şüphe etmediğimiz bu eser son günlerde neşrolunan kitaplar arasında en şayan-ı dikkat bir romandır. Selahattin Enis'in bütün yazılarında insanlara ve cemiyet-i beşeriyeye [topluma] karşı Alazola [Zolavari] bir kin ve husumet vardır. En küçük hikâyelerinden tutunuz da bu son romanına kadar bütün mevzuları mutlak bu kin ve bu husumetin ilham ve tesiri altında intihap edilmişlerdir. En alelade vakalardan bir sebep ve bahane ile bu husumeti izhar için bin bir fırsat bulan muharrir Harb-i Umumi'de [Birinci Dünya Savaşı] Şişli hayatının fuhuş ve sefahatine dair olan *Zaniyeler* hikâyesinde ne zengin ve galeyankâr [coşkulu] bir mevzu-i tasvir [anlatı konusu] elde ettiği kolayca anlaşılır.

Zaniyeler'in Latin harfli ilk baskısı yazarın ölümünden bir yıl sonra 1943 yılında yapılmıştır. Bu baskıda eserin dönemin ihtiyacına göre kısmen sadeleştirilmiş olduğu görülmektedir. Kimin sadeleştirdiğini bilmediğimiz bu çalışmadan da istifade ettik. Eser yayıma hazırlanırken yazarın üslubuna sadık kalınarak günümüzde yaygın kullanılmayan Arapça ve Farsça kelime ve terkiplere uygun karşılıklar verilmek suretiyle sadeleştirildi. Kelime anlamı "zina eden kadınlar, fahişeler" olan *Zaniyeler*, bir dönem hayatının bir kadının günlüğü üzerinden anlatımı şeklinde kurgulandığı için bölüm başlarında tarihler verilmiştir. Bu rumi tarihler miladi tarihe dönüştürüldü. Kurum ve meslek isimleri ve korunması gereken sair hususlar aynen korunarak gerek görüldüğünde dipnotlarla açıklandı. Yazarın, deyimleri yaygın bilinen şekilleriyle kullanmadığı görülecektir. Yazarın bu tercihine müdahale edilmedi ve metin akışı içerisinde de anlaşıldığı için bu tarz kullanımlara dipnot verilmedi. Selahattin Enis ve eserleri hakkında daha geniş bilgi almak isteyenler Vahit Tane'nin *Türkiye'nin Émile Zola'sı Salahaddin Enis* kitabına müracaat edebilir.

Ömer Aslan

Aşağıda kaydettiğim satırları büyük ve meşhur Fitnat Hanım'ın günlüğünden alıntıladım.

Eminim ki Fitnat'ı hepiniz tanır ve bilirsiniz. Gözleriniz onu görmediyse bile hiç şüphesiz ki kulaklarınız onun velveleli hayatının ahenkli menkıbelerini işitmiştir.

Fitnat maceralarla dolu bir ömrü ihtiva eden bir isimdir.

Fitnat bir kadından ziyade Allah'ın İstanbul'a musallat ettiği bir afettir. Vebalar nasıl memleketlerin üzerinden bir ölüm kasırgası gibi geçerek ardında ölü bedenlerden oluşan yığınlar bırakırsa Fitnat da geçtiği ve yürüdüğü yollarda ölümler ve harabeler bırakmıştır. Keza yıldırımlar düşmek ve yakmak için nasıl sivri doruklar, semaya yükselen binalar ararsa Fitnat da hurdahaş etmek için hemen her zaman çıkıntılar ve irtifalar aramıştır.

Tanrı muhtemelen onu, insanlığın kaldırımlarda sürünen aç sınıfının tok sınıfa karşı hissettiği intikamı almakla görevlendirmiştir. Eğer bu hakikaten böyle ise bu kadın görevini tamamıyla ve layıkıyla yerine getirmiştir.

Fitnat yüksek tabakada yaşayan kokotlardandır. Adasıyla, Moda'sıyla, Şişli'siyle, İstanbul'un bütün zevkusefa mıntıkaları yıllarca onun velveleli hayatına şahit olmuştur.

Gerçi o bugün münzevidir, fakat onun bu inzivasında ufka inen güneşin şeklini ve görkemini hatırlatan bir ihtişam ve kuvvet vardır.

Fitnat hayatında hiç kimseyi ama hiç kimseyi sevmemiştir. Ömrü gürültülü olduğu kadar ruhu bir çöl gibi bomboştur. Çöl, çöl... Bu çölden ne kadar yolcu "ayakları param-

parça ve bağırları kan ve mustarip" geçti, ne kadar yolcu bu çölün ateşten kumları üstünde şiddetli hararetten helak oldu; fakat hiçbirisi bu çölde bir an bile misafir olamadı, bir an bile misafir olmaya layık görülmedi.

Onun günlüğünü okuduğumuzda biz, sevgili okur, o günlüğün satırlarında kendimizi bulacağız, Harb-i Umumi[1] devrini ve o devrin kodamanlarını bulacağız. Sokaklarda, kaldırımlar üzerinde aç sinekler gibi öldüğümüz günlerde karşılarında el pençe durduğumuz insanlar tarafından açlığımız ve acılarımızla nasıl çirkin bir şekilde eğlenildiğini göreceğiz. Sabahleyin bize, "Vatan, vatan!" diye bağırarak bir imzasıyla bizi ölümlere sürenlerin aynı günün gecesinde Fitnat'ın muhitinde şampanya kadehleri ve kadın dudakları arasında nasıl keyifli ve neşeli saatler yaşadıklarına, kanepeler ve halılar üzerinde nasıl bir fuhuş ve zevk mahmurluğuyla sarhoş olup sızdıklarına şahit olacağız.

Gerçekten bunlar büyük adamlardır, gerçekten memleketin en zengin ve en yüksek kısmına mensup kimselerdir. Yüksek ve büyük... Fakat bunların bütün yükseklikleri caddelerden otomobille geçip etraflarına dehşet saldıkları ana mahsustur. Halbuki onların bu büyüklükleri altında ne sefil küçüklüklerin saklandığını anlamak için onları Fitnat'ın odasında, Fitnat'ın günlüğünde görmeliyiz; o vakit kendi kendimize, "Bu adamlar mıdır ruhlarımızda ölüm ve kâbus etkileri meydana getirenler, küçük bir hareket ve işaretleriyle milyonlarca halkın hayat ve mukadderatında hüküm ve nüfuz sahibi olanlar bu adamlar mıdır?" deriz.

Fitnat gerçekten güzel, çok güzel bir kadındır. Ancak ne acıdır ki Yaradan bütün güzelliği yalnız onun dış görünüşüne vermiş ve buna rağmen içini eksik ve kof bırakmıştır. Onun ruhu, içinde binlerce kötülüğün eridiği sihirli bir potadan başka bir şey değildir. Bu pota senelerce etrafına ve geçtiği yerlere zehirli bir duman yaymış ve bu duman kime çarptıysa onu zehirlemiştir.

---

1 Birinci Dünya Savaşı.

Fitnat iyi gün görmüş, fakat sonra sefalete düşmüş bir ailenin kızıdır. Bu aile Rumeli'de zengin ve servet sahibiydi. Balkan Harbi'nden sonra kopan göç seline katılarak buraya geldiler. Bütün çiftlik ve mülklerini orada bıraktılar.

Hal böyleyken bu aile, sefaletlerine rağmen İstanbul'da kızlarının iyi eğitim almasını sağladı ve ellerinden geldiği kadar kızlarının iyi yetişmesine özen gösterdi.

Güzelliği, keskin ve kıvrak zekâsı, mektepte bulunduğu zaman bütün arkadaşlarını etrafında topladı. Ve o, daha mektepteyken tek başına bir güneş gibi parladı. Onun sözlerinde nasıl bir efsun vardı ve gözleri nasıl bir sihirle doluydu; bu noktayı hiçbir arkadaşı çözememesine rağmen hepsi de ona sürükleniyordu.

Fitnat, babasının iyi günlerini pek az gördü, evlenene kadar ömrünün neredeyse tamamı geçim zorlukları altında geçti. Onun yüksek hayata ve göğe yükselen zirvelere karşı hissettiği kinde bu noktanın çok derin tesirleri oldu, çünkü mahrumiyet nedir bizzat tattı, sefalet nedir bizzat hissetti. Ve onda şu kanaat oluştu ki para, ne emeğin ne de zekânın mahsulüdür. O öyle serseri bir ırmaktır ki kaynağı kadar döküldüğü deniz ve döküldüğü deniz kadar da kaynağı meçhuldür.

Fitnat'ın Hasan Rıfat Efendi ile evliliği doğrudan doğruya bir tesadüf eseridir.

Konya'dan İstanbul'a evlenmek ve para yemek için gelen Hasan Rıfat Efendi, Konya'nın ileri gelen zenginlerinden biri ve bir tiftik tüccarıydı. Bir gün Fitnat'a tramvayda rasgeldi. Beyazıt'ta tramvaydan inecekken elinde olmadan ta Aksaray'a kadar tramvaydan çıkamadı. Ve Aksaray'da Fitnat'ın tramvaydan atladığını görür görmez o da peşinden atladı. Uzaktan, belli etmeksizin onu evinin kapısına kadar takip etti.

İstanbul'a evlenmek için gelen Hasan Rıfat Efendi, o gün bu kızla evlenmeye kendi kendine karar verdi. Araştırıp soruşturdu. Namuslu bir aile olduğunu öğrendi.

Hasan Rıfat Efendi'nin teşebbüsünü Fitnat'ın ailesi hiç de fena ve uygunsuz görmedi. Hatta bu evliliğin kendilerine gelecekte faydasının da olabileceğini düşündüler.

Aslında Fitnat bir gün hayatında mühim bir dönüşümün olacağını içten içe seziyordu. Onun için ailesinin bu teklifi karşısında birden sendeledi. Durakladı, şaşırdı. Bu öyle bir andı ki şuuru altüst olmuştu. Kendini uçuruma atan biri gibi gözlerini kapadı, tıpkı bir uçuruma düşer gibi, "Peki!" dedi.

Nikâh ve düğün bir hafta on gün içinde oldu.

Kocası yüz görümlüğü olarak ona suları[1] zümrütle işlenmiş gayet ağır bir gerdanlık taktı. Ve o gece Fitnat kendini onun kollarında buldu.

Hasan Rıfat Efendi çirkin bir adam değildi. Sadece hantaldı; abani[2] sarığı, elifi[3] şalvarıyla fena bir giyinişi vardı. Bu tarz giyinişine rağmen düğün gününe mahsus olmak üzere boynuna geçirdiği yakalık boğazında eğreti bir halde duruyor ve zavallı Hasan Rıfat Efendi'nin görünüşünde boynu hamuda vurulmuş bir araba beygiri etkisi yapıyordu.

Hasan Rıfat Efendi bu hamut içinde sıkılıp bunaldıkça kendi kendine, "Ne yaparsın, tahammül gerek!" diyordu.

Fitnat'la Hasan Rıfat Efendi evliliklerinin ardından bir hafta İstanbul'da kaldılar kalmadılar, Konya'ya hareket ettiler.

---

1 (Fr. *soutache*): Giysi ya da mücevherlerde kenar süsü.

2 Genelde sarık, bohça ve kundak yapmak için kullanılan ve turuncu işlemeleri olan sarımtırak bir kumaş türü.

3 Kalça kısmı daha geniş olan bir şalvar türü.

Günlük

Konya, Meram Bağları

İşte tam altı aydır Konya'dayım. Hamdolsun kış geçti ve yaz geldi de biraz ruhum açıldı. Bu yabancı memlekette kış meğer ne can sıkıcıymış!

Sabahleyin uyandığımda kocamı bahçede, başında takkesi ve sırtında Şam hırkasıyla güllere karşı kahvesini içerken buldum. Beni pencereden görür görmez:

— Nafizlerin Mustafa Efendiler haber gönderdiler, oraya davetlisin, diye bağırdı.

Meram Bağları'na taşınalı on beş gün oluyor ki hemen her günüm bir bağda ve bir misafirlikte geçiyor.

Doğrusu bu memlekette adım "İstanbullu"dur. Ve hâlâ altı aydan beridir ki bana şeytan türünden bir mahluk olarak bakıyorlar. Bu davetler samimi olmaktan çok "şeytan"ı daha yakından görmek arzusuyla yapılıyor; hem bana yaklaşmak hem benden uzaklaşmak istiyorlar ve tabiatıyla gülünç bir hal alıyorlar. Tabii bu hal yalnız yaşlı kadınlarda var. Yoksa genç kızlar sıkılmasalar beni kolları üstünde gezdirecekler. Dikkat ediyorum da yürümesini bilmeyen bu toy kızcağızlar şimdi benim yürüdüğüm gibi yürümeye uğraşıyor, benim söz söyleyişimi taklit ediyor, dudaklarını benim gibi boyamaya ve parmaklarını benim gibi cilalamaya çalışıyorlar.

Rahatım gayet iyi. Köşkümüz çok güzel, adeta ağaçlar arasında kaybolmuş bir yuvayı andırıyor. Yalnız içindeki eşyalar pek demode. Üstünde çifte lambalı konsoluyla, kanepe ve koltuktan mahrum basit ve demode sedirleriyle hiç kimse bu eve memleketin en zengin tiftik tüccarı Hasan Rıfat Efendi'nin evi diyemez. Hal böyleyken köşkü olabildiğince düzenledim, konsol ve sedirleri hizmetçi kızların odalarına ve izbeye indirttim.

Evi yoluna koymak için bu işlerin devamlı bir şekilde yapılması gerekiyor; fakat gezintiden ve eğlentiden baş aldığım yok ki...

Gerçi kocam ilk önce gâvur icadıdır diye şezlong ve lavaboyu yatak odasına sokmak istemedi; fakat sonra bunlardan o kadar hoşlandı ki mümkün olsa selamlığa bile şezlong ve lavabo yerleştirecekti.

Hatta bir gün selamlık[1] odası için şezlong ısmarlamaya kalkışmasın mı? Bin güçlükle kendisine mani oldum ve şezlongun ancak yatak odalarına has eşyalardan olduğunu söyledim. Hayretle yüzüme baktı:

— Bu yaylı sandalyede daha rahat oturuluyor da... Misafirlere daha iyi ikram olunmaz mı? dedi.

Bu söz üzerine uzun uzun güldüm. Kızdı ve:

— Siz İstanbullular... diye küçümsedi.

Burada hayatım çok iyi. Emrime amade hizmetçilerim var, arabam var. Akşamüzerleri istasyona doğru gezintiye çıktığım zaman şaşkın gözlerin adım adım beni takip ettiğini hissediyorum. Her yerde benden bahsediliyor, benim hikâyelerim anlatılıyormuş.

Kocam çok saf bir adam. Başından abani sarığını ancak çıkartabildim, fakat mümkün değil ayağından elifi şalvarını çıkarttıramıyorum. Her defasında, "Hanım, burası İstanbul değil. Sonra beni tefe korlar da arkamdan türkü çıkartırlar" diyerek çekiniyor.

Elimde onu bir balmumu gibi eritmeme rağmen dış görünüşünü muhafazada ısrarcı davranmak istiyor. Bu yüzden ben de o kadar üstüne düşmüyorum.

Emirlerim daima yerine getiriliyor ve bir sözüm asla iki olmuyor. Konya'dayken çok sıkılıyordum, fakat şimdi Meram Bağları'nda yaz, tadına doyulmaz bir lezzetle geçiyor.

Bazen sabahları erkence kalkıyorum. Bahçeye iniyorum. Her taraf temiz bir yeşillik içinde uzayıp gidiyor. Çoğunlukla havuzun başındaki geniş elma ağacının altında kahvaltımı yapıyorum. Her şey gibi burada süt de, yumurta da, bal da, tereyağı da taze. Tereyağı üstünde henüz ayranlarını, süt ve

---

1 Eskiden konak, köşk ve evlerin erkeklere ayrılan bölümü; hariciye de denirdi. Genellikle evlerin ön tarafında yola bakacak biçimde yapılır, kapısı doğrudan ana yola açılırdı.

yumurtalar sıcaklıklarını, bal ise arıların kanatlarındaki çiçek tozlarını muhafaza edecek kadar taze.

Sonra gideceğim davetlere hazırlanıyorum. Bağlarda ellerimizle üzümleri koparak buz gibi sulara daldırıyoruz. Üzümlerin, sapsarı üzümlerin su içinde kadifelenmiş bir duruşu var ki insanı mest ediyor. Bağlarda havanın sıcaklığına rağmen asırlanmış çınarların altı serin. Güneş ışıkları adeta yemyeşil bir renk içinde yapraklardan süzülerek üstümüze iniyor.

Bu bağ eğlentilerinde ilk işimiz salıncak kurmak oluyor. Salıncaklar kurulduktan sonra neşemiz yerine geliyor. Yaşlı hanımlar her ne kadar hareketlerimi fazla hoppa ve hafif buluyorlarsa da bu İstanbulluya karşı mahcup bir duruma düşmemek için hoş görmeye uğraşıyorlar. Onların düşüncesine göre evli bir kadının salıncakta kolan vurması[1] yakışık almazmış!

Yaşlı hanımların gözlerinde gördüğüm bu kınayıcı ifadeye benzer manaları kocamın gözlerinde de bulmuyor değilim fakat onu derhal susturacak ipucuna sahibim. Bu adama karşı en kuvvetli silahım derhal yatak odasını değiştirmek oluyor. Bu, onun en zayıf noktasıdır. Bu takdirde akan sular duruyor, itirazlar kesiliyor ve her şey benim emrime göre oluyor.

Her şeyin emrime göre olması lazım. İçimde her şeyin emrime göre olmasını isteyen gizli, inatçı bir gücün varlığını hissediyorum. Bu güç günden güne büyümekte, tıpkı kuvvetli bir toprağa atılmış bir tohum gibi yeşerip serpilmektedir. Onun için bulunduğum meclislerde, tıpkı bir dairenin merkez kuvvetini teşkil etmekteyim. İtiraz edenler gözlerimle karşı karşıya gelince derhal susuyorlar ve itirazlar derhal derin bir itaate dönüşüyor.

Konya, Meram Bağları, 23 Ağustos

Meram Bağları'nın geceleri ne güzel oluyor! Burada geceleri esen hafif bir meltem rüzgârı var ki adına gedabad[2]

---

1 Salıncakta hızlanmak için vücudu doğrultarak ileriye atılırcasına hareket etmek.

2 (Far. geda-âbad): Yoksul sevindiren.

diyorlar. Gedabad, ciğerlere geniş bir teneffüs arzusu veriyor ve ruhta tıpkı derin bir kuyuda soğutulmuş buğulu bir limonata etkisi yapıyor.

Bu gece penceremin önünde gedabadı uzun uzun ruhuma içirerek düşündüm. Uzaklardan ahenkli bir kanun nağmesi içinde meşhur Hafız Mükerrem'in davudi ve yanık gazeli geliyordu. Bu sesin, ıtır ve yemiş kokan rüzgâr içinde öyle ahenkli ve dalga dalga bir uzayışı var ki kalbe ufukların enginliğini ve genişliğini veriyor; ne ses, ne ses! Esasen Konya'da kim Hafız Mükerrem'i tanımaz ki? Hafız, hiç şüphesiz ki Davud aleyhisselamın öz neslinden biridir.

Hafız Mükerrem çok ünlü bir gazelhandır. Gözleri kördür ve kendisi Hazreti Pir'in[1] ezeli bir âşığıdır. Bazı günler ona sokakta rastlarım. Küçük bir çocuğun kolunda yürür. Bu yürüyüş asla beşeri bir yürüyüş değildir. İnsana tıpkı bir havarinin uhrevi yürüyüşünü hatırlatır.

Hafız aslen İstanbulludur. Karısı onun sesine âşık olmuş ve bu aşk neticesinde onunla evlenmiş. Bir gün Hafız sıla özlemine benzer bir ihtiyaçla Hazreti Pir'i ziyaret arzusuna düşmüş ve bu arzuyla İstanbul'dan buraya gelmiş; bu geliş o geliş olmuş. Bir daha İstanbul'a dönememiş ve burayı kendine ikinci ve manevi bir vatan kabul etmiş. İşte senelerden beridir ki Hafız Konya'dadır ve Konya'da herkes onun sesinin âşığıdır, fakat zavallı Hafız Mükerrem etrafındaki takdir ve teveccühlerden habersizdir. Çünkü bütün dünya onun için ezelden beri karanlık ve meçhuldür; uluhiyetin eşiğine kadar yükselen sesi önünde mest olanlar kimlerdir, ağlayanlar hangi gözlerdir; bu, Hafız Mükerrem için ebedi bir meçhuldür.

... Ömrümde paranın ne rezil bir şey olduğunu ancak iki gece önce anladım:

Kocam, bana ve misafirlerine, gösterdiğim arzu üzerine bağda hususi bir cümbüş gecesi tertip etti. Hafız Mükerrem'i de davet etti. Herkes şen ve neşeli fakat Hafız çok üzgündü,

---

1 Tarikat liderlerine müritlerince söylenen saygı sözü. Burada Mevlana Celaleddin-i Rumi.

çünkü güzel sesi için bütün varlığını heba ve feda eden karısı evde hasta yatıyordu. Yüzündeki ekşimeler ruhundaki altüst oluşları tamamıyla gösteriyordu.

Fakat zarif bir adam olan Hafız Mükerrem neşeli ve güler yüzlü görünmeye uğraşıyor, manevi ıstırabını yalnız kendine saklıyordu.

Bütün gece Hafız'ın sesi, etrafında kaç kalbin hıçkırığını ve kaç gözün yaşını topladı. Hafız'ın sesine yalnız gözyaşları ve dudaklar hıçkırıklarıyla mukabele etmedi, yamaçlar ve vadiler de titrek yankılarıyla uzun uzun cevap verdiler.

Görüyordum, içmesine ve çakırkeyif olmasına rağmen kocam mümkün değil neşelenemiyordu. Fasıl henüz şetaraban saz semaisini bitirmişti ki kocam ona bir kanto söylemesi haberini gönderdi. Penceremden bahçedeki büyük fenerin altında oturan Hafız'ın yüzünü iyice görüyordum. Bu haber üzerine ilahi nağmelerin çıktığı o dudaklarında öyle derin ve küçümseyici bir kasılma meydana geldi ki seyri ruhu ürpertiyordu. Buradan alacağı birkaç kuruşla hayatını temin eden ve sesinden ve Hazreti Pir'e muhabbetinden başka hiçbir varlığı olmayan zavallı Hafız, karısının sıhhatini kurtarmak için kendi zevkine değil ancak etrafındakilerin zevk ve arzusuna hizmetkâr olduğunu düşünüyordu. Bunun için yüksek olan gururunu çiğnemek hususunda olağanüstü ve şaşılacak bir azim ve irade göstererek emredilen kantoya başladı. Fakat belli ki bu, hançereden çıkan bir ses değil, sanki ta ruhun içinden gelen bir hıçkırıktı. Kocamın yüzünde geniş bir tebessüm vardı. İkide birde, “Yaşa Hafız, yaşa Hafız!” diye bağırıyordu. Ne mutlu Hafız'a ki onun kör gözleri kocamın yüzündeki bu yılışık tebessümleri görmedi ve bu tebessümlerdeki kabalığı tam olarak anlamadı.

Şimdi gecenin sessizliği içinde Hafız'ın uzak bir bağdan gelen ve gecenin sonsuzluğu içinde dalga dalga uzayan gazeli, bana iki gece öncesine ait şu hatıra ve hisleri ilham etti:

Düşünüyorum da kendi kendime, “Ben de bu adamdan başka bir şey miyim?” diyorum. “Evet, ben de bu adamdan başka bir şey miyim? Başkalarının arzu ve isteklerini yerine

getirmek için yegâne sermayesi olan sesini kullanan Hafız'la güzelliğini ve vücudunu Hasan Rıfat Efendi'nin kollarına atan Fitnat arasında ne fark var!"

Bahçelerden kayısı ve çiçek kokuları getiren bu hafif gedabad meltemi içinde gülmek, eğlenmek ve neşeli durmak varken bu fena düşünceler niye, niçin sanki?

* * *

Bütün vücudum kırık ve yorgun... Dün gece sabaha kadar mehtapta güldük, çağırdık, eğlendik...

Yalnız yavaş yavaş hissediyorum ki çevremde bana karşı garip bir öfke filizleniyor. Kulaktan kulağa bazı şeyler işitiyorum: Benden önce bütün bu kadıncıklar ve kızcağızlar sessiz sedasız insanlarmış, onları böyle baştan çıkaran benmişim. Bu da söz mü? Ben onlara biraz hayatı öğretmekten başka ne yaptım ki? Onlar ölü gibi yaşıyorlardı. Bense onların ruhlarına biraz hayat ve hareket verdim.

* * *

Beklenmedik bir hadise bütün Konya'yı altüst ve Meram Bağları'nı karmakarışık etti.

Komşumuz Hamdi Bey'in oğlu idadi[1] talebesi Sezai intihar etmiş. Olabilir ya! Fakat intihar eden zavallı genç, ailesine bıraktığı mektupta beni sevdiğinden, benim aşkıma tahammül edemediğinden dolayı hayatına son verdiğini ve tabutunun hiç olmazsa son defa, bir kere olsun benim penceremin altından geçirilmesini yazıyormuş.

Ben olayı öğleye doğru haber aldım. Hamdi Bey'in evi çığlıklar içindeydi. Bunda benim ne dahlim ve kusurum vardı! Ben onu tanımıyordum ve aramızda en küçük bir göz aşinalığı bile yoktu.

Cenaze ertesi günü kalktı ve çocuğun vasiyeti yerine getirildi. Tabutunu kapımızın önünden geçirdiler.

Bu, hazin bir cenaze alayıydı. Tabut üstü al bir atlasla örtülü olduğu halde omuzlar üstünde ve tekbirler arasında ağır ağır mezara doğru götürülüyordu.

1 Osmanlı eğitim sisteminde günümüzdeki liseye denk ortaöğretim kurumu.

Odamın kapısını kilitledim. Bakışlarımda tabutun tahtalarını delecek bir şiddet ve dikkat olduğu halde penceremin kafesi arkasından adım adım gözlerimle onu takip ettim.

Onun delinmiş şakağı zihnimde canlanıyordu. Kurşunun açtığı delikten boynuna doğru sızan ince bir kan çizgisi altında ölüm kim bilir onun yüzüne ne uhrevi bir güzellik vermiştir diye düşünüyordum.

Dahlim ve kusurum olmaksızın meydana gelen bu hadise, çevremin bana karşı biriken öfkesini kim bilir şimdi birden nasıl bir husumet ve kine dönüştürecek!

Kocamla bu meseleye dair aramızda hiçbir konuşma geçmedi. Her ikimiz de böyle bir söz açmaktan çekiniyoruz.

***

Yavrucuğum, senin böyle ölesiye bir aşkla beni sevdiğini nereden bilecektim? Hareketin gösteriyor ki çok toy ve tecrübesiz bir çocukmuşsun. İnsan sever fakat bir aşk nasıl intihara kadar gidebilir? Kendine hiç acımadın mı, revolveri şakağına dayarken ellerin biraz da olsa titremedi mi Seza?

Aslında bir taraftan da ölmen iyi oldu. Çünkü anlaşılıyor ki sen hasta mizaçlı bir çocukmuşsun. Er geç bir gün doğal bir ölümle değil, bir intiharla hayatına son vermen kaçınılmazmış. Bir kadın ve aşk yüzünden öldüğün için şimdi kabrinde sıradan bir insan gibi değil, bir kahraman gibi yatmaya hak kazandın.

Yaşamak varken ölmek niye yavrum? Bilmiyor musun toprak oburdur ve senin vücudun onun için ne küçük, ne yetersiz bir lokmadır.

Ölümün toprakta yalnız bir çıkıntı yapmakla kalmadı. Aynı zamanda benim vaziyetimi de zora soktun. Şimdi kim bilir herkes ne diyecek, ne dedikodular yapacak. İhtimal ki seninle geceleri gizli gizli buluştuğumuza, dağ yamaçlarında yan yana yaban çiçekleri topladığımıza kadar kim bilir neler neler uyduracaklar...

Gözlerim sizin köşkün pencerelerine bakmaktan çekiniyor. Bana öyle geliyor ki oraya her baktığında kafeslerinizden[1] yüzüme ağır bir azar fırlayıp çarpacak.

Niye, niye kendine kıydın Seza?

***

Bu gece yine bir mehtap eğlentisine davetliyim. Vaziyetim, son hadise dolayısıyla çok garip. Gitsem bir türlü, gitmesem bir türlü... Olumsuz cevap versem, "Bak Sezai'yi seviyordu da onun matemini tutuyor, onun için eğlentiye gelmiyor" diyecekler, gitsem, "Ne hain, ne kalpsiz kadın! Bir gencin kanına girdi de kendi yüzünden ölen çocuğun cesedi daha soğumadan eğlencelere katılmaya sıkılmıyor" diye söylenecekler. Bu yüzden ne olursa olsun katılacağım, daveti reddetmeyeceğim.

Hatta insanların aleyhimde filizlenip bu hadiseyle alevlenen öfke ve kinini bir paçavra gibi ayaklarımla çiğneyeceğim.

Dokunmayın, hislerime dokunmayın ve içimde uyuyan yılanı diriltmeyin. Çünkü hissediyorum ki bu yılanın dirilmesi müthiş olacaktır. Ve bu yılan geçtiği yerleri talan ve tarumar edecektir.

***

Biraz önce eğlentiden geldim. Kocam uyuyor, dışarıda mehtap ufkun arkasına düşmek üzere...

Bu gece davette gözler ne garip bir bakışla beni karşıladılar. Bakışlarda şeytani bir mahluka rastlayanlara mahsus ne tuhaf bir ürkeklik vardı.

Müddeiumuminin[2] küçük kızı Bihter ile elma ağaçlarının altında dolaşırken kızcağız birden durdu ve mehtapta bir mumyaya benzeyen yüzünü yüzüme yaklaştırarak, "O genç senin yüzünden canına kıydı değil mi Fitnat abla?" dedi. Ve sonra gözleri biraz fazla içilmiş biranın sarhoşluğuyla yor-

---

1 Çapraz çubuklarla aralıklı olarak dizilmiş pencere siperi. Eskiden evlerin harem kısımlarının pencerelerine takılırdı.

2 Savcı.

gun ve dalgalı, ellerimi tuttu. Başını omuzlarıma dayayarak, "Ne mutlu, ne mutlu sana" diye ilave etti.

Dönerken dudakları yeni çıkan bir şarkıyı mırıldanıyordu:

Aşkından ölen, mücrim olan, katil olan var

Ne hayalperest çocuk! Elinden hiç kitap düşmüyor. Okuduğu romanları hayata tatbik etmek istiyor. Ve hiç yoktan koca bir destan vücuda getirmeye uğraşıyor.

Evlenmeden önce ben de Bihter gibi değil miydim? Benim başım da *La Dam o Kamelya*'dan,[1] *Aşk-ı Memnu*'ya kadar nice kitapların sayfaları üstünde saatlerce hayal sarhoşu olarak kalmamış mıydı? Fakat ne yaparsınız ki haşin olan hayat her şeyi değiştiriyor ve insanı bazen sevilecek bir mahluk değil, yenilecek bir av halinde bir tiftik tüccarının kollarına atıyor.

Şu dakikada kulaklarımda Bihter'in sözleri, hâlâ dudaklarından çıktığı tazeliğiyle duruyor: "Ne mutlu, ne mutlu sana!"

Uzaktan yer yer horoz sesleri geliyor. Belli ki sabah açılmak üzere. Odada derin bir horultu var. Kocam takkesi kaşlarının üstüne eğilmiş, çember sakalı üstünde derin bir menfezi andıran ağzı yan tarafa kaymış, göğsü bağrı açık uyuyor. Kendi kendime aynı hitabı tekrar ediyorum: "Ne mutlu, ne mutlu sana!"

Meram Bağları, Eylül 1914

Kocam bir haftadır faaliyette, hemen her gün Konya'ya iniyor; bir telaş, bir acele, "Aman dişçiye geç kalmayayım..."

Servet bazı insanlarda ne garip şeylere alet oluyor; zavallı adam yeni bir meraka, bütün dişlerini altın kaplatmak merakına tutulmuş. Kurnaz bir dişçi ona som ve sıvama altın dişlerin yüzüne çok yakışacağını söylemişmiş. Mümkün değil fikrinden vazgeçiremedim.

---

1 *(Fr. La Dameaux Caméli)*: *Kamelyalı Kadın*, oğul Alexandre Dumas'nın romanı.

Altın renginde gülüp sırıtmak bir zenginlik alameti değil mi? Dişleri bütünüyle altınla kaplatmak ve tamamen altın kaplanmış dişlerle ağzımızın içine bir kuyumcu dükkânı manzarası vermek için zengin olmalı, ancak zengin olmalıdır... Hangi parasız adam bunu yapabilir, hangi parasız cüretkâr zarafetin böyle bir şaheserini meydana getirebilir?

Meram Bağları, Eylül 1914

Seza'nın ölümü üzerinden on gün geçti geçmedi, yeni bir şey daha patlak verdi: Niyazi Bey'in karısı Nebile Hanım kocasından boşanmış... Sebep, sebep? Bu da benim yüzümdenmiş; herkes böyle söylüyor.

Kocası, benim bulunduğum eğlentilere katılmaması için Nebile'ye ısrar etmiş; o da ısrarını dinlememiş, bunun üzerine bir ağız patırtısından ve bir miktar saç saça baş başa el şakasından sonra ayrılmışlar.

Yarabbi, ne garip talihim var! Ötede bir genç ölür, sebep ben gösterilirim. Beride bir kadın kocasından boşanır, suçu bana yüklenir.

Artık bu dedikodulardan kafam şişti. Bundan böyle hiçbirisini dinlemeyeceğim. İstedikleri kadar söylesinler, istedikleri kadar kin ve husumetlerini yüreklerinde saklasınlar. Bence bunların hiçbirisinin en küçük bir önemi bile yok.

Arkamdan, "Boyu bosu devrilsin! Memleketimize nereden geldi de kızı kızanı birbirine verdi" diye zaman zaman ağır bir kınama ve itham seslerinin yükseldiğini duyuyorum. Bu kınama ve ithama, kocama dair bir şeylerin ilavesi de unutulmuyor: "Saçından sakalından utanmadan İstanbul'a giderek genç bir yosmayı peşine takıp getirdi."

Hadi hadi, istediğiniz kadar söyleyin, istediğiniz kadar bağırıp çağırın...

Meram Bağları, Ekim 1914

Korkunç bir havadis etrafa yayıldı: Harbe girmişiz... Bütün yüzlerde derin bir endişe var. Çeneleri bıçak açmıyor...

* * *

Meğer insan her şeye alışıyormuş. Gözlerde hiç de o bir hafta önceki korku ve endişe kalmadı. Dudaklarda doğrusu geniş kahkahalar yok, fakat yavaş yavaş herkes harbe alışmaya uğraşıyor.

Bağlardaki eğlentiler yine devam etmekte. İlk günlerde görülen durgunluk yavaş yavaş azalıyor ve hayat yine eski halini alıyor.

2 Kasım 1914

Bazı eğlentilerden yarı sarhoş gelen kocam bir haftadır işi akşamcılığa vurdu. Akşam oldu mu havuz başında en güzel mezelerle dolu sofrası hazırlanıyor. Yemişler ve rakısı daha sabahtan kuyuya sarkıtılıyor. Akşama doğru soğuktan bulanan binlik[1] ve yer yer yarılıp çatlayan üzümler ve yemişler, üzerleri buğulu olduğu halde kuyudan çıkartılıyor.

Arada bir ben de iştirak ediyorum. Rakının başa çarpan hafif bir sersemliği var; etraf daha bulanık ve daha güzel görünüyor. İlk kadehlerde hafif bir tiksinme gelmişti fakat insan gitgide alışıyor. Kocamın dediğine göre beni o kadar seviyormuş ki rakı içmeme kadar müsaade ediyormuş! Bu, onlar nazarında yapılacak fedakârlıkların en büyüğüymüş!

Aslında bunda adamcağızın hakkı var. Bunu bu sabahki olay da bana ispat etti: Selamlıkta kocamın sesi yüksek perdeden yankılanmaktaydı. Kulak misafiri oldum. Arada bir benim ismim de işitiliyordu. Ayaklarımın ucuna basarak selamlık kapısına yürüdüm. Kulağımı kapıya ve gözümü anahtar deliğine yerleştirdim. Kocamla Yazmacıların Hayri Efendi arasında hararetli bir şeyler konuşuluyordu.

Hayri Efendi, Konya'nın eşrafından mutaassıp, dedikoducu bir adamdır. Kocamı benim rakı içmeme müsaade ettiği için kınamaktaydı. Meseleyi şimdi hatırlıyorum: İki gece önce müddeiumumi beylerin bahçesindeydik. Ben o akşam evde birkaç kadeh içmiştim. Hayri Efendi'nin karısı da oradaydı. Kocası gibi dedikoducu olan karı yememiş içmemiş, benim meclise çakırkeyif geldiğimi kocasına yetiştirmiş.

---

1 Yaklaşık üç litrelik büyük şişe.

Hayri Efendi gözleri dönük, sakalı titrek, bağdaş kurduğu kanepede yüksek sesle konuşuyordu:

— Senin gibi yaşını başını almış bir adamın genç bir kadınla evlenmesi hata; hadi buna bir şey demeyelim. Rakı içiyorsun, buna da ses çıkarmayalım; fakat karının rakı içmesine nasıl müsaade ediyorsun, hele de bu günahı nasıl işlersin?

Kocam ondan daha çok kızgındı. Gözleri daha fazla açılmış olduğu halde onu dinliyordu. Birden köpürdü:

— Herkes benim evime, benim karıma nasıl karışabilir, ne hakla, ne sıfatla? diye bağırdı.

Sonra dizleri üstüne dikilerek ve her cümlede sıkılmış yumruklarını birbirine vurarak ilave etti:

— İşte rakı da içireceğim, bira da içireceğim, daha ne diyeceksiniz bakalım!

Hiddetini alamamış bir halde kalkıp oturuyor ve ilave ediyordu:

— İşte sakalımı da tıraş edeceğim, yakalık da giyeceğim. Boyun bağı da takacağım. Söyleyin, söyleyin ne yapacaksınız?

Kocam müthiş bir hal almıştı. Hiddet kendisini o kadar gülünç bir şekle sokmuştu ki gülmemek için orada daha fazla duramadım.

Hayri Efendi gittikten sonra alı al, moru mor içeri girdi. Kendisine bilmezden gelerek sordum:

— Kimdi o gelen misafir?

— Yazmacıların Hayri Efendi.

— Ne istiyormuş?

— Bir ticaret meselesi için görüşmeye gelmiş.

Anladım ki aralarında geçen şeylerden beni haberdar etmek istemiyor. Ben de aldırış edip üzerinde durmadım. O da anlatmaya lüzum görmedi.

Cuma, Kasım 1914

Hem Sezai'nin kabrini ziyaret etmek hem de mukabelede[1] bulunmak üzere bugün Mevlana'nın dergâhına gittim.

1 Tarikat mensuplarının bir araya gelip karşılıklı oturarak, ayakta veya daire şeklinde yaptıkları zikir veya sema, ayin.

Loş kubbe altında o ne tevazu ve huşu idi! İleride gümüş parmaklıklar içinde Hazreti Pir'in sandukası o heybetli şekliyle adeta etrafını seyrediyordu. Mevlana'nın ruhu sanki bu sandukanın içinde değil, bu sandukanın dışında, bu ağır ve yeşil kubbenin altında ve bütün bu muhitin üstündeydi. Her tarafta derin ve dini bir sükûn vardı. Yalnız Hafız Mükerrem'in Ayin-i Şerif okuyan davudi ve yanık sesi dalga dalga uzamakta ve ruhlara ezeli bir huşu ve saygı hissi vermekteydi.

Ayin-i Şerif'i neyler takip etti. Neylerin insanı kendinden geçiren o coşkulu inleyişleri tıpkı derin ve içten gelen bir hıçkırığa benziyordu. Düşünüyordum: dünyadaki musiki aletlerinin en basiti olan bu kamış parçasından dünyadaki nağmelerin en yücesi ve en içlisi olan bu ses nasıl çıkabiliyordu?

Neyleri kudümler takip etti. Şimdi ayin daha ahenkli, daha coşkulu oldu. Birden yerler öpüldü; kırk elli başın yere kapanmasında ne asil bir ihtişam vardı. Sonra başlar yavaş yavaş kalktı. Şimdi sükûn içinde devran başlamıştı. Yalnız arada sırada çıplak topukların meydanda bıraktığı tekdüze ve tok sesler ile tennurelerin içten içe işitilen hışırtıları... İşte o kadar...

Meydanda Mevleviler, renkli tennurelerinin açtığı geniş dairenin ortasında başları hafifçe omuzlarına eğilmiş, durmadan dönüyor, dönüyor, dönüyorlardı. Burası uhrevi bir âlemin girişine benziyordu. O kadar ki insan bir adım ileriye atsa ahiretle karşı karşıya ve yüz yüze geleceğini zannedecekti. Burada gözler bir şey görmüyor, kulaklar hiçbir şey işitmiyor ve bütün vücut benliğinden soyunarak yalnız bir buhar ve his haline dönüşüyordu. Ben bile buraya Seza'nın kabrini ziyarete geldiğim halde ziyaret sebebimi çoktan unutmuştum. Ancak dergâhtan çıkarken kabristanın dışında şu niyaz penceresinin[1] birkaç adım ilerisinde benim yüzümden hayatına son vermiş bir gencin, toprakların ezeli karanlığına terk edilmiş olduğunu hatırladım.

---

1 Türbelerde ziyaretçinin içeri girmeden sandukayı görerek dua edip niyazda bulunması için yapılmış olan pencere.

Sezai'nin kabrini ziyaret etmek, etrafımda dönen dedikoduları körüklemekten başka bir şeye yaramayacaktı. Bunun için dergâhtan çıkar çıkmaz adımlarımı değiştirdim. Bir müddet gayesiz ve serserice sokaklarda dolaştım. Kaç sokağa girdim, kaç köşeyi döndüm bilmiyorum. Ve sonra dergâhın cemaatten iyiden iyiye boşaldığına emin olduğum bir saatte türbeye geri döndüm.

Ortada mermer şadırvan hafif hışırtılar içinde akmaktaydı. Ve harimin[1] etrafında canlara ait hücrelerin[2] küçük kapıları görünüyordu. Ta karşıda matbah-ı şerif[3] vardı ve kapısında da bir çilekeş derviş dalgın bir halde gözlerini yere dikmiş düşünüyordu. Adımlarımı hızlandırarak niyaz penceresinin önündeki mezarlığa geçtim.

Öğrendiğime göre Sezai'yi buraya defnetmişler fakat bilmiyorum, onun kabri hangisidir ve intihar eden bu talihsiz küçük bu mezarlığın hangi köşesinde yatmaktadır? Gözlerimle taze bir mezar araştırıyorum; taze bir mezar... Toprak yarık yarık açılmış ve otlar güneş altında boyunlarını bükmüşler...

Mezarlığın sağ tarafında bir mezar var ki toprağının diğer topraklara nazaran tazeliğinden Sezai'nin mezarı olduğunu tahmin ediyorum. Yüzümü oraya çevirdim ve intihar etmiş olan bu genç için bir Fatiha okudum.

Kasım 1914

Sonbahar iyiden iyiye geldi. Havalar iyiden iyiye soğumaya başladı ve eğlentiler de doğal olarak sekteye uğradı. Yine de arada sırada evlerde buluşuyoruz.

Günler çok zor geçiyor. Akşam, ufka inmek için tembellik gösteriyor ve ağırdan alıyor...

Şimdi çoğu akşam istasyona doğru araba gezintileri yapıyorum. Araba beygirlerim Konya'da emsalsiz ve tektir.

---

1 Bir külliyede ana mekân, caminin toplu ibadet edilen iç kısmı, kubbeli alan.

2 Mevlevilikte dervişlerin çileden sonra çekildikleri küçük oda.

3 Şerefli, mübarek mutfak anlamına gelen tabir özellikle Mevlevi tekkelerinde hem yemek pişirilen mutfak hem de tarikata yeni giren derviş adaylarının ilk dergâh terbiyesi aldıkları ve 1001 gün hizmette bulunarak çile doldurdukları yerdir. Bu aşamadaki derviş adayına *çilekeş derviş* denir.

Renkleri kadife gibi simsiyah, arka ayakları beyaz ve alınları necmeli.[1] Boyunlarında uzun yeleleri parıltılar içinde dalgalanıyor, narin ve pembe derili burun delikleri şiddetli soluklarla açılıp kapanarak adeta rüzgârla yarışmak istiyor.

İstasyondaki Bağdat Oteli'nde orkestra var. Oraya gelince arabacım hayvanların yürüyüşlerini hafifletiyor. Orkestranın akşam serinliği içinde uzayan nağmelerini dinleyerek etrafı seyrediyorum. Orkestrasıyla Bağdat Oteli'nin bahçesi, bana orkestrası uzaklardan duyulan Taksim Bahçesi'ni, hayır hayır bilhassa İstanbul'u ne kadar da hatırlatıyor.

Hissediyorum ki İstanbul'la aramda uzun bir mesafe var. Şu satırları yazdığım esnada buraya gelirken trenle geçtiğim yerleri bir bir hayal ediyorum. İstanbul gözlerimin önünde bir kitap gibi sayfa sayfa açılıyor.

Konya, Kasım 1914

Artık Konya'ya döndük. Havalar iyiden iyiye serinlemeye başladı. Sürekli yağmur yağıyor. Günlerimi gözlerim pencerede, yağmurun camlarda bıraktığı birbirini izleyen damlaları takip ederek geçiriyorum. Saatler yürümüyor, yelkovanların ucunda yüzlerce okka ağırlık var gibi.

Misafirim hiç eksik olmuyor fakat o kadar çok dedikodu yapıyorlar ki insanı eğlendirmekten çok sıkıyorlar. Yalnızca soluk yüzü ve hülyalı gözleriyle candan, sevimli bir kız olan Bihter'in sohbetinden hoşlanıyorum. Ne de olsa incelmiş ve tahsil görmüş bir İstanbul kızı. Onun, "Fitnat abla!" diyerek öyle coşkun bir anlatış tarzı ve sesinde öyle tatlı bir ahenk var ki insana yavaşça mermer basamaklardan inen şeffaf bir suyun akışındaki ahengi hatırlatıyor.

Konya, Kasım 1914

Zaman zaman ailemle mektuplaşıyorum. Babam son gönderdiği mektubunda ev için yollamış olduğum erzaktan dolayı teşekkür ediyor.

---

1 Hayvanların alnındaki yıldıza benzetilen beyazlık.

Ara sıra Münevver teyzemden de mektup alıyorum; fakat bu o kadar az, o kadar seyrek ki... Her defasında misafirlerinden baş alamadığından ve meşguliyetinin çok olduğundan şikâyet ediyor.

Eğer İstanbul'la ara sıra mektuplaşmazsam İstanbul'a trenle kırk sekiz saatlik bir mesafede değil, adeta Çin'de yaşadığımı zannedeceğim.

Kasım 1914

Bugün hava çok güzel, adeta yazdan kalma bir gün. Gök masmavi...

Arabamla Bihter'i evinden alarak gezintiye çıktım. Yollar sararmış ve kurumuş yapraklarla örtülü. Her adım, insana yaşanılan mevsimin sonbahar olduğunu hatırlatıyor. Yerlerde sürünen ve ağaçların kurumuş dalları üstünde tek tük asılan yaprakların hazin ve yakınan seslerinde öyle bir hal var ki ruha gayriihtiyari bir veremlinin uzak odalardan gelen öksürüklerini anımsatıyor.

Hissediyorum ki Bihter, dışarının manzarasını görmüyor, bilakis sonbaharı kendi içinde ruhunun ta içinde bütün hüznüyle, bütün hıçkırığıyla duyuyor.

Arabacıya Alâeddin Tepesi'ne doğru ağır ağır sürmesini söyledim.

Alâeddin Tepesi Konya'nın en hâkim noktasıdır. Bu noktadan bütün Konya, yere serilmiş bir halı gibi görünür. Buradan Konya'ya bakıldığı zaman ilk göze çarpan Kubbe-i Hadra'dır.[1] Hazreti Mevlana'nın kabri üstünde yükselen yemyeşil ve kıymetli çinilerle sıvama şeklinde döşenmiş olan bu sivri kubbe sanki bütün Konya ve Konya demek sanki tamamen bu kubbe demektir.

Kubbe-i Hadra zihnimde birden Sezai'nin hatırasını canlandırdı. Ölümünden önce bu çocuğun yüzüne bir kere bile dikkatlice bakmadığım halde ne gariptir ki ölümünden sonra onu sık sık hatırlıyorum. O, hayatıyla değil, ölümüyle bende daha canlı olarak yaşıyor.

---

1 Yeşil Kubbe.

Sıkılmasam Bihter'e, "Zavallı Seza, zavallı Seza!" diyeceğim.

Şimdi Seza'nın hayali, bana Bihter'in bağda, bir eğlenti gecesinde elma ağaçları altında söylediği sözleri hatırlatıyor: "Ne mutlu, ne mutlu sana!"

Kendi söyleyeceklerime bir girizgâh olmak üzere onun ruhunu biraz kurcalamaya lüzum gördüm:

— Bihter, söyle, hayatında kimseyi sevdin mi? dedim.

Yüzünden hafif bir pembe dalga geçti ve gözkapakları yavaşça kapandı:

— Bilmiyorum abla! dedi.

Sorum onu heyecanlandırmıştı. Anlıyordum ki ruhunun en hassas noktasına dokunmuştum. Birden ellerimi tuttu ve heyecanlı bir sesle:

— Sen ne talihlisin abla! dedi. Kim bilir Seza, seni nasıl deli bir aşkla seviyordu.

Ve sonra parmağıyla Kubbe-i Hadra tarafını işaret etti:

— O, orada yatıyor değil mi abla?

Başımla evet dedim. O devam etti:

— O sana aşkını bir kere bile olsun bildirmedi ve anlatamadı mı?

Kesin bir sesle:

— Hayır, hayır! diye cevap verdim. Hatta o kadar hayır ki yüzünün ne biçim olduğunu şu dakikaya kadar tam olarak bilmiyorum bile.

Bihter derin bir iç geçirerek tekrar sordu:

— Hiç olmazsa resmini olsun görmek istemez misin abla?

Gözlerimi gözlerine yaklaştırdım, başımı yukarı kaldırdım ve:

— Hayır, hayır Bihterciğim! diye cevap verdim.

Güneş uzaklarda batmak üzereydi. Tepede sert ve serin bir ayaz esiyordu.

Arabacıya dönmesini işaret ettim. Şimdi Bihter ve ben, her ikimiz de sessizlik içinde, atların şose üzerinde bıraktığı tok ve monoton nal seslerini dinleyerek eve dönüyorduk.

Bütün gözler beni takip ediyor ve görenler kenara çekilerek arabama yol veriyordu. Bu sevgi ve takdir içinde arabam arkasında tozdan dumandan bir bulut tabakası bırakarak geçiyor, adeta akıyor ve uçuyordu.

Her ikimiz de birbirimize bir söz söylemeksizin yalnız atların nal seslerini dinliyorduk.

Dikkat ettiğimde Bihter'in kirpikleri ucunda birer damla gözyaşının biriktiğini gördüm. "Bihter ne oluyorsun?" demek istedim, fakat sesim birden kısıldı. Onu kendi duyguları içinde rahat bırakmak üzere başımı sağ tarafa çevirdim ve etrafla meşgul görünmeye çalıştım.

Bu gözyaşları niye, niçin ve kimin içindi? Bilmiyordum. Bunu Bihter'e sormadım. Ve hiçbir zaman da sormayacağım.

***

Bu sabah sofaya çıktığımda hizmetçimiz Zehra'yı ağlarken buldum. Beni görür görmez eteklerime atıldı, ellerini uzatarak:

— Kurtar beni, kurtar beni hanımcığım! diye yalvarıyordu.

Onu omuzlarından tutarak ayağa kaldırdım:

— Söyle, ne oluyorsun Zehra! Ne var, niçin kızım? dedim.

Zehra hıçkırıklar içinde başından geçen acıklı olayı anlattı: Kocası iki çocuğuyla onu terk ederek evlenmek ve para kazanmak için İstanbul'a gidiyormuş. Halbuki hizmetçilik ederek, tahta silip çamaşır yıkayarak, boş zamanlarında tentene örerek iki seneden beri aylak ve işsiz kocasını besleyen Zehra'ydı. İki çocuğu ve bir de kocası olmak üzere üç can onun ellerine, onun buradan alacağı birkaç kuruşa bakıyordu. Bunca mahrumiyet, bu kadar fedakârlık, seneler sonra bir gün zavallının iki çocuğuyla birlikte melun herif tarafından terk edilmesine mani olmuyordu.

Uşağımız Emin Ağa'yı çağırttım ve Zehra'nın kocasını bularak ona nasihat vermesini tembihledim.

Sözlerim Emin Ağa'yı da üzmüştü. Adamcağız buraya mahsus en ağır küfrü kendi kendine söylenerek gitti:

— Hınzır gidi,[1] İstanbul'da evlenecekmiş! Buranın karıları senin neyine yetmiyor.

Akşamüstüne doğru Emin Ağa geldi ve avucunda tuttuğu birkaç parayı kapı aralığından göstererek:

— İsmail (Zehra'nın kocası) gitti hanımefendi. Nikâh parası olarak da bunu gönderdi, dedi.

Üzgün bir şekilde sordum:

— Demek ki boşamakta ısrar ediyor Emin Ağa?

İhtiyar adam başını salladı:

— Evet, diye cevap verdi. Yoldan çıkmış. İstanbul'a gitmeyi bir kere kafasına koymuş.

Emin Ağa'nın avcundaki para birkaç kuruştan ibaretti.

— O ne kadar Emin Ağa, kaç kuruş?

— Dört yüz bir kuruş hanımefendi.

— Dört yüz bir kuruş mu?! sözleri elimde olmadan ağzımdan çıktı.

Uşağın elindeki paraların birkaçı mecidiye[2] geri kalanı ise çeyrek ve yarım mecidiyeden ibaretti. Hem yürüyor, hem de kendi kendime:

— Dört yüz bir kuruş, dört yüz bir kuruş! diye tekrar ediyordum.

Bu, Anadolu hayatının acı bir iç yüzü, acıklı bir faciasıydı.

Ocak 1915

Kış iyiden iyiye geldi. Kış İstanbul'da en iyi mevsimlerden biridir. Yazın uzak sayfiyelere giden dostlar ve ahbaplar güze doğru geri dönerek kışı bir arada daha iyi, daha eğlenceli geçirdikleri halde burada kış insanları evlerine hapseden, meclislere, eğlentilere ara verdiren bir mevsim.

Gece

Harpte olmakla beraber şimdi kim bilir İstanbul yine ne kadar neşelidir. Gecenin şu saatinde sokaklardan mısırcılar,

---

1 Pezevenk, ahlaksız.

2 Sultan Abdülmecit zamanında çıkarılan yirmi kuruş değerindeki gümüş sikke.

buğdaycılar ve simitçiler gevrek sesleriyle geçerler; bu ses evleri dalgalandırır, yüzleri neşelendirir, vücutlara hareket verir. O zaman geçen satıcıyı çağırmak üzere camlar fiskelenir ve pencereler arkasından, "Dur, simitçi!" sesleri şen kahkahalarla birlikte yankılanır.

Halbuki burada kış geceleri derin bir karanlık içinde, nemli ve karanlık bir mağara loşluğuyla uzayıp gitmektedir.

Yavaş yavaş boğulduğumu hissediyorum: Aslında zenginim fakat zenginlik, günlerden beri ruhumun içinde bir yılan gibi çöreklenip uyuyan bu sebepsiz sıkıntı ve ıstırabı dindiremiyor. Şimdi anlıyorum ki para meğer zannedildiği gibi her şeyi yapmaya muktedir değilmiş. Hatta birçok nokta karşısında para, sefil ve âciz bir oyuncakmış. Şu dakikada daha az zengin, daha az refah içinde fakat mutlu, sadece mutlu bir kadın olmayı, hayatı atlar, arabalar içinde, uşaklar ve hizmetçiler arasında, zümrütler ve pırlantalar ortasında yaşayan, buranın en zengin ve en güçlü kadını olmaya bin kere, bin kere tercih ederim.

* * *

Yataktan kalkalı on gün var. Hayli tehlikeler geçirdim. Ne kâbuslar, ne nöbetler! Tam on gün ateşler içinde yattım. Pek şiddetli bir soğuk algınlığı... Eğer vücut direncim olmasa şiddetli bir şekilde başka bir rahatsızlıkla birleşerek vahim bir hastalığa çevirmesi kaçınılmazdı.

Hastalık beni yalnız zayıflatmakla kalmadı. Bilhassa sinirlerimi kördüğüm bir hale getirdi ve bende melankoliye benzer bir duygu durumu oluşturdu.

Bazen ruhuma geceler kadar karanlık bir duman giriyor. O vakit boğulduğumu hissediyorum. Sanki bir pençe hançereme uzanarak boğazımı anbean sıkıyor ve anbean beni öldürüyor. O anda hava bana yetersiz gelmeye başlıyor.

Geniş bir nefes almak ihtiyacıyla ciğerlerimi şişire şişire, "Ohh" diye bağırmak istiyorum.

Bazen de sebepsiz bir hırçınlığın elinde âciz ve mustarip bükülüyorum. Kaç kere kocamın yüzüne karşı en söylenmez şekillerde bağırdım ve onu haşlayıp azarladım. Bu anlarda

biçare adamın, “Sus hanım sus! Senin yine sinirlerin depreşmiş” diyerek ayağında terlikleriyle merdivenleri dörder dörder atlayıp selamlık odasına bir kaçışı var ki...

Ne yapayım elimde değil. Doktorlar sıkılmamam gerektiğini söylüyor ve hava değişimi yapmamı tavsiye ve teklif ediyorlar.

Hava değişimi sözü bana daima İstanbul’u hatırlatıyor, İstanbul’u... Ah İstanbul, İstanbul! Seni o kadar göresim geldi ki... Sen İstanbul oldun olalı hiç kimse ruhunda benim sana karşı şu dakikada hissettiğim sonsuz hasreti duymadı ve hiç kimse seni benim şu dakikada özlediğim kadar hasretle özlemedi. Ey benim doğduğum ve büyüdüğüm güzel şehir! İşte sisler içinde görünen güzelliğinle seni ta ruhumun içinde hissediyorum ve seni düşündükçe ciğerlerimin ince ince sızladığını duyuyorum.

Senin hasretin benim içimde aylardan beri yaşıyordu, fakat hastalığım, bu uyuyan hasreti kuvvetli bir İsrafil suruyla uyandırıp diriltti.

Hem şimdi ben, o eski Fitnat değilim; talih ve baht güneşinin, yüzüne en geniş tebessümleriyle güldüğü bambaşka bir kadınım. Aç bana kollarını aziz İstanbul, doğduğum belde!

Şubat 1915

Bugün bütün doktorlar hava değişimi hususunda ısrar ettiler. Kocam gayriihtiyari derin bir üzüntü içinde:

— Anavv! Hava değişimi ha! diye bağırdı ve sonra yalvaran bir ifadeyle:

— Dimen, öyle şey dimen doktor efendiler! diye ilave etti. Tek burada hava değişimi yapsın da size kaç para lazımsa veririm.

Doktorlar gittikten sonra da odanın içinde üç aşağı beş yukarı geziniyor ve ikide bir:

— Sen gidersen ben nişlerim,[1] ben nişlerim, ben nişlerim! diye söylenip duruyordu.

1 Ben ne yaparım.

Bu da söz mü? Ben senin ne işleyeceğini bilir miyim? Ne işlersen işle, ne yaparsan yap, fakat beni bırak. Biraz olsun doğduğum ve büyüdüğüm, aşkını ve hasretini çektiğim memleketimi göreyim. Biraz, biraz, sonra yine gelirim. Onu, memleketimi göreyim ve topraklarına biraz yüzümü gözümü süreyim. Çok değil, biraz, biraz... Seni temin ederim sonra yine gelirim.

Şubat 1915

Kış bütün şiddetiyle devam ediyor. Etraf bembeyaz karlarla örtülü fakat bundan bana ne? Benim içimde bayram sabahını bekleyen bir çocuğun heyecanındaki hararet var. İşte birkaç gün sonra her köşe bucağı benden bahseden bu şehri arkamda bırakarak İstanbul'a kavuşacağım.

Şubat 1915

Bugün Bihter geldi. İstanbul'a gideceğim haberi ağızdan ağıza, kulaktan kulağa yayılarak bütün Konya'da çalkanıyormuş. Halbuki ben, herkesi şaşırtmak için bu haberi gideceğim güne kadar duyurmak istemiyordum, çünkü bu ani kayboluş daha fevkalade, daha göz kamaştırıcı bir şey olacaktı.

Bihtercik ağlıyor ve ellerimi tutarak daima şair, daima hayalperest titrek sesiyle yalvarıyordu:

— Gitme, gitme ablacığım! Sen gidersen bütün Konya öksüz ve güneşsiz kalacak, diyor ve sonra ilave ediyordu: İşte bak, kış bitmek ve ilkbahar gelmek üzeredir. Yazık değil mi, billur kahkahalarınla mest olan Meram Bağları öksüz bir şekilde özlemle her saniye bize seni soracak. Kal, kal abla!

* * *

Kalayım Bihter, kalayım. Fakat niçin? Bir kere, bir kerecik olsun bana, "Mutlu musun?" diye sordun mu?

Ruhumun, etrafına aydınlık veren fakat kendini eritip yakan bir mumdan ne farkı var! Bir mum ki yalnız etrafını aydınlattı. Fakat kendini her zaman karanlıkta bıraktı.

Zannediyor musun ki Konya caddelerinden dinç ve güçlü yağız atlarının bir tüy hafifliğiyle uçurduğu arabasında etrafına hayret ve takdirler saçarak geçen Fitnat ablan talihli ve mutlu bir kadındır?

Bırak beni Bihter, bırak biraz gideyim, biraz dolaşayım, biraz başka başka ve yeni yeni ufuklar göreyim; belki biraz şifa bulurum, belki biraz kendimi avuturum. Her taşında ve toprağında bunca hatıram olan Konya, halkının eğilen başları ve takdirkâr gözleriyle huzurumda mest olan Konya, bugün artık beni mutlu edemiyor. Ruhumdaki ezeli karanlığı aydınlatamıyor.

Yolda

Bu satırları trende yazıyorum...

Konya, rayların gerisinde gitgide silinen bir gölge halinde kayboluyor.

Konya şahane denebilecek bir uğurlamayla beni yola vurdu. Bütün istasyon hıncahınç doluydu. Bütün ahbaplarım, kocamın bütün dostları, bir kere olsun yüzümü görmek için kaldırımlar üstünde yolumu bekleyen bütün insanlar, hepsi hepsi, güzellik ve şaşaasıyla aylardan beri Konya'nın ufuklarını titreten bir kadını uğurlamak için garda omuz omuza gelen böyle bir kalabalık meydana getirmişlerdi.

İçimde sebepsiz bir can sıkıntısı ve hüzün duyuyordum. İstanbul gözümde tütmekle beraber, aylardır beni koynunda sultanlar gibi yaşatan bu yere veda etmek de bana zor geliyordu.

Kocam elinde mendil, gözleri yaşlarla dolu, kendisine sık sık mektup yazmamı, para hususunda asla sıkıntı çekmememi tembihliyordu.

Kocam hizmetim için Emin Ağa'yı da yanıma vermişti. Emin Ağa beni aileme teslim ettikten sonra istersem kalacak, istemezsem dönecekti.

İstanbul'da üç dört ay kadar kalacağım. Yaza doğru tekrar Konya'ya döneceğim; bu kesin ve net. İşte o zaman Bihter'in tabiriyle benim billur kahkahalarımla mest olan

Meram Bağları tekrar bana kavuşacak, öksüz ve hasrette kalmayacak.

Meram Bağı, Meram Bağı! Ben seni unutur muyum hiç? Ben ki senin bağların ve bahçelerinde, senin asma çardaklarının altında, elma ağaçlarının ve kayısı dallarının gölgelerinde en güzel günlerimi geçirdim. Ve çınarlarının gölgelerine kurulan salıncaklarda kolanlar vurdum. Ve senin su başlarında soğuktan dilim dilim çatlamış yemişlerini yedim. Seni unutur muyum hiç, güzel bağ, Meram Bağı!

İstanbul'a girerken

İşte sayfiyeler başladı, İstanbul'a giriyoruz, tren raylar üstünde yılankavi kıvrıla kıvrıla koşuyor.

Biraz evvel Maltepe'yi arkamızda bıraktık. Şimdi Bostancı istikametine doğru ilerliyoruz. İstanbul'un havasını artık iyiden iyiye hissediyorum. Ciğerlerim, uzun aylardan beri hasret ve özlemini duyduğu bu tatlı ve temiz havayı tümüyle içmek için göğsümün içinde açılıyor, şişiyor ve genişliyor. Zaman zaman başımı kompartımanın penceresine dayayarak nemli gözlerle etrafımı seyrediyorum.

Aksaray, 21 Mart 1915

Evimdeyim. Aileme bir sürpriz yapmış olmak için geleceğim günden kendilerini haberdar etmemiştim. Bu yüzden beni böyle beklenilmeyen bir saatte karşılarında bulunca hayretler içinde kaldılar. "Niçin bize bir telgraf çekerek geleceğinden bizi haberdar etmedin?" diye sitem ettiler.

Hasan Rıfat Efendi'nin karısı olmak, görüyorum ki evdeki konumumda büyük bir değişiklik yapmış. Kızları olmama rağmen çektikleri mahrumiyetleri bana belli etmemek için öyle tuhaf bir gayretleri var ki üzüldüm.

Annem mutfaktan çıkmıyor, babam sürekli çarşıya gidiyor ve elinde çıkın çıkın bir şeyler getiriyor. Onlar, belki bunu bana ikram olmak üzere yapıyorlar fakat bu hareketler beni öyle rencide ediyor ki...

İlk işim annemden benim için hiçbir külfete girilmemesini rica etmek oldu. Ben onların her zamanki kızıyım. Hadiseler, servet, ikbal, hiçbir şey beni değiştirmemiştir. Ben eski Fitnat'ım. Her köşesi ve bucağı bana eski günlerimi hatırlatan bu evin içinde ben nasıl değişebilirim? Ben değişmek istesem bile bütün bu duvarlar, bu köşeler, bu tavanlar azarlayıcı ağır bir dille yüzüme haykırmazlar mı?

* * *

Terk ettiğim İstanbul'la şimdi bulduğum İstanbul birbirinden tamamen ayrı. Harp, İstanbul'u adeta askeri bir şehir haline getirmiş. Sokaklar askerlerle dolu. Caddelerdeki tıklım tıklım haki kalabalıklarda, yer yer Alman helmlerine[1] ve Avusturya kasketlerine rastlanıyor.

Herkes tutkun.[2] Halkın ruh hali fazla afyon içmiş bir adamın ruh halinden farklı değil.

* * *

Benim geldiğimi haber alan Münevver teyzem bugün çıkageldi. İstanbul gibi, Münevver teyzem de benden sonra adeta gençleşmiş, serpilmiş, güzelleşmiş. Geçen zamanlar insanları ihtiyarlattığı halde ne tuhaftır ki Münevver teyzeme genç bir kızın neşesini ve tazeliğini vermiş.

Zaten Münevver teyzem için öteden beri hayat müzik, eğlence ve heyheydir. Hayatı karanlık bir pencerenin arkasından değil, her daim renkli gözlükler, renkli merceklerden görür. Şendir, neşelidir, gam tutmaz, keder bilmez, güler, söyler, eğlenir ve zevk eder.

O, annemin tamamen zıddıdır. İkisinin kardeş olduğuna inanmak mümkün değildir. Annem tamamen münzevi, gamlı ve mutaassıp mizaçlı olduğu halde, Münevver teyzem farfara, neşeli ve şuh mizaçlıdır.

Onun böyle ağır ve şık tuvaletiyle ansızın bizim mütevazı ve loş evimize çıkagelmesi tıpkı beklenilmeyen bir anda gü-

---

1 (Alm. *Helm*) Kask.

2 Sessiz, çekingen, tutuk.

neşin doğması etkisini yaptı. Bu güneş, gözlerin kamaşmasına ve bu güneşin yaydığı koku başların sarhoş olmasına yeterliydi.

Teyzem şimdi Şişli'de Bulgar Çarşısı'nda oturuyormuş. Güzel bir konağı varmış.

Giderken evinin adresini verdi. Şen ve bol kahkahalar içinde kendisini sık sık ziyaret etmemi tembihledi:

— Fitnat, bizim Şişli'nin havası daha güzeldir, etraf daha açıktır. İstediğin vakit gel, bizde kal.

Teyzem gittikten sonra annemin yüzüne baktım. Yüzü hiç de memnun ve neşeli değildi. Fakat kardeşini kötülemek istemediği için de neşesizliğini belli etmemeye uğraşıyordu.

***

Her gün sokağa çıkıyorum, her gün dolaşıyorum. İstanbul'a geleli beri bende adeta bir gezme hastalığı başladı. Sürekli gezmek istiyorum ve sürekli geziyorum. Bir vakitler yayan geçtiğim yerlerden otomobille geçmek bana zevk veriyor. İçimde sokak sokak gezen bir Çingene kızının ruhu yaşıyor gibi.

Düşünüyorum da Konya'daki Fitnat'la İstanbul'daki Fitnat birbirlerinden ne kadar ayrı kimseler. Orada bir güneş gibiydim. Benim için ölenler ve arabama yol verenler vardı. Burada ise küçük bir yıldız gibiyim. Aylarca bütün bir memleketin en etkili ve en güzel kadını olmanın zevkini tatmış bir kimse için burada silik bir şahsiyet olmak ağır ve zor bir şey; bu bana tıpkı tahttan indirilmiş bir hükümdarın elemlerini veriyor.

Nisan 1915

Hava serin olmakla beraber güzel. Gök berrak ve bulutsuz. Kaç günden beri devam eden kar biraz ara verdi.

Bugün Münevver teyzeme gitmek üzere evden çıktım. Beyoğlu eski keyif ve sefasında... Otomobil Şişli'ye doğru ilerledikçe ruhumun da genişlediğini hissediyorum.

Bir vakitler yorgun ve yayan yahut itile kakıla tramvaylar içinde geçtiğim bu yollardan şimdi şahane bir otomobile kurularak geçmek... Hey gidi günler hey!

Hakikaten Münevver teyzemin dediği doğruydu. Şişli'nin havası daha güzel ve daha açıktı.

Kapıdan içeri girerken otomobilciye akşam ezanından iki saat evvel gelip beni almasını tembihledim.

Beyaz prostelalı[1] bir Rum kızı beni salona çıkardı.

Şişli'nin en seçkin bir semtinde böylesine muhteşem bir konağa geçişinden anlaşılıyor ki eniştemin hayatından esrarengiz bir rüzgâr geçmiş. Sihirli bir el, onu yaşadığı orta halli hayatından alarak böyle yüksek bir zirveye ulaştırmış.

Salon göz alıcı olmakla beraber etraftan ve bütün eşyalardan çeşitli ve keskin lavanta esanslı kokularla karışık ağır bir içki kokusu yükseliyordu.

Biraz sonra yatak odasından teyzemin sesi yükseldi:

— Fitnat, Fitnat! Buraya gelsene!

Henüz yatağındaydı, beni görür görmez doğruldu:

— Yabancım olmadığın için seni buraya kabul ettim. Kusuruma bakmazsın, değil mi? dedi.

Öğleyi iki saat geçtiği halde teyzem henüz şokolasını[2] içiyordu. Keskin bir lavanta kokusu yatak odasının bütün eşyalarına nüfuz etmişti. Şezlongun üzerinde akşam soyunduğu elbiseler, gelişigüzel bir halde, atıldıkları gibi duruyordu. Lavabonun iki tarafında mermerden yontulmuş çıplak iki kadın heykeli ve duvarlarda yer yer tenlerinin renk ve ateşini gösterecek kadar taze ve çıplak birçok kadın resmi vardı.

Münevver teyzem şuh bir edayla yatağından kalktı ve şezlongun üstündeki elbiselerini dertop ederek gardırobun içine fırlattı. Dikkat ediyordum da teyzem ince, uzun ve endamlı vücudu üzerindeki küçücük başıyla Âdem'in cennetten kovulmasına sebep olan baştan çıkarıcı yılana ne kadar benziyordu.

Sohbetimizin en hararetli deminde odaya yarı çıplak denilebilecek bir şekilde tıknazca bir kızcağız girdi. Beni görür görmez, "Ayy!" diyerek kaçtı. Teyzem bana dönerek:

---

1 (Yun. *prostela*) Önlük.

2 (Fr. *chocolat*) Çikolata, şeker, su veya sütle yapılan sıcak içecek.

— Canan, dedi. Onu tanımazsın değil mi? Bilsen ne delişmen bir kızdır.

Sonra yüksek sesle onu çağırdı:

— Canan, Canan! Gel, yabancı değil.

Canan kapı önündeki hizmetçi kızla kısa bir gülüşmeden sonra elleriyle penuvarının[1] göğsünü örtmeye uğraşarak serbest ve şuh bir şekilde içeri girdi.

Ufak tefek bir kızcağızdı. Şakaklarında büklümler oluşturan kesik saçları yüzüne bir çocuk tazeliği veriyordu. Yürüyüşü insana doğal bir yürüyüşten çok, bir bilyenin zıplamasını, pencerelerin önünde seken yuvarlak serçelerin neşeli ve kıvrak hareketlerini hatırlatmaktaydı.

Teyzem beni göstererek:

— Sana her zaman bahsettiğim Fitnat, kuzinim, dedi.

Canan bütün dişlerini gösteren şaşırmış ve geniş tebessümüyle cevap verdi:

— Fitnat Hanım mı? Fitnat Hanım!

Sonra bana dönerek serbest ve laubali, tıpkı eski bir ahbap gibi sözüne devam etti:

— Müşerref oldum efendim. Münevver ablam bize her zaman sizden bahseder dururdu.

Kolunda ve göğsünde yer yer göze çarpan çürükler Canan'ın pürüzsüz vücudunda hoşa gitmeyen fena bir görüntü oluşturuyordu.

Biraz sonra hizmetçi, kahve yerine birer kadeh konyak getirdi. Teyzem hem konuşuyor hem de tırnaklarını parlatmaya devam ediyordu.

Bugün akşama kadar teyzem, Canan ve ben muhtelif şeylerden konuştuk.

Akşama doğru adeta yarı sarhoş bir kafayla teyzemin evinden çıktım. Başım uğultular içindeydi. Otomobilde geri eve dönerken içimde de garip bir his dönüyordu. Bu his, bu muhite karşı ne bir meyli ne de tam bir tiksinmeyi ifade etmekteydi.

---

1 (Fr. *peignoir*) Sabahlık, bornoz.

* * *

Ailem, Münevver teyzem hakkında hiç de iyi duygular besliyor değil. Gerçi açıktan açığa onun aleyhinde bir şey söylemiyor, fakat ondan iyi denilebilecek bir ifadeyle de bahsetmiyorlar. Açıkçası ben bunda biraz da çekememe duygusu sezmekteyim. Memleketin bütün ekâbirini tanıyan eniştem mesela babama niye bir memuriyet bulmuyormuş! Hatta teyzemin bizi ziyarete gelişi bile fevkaladeymiş! Yoksa evi Şişli'nin bir odağı ve merkezi, kendisi de memleketin bütün ekâbirinin gözdesi olan bu hanımefendi, evet aylar varmış ki bizim kapının bir kere olsun ipini çekmeye lüzum görmemişmiş...

Gerçekten de giyimi kuşamı bakımından Münevver teyzem dikkat çekecek derecede değişmiş. Otuz yaşında olmasına rağmen süslenme tarzı hafifmeşrep bir genç kızınkinden farklı değil. Doğrusu ben onu burada bıraktığımda o bu kadar açık saçık, serbest bir kadın değildi, fakat ona hiçbir zaman kapalı bir kadın da denemezdi. Bildim bileli keyfine düşkün, havai bir insandı.

* * *

Bugün İstanbul'a gelişimin on beşinci günü. Kocamdan birçok mektup ve para havaleleri aldım. Mektuplarında para için asla sıkılmamamı söylüyor. Bihter de upuzun bir mektup yollamış. Eğer bana hitap edilmiş olmasa, buna adeta bir genç kız tarafından bir delikanlıya yazılmış bir aşk mektubu diyeceğim.

* * *

İstanbul'da ağızları bıçak açmıyor. Herkes Çanakkale'deki harple meşgul. Geceleri semtimizdeki ücra mahalleler üzerine öyle ağır ve derin bir kâbus çöküyor ki insana İstanbul'un için için solduğu hissini veriyor. Eminim ki Çanakkale'de savaşan İstanbul işte bu; gecenin derin karanlığı içinde lambasız ve aydınlıksız için için soluyan bu karanlık İstanbul'dur. "Ne verseler ana şâkir ne kılsalar şâd"[1] olan

1 Fuzuli'nin edebiyatımızda çokça kullanılan, "Ne verseler ona şükrediyor, ne yapsalar mutlu oluyor" anlamındaki simgeleşmiş mısrası.

bu İstanbul, hudutlarda, Çanakkale'nin yamaçlarında ölen çocukları için, belki etrafımı rahatsız ederim diye fazla hıçkırıkla ağlamaktan bile çekiniyor ve çekindiği içindir ki gözyaşlarını yalnız kendi içine akıtıyor ve ekmeğinin tuzunu yalnız kendi gözyaşlarından alıyor.

Nisan 1915

Artık yaz iyiden iyiye geldi. Hava güzel. Her taraf yeşil bir renk almaya başlıyor. Hayat adeta yerden fışkırıyormuş gibi...

Bugün önce terzime uğradım, sonra Münevver teyzeme gittim.

Teyzem, hâlâ aynanın önünde tuvaletiyle meşguldü. Eniştem ise henüz elbisesini giymemiş, üstünde pijaması gazete okuyordu. Beni görür görmez yerinden fırladı. Kendisine bir kere olsun beni gelip aramadığı için serzeniş ettim. Mahcup bir şekilde özür diledi. İşlerinin çokluğundan şikâyette bulundu. O kadar çok, o kadar çok meşgulmüş ki yazıhanesi akşama kadar dolup boşalmadan bir gün bile rahat bir yemek yemek nasip olmuyormuş.

Eniştem silik, alelade bir adamdır. Modern kafalı biri olduğu inancındadır. Çok konuşmaz. Hareketleri bayağıdır.

Teyzem de eniştemin meşguliyeti meselesinde derhal kocasından taraf çıktı; zavallının o kadar fazla işi varmış ki çok zaman gözleri uykusuz bir halde eve sabaha yakın dönermiş. Hem yalnız bu kadar da değilmiş. Ziyafetlerde bulunmak, kulübe devam etmek ve daha bilmem neler neler gibi birçok meşgaleleri olduğunu da unutmamak lazımmış. Daha birkaç gün önce bir kösele işinden yirmi bin lira kadar bir para vurmuş (Bu tabir eskiden dolandırıcılığa alametti. Şimdiyse zekâyla para kazanmanın eşanlamlısı olarak kullanılıyordu). Eniştem, bütün büyük devlet adamlarının ve kodamanların gözdesiymiş. Bakanların yanında bir dediği iki olmuyormuş.

Teyzem eniştemin son vurgunu olan yirmi bin liradan bahsederken dudaklarını bükerek küçümseyici bir şekilde:

— Eniştenin on günlük kumar parasıyla bizim biraz masrafımız... dedi.

Eniştem itiraz etti:

— Teyzen kendi masrafını görmez de benim kumar paramdan bahseder.

Teyzem omuzlarını silkti ve bana hitaben:

— Devir değişti Fitnat, dedi. Büyük başın derdi büyük oluyor. Eskiden araba, tramvay demeyip biniyorduk fakat şimdi tramvay şöyle dursun bindiğimiz arabanın tekerlekleri lastikli mi değil mi onu bile dedikodu yapıyorlar.

Kapıdan çıkarken enişteme sıkı sıkı tembih ediyordu:

— Şefik Halit'in işi için bugün muhakkak Mücip Paşa'yı gör. Sözünü unutmasın. Ben dün bakanlığa telefon etmiştim; fakat Paşa Meclis-i Vükela'ya[1] gitmiş. Görüşemedim. Şayet yerinde göremezsen Kulüp'te,[2] Pera Palas'ta muhakkak görüp söyle.

Teyzem otomobilde anlatıyordu: Şefik Halit aydın, zeki bir gençmiş. Siyasi bir meseleden dolayı sürülmüş. Böyle bir gencin sürgünde sürünmesi günahmış. Paşa gençliğin hamisiymiş. Bu yüzden bir eğlenti gecesi onu affettireceğini vaat etmişmiş. Daha bir hayli şey anlattı.

Otomobilde teyzemle beni görenler, kılık kıyafetimiz itibariyle muhakkak ki beni onun ablası ve onu ise benim küçük kız kardeşim sanacaklardı; üzerinde ağır bir manto vardı, başını ince bir şifonla sıkmıştı ve muslin çoraplar içindeki bacakları göze adeta çıplak bir et hissini vermekteydi. Göz kapaklarının üstünü koyu bir renkle boyayarak gözlerine derin bir dehlizin korkunçluğunu vermişti. Evdeki Münevver teyzemle sokaktaki Münevver teyzem birbirinden o kadar farklı kişilerdi ki onu sokakta görenler evde, evde görenler sokakta tanıyamazlardı. Evdeki Münevver teyzem, bir yığın tembellik, bir yığın yorgunluktu. Sokaktaki Münevver teyzem ise bir yığın pudra, bir yığın lavanta, bir yığın ipek, bir yığın dantela, bir yığın hayat, bir yığın neşeydi.

---

1 Kabine toplantısı, bakanlar kurulu.

2 Büyük Kulüp *(Cercle d'Orient)* Eskiden diplomatların ve işadamlarının müdavimi olduğu, 1882'de Beyoğlu'nda kurulmuş olan kulüp.

Otomobilimiz Etfal Hastanesi'nin önüne gelmişti ki teyzem birden:

— İster misin Azize'yi de alalım, dedi ve ardından, Azize tatlı bir kızdır. Şakacı ve alaycıdır, diye ilave etti.

Ve sonra başını otomobilin penceresinden çıkararak şoföre adresi verdi ve dönüp bana anlatmaya başladı: Devir eski devir değilmiş. Pısırıklığı terk etmeliymişim. Hayat demek yalnız kederli oturmak, hele Aksaray'ın ücra bir köşesinde kaplumbağa gibi teknesi altında bütün dünyadan uzak yaşamak demek değilmiş. Azize Şişli'nin kibar ailelerinden bir kızmış. Herkes onu takdir ediyormuş. Bütün erkekler etrafında pervaneler gibi dönüyorlarmış.

Otomobilimiz büyük bir apartmanın önünde durdu. Teyzem alelacele atladı ve apartmanın geniş mermer kapısından girerek gözden kayboldu.

Beş dakika sonra teyzem yanında bir kadınla gülüşe konuşa merdivenlerden iniyordu. Otomobilin kapısında teyzem bizi tanıştırdı:

— Otomobil içinde prezantasyon biraz tuhaf ama kuzinim Fitnat, dedi ve sonra Azize'yi göstererek ilave etti: Şişli'nin çapkın yıldızı Azize!

Birbirimizin elini sıktık; sivri uzun tırnakları parıl parıl parlıyordu. Parmakları ağır taşlı yüzüklerle doluydu; bu haliyle ona alelade gezintiye çıkan bir kadın değil, adeta bir düğüne ve merasime giden biri demek daha doğru olurdu. Çapkın gözleri ve çapkın bir gülüşü vardı. Ucu biraz havaya kalkık burnu, olgun kirazlara benzeyen dudakları ve ta bebeklerine kadar gülen gözleri, yüzüne yaramaz bir kızın ifadesini veriyordu. Azize girdikten sonra otomobilin içi, süründüğü keskin lavantanın dalgalarıyla, dallarında bin bir koku bulunan bir çiçek bahçesine döndü.

Azize Hanım teyzemle benim aramda oturuyordu. Otomobilimiz Büyükdere istikametinde gidiyordu. Azize anlatıyordu:

Dün gece Nazlı'ya davetliymişler. Sabaha kadar o kadar eğlenmişlermiş, o kadar çalıp gülmüşlermiş ki bugün yatak-

tan zor kalkabilmiş. Bu eğlenti esnasında az kalmış bir de rezalet oluyormuş. Yahya Cemal ile Celal Tahir bir şiir dolayısıyla az kalsın yumruk yumruğa geliyorlarmış. Sonra aralarına Kemal Nuri girerek meseleyi örtbas etmiş de geçiştirilmiş...

Teyzemle aralarında daha birçok dedikodudan ve birçok isimden bahsettiler. Beni unutmuş gibiydiler. Sonra teyzem birden toplandı ve özür dileyerek:

— Fitnatçığım! Biz biraz kendi dedikodularımıza daldık, seni boş sözlerle rahatsız ettik fakat ne yaparsın her şeyi yakından öğrenmek ve yakından bilmek lazım, dedi.

Gerçekten de teyzemin burnunu sokmadığı mevzu, tanımadığı adam, bilmediği mesele yoktu. O derecede ki yarın hangi alayın hangi saatte hangi cepheye gideceğini bile bir kurmay kesinliğiyle söyleyebilirdi.

Bundan sonraki saatlerimiz hep havadan sudan konuşmakla geçti. Otomobilimiz rüzgâr hızıyla gidiyordu.

Azize güzel, iyi bir kız fakat çok şımarık, çok hoppaydı. Boşuna teyzem onu bana, "Şişli'nin çapkın yıldızı!" diye takdim etmedi. Ancak bu, sadece çapkın bir yıldız değildi. Sözlerinden, tavırlarından, hareketlerinden anlıyordum ki Şişli'nin zevk çağlayanlarında bulunan bir süngerdi! Her hadise, her gelişme bu süngerden geçtikten, bu süngerde bir iz ve tortu bıraktıktan sonra âleme yayılıyordu.

Teyzem ve teyzemin acayip çevresi Canan'ıyla, Azize'siyle ve bahsettiği birçok kişiden oluşan acayip dostlarıyla bende büyülü ve esrarengiz bir âlemin tesirlerini uyandırıyordu.

Aksaray, Nisan 1915, Gece

Evimde ve için için soluyan İstanbul'un tam ortasındayım. Gece sonsuz bir genişlikle derin ve loş. Yalnız zaman zaman karşımızdaki komşumuzun patiska perdeleri üzerinde bir çocuk salıncağının hayalini görüyor ve ara ara hazin bir ninni sesinin gecenin sessizliği içinde uzayan ezik ve yorgun melodisini dinliyorum.

Gündüz işittiğim sözler, başımda son damlasına kadar içilmiş alkollü bir içecek etkisi yapıyor. Münevver Hanım

hakikaten teyzem mi, Canan nasıl bir kız ve Azize Hanım kimdir? Bilmiyorum, bilmiyorum. Yalnız hissediyorum ki ruhumun derinliklerinde yeni bir perde yavaş yavaş kalkıyor ve bana İstanbul'un, havadar İstanbul'un, teyzemin İstanbul'unun hakiki yüzünü gösteriyor.

Şimdi şu dakikada teyzemin salonu kim bilir nasıl aydınlık ve parlaktır. Ve onlar şimdi kim bilir nasıl kendilerinden geçmiş ve neşeli bir şekilde eğlenip gülüyorlar!

***

Bugün Beyoğlu'ndaki terzimden çıkarken Azize ile karşılaştım. Beni görür görmez yanıma yaklaşarak:

— Sizi kaybettik efendim, bir daha çıkıp görünmediniz, dedi. Her zaman isminiz geçiyor ve her vakit sizi yâd ediyoruz.

Ve sonra ilave etti:

— Hatta bugün için Münevver Hanımefendi de bize, sizi görmeye gideceğini söylemişti. Sokağa çıktığınıza göre sizi bulamayacak.

Beraberce Galatasaray tarafına doğru yürüyorduk.

Azize'nin meğer ne kadar da tanıdığı varmış. Dakika geçmiyor ki başı, güler yüzlü bir selama güler yüzlü bir baş selamıyla karşılık vermesin. Ve hepsi hakkında açıklama yapıyordu:

Biraz önce selam verdiği adam mühim bir doktor olan Abdülhak Senusi Bey'miş. Öteki İstanbul'un Rockefeller'i denilen Ramazanoğlu Şevki Bey'miş. Bu adam isteseymiş bütün İstanbul'u bir hafta ekmeksiz ve ateşsiz bırakabilirmiş; yine insaflı adammış ki bunu yapmıyormuş.

Otomobille geçen bir diğer yabancı subay hakkında bilgi vermeye devam ediyordu:

Bu adam, Alman kurmay subaylarından Von Leler'miş. Onun çatra patra bir Türkçe konuşması varmış ki insan gülmekten bayılırmış.

Ne çenebaz, ne bilgiç kız! Teyzem gibi, bilmediği, tanımadığı yok. Hangi taşı kaldırsan altından çıkıyor, hangi kapının ipini çeksen başını uzatıyor.

Azize'yle Ağa Camii'ne kadar uzanan bugünkü yürüyüşümde şuna kanaat getirdim ki her şeyden önce çarşafı ağır bir mantoyla değiştirmek gerekiyor.

***

Aksaray'ın bu dar, sık, basık muhiti günden güne beni sıkmaya başladı. Gerçi bütün günlerim sokakta geçiyor. Akşamlara kadar manasız, gayesiz arabadan otomobile, otomobilden arabaya atlayarak dolaşıyorum. Şimdi eskisi gibi değil, Beyoğlu'ndan geçerken adımlarımda daha fazla bir serbestlik hissediyorum. Hiç de iki ay önceki, bu kaldırımlarda yürüyüşünü şaşıran o budala, acemi Fitnat değilim. Konya'ya gitmeden önce Beyoğlu bana uzak, ucu bucağı bulunmaz bir diyar gibi gelirdi. İki ayda bir çıktığım zaman adeta adımlarımı şaşırır, beynimin uğuldadığını hissederdim. Halbuki şimdi burada kendi evimde gezer gibi sakin ve rahat bir şekilde dolaşıyorum. Zaman zaman kulağıma, "Ne enfes kadın, ne enfes kadın!" sesleri geliyor.

Demek ki teyzemin olsun, Azize'nin olsun başarılarının sırrı güzelliklerinden ziyade giydikleri elbiselerinde. Ben ki "Şişli'nin çapkın yıldızı" diye nitelendirilen Azize'den endam ve yüz itibariyle çok daha güzelim. Ben ki güzelliğimin fitne ve baştan çıkarma gücüyle bütün Konya'yı altüst etmiş biriyim. Kocasından boşanan Nebile, şakağına kurşun sıkarak intihar eden Sezai, hepsi, hepsi benim fitne ve güzelliğimin kurbanları değiller mi? Yalnız benim tek eksiğim, süslenmenin sırlarına henüz onlar kadar vâkıf olamamamdan ibaret.

Bugün Beyoğlu'nda hüsün akademisinde[1] saçlarıma, yüzüme, tırnaklarıma bakım yaptırdıktan sonra aynanın karşısına geçince şaşırdım kaldım. Utanmasam hemen aynaya kapanacak, aynanın billuru içinde yontulmuş bir mermer heykel güzelliğiyle yükselen hayalimi uzun uzun öpecektim. Meğer süs, görünüşü ne kadar değiştirebiliyormuş!

Akşam eve geldiğimde annem hayretler içindeydi:

---

1 Güzellik salonu.

— Kızım bu nasıl süs? Kocan görmesin, vallahi içine inme iner, diyordu.

Babamı ise ilk defa şaşırmış bir yüzle karşımda buluyordum. Bilmiyorum, bu hayrete sebep sanki ne? Süslenmek bir haksa, bütün İstanbul'da herkesten fazla bunu hak eden kişi ben değil miydim?

***

— Kal Fitnat, kal Allah aşkına! Bu gece eğlentimiz var.

— Nasıl kalayım teyze? Emin ol evden merak ederler.

— Aman sen de! Şimdi müdüriyete telefon ederim. Merkeze emreder, oradan da sizin eve bir polis gönderir, senin bende olduğunu haber verirler.

— Bilmem ki nasıl olur teyze?

Azize ve Canan da kalmam için ısrar ediyordu. Teyzem daha fazla itiraz etmeme mani olmak için şezlongdan sıçradı ve kollarımdan çekerek beni yan taraftaki odaya sürükledi ve telefonu açarak müdüriyetin numarasını istedi:

— Alo, alo! Siz misiniz? Afiyettesiniz inşallah... Hem bu akşam bize geleceğinize dair sözünüzü hatırlatmak hem de size bir iş yüklemek istiyorum.

— ...

— Kuzinim Fitnat'ı bu gece bırakmıyorum. Lütfen Aksaray merkezine emir buyurun (evimin tam adresini vererek) evine bir polis göndersinler, ailesine asla merak etmemelerini ve bu gece Fitnat'ın bende olduğunu söylesinler, sonra netice hakkında da telefonla beni haberdar etsinler.

— ...

— Teşekkür ederim efendim.

— ...

— Şüphesiz, şüphesiz. Hepsi, hepsi gelecek.

Ve sonra bana dönerek sırtımdan mantomu çıkarttırdı. Hoppa ve şuh bir şekilde:

— Artık Fitnat Hanımefendi müsterih olabilirler, rahatça oturabilirler, dedi.

Bu konuşmalar teyzemin evinde ikindiye yakın bir saatte geçiyordu. Hiçbirinde akşamki eğlentiye hazırlananlara

has bir telaş ve sabırsızlık yoktu. Hatta Canan'ın tırnaklarını parlatması ve Azize'nin ayna önünde kulak memelerini pembe bir renge boyamaya uğraşması bile akşamki eğlentiye hazırlanmaktan çok can sıkıntılarını geçirmek içindi.

Birden teyzem:

— Haydi çocuklar, dedi. Biraz Abide'ye[1] doğru bir otomobil gezintisi yapalım.

Ben, şuurumu kaybetmiş ve etrafımdan akıp giden dalgalara kendimi tamamen bırakıp teslim etmiş bir haldeydim. Yalnız bir önsezi bana bu gecenin hayatımda olağanüstü bir dönüm noktası oluşturacağı umudunu ilham ediyordu. Bunu düşündükçe sebepsiz bir korku ile sebepsiz bir zevkin saniye saniye ruhumu birinden diğerine teslim ettiğini ve başımı zaman zaman fazla içilmiş bir içkinin sersemliğiyle mest ederken birden kuvvetli bir üzüntü ve ıstırap altında sıka sıka beni boğduğunu duyuyordum. Bir an geldi ki mantomu sırtıma alarak ve teyzemin ısrarlarını işitmemek için parmaklarımla kulaklarımı tıkayarak bu muhitten kaçmak, oraya, için için soluyan İstanbul'a,[2] anamın babamın lambasız ve ışıksız İstanbul'una kaçmak arzusunun bütün ağırlığıyla ruhuma çöktüğünü hissettim; fakat bakışlarım karşımdaki aynada yükselen kendimle karşılaşınca bu arzu bir duman hafifliğiyle birden ruhumdan kalktı ve silindi. Bu baş, aynanın billuru içinde görünen diğer üç başın yanında ne bambaşka, ne müstesna bir güzellik ve tazelikle yükseliyordu. Azize'siyle, Canan'ıyla, hülasa daha isimleri geçen birçok kadınıyla, bu muhit anlamalıydı ki yanlarında kendi güzelliklerinin parlaklığını ve şaşaasını gölgede ve karanlıkta bırakacak bir güzellik, tıpkı ufuklardan yükselen bir güneş şeklinde ve büyüleyiciliğinde doğmakta ve yükselmektedir.

---

1 Abide-i Hürriyet (Hürriyet Anıtı): 31 Mart şehitlerinin anısına 1911 yılında açılışı yapılan İstanbul'un Şişli ilçesindeki anıt. O zamanlar etrafında yerleşim bulunmadığından İstanbul'un gezinti mekânlarındandı.

2 Eskiden İstanbul denildiğinde Tarihi Yarımada yani bugünkü Fatih ilçesi kastedilirdi.

Otomobilin içinde Abide istikametine giderken ruhumun hafiflediğini ve birden kendimde neşeli ve haşarı bir çocuğun hoppalığını duydum.

Abide civarında öbek öbek asker kitleleri toprak üzerinde yatıp kalkarak, koşup diz çökerek idman yapıyorlardı. Azize:

— Jale ve İclal muhakkak tepededir, dedi. Canan itiraz etti:

— İclal belki... Fakat Jale, zannetmem. Eminim ki henüz odasında pedikürünü yaptırmakla meşguldür, dedi ve sonra birden teyzeme dönerek sordu:

— Bu gece İclal de gelecek, değil mi?

Ve daha sonra pek mühim bir şeyden bahseder gibi önemle ilave etti:

— Aman onun yedek morfinlerini unutmayın, belki tedariksiz gelir, bulamayınca huysuzlanır. Âlemimizi bozar.

Teyzem cevap verdi:

— Müsterih ol şekerim! Her şey hazırlanmıştır.

Ve karşı tarafı işaret etti:

— Bakın çocuklar, görüyor musunuz? İşte İclal'in arabası. İşte şu al atlı fayton.

Canan ve Azize bir ağızdan:

— Evet evet, ta kendisi. Yanlarındaki araba Nazlı'nın değil mi?

Teyzemin emri üzerine otomobilimiz seri bir kavis çizerek gösterilen arabanın yanında durdu. Bizi gören bir kadın birden arabasından atlayarak otomobilimize doğru ilerledi.

Teyzem bizi birbirimize kısaca İclal ve Fitnat diyerek tanıştırdı. Birbirimizin elini sıktık.

İclal, gösterişli ve uzun boylu bir kadındı. Koyu lacivert mantosu altında vücudunun bütün hatları bariz bir şekilde göze çarpıyordu. Fazla şık değil, hatta biraz derbederdi. Bakışlarında avına atılmaya hazır aç bir kaplanın vahşiliği hissediliyor ve menekşe renginde bir haleyle çevrili olan sürmeli ela gözleriyle ruha acayip bir âlemin ürpertisini ve ıstırabını veriyordu. Hareketlerinin suni canlılığına rağmen

sesi ne kadar ezgin ve yorgun bir şekilde hançeresinden çıkıyordu. Hatta bu ses bir dokunmaya bin ah ile değil bir ah ile karşılık veren çatlak fağfur bir kâsenin hazin ve merhamet uyandıran sesini andırıyordu. Belliydi ki vaktinden çok önce harap olmuştu. İclal'i seyrederken harap olmuş mamur bir yeri seyreder gibi üzüntü duyuyordum.

İclal arabasına gitmek üzere veda ederken teyzem:

— Sözünü unutma cicim, diyordu. Muhakkak gel. Bak Fitnat da bu gece eğlentimize katılıyor.

İclal arabasına gittikten sonra Azize teyzeme dönerek:

— Vakit daha erken, Tünel'e kadar bir insek nasıl olur? Ben biraz Babayan'a[1] uğramak istiyorum, dedi.

Teyzem cevap verdi:

— Çok iyi olur. Ben de biraz Alman Pazarı'na[2] uğrayacaktım. Geçenlerde bir şişe Dorsey sipariş vermiştim. Belki bulmuşlardır. Ah, bizi Fransız lavantalarından mahrum eden bu savaşa lanet olsun.

Sonra daima taze, daima ahenkli sesiyle şoföre emretti:

— Tünel'e!

Otomobilimiz Tünel'e doğru adeta uçarken şifon başörtülerimiz omuzlarımızın üstünde rengârenk, hırçın ve asabi ipek dalgalar oluşturarak çırpınıyor ve bütün gözleri üstümüze çekiyordu.

İyiden iyiye emindim ki Azize'nin Kuyumcu Babayan'a ve teyzemin ise lavantasını almak için Alman Pazarı'na uğramaları bir hevesten başka bir şey değildi. Asıl maksat, ta Şişli'den Tünel'e kadar uzayan alanda birkaç bin gözü kamaştırmak, birkaç bin bakışın takdir ve hayretini toplamaktı.

Doğrusu ne geniş yürekli kadınlardı! Akşama eğlentileri olduğu halde ezana yakın bu saatte endişesiz ve kaygısız sokak sokak sürtüyorlar ve arsız çocuklar gibi bir dükkândan diğerine, diğerinden ötekine geçiyorlardı.

---

1 Babayan Biraderler: Beyoğlu'nda bulunan dönemin meşhur kuyumcu dükkânı.

2 Pazar Alman / Bazar Allemand: Bonmarşe ile birlikte Beyoğlu'nun en işlek mağazası. Bonmarşe'nin aksine, pahalı, iyi cins malların satıldığı Pazar Alman daha sonra Bazar dü Levan adını almıştır.

Üstelik davetliler de öyle orta tabakadan değil, memleketin en yüksek, en zengin, en kibar sınıfına mensup kimselerdi.

Döndüğümüzde eniştemi kapıda bizi bekler bulmuştuk. Ellerini ovuşturarak her şeyin hazır ve yolunda olduğunu söylüyordu.

Kalbim garip bir heyecan içinde gitgide artan bir hızla çarpıyordu.

Salon, elektrik lambaları altında kaynaşmaktaydı. Ortaya uzun bir masa kurulmuştu. İçleri en turfanda yemişlerle dolu yemişlikler, madeni buz kovaları içindeki muhtelif içki şişeleri, irili ufaklı narin bacaklı billur kesme kadehler elektrik ışıkları altında göz kamaştırıcı parıltılarla parlıyorlardı. Henüz kimseler gelmemişti.

Canan ve Azize, teyzemin odasında aynanın karşısında yüzlerine yeni baştan makyaj yapıyorlardı.

... Kapımızda ilk duran araba Nazlı'nın arabası olmuştu.

Nazlı Hanım alelacayip giyinmiş, şık bir kadındı. Dudakları taşkın bir boya yığınıyla örtülüydü. Dizlerine yakın etekliğiyle kendine hoppa bir kız hali vermek istiyordu. Fakat bütün çabası boştu. Ne kadar uğraşsa da yıkılan bu harabenin tamirinin mümkün olamayacağı muhakkaktı. Zira onun güzelliği üstünden kaç yılın seli ve rüzgârı geçmişti.

Salona bakan telefonlu odada oturuyorduk. Teyzem hizmetçiye bazı şeyler tembihlemekle meşguldü.

Bir anda Nazlı Hanım'la arkadaş olmuştuk. Harap olan güzelliğine rağmen sesinin tatlı bir musikisi vardı. Bir musiki ki bana Bihter'in sesini hatırlatıyordu. Bu iki ses ne kadar da şaşılacak derecede birbirine benziyordu. Demek ki yüzler gibi birbirine benzeyen sesler de bulunabiliyordu.

Vakit akşamın alacakaranlığı olmuştu. Tatlı bir nisan akşamının, ruhu şişiren serin rüzgârları pencerenin tül perdeleri üzerinde ince dalgacıklar oluşturarak bize kadar geliyordu.

Dışarıda bir otomobil borusu, uzun bir ses dalgası bırakarak kapının önünde durdu. Yeni gelen misafirin kim olduğunu öğrenmek üzere Nazlı Hanım başını pencereden uzattı ve umursamaz bir ifadeyle:

— Kadri Bey! dedi.

Birden kalbimin bir an durduğunu hissettim ve hemen Nazlı Hanım'ın ellerini tutarak, "Rica ederim bana yardım ediniz, beni bir yere saklayınız!" demek ihtiyacıyla titredim.

Bundan sonra kaç dakika, kaç saniye geçti bilmiyorum. Bütün kanımın damarlarımda donduğunu, başıma hafif bir sersemliğin geldiğini ve gözlerime yoğun bir duman tabakasının dolarak beni şuurunu kaybetmiş bir hale sokmuş olduğunu hissettim.

Tehlikeli bir adım attığımı biliyordum. Olan olmuştu. Emrivakiyi kabulden başka çare yoktu.

Salonda Kadri Bey, Nazlı Hanım ve ben, üçümüzdük. İstanbul'da fevkalade mühim ve resmi bir mevki sahibi olan Kadri Bey bu mu, karşımda duran şu uzunca boylu, kırçıl saçlı insan mıydı? Halbuki ben onu yeniçeri ağası kıyafetinde palabıyık, heybetli biri olarak hayal etmekteydim.

Buna rağmen suratında garip bir sakinlik vardı. Gözleri bir cam gibi düz ve durgundu.

Münevver teyzem Alman Pazarı'ndan alıp yeni açtığı Viyolet Dorsey ile odaya girince etrafımız birden bir kucak menekşenin baygın kokusuyla dolmuştu.

Kadri Bey'e elini uzattı:

— İlk gelen siz olduğunuz için ilk teşekkürüm de sizedir, dedi.

Ve sonra kolundaki pırlanta saatine bakarak ilave etti:

— Ancak vakit de o kadar geç değil, değil mi efendim?

Ve bana dönerek:

— Size kuzinim Fitnat'ı takdim ediyorum efendim, dedi ve derhal ilave etmeyi unutmadı:

— Fitnat, evine haber gönderilmesi hususunda telefonla size müracaat ederek verdiği zahmetten dolayı hem özür diliyor hem de size teşekkür ediyor efendim.

Kadri Bey durgun ve sessiz tebessümüyle cevap verdi:

— Kendileriyle biraz önce Nazlı Hanım'ın değerli takdimleriyle müşerref olmuştum. Emirlerine gelince, derhal yerine getirildiğinden şüphe etmemeleri lazımdır.

Ben de teşekküre benzer birkaç kelimeyle karşılık verdim.

* * *

Bu satırları sabaha yakın bir saatte yazıyorum. Ufuk açılmak üzere. Bütün ev, Münevver teyzemin evi şu saatte halılar ve kanepeler üstünde sızmış, koltuk ve iskemleler üzerinde uyuyup kalmış insanlarla garip bir manzara arz ediyor. Bütün bu insanlar, İstanbul'un devlet büyükleri ve ileri gelenlerinden oluşan bu insanlar, kalemlerinin bir imzasıyla ve kaşlarının küçük bir hareketi ve işmarıyla yüzlerce ve binlerce insanın hayatı ve mukadderatı üzerinde büyük bir değişiklik yapabilirler. Onların masa ve kanepeler üzerinde sızıp serilmeleri bana yüksek zirvelerin tepetaklak olmasındaki acıklı seyri veriyor. Şu dakikada seçkinleri ve kodamanlarıyla bütün İstanbul'un ayaklarımın bastığı yerlere serilmiş olduğunu görüyorum.

Zihnimizde azizlerin, havarilerin tasvirlerinde olduğu gibi haleli bir alınla yaşayan insanlarla koltuk ve kanepeler üstünde çeneleri yan tarafa kaymış, göğüsleri ağır nefeslerle inip kalkan, derilerindeki bütün gözenekleri teneffüs ederken uyuyan bu insan külçeleri arasında ne büyük fark var. İlk defa bu akşam gerçek İstanbul'la yüz yüze, karşı karşıya geldim.

Bunlar arasında kimler yoktu ki? Bakanlar mı, memleketin en yüksek, en ünlü şairleri mi, gazetecileri mi, mütefekkirleri, vatanseverleri mi, kimler yoktu kimler. Bu, İstanbul'da büyük devlet adamlarının ve seçkinlerin bulunduğu bir meclis değildi. Bu, gerçek bir Babil'di. Hepsi de içkinin tesiriyle manevi elbiselerinden soyunarak içyüzlerinin bütün kokuşmuşluklarıyla, bütün üryanlıklarıyla meydana çıkmışlardı. Zaman zaman çiftler halinde masadan biri ikisi kayboluyor, sonra yüzler pancar gibi, saçlar darmadağınık, yorgun adımlarla tekrar masaya dönüyorlardı ve masaya her dönen çift masadakiler tarafından bir fısıltı konusu oluyordu.

Alkol, kadınıyla erkeğiyle bütün bu insanları çileden çıkarmış, damarlarına bir kuduzun azgın kanını aşılamıştı.

Güçlükle bu hayâsız sürünün içinden kurtularak başıma içkinin vurmuş olduğu bahanesiyle kendimi odama attım.

Gözlerim ve beynim dönüyordu. Meğer İstanbul'un hakiki yüzü ne kadar iğrenç, ne kadar mide bulandırıcıymış. Yanımdaki odadan zaman zaman Mücip Paşa ile Canan'ın sesleri geliyordu. Sonra bu ses kayboluyor, Mücip Paşa'nın yerini Kerami Bey ve Canan'ın yerini Nazlı alıyordu. İçeride böyle bitmez tükenmez neler konuşuyorlardı ve sonra bu konuşmaları niçin uzun solumalar takip ediyordu?

Bilemiyordum, gerçek İstanbul bu muydu? İstanbul'un büyükleri ve kibarları bunlar mıydı?

Herkesi titreten Bakan Mücip Paşa şu içeride Canan'la birlikte soluyan adam mıydı? Devrin en nüfuzlu bakanları arasında anılan Kerami Bey, Nazlı ile şakalaşan şu şişman mahluk muydu?

Odamda bilmem ne kadar uyumuşum. Uyandığımda pencereden sabahın açılmak üzere olduğunu gördüm. Dışarıda salonu dolduran gürültü kalmamıştı. Ayaklarımın ucuna basarak kapıya gittim ve anahtarı yavaşça çevirdim.

Dışarıda o biraz önceki âlem tamamen değişmiş, salon bir harp meydanı halini almıştı. Masanın üstü karmakarışık olmuştu.

Birçokları masanın altında, kanepelerin kenarında kıvrılıp kalmışlardı. Bu perişan âlem içinde henüz sızmayan yalnız İclal, Yahya Cemal ve Rıfat Melih'ti.

İclal, çıplak kollarını masanın kenarında birbirine kavuşturmuş, soluk alnını kollarının üstüne kapatmış, fazla aldığı morfinle yarı baygın bir halde duruyor, zaman zaman başını kaldırarak önündeki yemiş tabağından bir yemiş alıyor ve sularını dudaklarının iki ucundan sızdırarak yemeye uğraşıyordu.

Ela gözlerine yorgun bir bakış inmiş, ağzının iki tarafına, dudaklarını aşağıya çeken bir gölge konarak çehresine bitap ve harap bir ifade vermişti.

Yan tarafta Yahya Cemal, "Yine kaldık sizinle bak üçümüz..." diyor ve sonra:

Mey neşveye de zevke de mahsus değildir
Erbab-ı gamı belki tez öldürmek içindir[1]

mısralarını ağzında geveleyerek, parmağı burnunda, Quartier Latin'den,[2] Paris'ten, Fuzuli'den bahsediyordu. Kendisi içkiye gayet dayanıklı biri olmakla beraber başını güçlükle tutabiliyordu. Bir an ayağa kalktı. Rıfat Melih'e dönerek:

— Monşer! Bir işkembeciye gitsek fena olmaz, dedi.

Rıfat Melih, ağzında Havana'sı, dişleri arasında kelimeleri çiğneyerek:

— İşkembeciye mi? Siz delisiniz, dedi. Ben sizin yerinizde olsam şimdi buradan kalkar, otoya atlayarak doğruca Tokatlıyan'a gider, bir banyo alıp yatağıma yatardım.

Yahya Cemal omuzlarını kaldırdı:

— Siz mümkün değil bir Verlaine, bir Baudelaire, bir Catulle Mendés olamayacaksınız, dedi.

Ve sonra bir adım ileriye atarak masanın altında sızan Celal Tahir'e yaklaştı. Ayağının ucuyla dürterek:

— Kalk bakalım Monşer! dedi. İşkembeciye gidip bir çorba içelim ve sonra bir sabahçı kahvesinde de birer kahve yuvarlayalım ki aklımız başımıza gelsin. Ben daha derse gideceğim, sen de ticarethanene, uyumak para etmez.

Bunu söyler söylemez masanın kenarındaki sandalyeye yığıldı. Rıfat Melih kahkahalarla güldü:

— Nereye gideceksin? dedi. Ayakta duracak halin yok.

Yahya Cemal başını güçlükle kaldırarak sertçe:

— Monşer! Ben sarhoş değilim, dedi. Sadece yorgunum...

Sözünü tamamlayamadı. Başı bir taş ağırlığıyla masanın başında sızan İclal'in çıplak omuzlarına düştü.

İclal ürkmüş bir halde yavaşça başını kaldırdı. Bir saniye kadar omzuna düşen bu şanlı şöhretli başa baktı, sonra küçümsercesine omzunun küçük bir hareketiyle onun başını

---

1 Divan şairi Mehmet Hayrullah (1860?-1910) ya da bilinen adıyla Harputlu Hacı Hayri'nin bir kıtasının son iki dizesi.

2 Latin Mahallesi, Paris'te Sorbonne Üniversitesi'nin de içinde yer aldığı, Sen Nehri kıyısındaki meşhur mahalle.

masanın üstüne kaydırdı. Ve sonra şampanya buzluğuna uzanarak içini boşalttı. Ve onu Yahya Cemal'in başına geçirerek:

— Artık uyuyunuz! dedi.

Şimdi her taraf susmuştu, her taraf sessizdi. Teyzemin koca konağı uzun bir uykuya, çatısının altında saklanan yüz kızartıcı bütün fenalıklar ve rezillikleriyle uzun bir uykuya dalmıştı. Salonda sızanların horultusundan başka ses seda namına hiçbir şey duyulmuyordu.

Devlet rical ve ekâbirinin İstanbul'u uyumaktaydı.

* * *

Eve geldiğimde annemin itirazları ve babamın asık çehresiyle karşılaştım. Annem, hareketimin doğru olmadığını, Münevver teyzemin salonunda kaçgöçten eser bulunmadığı için eğer kazara bir erkeğe çıkmak mecburiyeti hâsıl olursa meselenin belki bir gün kocam tarafından duyulacağını, o zaman hayatımın bir sözle mahvolacağını söylüyordu. Annemin sözlerini itirazsız, sonuna kadar dinledim. Yalnız kendisine her durumda bana güvenmesi gerektiğini ve böyle bir şeye asla meydan vermeyeceğimi söyledim. Bu yalanı söylerken dudaklarımın kasıldığını duyuyordum.

Annemle daha fazla yüz yüze kalamadım. Zaten başım ağrıyordu, midem karmakarışık olmuştu. Omuzlarım yorgunluktan çöküyordu.

Odama çıktım ve hastalığımı ileri sürerek yemeğe inmedim. Uzaktan, mahalle mescidimizin minaresinden yükselerek dalga dalga yayılan yatsı ezanı kulaklarıma kadar geliyordu. Ruhumda bol bol ağlamak ihtiyacı vardı ve içim doluydu. Sanıyorum biraz gözyaşı dökebilsem ferahlayacağım; biraz gözyaşı, fazla değil biraz, biraz gözyaşı...

20 Mayıs 1915

Bugün Beyoğlu'na indim. Münevver teyzeme rastlayacağım heyecanıyla kalbim çarpıyordu. Onu görmekle görmemek arzusu arasında kararsızdım. Eğer rastlarsam zannediyordum ki elimden tutacak ve beni tekrar oraya, Şişli'ye

çekip götürecek. O takdirde eminim ki karşı koyamayacak ve onun arkasından dudaklarım, "Bırak teyze, bırak beni!" demekle beraber ayaklarım istemeden teslim olmuş ve boyun eğmiş bir şekilde oraya sürüklenecektir.

Ara ara kalbimi yokluyordum: Başımı ağrıtmak, midemi karmakarışık etmek ve beni uykusuzluktan bir külçe şeklinde yorgun bir hale getirmekle beraber teyzemin evindeki hayata karşı ruhumda garip bir alaka duyuyordum.

Yaya kaldırımında yürümeyi tercih ederek ilerlemekteydim. Galatasaray'ın biraz ötesinde İclal'le yüz yüze geldim. Birbirimizin elini sıktık. Birden sözü o geceye getirerek:

— O gün niçin öyle erkenden çıkıp gittiniz? dedi.

İçkinin başıma vurduğunu ve bütün gecemi gözlerimi kırpmaksızın uykusuz geçirdiğimi ve bu sebeple uzun bir istirahate şiddetle ihtiyacım olduğu için eve dönmek zorunda kaldığımı söyledim.

Beraberce Taksim istikametine doğru yürüyorduk. Geçenlerin gözleri, bizim üzerimizde uzun bir hayret ve takdirle dinleniyordu. Bu bana sıkıntı vermekteydi. Buna rağmen İclal hiç oralı değildi. Güzel ela gözlerinde bütün etrafını, hatta bütün hayatı küçümseyen bir bakış vardı.

Bana teyzemin çevresine dair malumat vermekteydi. Aslında bunu ben de istiyordum. Çünkü Konya'ya giderken bıraktığım teyzemle Konya'dan geldikten sonra bulduğum teyzem bambaşka iki insandı.

Oradan geçen bir arabayı durdurarak içine atladık. "Abide'ye!" emrini verecekken birden vazgeçerek, "Bebek'e!" dedim. Çünkü tepede teyzeme rastlama ihtimalim vardı. Halbuki ben bütün günümü İclal'le baş başa, tamamen serseri bir halde geçirmek istiyordum. İlk gördüğüm anda kanım bu garip bakışlı kadına ısınmıştı. Onun gözlerinde ruha derin bir itimat ve emniyet veren bir şey vardı.

Arabamız Ayaspaşa istikametine doğru gidiyordu. İclal önce beni çok sevdiğini söyleyerek konuşmaya başladı. Ve sonra her gecesi körkütük bir halde sabahlara varan bu eğlenti gecelerinden yorulduğu itirafında bulundu. Bugün yir-

mi sekiz yaşındaydı. On iki senedir aynı hayat şartları içinde, böyle sabahlara kadar uykusuz kalarak yaşıyormuş. Bunları anlatırken sesinin ne bezgin ve yorgun bir ifadesi vardı.

Çabucak samimi olmuştuk. Onun, avına atılmaya hazır aç bir kaplan vahşiliği görülen gözlerinde geniş bir şefkat gölgesi açılmış gibiydi. Bu bana evcilleştirilmiş bir kaplanla yan yana bulunmaktaki garip zevki veriyordu:

— Harap oldum, diyordu. Önceleri ne sessiz, ne sakin bir hayatım vardı. Gam, keder, hiçbir şey bilmiyordum. Fakat bu hayat beni işte böyle paramparça etti ve kül külçe haline getirdi. Bu yetmiyormuş gibi en sonunda beni morfine de alıştırdı.

Burada bir an durdu:

— En sonunda morfine de, ona da, ona da alıştım, diye ilave etti.

Onun, senelerden beri ruhunda toplanıp biriken elem ve ıstırapları samimi bir göğse boşaltmak ihtiyacı olduğunu hissediyordum.

Zaten daha ilk gördüğüm dakikada ona karşı duyduğum his merhamet olmuştu. Şimdi ise samimiyetiyle bu hissimi güçlendirip pekiştirmişti.

İclal sözüne devam etti:

— Evet, en sonunda ona da alıştım. Gerçi biliyorum bu hayat, insanı yorucu ve harap edicidir fakat bunu itiraf etmekle beraber ne gariptir ki işte bu yoldan geri dönemiyorum; tıpkı içkinin kötü ve zararlı olduğunu bilmekle beraber içkiden vazgeçemeyen insanlar gibi... İlk günler gerçekten de insan bu hayatın acılarını anlayamıyor, bilakis zevk ve eğlence, etrafınızda erkeklerin pervaneler gibi dönüp dolaşması size hoş geliyor, başınızı döndürüyor ve sarhoş ediyor fakat günler geçtikten, bu yolda icabında ihmal edilip hakaret gördükten ve zaman zaman sevdiklerinizin ihanetine maruz kaldıktan sonra hissedilen o sarhoşluk birden yok oluyor. O vakit ruhunuzda derin bir yorgunluk ve bezginlik başlıyor.

İclal burada durdu. Bir fiskeye bin ah ile değil, bir ah ile karşılık veren çatlak fağfur bir kâsenin hazin ve merhamet

uyandıran yankısına benzeyen sesinde garip bir titreme oluşmuştu. Bu ses, mustarip ve kederli bir insanın sesiydi.

Arabamız Dolmabahçe kaldırımlarında ilerliyordu.

Sıravari ağaçlar, caddenin her iki tarafında tatlı gölgeler oluşturarak uzanıyordu.

Arkadaşım hazin sesiyle tekrar sözüne devam etti:

— Mutlu olmak için duymamak, hiç, hiçbir şey duymamak lazım. Bu yüzdendir ki Azize mutlu bir insan, Canan her dem gülümseyen bir kızdır. Yaşının geçkinliğini ve güzelliğinin haraplığını kız çocuklarına mahsus kısacık eteklikler giyerek, yüzünün çizgilerini pudra ve pomatlarla örtmeye çalışarak yaşayan Nazlı Hanımefendi mutlu bir insan örneğidir. Ne olurdu hayatı ben de onlar gibi görseydim ve onlar gibi hissetseydim.

Nazlı Hanımefendi kimdir, Canan ve Azize nasıl kızlardır? Asla bilmiyordum. Teyzem onları bana yalnız isimleriyle tanıştırmıştı. Onları layıkıyla tanımak için yalnız isimlerini bilmek ve yüzlerini görmek yeterli olabilir miydi?

Arabamız Beşiktaş istikametinde yoluna devam ederken İclal'e sordum:

— Bunlar kimdir? Ben bütün bu isimlerini saydığınız insanları yalnız yüzleriyle, elbiseleriyle tanıyorum fakat bunlar kimdir hiç bilmiyorum. Çünkü teyzem bana yalnız onların isimlerini söyledi ve onları bana yalnız isimleriyle tanıttı.

İclal'in iri ela gözleri derinlere dalmış gibiydi. Son sözüm üzerine başını kaldırdı:

— Teyzeniz, teyzeniz Münevver Hanım –yahut herkesin söylediği gibi söyleyelim– Münevver Hanımefendi yalnız kendi keyfini düşünen, yalnız kendi kahkahalarının kesilmemesinden başka uzak ve yakın hiçbir endişe beslemeyen bir kadındır. Bundan dolayı etrafında olan biten şeylerin, derinlemesine bakmaya asla lüzum görmeyerek dış yüzlerini seyretmekle yetinir. Zaten mutlu olmak için biraz da derine gitmemek gerekmez mi?

İclal, saydığım isimler hakkında konuşmaya devam etti:

— Canan'ın böyle meclislere kabulü, ancak beş altı aylık bir iştir. Bu kız bu tarihten önce neydi, nerede yaşıyordu ve kimin kızıdır hiç bilmiyorum. Hiç kimse de bilmiyor. Yalnız bir eğlenti gecesi onu, büyük bir tüccar olan Sabit Bey'in eliyle eğlentimize katılmış bulduk. Sabit Bey, onu bize, "Nişanlım Canan Hanım!" diye prezante etti. Tavır ve hareketlerinden belliydi ki bir mahalle kızıydı. Bir mahallenin viraneliğinden alınmış, hamamda yıkattırılıp kirleri temizletildikten sonra kuaförde saçlarına, hüsün akademisinde yüzüne ve ellerine bakım yaptırılmış ve yüksek bir terziden sırtına ağır bir manto ve bir kuyumcudan da boynuna ağır bir pandantif[1] geçirilerek Sabit Bey'in kolunda "Nişanlım" diye etrafa prezante edilmeye müsait bir hale getirilmişti. İki ay, bütün Şişli, onu Sabit Bey'in nişanlısı zannettik. Ve iki ay her eğlentide onu Sabit Bey'in nişanlısı olarak karşımızda bulduk. Fakat zeki bir kızdır. Onun için yavaş yavaş etrafındakiler gibi konuşmaya, etrafındakiler gibi bakmaya ve etrafındakiler gibi gülmeye başladı. Sabit Bey'le aralarındaki nişanlılık ilişkisi üç ay devam etti etmedi, bir gün Şişli garip bir havadisle çalkandı: Sabit Bey, üç aylık nişanlısı Canan Hanım'ı, Doktor Abdülhak Senusi Bey'le aynı yatakta yakalamıştı!

Bundan sonra Canan'ı karşımızda Abdülhak Senusi Bey'in nişanlısı olarak bulduk; halbuki gerçekte o Sabit Bey gibi Abdülhak Senusi'nin de metresinden başka bir şey değildi. Nişanlı tabiri, ancak zevahiri kurtaran bir siper vazifesi görüyordu.

Şimdi bir aydır boştur ve boştadır. Günlerini teyzeniz Münevver Hanım'ın evinde yeni bir nişanlının, yeni bir dostun, yeni bir ahbabın, yeni bir fırsatın gelmesini beklemekle geçirmektedir.

Azize'ye gelince: Yüksek bir devlet kurumunda, yüksek bir şube müdürü olan bir zatın, Sami Bahir Bey'in kızıdır. Gerçekten kızdır ve gerçekten hepimiz onu bir kız olarak bilir, bir kız olarak tanırız. Hepimiz ondan bahsederken bir ba-

---

1 (Fr. *pendentif*): İnce bir zincire takılan kıymetli taş, kolye.

kireden bahsedildiği zamanki gibi saygı vaziyeti alırız. Evet, Azize Hanım, Şişli'nin yıldızı şen şakrak Azize Hanımefendi bir bakire, berrak ve tertemiz bir bakiredir. Fakat onun bir kız olması, bir eğlenti gecesini Mücip Paşa'nın koynunda ve diğer bir eğlenti gecesini ise Kerami Bey'in yatağında geçirmesine asla mani değildir. Azize Hanım bir bakiredir. Bir eğlenti gecesinde yanımızdaki odadan Mücip Paşa'nın veyahut Kerami Bey'in kolunda saçları dağılmış, elbisesi buruşmuş, üstü başı perişan ve şüpheli bir halde karşımıza çıkmasına rağmen Azize Hanım bir bakiredir. Ezeli bir bakiredir. Onun bekâret kalesinin, Hamburg Limanı gibi düşmesi ve ele geçirilmesi imkânsızdır. Onun içindir ki uzak ve yüksek yerlerden onunla evlenmek isteyen talipler çıkar, onun içindir ki Münevver Hanımefendi'nin bütün meşgalesi, ona yeni bir koca bulmak noktasında yoğunlaşır. Azize'yi alana ne mutlu!

İclal bu sözleri söylerken değişmiş, eski sakin ve mahzun İclal olmaktan çıkarak haşin ve vahşi bir mahluk olmuştu. O, etrafıyla, muhitiyle alay etmiyordu. Etrafını ve muhitini rezil ediyordu. Morfin, bu kadının bütün sinir sistemini hurdahaş ederek onu bu hale getirmiş ve ona böyle sert ve haşin bir düşünme tarzı vermişti.

Sözüne devam etti:

— Evet, Azize Hanım, Şişli'nin yıldızı Azize Hanımefendi bir kız, bir bakiredir!

Kırılan fağfur bir kâsenin hazin çınlamasını saklayan bu sesin önünde kalbim heyecanla çarpıyordu. Kısa ve seri cümlelerle gayriihtiyari sordum:

— Peki, bu kızın babası yok mudur, annesi yok mudur?

İclal'in büyük ela gözleri birden bütün ömrümce unutamayacağım bir bakışla parladı ve derin bir alayla güldü, evet güldü; kahkahalarla gülen bir ağız gibi onun gözleri de güldü, otuz iki dişini göstererek kahkahalarla gülen bir ağız, bu gözlerin kahkahaları kadar gürültülü ve ahenkli olamazdı:

— Evet, diye cevap verdi. Babası ve annesi vardır. İşte Azize Hanım böyle el değmemiş bir bakire olduğu için değil midir ki babası Sami Bahir Bey yüksek bir şube müdürlüğü-

ne kadar yükselmiş ve annesi Hacer Perran Hanım bu serbest düşünüşüyle değil midir ki muhitin en aydın fikirli kadını olarak tanınmıştır. Sami Bahir Bey kızıyla daima iftihar eder. Hacer Perran Hanım da salonlarda kızından her zaman övgü ve gururla bahsetmektedir. Bu karı kocayı geçen geceki eğlentide aramızda görmediyseniz, sebep, kızlarına zaman zaman serbest hareket imkânı vermek içindir. Hacer Perran Hanım satılık bir meta gibi her yerde Azize'sinden bahseder ve herkese onun meziyetlerini mübalağalı bir ifadeyle anlatır. Aynı zamanda o, gençler arasında serbest aşk ve serbest ilişkilerin kolaylaştırılmasına hizmet eden aydın fikirli, hür düşünceli bir hanımefendidir ki sanırım bu tür kadınlara şimdi "asri valide"[1] diyorlar.

Ne hain ve alaycı bir ifadeyle sözüne devam ediyordu. Yanımdaki kadının alelade ve herkes gibi biri olmadığını hissediyordum. Ayaklarıyla İstanbul'un alnına basarak yüksek ve mukaddes tanıdığımız kavramları kırıp parçalamaktan zevk duyan garip ve tehlikeli bir mahluktu. Şüphesiz ki ben İclal'e göre bir körden başka bir şey değildim. O, gerçeklerle daha yakından temas etmiş, insanları benim gibi elbiseleri üzerinden değil, çıplak görmüş ve kulaklarını yaşadığı muhitin hasta göğsüne koyarak onun veremli ciğerlerinden çıkan ağır öksürükleri uzun uzun dinlemişti. Açıkça ve pervasızca anlatıyor ve içinde yaşadığı cemiyeti otopsi masası üstüne serilmiş bir leş gibi bütün çıplaklığıyla göstermekten çekinmiyordu.

Evet, cesur ve pervasızdı. Görüyordum ki benim korktuğum, hürmet ettiğim, başımı eğdiğim her kuvveti o ayaklarıyla çiğnemiş ve benim dudaklarımla öptüğüm faziletli eteklere o iskarpinlerinin çamurlarını silmişti.

Sözüne kaldığı yerden devam etti:

— Nazlı Hanımefendi'yi mi soruyorsunuz? O acınacak bir kadındır. Hacer Perran Hanımefendi günde yirmi kıyye[2]

1 Çağdaş anne.
2 Okka.

süt veren safkan bir Kırım ineği gibi verimli ve emsalsiz bir sermaye olan Azize'sini nasıl her yerde ve her salonda teşhir eder ve onun yüksek meziyetlerinden her yerde ve her tarafta mübalağalı bir ifadeyle bahsederse, Nazlı Hanımefendi de bu âlemlerin bir damızlığı hükmünde olan oğlu Fikri Necati Bey'i aynı şekilde mübalağalı övgülerle göklere çıkarır. Gerçekten de Nazlı Hanımefendi'nin oğlu müstesna bir şahsiyet, müstesna bir insandır. Fikri Necati denen bu çocuk büyük bir milliyetçi, yüksek bir vatanseverdir. Hatta "Gök Bayrağa Doğru" denilen cemiyetin kurucusu ve sorumlularındandır. Yalnız ne tuhaftır ki aşırı milliyetçi olmasına rağmen karısı bir Rum'dur. Ve büyük bir vatansever olmasına rağmen memleketin kan ağladığı bugünlerde Pire'de ve Berlin'de ikameti tercih etmektedir. Fikri Necati Bey Alman imparatoru kadar Türk, Yunan kralı kadar İstanbulludur!

— Belki hastadır ve tedavi için Almanya'ya gitmiştir.

— Bilakis, bilakis... Bu âlemlerin bir damızlığı diye yâd edilen bu delikanlı, lakabı da gösteriyor ki Herkül'den cüsseli, Kara Ahmet'ten[1] daha kuvvetlidir. Onun bir de kız kardeşi vardır ki ismi Jale'ydi. Şimdiki ismi ise sonuna bir Türkan ilavesiyle Jale Türkan'dır. O, bu âlemlerin daimi simalarından ve Türk Kadını İçin Aydınlık Cemiyeti'nin en güzide üyelerinden, en devamlı mensuplarındandır. Ancak onun bu cemiyete mensup olması Türklüğe ve Türk kadınlığına dair hararetli bir konuşmadan sonra aynı cemiyetin kapısı önünde kendisini bekleyen Alman karargâhına ait bir otomobile binerek görünüşte arkadaşı, gerçekte amanı[2] olan bir Alman kurmay subayının, Von Wolf'un evindeki içki ve aşk meclisine gitmesine asla mani değildir. Hatta Von Wolf'un içki ve aşk meclisine devam ettiği içindir ki Jale Türkan Hanım "medeni ve asri Türk kızı" sınıfına girmiştir.

İşte böyle iki güzide ve müstesna mahlukun annesi olan Nazlı Hanımefendi, hâlâ kendisinde on sekiz yaşındaki bir

---

1 Kara Ahmet (1870-1902): Dünya şampiyonu olan ilk Türk güreşçi.
2 (Fr. *amant*): Metres, dost hayatı yaşanan kişi.

kızın diriliğini görür. Ve kendisini on sekiz yaşındaki bir kız gibi şuh ve taze sayar. Gerçekten de kısacık entarisiyle, çizgileri pomat ve kremlerle örtülü olan yüzüyle Nazlı Hanımefendi uzaktan göze genç bir kız zannını verir ve genç bir kız zannıyla hayalleri okşar; eğer hayal kırıklığına uğramak istemiyorsanız bu genç kıza daha fazla yaklaşmayınız.

Zengin bir un tüccarının karısı olan Nazlı Hanımefendi, "değersiz ve aşağılanmış bir sevgili" timsalidir. Dizginlenemez bir şekilde etrafa saldıran kuduz bir köpek gibi Nazlı'da da dizginlenmesi imkânsız bir zina hırsı vardır. O, gerçek bir eşitlikçidir. Bu yüzden Nazlı Hanımefendi için "bey" ve "uşak" diye iki sınıf insan yoktur. Bundan dolayıdır ki zaman zaman seyisini, vakit vakit uşağını yatağına kabul ederek gönüllerini neşelendirir ve onları hoşnut eder.

Nazlı Hanım her masaya uğramış, her çeşniden tatmıştır. Beş sene önce onun için, "Zehra Niyaz Hanım'ın candan yakın sevgilisi!" derlerdi. Fakat gerçek şeklini bilmiyorum; iki kadın arasındaki bu münasebette hangisi âşık, hangisi maşuktu? Gerçi Nazlı Hanımefendi'de eski alışkanlıklarından hâlâ birçok şey vardır. Bunun içindir ki onun kalbinin sağ tarafı erkeklere, sol tarafı ise badem gözlü kadınlara aittir. Ve kalbi bu iki cins arasında bölündüğü için onun göğsü bomboş kalmıştır.

Onun bizim meclis ve eğlentilerimizdeki şimdiki durumu, eski bir minyatür vazo gibidir. Tabii bu vazonun mineleri dökülmüş, kenarları çatlamış, kulpu ve etrafı hasar görmüştür. O böyle kalmalı, böyle durmalıydı. Böyle kalıp, böyle durduğu zaman güzel ve seyirlik olacaktı. Fakat bu vazo dökülen sırlarına, harap olan minelerine, çatlayan kenarlarına ve gövdesine rağmen hâlâ, "Bana da bir çiçek, bana da bir çiçek!" diye bağırırsa, düşününüz ne kadar zavallı, ne kadar acınası bir halde olur. Bu kadındaki bu azgın hırs, eminim ki onu teneşire kadar takip edip götürecektir. O derecede ki teneşirde yatarken birden kalkıp gassal kadının boynuna atılarak, "Bir öpücük, bir öpücük!" demeyeceği şüphelidir.

Nazlı Hanım'ın salonları her zaman herkese açıktır. Orada çaydan rakıya, biradan apsente varıncaya kadar her türlü alkollü alkolsüz içecek; musikiden dansa, danstan kumara her tür eğlenti vardır. İstanbul'un bütün halkı, Türkiye'nin bütün insanları kapışırcasına yedikleri ekmeklerle onun kocasının kesesini doldurmak ve Nazlı Hanımefendi'ye yığın yığın eteklik ve kutu kutu fondan[1] parası yetiştirmek için uğraşıp didinmektedir.

İclal burada durdu. Kulaklarım uğulduyordu. Zihnimden yeni bir perde kalkıyor ve yeni bir âlem bütün hatları ve noktalarıyla birer birer açılıyordu. Bu, İstanbul'un karnı; bu İstanbul'un gerçek içyüzüydü. Bu İstanbul hiçbir zaman gerçek İstanbul, asıl İstanbul; Erzurum'da, Çanakkale'de kan döken İstanbul, aç olup katık bulamadığı zamanlar ekmeğini tuzlu gözyaşlarına batırarak yiyen ve bununla nefsini körelten İstanbul değildi. Vücudumuza giren mikropları kanımız ve organizmamız, nasıl bir çıban şeklinde dışarıya atarsa İclal'in anlattığı İstanbul'u da gerçek İstanbul içinde beslemeyerek tıpkı bir çıban şeklinde öylece bir kenara, şehrin dışına fırlatıp atmıştı.

Arabamız Kuruçeşme'ye doğru ilerlerken İclal tekrar anlatıyordu:

— Bana morfinman diyorlar ve beni morfin kullandığım için suçluyorlar fakat onlar düşünmüyorlar mı ki ben morfinimi aldığım zaman ancak biraz kör oluyorum da etrafımdaki kir ve pislikle dönen bu âlemi görmüyorum.

Kadınları böyle olan bu âlemin erkekleri de bundan farklı değildir. Teyzenizin salonuna müdavim olan kadınlar, nasıl muhitin en yüksek ve ünlü kadınlarıysa, erkekler de o nispette memleketin en yüksek ve en nüfuzlu sınıfına mensup zatlardır. Bunların bir kısmını siz de gördünüz, kıymetli sohbetleriyle siz de müşerref oldunuz ve bununla iftihar ettiniz; bunlar boy boydurlar. İçlerinde bakanlar ve üst düzey memurlar vardır, şairler vardır, düşünürler vardır, doktorlar

---

1 (Fr. *fondant*): Meyveli ve likörlü çeşitleri olan kokulu bir şekerleme türü.

vardır ve hepsi, hepsi de memleketin en ünlü ve en meşhur adamlarıdır.

Mücip Paşa, bu âlemlerin mihrak ve merkezi sayılır bir zattır. Hürriyetin ilanında[1] küçücük rütbeli bir subaydı. Selanik'te parlayan güneşin ışığı, iyi bir zemine atılmış bir tohum halinde olan bu ufak subaya harikulade bir gelişme imkânı sağladı. Ve o zamanın Mücip Bey'i birden yükselerek bugünkü gördüğünüz gibi anlı şanlı, heybetli, şöhretli, Mücip Paşa Hazretleri oluverdi. Gerçi Paşa bu mevkie çıkmak için yalnız zekâsına dayanmadı. Çevresi de kendisine yardımcı oldu. Paşa gençlerin hamisi göründü, hürriyetin bekçisi rolünü oynadı. Fakat bunların ikisi de asla samimi değildi. Paşa, hürriyetin bekçisi görünmesine rağmen "Hürriyet namına" suçlu suçsuz birçok insanı ipe yolladı ve açılan ağızları sürgünle kapadı. Ve bunda da asla tereddüt etmedi. Ve ne kadar tuhaftır ki Paşa, bütün bunları âşık olduğu "Hürriyet namına" daima ve sadece "Hürriyet namına" yaptı. O kadar ki bir gün bizzat "Hürriyet"in bile boynuna kement ve bileklerine zincir geçirerek zindana attı.

Mücip Paşa, Mücip Bey iken arkadaşları arasında çok yüksekti, fakat rütbesi yükseldikçe Paşa alçaldı alçaldı ve en nihayet tuhaf bir adam oldu. O gün bugündür ki Paşa, Meclis-i Vükela'nın korkulu, belalı bir azası, içki ve eğlence meclislerinin ise güler yüzlü, zevk düşkünü bir müdavimidir.

Kerami Bey de yabancı bir sima değildir. Canan nasıl ki bu hayata çıkmadan önce kenar mahallelerin isimsiz ve şöhretsiz küçücük bir kızı idiyse Kerami Bey de Meclis-i Vükela'ya girinceye kadar hiç kimsenin tanımadığı, bilmediği, sessiz sedasız, ufak boylu, silik, tanınmamış, küçücük bir adamdı. Sadece bir milletvekiliydi. Fakat bir gün bakan sıfatıyla Meclis-i Vükela'ya girince birden parladı ve birden isminin etrafında bir hayret halesi oluştu. Bu, memlekete yaradı mı bilmiyorum? Fakat kesin olan bir şey varsa o da bakanlığın Kerami Bey'e çok yaramış olduğudur. O gün

1 II. Meşrutiyet'in ilanı (1908).

bugündür ki Kerami Bey günler geçtikçe gelişti, şişmanladı. Hatta hatta ne tuhaf, irileşti de! Garip değil mi, hal ve mevki insanı yalnız şişmanlatmıyor, insana heybet ve azamet de veriyor. Anlaşılıyor ki bakanlık koltuğunda; veremlilere şifa veren, kaburgaları sayılan hastaları pehlivan haline getiren meşhur Davos'un sanatoryumlarına has şifacı bir özellik var. Ancak insaflı olmak için itiraf edilmeli ki Kerami Bey asla sert, hırçın, cellat tabiatlı bir adam değildir.

Hatta "Hürriyet"i zindana atan soysuzların fiillerine iştirak bile etmemiştir. O sadece keyfine bakmış, sefasıyla meşgul olmuş ve bir de bol bol ticaret yapmıştır. Onun ticaretle meşgul olması vatana olan bağlılığının kuvvetli bir delili, girişimciliğin müstesna bir örneği olarak görülmelidir. O ticarete giriştikten sonradır ki fukara halk, hamdolsun, şekeri 350 kuruşa yiyebildi ve etin okkasına[1] 200 kuruş verebildi.[2]

Sonra bu âlemin belirgin şahsiyetlerinden olan Rıfat Melih ve Yahya Cemal'i de unutmamalıdır. İlki hakiki bir sosyete çengisi, ikincisi her anlamıyla bir derbederdir. Yahya Cemal bir derbederdir; yeryüzünde oturacak bir evi ve yatacak bir yatağı yoktur. Her ev onun evi, her yatak onun yatağıdır. Üç gününü Münevver Hanım'ın evinde, bir haftasını Hacer Perran Hanımefendi'nin muhitinde geçirir. Orada yer içer, orada yatar kalkar; ta ki canı sıkılana, ta ki derbederlik damarları tekrar depreşene kadar. Cemşit Bey'i de unutmamalıyız haa... Bu da kibar salonlarında yaşayan bir muhabbet tellalıdır. İlginç bir tiptir. Onun doğru yoldan yolcu ve müşteri çevirenlerden farkı, isminin sonunda "Bey" sıfatının bulunmasından ve bir de tesadüfün ona resmi bir unvan vermesinden başka bir şey değildir. Hem o, bu hayırlı işi bir karşılık beklemeden yapar. Bundan kendine bir menfaat sağlamaz. Zira bu, onun zevkidir. O, birbiri için tutuşan elleri birleştirdiği zaman dünyaları fethetmiş kadar sevinç ve mutluluk duyar. Aslında kendisi bekârdır. Evi tanıdık tanı-

---

1 Okka: 1283 gramlık bir ağırlık birimi.

2 1914 yılında şekerin kilosu 2,34 kuruş, etin kilosu ise 5,79 kuruştur.

madık bütün dostları için bir buluşma yeridir. Oraya âşığınızı kolunuza takıp kendi evinize gider gibi tam bir gönül rahatlığıyla ve güvenle gidersiniz ve onun karyolasında kendi karyolanızdakinden daha rahat yatabilirsiniz.

Maksut Bey'e gelince, sanırım onu da henüz görmediniz ve onunla tanışma şerefine henüz nail olmadınız. O, bu âlemlerin en önemli şahsiyetlerindendir. Onu tanımamak gerçek bir eksikliktir. Maksut Bey öyle bir adamdır ki her taraf onun için açık, her köşe Maksut Bey için hazır ve davetkârdır. Çünkü karısı Süheyla Pervin Hanımefendi çok zengindir. Atları, arabaları, geniş koltuklu otomobilleri ve muntazam elbiseli uşakları vardır. Para ve mevki neleri örtmeye güç yetiremez ki Maksut Bey'in alnındaki lekeleri örtmesin ve Pervin Süheyla Hanımefendi'nin bir başkasından alıp karnında taşıdığı çocuğa Maksut Bey'in çocuğu olma hakkını vermesin!

Maksut Bey ilginç bir tip ve çok zeki bir adamdır. Pervin Süheyla Hanımefendi'nin her şeyini bildiği halde onu gönül rahatlığıyla karılığa kabul ederek yüksek ve takdire şayan medeni zekâsını bilfiil göstermiştir.

Maksut Bey, Süheyla Pervin Hanımefendi'nin kocası olmadan önce silik, tanınmayan, alelade bir adamdı. Hatta koca İstanbul kendi kaldırımları üzerinde böyle bir adamın gezindiğini ve gökyüzü kendi altında bu isimde bir kimsenin yaşamakta olduğunu bilmiyordu bile...

Bir gün Pervin Süheyla Hanımefendi'ye her şeye göz yuman; görülecek yerde kör, işitilecek yerde sağır, konuşulacak yerde dilsiz bir insan, bir koca taslağı, bir koca ucubesi lazım oldu. Maksut Bey için bu, biçilmiş bir kaftandı.

O, Pervin Süheyla Hanımefendi'nin kocası olduktan sonra birden parladı, birden şöhret buldu. Yalnız evlendikten sonra Maksut Bey'in ismi unutuldu. Karısının ismi kendi ismine sembol oldu. Şimdi onun ismi "Pervin Süheyla Hanımefendi'nin kocası"dır; herkes onu Pervin Süheyla Hanımefendi'nin kocası diye tanır, herkes ona "Maksut Bey" diye değil, "Pervin Süheyla Hanımefendi'nin kocası" diye hitap eder.

Gerçekten de Maksut Bey ilk önceleri her şeye göz yummak hususunda biraz zorluk çekti, midesi biraz sıkıntı ve bulantı geçirdi. Fakat sonra çabucak alıştı ve kemiği eriten köpek midesi gibi onun namus midesi de her şeyi zorlanmadan kolaylıkla eritir, öğütür bir hal aldı.

Hem bakınız bu ona çok yaradı. Bundan sonradır ki rengine biraz kan, gözlerine biraz fer geldi. İçeriye çekik karnı yavaş yavaş göbek salmaya ve ensesinin iki parmak gibi gözüken sinirleri dolarak yavaş yavaş yuvarlaklaşmaya başladı. Karısının sayesinde sosyetelere kabul edildi ve karısının sayesinde bugün bir mevkisi ve salonu var. Yine karısının sayesinde onun salonu bugün memleketin kodamanlarıyla dolup boşalıyor, içki ve zevk âlemleri, eğlence ve çay ziyafetleri birbirini takip ediyor. Ve o, bütün bu ziyafetlerde şık elbisesi, lustrin[1] iskarpinleri, süslü boyun bağı, ipek gömlek ve çorapları, pırlanta yüzük ve ince iğnesiyle bir çiçek gibi dolaşıyor, bir kelebek gibi dönüp duruyor. Gerçi gizliden gizliye arkasından ona tuhaf ve garip bir unvanla hitap ediyorlar ve geçerken dostları onu birbirlerine göstererek, "O, işte o!" diye kıs kıs gülüyorlar.

Kökeni karışık, mazisi bulanık, ilmi donanımı noksan ve hatta başlangıç düzeyinde olmasına rağmen, bugün orada bülbül gibi şakımakta, hiç bilmediği ilmi konulara kol uzatmakta ve kapısındaki uşaklarına, "Mayası bozuk herifler!" diye çıkışmaktan da çekinmemektedir. Pervin Süheyla Hanımefendi'nin kocası olmak onun isminin sonundaki "Efendi"yi birden "Beyefendi"ye çevirmiş ve Pervin Süheyla Hanımefendi'nin kocası olmadan önce küçücük bir komisyoncu olan Maksut Efendi'yi birden Maksut Beyefendi haline dönüştürmüştür. O, bülbüller gibi şakımaya, her konuya burnunu sokmaya ve kapısındaki uşaklara, "Mayası bozuk herifler!" diye çıkışmaya Pervin Süheyla Hanımefendi'nin kocası olduktan sonra hak kazanmıştır.

Maksut Beyefendi bugün öyle bir sandalyeye oturmaktadır ki bu sandalyenin her bir ayağı altında memleketin

1 (İtal. *lustrine*): Parlak, cilalı.

sekiz kodamanının sırtları vardır. Dev cüsseli yağlı sırtlara dayanan bu sandalyeyi ne rüzgâr ne de deprem, hiç, hiçbir şey deviremez. Ancak –Allah muhafaza buyursun– Pervin Süheyla Hanımefendi'nin güzelliğinin solup bitişi bu sandalyeyi sarsıp çökertir. Maksut Bey'in şimdi bütün çabası ve bütün dikkati bu sandalyenin sarsılmamasına yöneliktir.

Arabamız Arnavutköy rıhtımından geçiyordu. Deniz tatlı bir mavilikle gözlerimizin önünde uzamaktaydı. İclal birden yukarıdan gelen bir otomobili gösterdi:

— İşte Hicri Sıtkı Efendi, dedi ve ilave etti: Onun otomobili İstanbul'da tektir. Bu adamda kendini etrafa göstermek illeti vardır. Onun için otomobilini her ay bir renge boyatır ve bu ilginç renkli otomobilleriyle gezip eğlenir. Altı ay önce hiç kimsenin tanımadığı bir adamdı. Bugün ise önemli bir bakanlığın müteahhitliğine kadar yükselmiştir. Hangi sermayeyle mi? Bugün bu memlekette kazanmak için halkın ahmaklığından daha büyük ne sermaye ister ve ararsınız? Sekiz ay önce evinde beş numara idare kandili[1] yakan bu adam bugün isterse bütün İstanbul'u lambasız ve ışıksız bırakır.

Bu adamın ayağı şalvarlı, başı sarıklıdır. Fakat dışarıya gösterdiği bu dindar şekle rağmen en aziz dostlarını şapkalılar oluşturur.

O, İstanbul'un seyyar bir yarasıdır. Ona zaman zaman Tokatlıyan'da, zaman zaman bir kumar masasında rastlarsınız. Kumarda bakarayı, Tokatlıyan'da ise su yerine çoğunlukla şarap ve şampanyayı tercih eder. Buna sebep etrafa kendisinin bir medrese yobazı değil, aydın ve çağdaş biri olduğu izlenimi vermektir. O da bu âlemlerin müdavimlerindendir. Hâlâ elmayı soymadan yer ve hâlâ havyarı kaşıkla yenecek bir yemek sanır.

İclal burada tekrar sustu. Aklım dehşet içinde ve şaşkın bir haldeydi. Hiçbir şey söyleyemiyor ve yalnız onun sözlerinin ruhumda uzayan yankılarını dinliyordum. Öyle akıcı bir

---

1 Eskiden evlerde gaz yağıyla aydınlatma sağlayan bu kandillerin küçükten büyüğe beş, yedi ve on dört şeklinde numaraları vardı. Bir evde kullanılan kandilin numarası halk arasında o evin ekonomik durumunu gösterirdi.

anlatışı vardı ki cümleler ağzından tıpkı kaynaktan akan bir su kolaylığıyla dökülüyordu.

İfadesindeki şiddete ve yargılarındaki kırıcılığa ve alaya rağmen kalbim ona karşı tatlı bir heyecan ve muhabbetle doluydu. Belli ki çok hassas bir kadındı ve ruhu da uzun bir yankıyla sesimizi bize geri yansıtan bir mabet kubbesine benziyordu.

Onunla bütün gün akşama kadar Bebek sırtlarında çocuklar gibi çimenler üstünde yattık, çocuklar gibi avare ve serseri dolaştık.

* * *

— Kal Fitnat, kal!

Güneş ufka inmek üzere olduğu halde Münevver teyzem ısrarında devam ediyordu:

— Kal Fitnat, kal! Onlar seni burada gördükleri zaman bilemezsin nasıl memnun olacaklar, nasıl şaşıracaklar. Çünkü o geceden sonra herkes bana seni soruyor ve "Fitnat nerede, Fitnat nerede?" diyor. Özellikle o, Mücip Paşa, her görüşünde bana senden bahsediyor.

— Teyze! Bırak beni gideceğim. Düşün sonra annem ve babam merak ederler, üzülürler.

Teyzem, gösterdiğim sebep ve engelleri asla dinlemiyordu. Gerçi bu eğlenceli ortamı terk etmemek için bende de birden garip bir arzu uyanmıştı, fakat bu arzudaki tehlikeyi de hissetmiyor değildim. Ruhum, iki zıt duygunun etkisi altında bocalıyor, yuvarlanıyor ve bir şeye karar veremiyordu.

Teyzem kullandığı silahların fayda etmediğini görünce gururuma hitap etmeye mecbur oldu:

— Her şeyi ümit ederdim Fitnat, dedi. Fakat senin bu kadar çocuk düşünceli olduğuna asla ihtimal vermezdim.

Bu sözüyle, beni ruhumun en zayıf, en hassas noktasından yaralamıştı. Canan'ın, Azize'nin gözleri önünde buna şüphesiz ki tahammül edemezdim. Birden başımı kaldırdım, yalnız:

— Bu çocukluk değil ki teyzeciğim, dedim.

O anda söze ezeli bakire de karıştı:

— Düşününüz, burada eğlenti, müzik ve neşe varken Aksaray'ın sessiz bir köşesini tercihte bu ısrar niye? Özellikle bilmelisiniz ki siz, meclisimize bir mehtabın güzelliğini veriyorsunuz.

Melunlar, silahlarını ne güzel kullanıyorlardı. Birisi gururuma baskı yaparken diğeri okşuyordu.

Benim için emrivakiyi kabulden başka çare yoktu; ah bu emrivakiler! Biliyordum ki bütün felaketler, böyle birdenbire ortaya çıkan yahut çıkarılan emrivakilerden meydana geliyordu.

Birden sırtımdan mantomu ve başımdan şifonumu çıkarttım:

— Kalıyorum, dedim. İşte kalıyorum. Yalnız iradesine hâkim olamayan biri olduğuma dair zannınızı düzeltiniz.

Teyzem derhal hatasını anladı:

— Bu benim son silahımdı, dedi. Kalmamak hususundaki inadın üzerine beni bu son silahımı kullanmaya mecbur ettin.

Bu sırada birden kapı çalındı. Azize pencereden uzandı ve sonra başını çevirerek ekşi bir yüzle:

— Jale Türkan! dedi.

Gerçekten de bir dakika sonra Jale Türkan Hanım'la karşılaşmıştık. Onun şöhretini işitmiştim fakat şahsen tanımıyordum. İlk defa yüz yüze geliyordum. Dal gibi ince bir kızdı. Yüzü tıpkı bir ressamın fırçasıyla işlenmiş nadide bir minyatürü hatırlatıyordu. Güzelden çok şirindi. Yalnız bu şirinliğini, etrafını hafifseyen ağır bakışları bozuyordu.

Yorgun ve mecalsiz bir halde kendini kanepenin üstüne attı ve:

— Yine bir hayli yoruldum. Bir hayli didindim, dedi. Bari anlayabilseler ve takdir edebilseler.

Azize sordu:

— Yine cemiyetten mi?

Jale Türkan dudaklarını bükerek:

— Evet, dedi.

Ve sonra üyesi olduğu Türk Kadınlığı İçin Aydınlık Cemiyeti'nde hararetli bir şekilde geçen konuşmaları aktardı:

Türk kadınlarının mebusluk seçimlerine katılmaları gerektiğine dair vermiş olduğu önergenin ne müthiş münakaşalara sebep olduğunu, ne çok dedikodulara meydan açtığını, cemiyeti nasıl gruplara böldüğünü ve tefrikaya düşürdüğünü anlattı. Ve damdan düşer gibi hırçın ve asabi bir şekilde:

— Evet, dedi. Niçin biz de erkekler gibi seçimlere katılmayalım? Onların hakkı var da bizim hakkımız yok mu? Evet biz de seçimlere katılacağız, biz de mebus çıkaracağız, orada bizim de mebusumuz, mebuslarımız olacak.

Ve sonra birden teyzeme dönerek sordu:

— Mesela düşününüz, İstanbul'un mebuslarından biri de siz olsanız fena mı?

Canan ve Azize'ye dönerek ilave etti:

— Mesela siz Adana mebusu, siz de Çorum mebusu... Söyleyin yapamaz mısınız?

Jale Türkan Hanım beni de mebusluk şerefinden mahrum kılmadı. Bana da Saruhan[1] mebusluğunu münasip gördü. Bunun için Meclis-i Mebusan'a verilmek üzere bir önerge hazırlandığını ve Mücip Paşa'nın, Kerami Bey'in bu fikre sahip çıkmalarını sağladığını, daha birçok mebusu iknaya çalışmakta olduğunu söyledi.

Jale Türkan Hanım bundan sonra uzun boylu eleştirilere girişti: Bu memleket ve millet kabiliyetsizmiş... Bir milletin kadınlarının o milletin gelişmişlik derecesinin ölçüsü olduğunu hâlâ burada kimse anlayamamış ve takdir edememişmiş... Bu sözlerin ardından Almanlara bir hayli övgüde bulundu; o derecede ki onun isminin Jale Türkan ve kendisinin Türk olduğunu bilmeyen birisi, Almanlar hakkında aşırı bir taraftarlık derecesinde düzmüş olduğu bu methiyelerden dolayı, onu hiç şüphesiz güzel Türkçe konuşan Bavyeralı bir kadın zannederdi.

Mebus olunca yapacağı icraattan, kabinelere nasıl gensorular vereceğinden, hükümete nasıl kanunlar teklif edeceğinden ve daha birçok düşüncesinden bahsetti. Ve sonra

---

1 Manisa.

bir yığın yorgunluk halinde susup ağzını kapadı. Belli ki çok fazla konuşmuş ve sonunda da aşırı yorulmuştu.

Onun bir fırtınalı havaya benzeyen sözleriyle hepimiz sersem ve şaşkın bir hale düşmüştük. Teyzem işin dalgasında ve alayındaydı:

— Evet evet, diye onun iddiasını teyit etti. Mebusluk zor mu? Konuşamasam bile herkes gibi elimi olsun kaldırabilirim ya!

Zembereğine basılmış bir makine gibi Jale Hanım yığıldığı yerden doğruldu:

— Niçin konuşmayasınız ve niçin konuşmayalım? Bizim dilimiz yok mu? Allah dili yalnız erkeklere mi nasıp etti?

Şüphesiz ki Allah dili yalnız erkeklere nasip etmemişti.

Jale Türkan Hanım'ın pazar pidesi büyüklüğündeki dili de gösteriyor ve ispat ediyordu ki Allah dili yalnız erkeklere nasip etmemişti.

Onun tıpkı bir ressamın fırçasıyla işlenmiş nadide bir minyatüre benzeyen yüzü, konuşmaya başladığı zaman acayip bir şekil alarak çirkinleşiyordu. Susmak kadar Jale Türkan'a yakışan ve gevezelik kadar onu çirkinleştiren bir şey yoktu. Buna rağmen müthiş bir gevezeydi. Bir ayakta sekiz laf, bir hamlede yirmi satır söz söylüyordu. Sözleri arasında da bilhassa Fransızca kelimeler kullanıyordu.

Söz, kadınların hukukundan, birden dedikodulara döndü. Aralarında ne yüz kızartıcı dedikodular geçti. Sanki bu dört kadın; teyzem, Canan, Azize ve Jale Türkan el ele vererek Şişli'yi, Şişli'nin kibar sosyete âlemlerini sayfa sayfa açıyorlardı. Dış görünüşlerinin göz kamaştırıcı gösterişine rağmen içyüzleri bakılamaz derecede berbat ve iğrenç olan ne yüksek ailelerden bahsediyorlardı.

Bunların bilip tanımadıkları hemen hemen hiç kimse yok gibiydi. Hangi taşı kaldırsan altından çıkıyorlardı. Bir an geldi ki başım konuşulan şeylerle adeta sersem gibi oldu. Ve bulunduğum oda, bir oda olmaktan çıkarak bana, kıvrımları şüpheli lekeler ve ağır kokularla dolu kirli çamaşırların teşhir edildiği bir çamaşırhane gibi göründü. Bu çamaşırhanede

yüksek tanınan birçok aileye ait bütün ayıplar ve kusurlar, bütün iğrenç hareketler ve günahlar, hiçbir şekilde üzüntü ve utanç duyulmaksızın ve hiçbir surette kayda ve hayâya lüzum görülmeksizin bol kahkahalarla anlatılıyordu.

Gözlerimin önünde bambaşka ve çok acayip bir âlem açılmıştı. İçimde bir dünyanın yıkıldığını ve değerlerimin ağır bir balta altında zedelendiğini duyuyordum. Dayanağını kaybetmiş birine benzemekteydim. Çünkü bu iğrençlikleri ve rezaletleri dinlerken ilk hissettiğim bulantının yavaş yavaş yok olduğunu duyuyordum. Bu rezaletleri dinlemek yavaş yavaş hoşuma gidiyordu. Fehmi Bey'in meclisimize gelmesi dedikodulara biraz ara verdi. Ve Jale Türkan Hanım'ın, tekrar kadınlara ve kadınların hukukuna dair konuşmalarına meydan açtı. Jale Türkan Hanım, Fehmi Bey'in amansız bir muhalifiydi. Onu, kadınların özgürlüklerine ve hürriyetlerine muhalif bir gazeteci olmakla itham ediyordu. Zavallı adamcağız daha oturmaya vakit bulamadan bir hücum tufanına tutulmuştu: Librpansör[1] bir adam olduğu halde feminizm hareketine karşı çıkmakla ne büyük bir hata işlemekteymiş! Bütün erkekler, kendi açtığı bayrağın altına toplanmalıymış. Çağ değişmişmiş. Değişen çağa göre kafa lazımmış. Hakikat yürüyor, çağ yürüyor, fen yürüyor, ilim yürüyor ve hülasa dünya yürüyormuş.

Bütün bu sözleri, arsız ve şımarık bir ifadeyle anlatıyordu. Fehmi Bey için için gülerek onu dinlemek hususunda kendini zorluyordu. Telefonun çalması, konuşmaya bir an için ara verilmesini ve sessizliği sağladı.

Teyzem elinde telefonun reseptörü konuşuyordu:

— Alo, alo! Siz misiniz Yahya Cemal Bey?

— ...

— Nazlı Hanım'da mısınız? Peki, Jale burada, bize bir şeyden bahsetmedi. Hem nasıl olur? Paşa bu gece bize gelecek, tabii siz de...

— ...

---

1 (Fr. *libre penseur*): Özgür düşünceli.

— Ya, Paşa orada toplanmamız için mi telefon etti?

— ...

— Hayhay!

Teyzem telefondan başını döndürerek Jale Türkan'a sordu:

— Bu gece sizde toplanacakmışız. Niçin bize bahsetmedin?

Jale Türkan birden elini alnına vurarak cevap verdi:

— Ah, unuttum, unuttum. Sahi, bu gece bizde toplanılacaktı, dedi ve sonra ilave etti: Bu cemiyetin işleri insanda akıl fikir mi bırakıyor. Fakat yüreğim yanmaz bari çabalarım anlaşılabilse, takdir olunabilse...

Hakikaten ne olurdu acaba onun bu kıymetli ve büyük çabaları anlaşılıp takdir edilseydi? Fehmi Bey'i inceliyordum: Ufak tefek, genç bir adamdı. Halbuki gazetesinin başyazısında tıpkı bir caminin minberine çıkıp etrafındaki cemaati hak ve fazilet namına vatanseverliğe, özverili olmaya teşvik eden ve insanın zihninde ister istemez heybetli, örnek bir insan etkisi bırakan ne kadar coşkun ve ateşli bir adama benziyordu.

Nazlı Hanım'a gittiğimizde gece iyiden iyiye çökmüştü. Nazlı Hanım kısacık entarisi, dudaklarının taşkın boyası ve her dem taze görünmek isteyen tavrıyla bizi kapıda karşıladı.

Salonda âlem çoktan başlamıştı. Keman ve ut eşliğinde gevrek bir kadın sesi şarkı okuyordu.

Gözler hafifçe dumanlanmıştı. Münevver teyzemin evindeki geceden sonra ilk defa böyle kalabalık bir âleme giriyordum. Girmek istemediğim halde ayaklarımda garip bir sürükleniş hissediyordum.

Gürültülü bir şekilde bizi kapıda karşıladılar. Ve etrafımızı alan her ağızdan bir söz çıkıyordu. Kimisi geç kaldığımızdan dolayı serzeniş ediyor, kimisi ise görünmez olduğumuzdan şikâyet ediyordu.

Bunlar içinde ilk gözüme çarpan İclal olmuştu. Beni görür görmez koşarak yanıma geldi. Sarhoştu. Gözleri mahmurlaşarak çehresine hüzünlü bir ifade vermişti:

— Ne iyi ettiniz de geldiniz, diyordu.

Teyzem beni karşılayanlara ve karşılayanları bana ayrı ayrı prezante etti:

— Zehra Niyaz Hanımefendi, Prenses Leman Adile Hanımefendi, Tiraje Melul, Rıdvan Bey...

Daha birçok isimler zikretti. Meclisimiz on-on beş kişiye yakındı. Bunlar içinde şahsen tanıdığım, gazeteci Fehmi Bey'le Yahya Cemal ve Rıfat Melih'ti. Diğerleriyle ancak bugün tanışıyordum. Mücip Paşa ve Kerami Bey'in resmi bir suareye davetli olduklarından dolayı gelemeyeceklerini öğrendik.

Bunlar içinde Zehra Niyaz Hanım'ı İclal'in Bebek gezintisi esnasında vermiş olduğu bilgilerle kısmen tanıyordum. Kesik saçlı, ellilik tahmin edilebilen bir kadındı. Erkekler gibi yakalık ve kravat kullanıyor ve erkek gibi dik adımlarla yürüyordu. Yüzü pudrasız, dudakları boyasızdı. Gözlerinin insanın ta ruhuna nüfuz etmek isteyen baygın bir bakışı vardı.

Gösterilen arzu üzerine, geldiğimizde ara verilen musiki tekrar başladı. Tıknazca biri olan Vedat Naci Bey udunu göğsüne, Tiraje Hanım ise kemanını çenesine yerleştirdi.

Zehra Hanım şaşılacak bir şekilde içiyordu. Her şeyi erkeğe benzeyen bu kadının içişi de erkeğe benzemekteydi. Ben uzaktan karşımdaki âlemi seyretmekle meşguldüm. İclal'i yanımdan bırakmamaktaydım.

İçki yalnız rakı ile biradan ibaretti. İclal rakıyı tercih ediyordu.

Hepimiz aynı salonda fakat ayrı ayrı gruplar halinde oturuyorduk.

Zehra Niyaz Hanım ile Nazlı bir köşede burun buruna konuşuyorlardı. Teyzemle Azize'ye Yahya Cemal bir şeyler anlatıyor, Canan fasıla eşlik ediyordu. Diğer bir köşede Leman Adile, gazeteci Fehmi Bey ve Rıfat Melih bir grup oluşturmuşlardı. İclal, tanımadıklarım hakkında bana bilgi vermekteydi:

— Prenses Leman Hanım başlı başına bir âlem, başlı başına bir dünyadır. Şişli'de onu tanımayan ve bilmeyen hemen hemen yok gibidir. Bütün hayatı maceralar içinde geçmiştir ve geçmektedir. Beşinci kocasından ayrılalı üç ay kadar oldu. Bu kadında koca değiştirmek illeti vardır. O,

ağını kurup avını bekleyen bir örümceğe benzer. Bu ağa düşenin kurtulma imkânı yoktur. Kaç erkek onun hayatına aldandı ve kaç erkek onun güler yüz ve tatlı diline kanıp ona gönül verdi, fakat her biri de ondan yeni bir yara alarak pişmanlıkla geri döndü.

Onun musallat olmadığı hemen hiç kimse yoktur; yaralı vücudunu bir hastanenin karyolasına atan yaralı erlere kadar. Üç dört ay önce insanlık olsun diye sırtına bir de hastabakıcılığı almıştı. Beyaz gömleğin kendisine yakışacağını bilmem ona kim söylemiş; ertesi gün ilk işi terzisine uğrayıp bir hastabakıcı gömleği ısmarlamak ve bir hastaneye başvurup insanlık namına hizmete hazır olduğunu söylemek oldu. Başhekimin memnuniyetinden ağzı kulaklarına varmaktaydı. Çünkü bu pek mühim bir hadiseydi; yüce ve muhteşem Prenses Leman Hanımefendi Hazretleri hizmetlerini sunmakla kendilerini onurlandırıyor ve övünmelerini sağlıyorlardı. O, başhekimin odasından çıkarken, başhekim, yardımcısına ve asistanlarına onu göstererek diyordu ki: "Ne faziletli, ne büyük kadın! Bu kadar servet ve refahına rağmen vatan evlatlarının sağlığı ve faydası için rahatını feda ederek hastanemize gelip hizmetlerini sunuyor."

Ağzı bu takdirlerle kulaklarına kadar açılan başhekim, bu sözleri söylediğinin ikinci haftasında tuhaf bir havadis işitti. Bütün hastane bu havadisle dolup boşalıyordu: Prenses Leman Hanımefendi yaralı erlerden Geredeli Hasan oğlu Osman'a gönül bağlamıştı. İş gönül bağlamakla bitmemişti; hatta Osman'la Leman Hanım mercimeği fırına bile vermişlerdi. O sabah devriyesinde nöbetçi onbaşı, Şişli kibar ve soylular âleminin şanlı şöhretli Leman hanımefendisini ayakyolu civarında Osman'la öpüşürken yakalamıştı. Onbaşı ilk önce bir hayalet gördüğünü zannederek gözlerine inanmak istememiş, fakat perişan halde yanından geçen kadının Prenses Leman Hanım olduğunu görünce şaşırıp kalmıştı. Zavallı Osman ise işi kıvıramayarak itirafa mecbur olmuştu. Şimdi bütün hastane, onun, vatanseverlik uğruna evindeki somyalı karyolasını terk ederek gecelerini hastanenin kuru yatağında geçirmesindeki sebebi anlamıştı.

Hadise bütün hastanede bir anda büyük bir gürültüyle duyulmuştu. Arkadaşları Osman'ın sırtını sıvazlayarak ona, "Ulan, turnayı gözünden vurdun" diyorlardı.

Ancak bu meselede Leman Hanımefendiler çok haklı bulunuyorlardı. Zira kendileri, yalnız hastaların yaralarını sarmakla yetinmeyi insanlıklarına sığdıramamışlar, aynı zamanda onların kalplerindeki yaralarına da bir aşk ve sevda merhemi sürmek suretiyle insanlıklarını taçlandırmışlardı.

Hadise, inkâr edilemez bir şekilde doğruydu. O gün Leman Hanım koğuşa girdiğinde her yataktan yükselen acayip birtakım sözler, sesler, öksürüklerle karşılaştı. Yaralı erler heyecanlı bir haldeydi; mademki bu hanımefendi kalplerin de yaralarını bağlayacak kadar fedakâr ve vatansever bir hanımefendiydi, o halde bu kadar yaralı içinde Osman'ı niye tercih etmiş ve kendilerini ayırmıştı? Onların da gönüllerinde ayrı ayrı yaraları vardı.

Bu kadar adam içinde İstanbul'un bu yosması bula bula yalnız Osman'ı mı bulmuştu? Kendilerinin ondan neleri eksikti? Koğuşun hemen hemen tümü genç, dinç ve güçlü kuvvetli delikanlılardı.

Prenses Leman Hanımefendi koğuştan çıkarken arkasından tuhaf şeyler işitiyordu. Kendini asistanların odasına zor attı ve bir koltuğun üstüne baygın bir halde yığıldı. "Ne cahil, ne vahşi memleket!" diye toplumu eleştirmeye başladı.

Prenses Leman Hanım o günden beri memleketin cahil ve vahşi olduğuna inanmaktadır. Seyyar bir fonograf gibi herkese toplumun cehalet ve taassubundan bahseder ve bulduğu her fırsatta toplumu eleştirip lanetler.

Fasıl sustu. O zaman hepimiz masa başına üşüştük. Billur kadehleri buzlu içkilerle doldurduk. Bir an mestane kahkahalar içinde kadehlerin birbirine tokuşmaları işitildi. Bunu, meze tabaklarında gezinen çatalların madeni sesleri takip etti.

Yahya Cemal Azize'ye hizmetlerini arz ediyor, Rıfat Melih Jale Türkan'a çatalının ucuna geçirdiği bir peyniri uzatıyor, çifte kumrular Nazlı ve Zehra Niyaz hanımlar ise

birbirlerine ince cinaslar ve nükteler savuruyorlardı. Teyzemle Azize, Fehmi Bey, Yahya Cemal birbirlerine kirazdan niyet tutuyorlardı.

Birden İclal'e hayretle sordum:

— Nazlı Hanım'ın beyi nerede?

İclal omuzlarını kaldırarak cevap verdi:

— Kim bilir o da şu dakikada hangi Viyanalı veya Berlinli bir şantözün yanında aynı âlemi yaşamaktadır.

Fasıl gösterilen arzu üzerine tekrar başladı. Saza bu defa Azize de eşlik ediyordu. Başlar artık iyiden iyiye olmuş ve gözler yeterince mahmurlaşmıştı. Herkes bir ağızdan keriz havası[1] istiyordu. Rıfat Melih:

— Çiftetelli! diye bağırıyor, Yahya Cemal kendi şarkılarının söylenmesinde ısrar ediyordu.

Herkes Rıfat Melih ile birlikte bağırdı:

— Çiftetelli, çiftetelli!

Çalgının kerize geçmesi üzerine ortam birdenbire değişti, coştu. Canan oturduğu sandalyede duramıyor ve oynamak arzusuyla kabına sığamıyordu. Herkes Rıfat Melih'in başına üşüştü:

— Mademki çiftetelli istediniz, o halde oynamalısınız da.

Rıfat Melih, yorgun olduğundan bahsediyorsa da kimseye dinletemiyordu. Nazlı Hanım öteden kızına seslendi:

— Melih Bey'in tılsımı senin elindedir Jale! Sen söylersen sözünü dinler.

Verilen karara göre oyuna ilk önce Canan başlayacak, sonra onu Rıfat Melih takip edecekti.

Canan sevinç içinde yerinden fırladı ve oynamaya başladı. Sanki damarlarında dönen kan bir Çingene dansçının kanıydı.

Rıfat birden coştu, sırtından ceketini fırlatarak oyuna katıldı. Şimdi Canan ve Rıfat karşı karşıya gözler süzerek oynuyorlardı. Boşuna İclal, Rıfat Melih için kibar çengisi dememişti.

---

1 Göbek havası.

İstanbul oynuyordu. Kibarların, seçkinlerin, kodamanların ve devlet adamlarının İstanbul'u göbek atarak, gözler süzerek hopluyor, zıplıyor, dans ediyordu.

Zavallı Fehmi Bey daha fazla coşmuştu. Sarhoşluğu o kadar sulu ve rahatsız ediciydi ki Nazlı Hanım'ı mezelere bu kadar özen göstermesine rağmen sofrada domuz sucuğu bulundurmadığından dolayı kınıyor:

— Rakının en güzel mezesi ancak budur, diyordu.

Belli ki lüzumundan fazla olmuştu. Merdivenin başında arsız çocuklar gibi ter ter tepinerek hizmetçiye bağırıyordu:

— Anjel! Jambon isterim, jambon! Bana jambon bul, bulamazsan da yarat!

Bu sözleri söyleyen, merdiven başında "jambon, jambon" diye bağıran kişi, gazetesinde memleketin en dindar, en takvalı adamı diye tanınan Fehmi Bey'di. Kocam onun gazetesinin en eski okurlarındandı. İnanamıyordum. Kocamı mest eden ve hayran bırakan fikirler bu adamın mı kafasından çıkıyordu? Kocamın namazında niyazında ve takva sahibi biri diye düşündüğü bu adamla, şu dakikada karşımda koca bir parça domuz sucuğunu hardala bulayarak şapırdata şapırdata yiyen adamı ona göstermek mümkün olsa kim bilir nasıl şaşkına döner ve görmemek için elleriyle yüzünü kapayarak, "Git hanım git, benim fikrimi çelme!" diye söylenirdi. Hayalin tanıdığı adamla gerçeğin adamı çoğunlukla ne kadar birbirinin zıddı ve tersi oluyordu.

Yahya Cemal yorgun, başı bir tarafa düşmüş, gözleri hayal sarhoşu bir halde avcundaki kirazları Azize'nin çıplak göğüslerini ayıran aralığa atmaya uğraşıyor ve şu mısraları okumaya çalışıyordu:

Dem olur ey meh-i nâzım bu sabâhat de geçer
Bizi hicranda koyan bu dem-i firkat de geçer[1]

---

1 "Ey ay yüzlü nazlı sevgilim, bir gün gelir bu güzellik de geçer. Bizi birbirimizden uzaklaştıran bu ayrılık da geçer." Şeyh Galip'in bu beytinin orijinali şöyle: "Gün olur ey meh-i nâzım bu sabâhat de geçer / Bizi hicranda koyan bu şeb-i hayret de geçer."

Canan, Yahya'ya musallat olmuş, ikide bir kadehini doldurarak uzatıyor ve:

— Kuzum, hatırım için, diyordu.

Yahya Cemal kendinden geçmiş, gözleri daha fazla süzük, Nedim'in bir beytini tekrar ediyordu:

Bir elinde gül bir elde câm geldin sâkiyâ
Hangisin alsam gülü yahut ki câmı ya seni[1]

Meclis tam alaturka bir eğlenti meclisiydi. Üstü böyle olan masanın altında da ayaklara basma, bacakları sıkıştırma fasılları oluyordu.

İçki, her cümlesine yedi sekiz Fransızca kelime sokmadan konuşamayan Jale Türkan Hanım'ı bile değiştirerek ona halis bir kibar mahalle kızının tavrını vermişti.

Birden kapının zili duyuldu. Hemen ardından iki genç adam salonun kapısında göründü. Meclisin sonuna yetişen bu iki genci herkes bir ağızdan:

— Vay, Maksut ve Sadık beyler! diye gürültülü bir ağızla karşıladılar.

Biri orta boylu bir adam, diğeri ince, narin vücutlu bir gençti. Maksut Bey yüksek bir sesle sordu:

— Bizi davet yok, öyle mi? Demek ki bizden gizli, kendi kendinize...

Nazlı Hanım hemen cevaba atıldı:

— Salonumuz dostlarımıza her zaman açıktır. Davet yabancılara mahsustur.

İclal'in anlattığı, o kadar süslü püslü açıklamalarla hakkında ayrıntılı bilgiler verdiği Süheyla Pervin Hanımefendi'nin kocası Maksut Bey demek ki buydu. Bakışlarım bir an onun yüzünde durduktan sonra arkadaşına ilişti. Bu genç, yirmi yaşında var yoktu. Kumral saçlarla çerçevelenen yüzü henüz yıpranmamış bir tazelikle güzel görünüyordu. Simsiyah iki ateş parçasına benzeyen gözleri insana serin bir gö-

1 "Bir elinde gül, bir elinde kadehle geldin. Ey saki gülü mü, kadehi mi yoksa seni mi alsam bilemedim."

lün sakinliğini verecek kadar tatlıydı. Gözlerimi onun gözlerinden ayırmak istediğim halde bakışlarım elimde olmadan onun bakışlarının cazibesine takılıyordu. Onun gözlerindeki bu cazibe neydi? Her defasında başımı diğer tarafa çevirmeme rağmen her defasında da başım yine onun tarafına çevriliyordu. Sanki bu gözler benim bütün hayatımda tanıdığım, hasret ve ateşiyle yanıp sızladığım gözlerdi.

Genç çocuk oturmak için yanımdaki sandalyeyi tercih etti. Titrek bir ses ve nazik bir ifadeyle:

— Rahatsız etmezsem... dedi.

Bu gözlere bu kadar yakın olmak bana bir tehlikeye yakın olmaktaki gerilimi vermekteydi.

Çalgı çalanlar yorulmuşlardı. Onun için fasıla biraz ara verilmeye mecbur olunmuştu. Şimdi meclis eski neşesini kaybederek bir yığın yorgunluğa dönüşmüştü. Şimdi diller daha fazla peltekleşmiş ve yüzler daha fazla süzülmüştü. Azize ile Yahya Cemal çoktan ortadan kaybolmuşlardı. Sadık geldiğinde zaten sarhoştu. Buna rağmen kadehini boş bırakmıyor ve ikide bir benim kadehimi de doldurarak bana:

— İçmez misiniz? diye soruyordu.

Gözlerinin bir an bile üstümden ayrılmadığını hissediyordum.

Rakı iyiden iyiye başıma vurmuştu. Etrafım gitgide yoğunlaşan bir sis tabakasıyla örtülüyordu. Yan taraftaki odalardan birine çekilmek ve orada kırlara açılan bir pencere önüne oturarak mehtabı ve gecenin sert rüzgârını bol bol ruhuma doldurmak istiyordum.

Masadan kalktığım zaman tam anlamıyla sarhoş olduğumu hissettim. Ayaklarım birbirine takılıyor ve etraf daha fazla dumanlı görünüyordu.

Koridorda önüme gelen ilk kapıyı açtım. Fakat birden karşılaştığım manzaradan dolayı ters yüzüne geri döndüm. Herhalde gözlerim aldanmıştı. Gördüğüm manzara bol bir ay ışığı altında Zehra Niyaz Hanım'la Nazlı Hanım'ın perişan ve şüpheli vaziyetleriydi. Beni görür görmez Nazlı birden yerinden toplanarak:

— Fitnat Hanım siz misiniz? dedi. Zehra Hanımefendi içkiden biraz fazla rahatsız olmuşlar da...

Pişmiş aşa su katmış olduğumu hissettim ve kendilerinden af talep ederek odanın kapısını çektim.

Vücudumun istirahate o kadar şiddetle ihtiyacı vardı ki... Fakat kapısını açacağım diğer bir odada başka münasebetsiz bir manzaraya rastlayacağım endişesi beni tereddütte bırakıyordu.

Ne olursa olsun diyerek başka bir kapıyı ittim. Tereddüt içinde bir adım attım. Sonra odayı dinledim, hiç kimseler yoktu. Pencereden giren ay ışığı odayı yarı aydınlatıyordu. Doğruca pencerenin önüne giderek camı kaldırdım. Yusyuvarlak bir ay ufka inmek üzereydi. Bütün kır ve Abide civarı bir mehtap serabı içinde görünüyordu. Ağır tartan başımı pencerenin pervazına dayadım. Gecenin serin rüzgârı saçlarımda dalgacıklar yapıyordu.

Burada böyle ne kadar kaldım bilmiyorum. Birden kapının açıldığını hissettim. Başımı çevirdiğim zaman sesinden teyzemi tanıdım. Fehmi Bey kolunu onun beline geçirmiş, şakak şakağa odada ilerliyor ve yığılacak bir yer arıyorlardı. Kendilerini gördüğümü hissettirmemek için uyuyan insan taklidi yapmaya mecbur oldum. Hatta onları ikaz için horlamaya uğraştım. Teyzem birden bir çığlık kopardı:

— Aa, burada birisi var!

İkisi de kapıyı hızla çekip koridorda kayboldular.

Teyzemi Fehmi Bey'le böyle baş başa görmek şimdi bana hiç de fevkalade bir şey gibi görünmüyordu. Çünkü yaşadığım âlem zihnimdeki kavramları altüst ederek beni adeta serseme çevirmişti. Eminim ki varlığı bende derin bir tehlike hissi uyandıran Sadık, o genç çocuk, şimdi kapıyı açıp yanıma gelse ve bana aşkını itiraf etse hiç de şaşırmayacaktım.

Başım bir çöl gibi bomboştu, gözlerim kapanıyor, sanki yüzlerce okkalık bir ağırlık kirpiklerimin uçlarına asılarak onları durmadan aşağıya çekiyordu.

Şimdi evimin, yatak odamın hayali gözlerimin önünde canlanıyordu. Kim bilir şu dakikada karyolam bensiz nasıl yetim ve yalnızdı.

Ah odam, benim yatak odam! Şu dakikada seni öyle ateşli bir istek ve hasretle seviyorum ki hiç, hiçbir şey ruhumda yanan hasretini dolduramayacak, tatmin ve ikna edemeyecekti. Ne olurdu şu dakikada orada olsaydım, senin tavanının altında, duvarlarının arasında bulunsaydım, burnum senin sakız gibi beyaz örtülerinden yayılan temiz kokuyu, temiz sabun kokusunu içine çekse ve teneffüs etseydi...

Gitmek, odalarının her köşe bucağı şüpheli hayallerle dolu olan, eşyalarının her bir noktasından muhtelif içkilerin tahriş edici kokuları çıkan bu evi, bütün süs ve ihtişamı içinde terk ederek gitmek, kendimi sokağa atmak ve ilk rastladığım otomobile atlayarak, "Aksaray'a, beni Aksaray'a götür!" demek istiyordum. Zararı yok, burada şarkı ve gazel dinleyeceğime orada sokak köpeklerinin seslerini dinleyeyim, burada neşe ve zevk içinde yaşayacağıma orada hüzün dolu sessizliği ve zaman zaman bekçinin kaldırımlarda acıklı ve kederli derin yankılar bırakarak uzayan sağlam demir sopasının tok ve matemli ahengini işiteyim, fakat yeter ki buradan çıkayım, yeter ki buradan uzaklaşayım...

Hissediyorum ki etrafımda şen ve bol kahkahalarla gülen bütün bu kadınların, bütün bu insanların ruhları ezeli bir sonsuzlukla uzayıp giden çöllerden farklı değildir. Bu çölde ne bir vaha, ne bir serap hiç, hiçbir şey yoktur. Çöl, çöl, daima çöl... Bir dakika önce kolunu teyzemin beline geçiren Fehmi Bey'i bir dakika sonra Jale Türkan'la öpüşürken görürsem hiç şaşmayacağım, çünkü ne teyzem Fehmi Bey'i sevmektedir ne de Fehmi Bey, Jale Türkan'a bir aşkla bağlıdır. Halbuki aşk, ah benim ruhumun ebedi hasretle beklediği aşk!.. Sen şu salonların çatıları altında yaşayan insanlara ne uzak, ne kadar uzaksın! Aşk düşünce, aşk ıstırap, aşk kıskançlık, aşk gözyaşı demektir. İçine düşünce, ıstırap, kıskançlık ve gözyaşı girmeyen şeyin aşkla ne alakası var?

Boğuluyorum, hava yeterli gelmiyor. Etrafımda derin bir sessizlik var. Bilmiyorum salon ne âlemde. Orada hâlâ içiyor ve gülüyorlar mı?

İclal'in şu dakikada yanımda olmasını ne kadar da istiyorum; ahenginde kırılan fağfur bir kâsenin hüzünlü çınlayışı bulunan sesi, o müstesna ve pürüzsüz ifadesiyle bana bu âlemin bütün sıkıntı ve trajedilerini o sert, hicivli ve kırıcı üslubuyla anlatsın, kısmen yakından gördüğüm bu âlemin pisliğini ve sefaletini örten kalın perdeyi, o insafsız ve acımasız eliyle kaldırarak bu perdenin altında gerçekleşen çirkefi, bütün olan biteni ve rezillikleriyle bir kere daha bana göstersin.

Şimdi gözlerimin önüne Konya ve Konya'nın Meram Bağları geliyor, oranın tam mevsimi...

Şu dakikada kocam orada kim bilir kaçıncı uykusundadır. Onun yüz hatlarını tümüyle görüyorum. Zihnim bir noktada durmayarak oradan oraya sekiyor. Bihter'i hatırlıyorum, Seza'nın mezarını hatırlıyorum.

Odada epeyce uyumuşum zannederim. Kapım hızlı hızlı vuruluyordu. Dışarıdan teyzemin sesi gelmekteydi:

— Ne o, sızdın mı Fitnat? Hadi uyan, eve gideceğiz.

Güçlükle yattığım yerden doğruldum. Odanın duvarlarında sabahın aydınlığı mahmur yansımalar oluşturuyordu.

Salona çıktığım zaman teyzemle Canan ve benden başka kimselerin olmadığını gördüm. Muhtemelen gitmişlerdi veya uyumak üzere birer odaya çekilmişlerdi.

Teyzem ve Canan giyinmişlerdi. Gözleri uykusuzluktan kan çanağı halindeydi. Ayakta duramıyorlardı. Yıkılmak ve oracıkta sızıp kalmak istiyorlardı.

Alelacele mantomu sırtıma ve şifonumu başıma geçirdim. Merdivenlerden aşağı inerken beynimin uğultular içinde olduğunu hissettim.

Sokaklar tamamen sessiz ve tenhaydı. Tertemiz bir sabah havası, şarap ve konyak kokularıyla bunalan ciğerlerime geniş bir teneffüs arzusu vermekteydi.

Sokakta tek tük insana rastlıyorduk. Elbiseleri alelade olan bu insanların yüzlerinde derin bir sükûnetin ve huzurun ifadeleri vardı.

Teyzem adımlarını sıklaştırıyor ve:

— Yürüyün Allah aşkına, diyor. Ayakta duracak halde değilim. Neredeyse sokağın ortasında yıkılıp kalacağım.

Gözlerinin etrafı mor bir halkayla çevrilmiş, çehresi tamamen süzülerek ona ihtiyar bir kadının yüzündeki haraplığı ve yorgunluğu vermişti. Kimse ona şu dakikada yirmi beş yaşının tazelik ve baharıyla yaşayan bir kadın diyemezdi.

Eve geldiğimizde eniştemi kulüpten henüz yeni gelmiş, kahvaltısını yapmakla meşgul bulduk. Bana bir hayli sitemde bulundu. Kendilerini sık sık ziyaret etmediğimden şikâyet etti.

Eniştem halinden belli ki neşeli ve memnundu. Teyzem:

— Bu akşam kesin kazandın, değil mi? dedi.

Eniştem omuzlarını silkerek cevap verdi:

— Şöyle böyle.

Teyzem sözüne devam etti:

— Hele şükür, bir kere de kazandığını işittim.

Bu söz eniştemin gururuna dokunmuştu.

— Aynı söz, daima aynı söz! Ben kumarda kazanamazmışım! Kumarda zarar edermişim! Zarar etmeden kazanan kim ki?

Onları tartışmalarına terk ettim ve yorgun olduğumdan bahisle bir odaya çekildim.

***

Tereddütle evimin kapısını çaldım. Annem alnı çatkılı,[1] suratı asık, patlamaya hazır bir halde beni karşıladı ve azarladı:

— Beni öldüreceksin kızım! Gece yarılarına kadar gelirsin diye baban ve ben pencerenin önünde bekleşip durduk. Karakola sorduracaktık, dedikodu olur diye çekindik. Âlemin gözü bizim üzerimizde... Hiç kimse en küçük hareketimize kadar gözden kaçırmıyor.

Kendisine teyzemde kaldığımı söyledim. Annem birden başını kaldırdı. Yüzü acayip bir hal almıştı. Gözlerinde derin

1 Eskiden kadınların alın hizasından başın çevresine bağladıkları iki parmak kalınlığındaki işlemeli şerit, kaşbastı.

bir öfke ve kin görülüyordu. İlk defa onun hakkında ağır bir kelime kullanıyordu:

— O rezil karının mı? dedi. Tek köpekler kardeşim olaydı da o kardeşim olmaz olaydı.

Babam akşam yemekte hiçbir şeyden bahsetmedi. Bilakis eve gelmeyişimi görmezlikten gelmiş gibiydi.

Muslukta ellerimi yıkarken içerdeki odadan annemin babama çıkışan sözlerini işitiyordum:

— Bari iki laf da sen söyleyeydin bey!

Yatak odam bıraktığım halde, düzeltilmemiş, toplanmamış. Yatağıma kapandım ve kar gibi örtülerden yayılan sabun kokusunu doya doya kokladım.

Lambamı yakmayarak karanlıkta kalmayı ve düşünmeyi tercih ettim. Dün gece bu saatlerde neredeydim? Bir an akşamki gördüğüm manzaralara ihtimal veremedim. Bunun bir yanılsama ve hayal olduğunu düşündüm.

Kendi kendime dedim ki: "Hayır, hayır! Akşam kendi evindeydin. Gördüğün sahne ancak bir rüya ve kâbustu. Sen Fitnat, nasıl öyle bir sahne ortasında bulunabilirdin? Bu hiç mümkün mü, bu hiç olabilir miydi?"

Şimdi kendimi tahlil ediyorum da içimde kuvvetli bir ürperme duyuyorum. Üzüm üzüme bakarak kararırmış derler. Evet, bu çok doğru. Kelebeklerin kondukları şeyler üzerinde kanatlarının altın tozlarından bir parça bıraktıkları gibi, ben de hissediyorum ki gördüğüm ve içinde yaşadığım âlemlerde düşünce ve inançlarımdan birer parça terk etmişim.

Konya ve Konya'daki hayatım ne iyi, ne eğlenceli, ne sessiz ve sakindi. Orada sultanlar gibi yaşıyordum. Konya'nın birincisiydim. Orada herkes beni tanıyor, biliyor ve herkes benden bahsediyor, birbirine göstererek ismimi anıyordu.

Kendi kendime diyordum ki: "Sen ne melun kadınsın Fitnat! Söyle, Konya'nın o yüce ve benzersiz sultanını, o iyi ve güzel Fitnat'ını öldürürken, söyle, hiç, hiç küçücük bir ıstırap olsun duymadın mı? Ellerin titremedi mi? Kalbin derin bir yara ve acıyla sızlamadı mı? Eğer acı duymadıysan, eğer ellerin titremedi ve kalbin bir yara ve acıyla sızlamadıysa gö-

ğün bütün gazap ve afeti senin üstüne yağsın, kahrol, dillere düş, melun Fitnat!

Bütün bunlarla beraber burada durma! Bir dakika daha burada durma! Düşün, burada seni bir tehlike bekliyor. İşte teyzenin, Nazlı Hanım'ın evlerinde geçen yüz kızartıcı rezalet sahnelerini tiksinmeden seyretmen gösteriyor ki benliğinin derinliklerinde saklı duran kötülük ve günah iblisi uykusundan uyanıyor ve kalkıyor, bir saniye daha burada durma Fitnat! Düşün ki o iblis tamamen uyanıp ayağa kalktığında seni saçlarından yakalayacak ve aşağıdaki günahlar uçurumuna fırlatıp atacaktır. Düşme oraya Fitnat, düşme! Bil ki o uçurum derindir ve oradan çıkabilmek mümkün değildir. Bu uçurumun kurbanlarından olan İclal'i dinlemedin mi? O sana bu âleme dair neler neler anlatmadı, bu âlemin felaket ve musibetlerine dair birçok acıklı tablolar göstermedi mi? Gitme, gitme oraya Fitnat!"

Derin bir âcizlik içindeyim ve baş döndürücü bir süratle akıp giden azgın bir nehrin ortasında kalmış kırık bir ağaç parçası gibiyim.

Temmuz 1915

İstanbul beni sıkmaya başladı. Günlerden beri sebepsiz bir can sıkıntısı içinde boğuluyorum. Bu tekdüze, monoton hayat beni sıkıyor, evim beni sıkıyor, sokak beni sıkıyor. Kırlara doğru açılmak ve orada dertsiz tasasız çocuklar gibi başıboş dolaşmak istiyorum.

Temmuz 1915

— Ne tesadüf efendim, ne tesadüf!

Başımı kaldırdığımda karşımda Sadık'ı gördüm. Gözleri o tehlikelerle dolu olan genç çocuğu...

Bugün bir arabaya atlayarak teyzeme uğramaksızın Kâğıthane sırtlarına giderken Abide'nin biraz ilerisinde ona rastladım. Beni görür görmez arabasından atladı ve koşarak yanıma geldi. Gözlerine inanamıyormuşçasına hayretle ve şaşkınca:

— Ne tesadüf efendim, ne tesadüf! dedi.

Ve sonra da Nazlı'nın evindeki geceyi ima ederek ilave etti:

— O gece birden kayboldunuz ve bir daha görünmediniz. Halbuki gelirsiniz diye gözlerim koridorda saatlerce sizi bekledim.

Bu sözleri şaşılacak bir rahatlıkla söylüyordu. Bir kere prezante edildiği birine böyle kırk elli yıllık dost gibi hitap ederken, hatta aşkını kısmen itiraf ederken yüzünde küçük bir kızartı bile görülmüyordu. Belli ki yaşadığı hayat ile cebindeki parası ona bu küstahlık ve şımarıklığı vermişti.

Sonra sözü başka bir konuya getirerek devam etti:

— Demek ara sıra bu taraflara teşrif olunuyor. Oh ne iyi, ne iyi...

Kendisini sessizce dinliyordum. Üzerimde garip bir cazibe oluşturmuştu. Bir önsezi bu genç çocuğun hayatım için tehlikeli bir mahluk olduğunu hissettirdiği halde ne ona, bana karşı gösterdiği bu senli benli tavır ve kullandığı dilden dolayı kırgınlık gösterebiliyordum ne de arabacıma geri dönmesi emrini verebiliyordum.

Bir ayağı faytonumun basamağında, dirseğini arabacının sandalyesine dayamış, başı bana dönük, çeşitli şeyler anlatıyordu. Neler söylüyordu, nelerden bahsediyordu bilmiyordum. Birden:

— Arabanın içinde muhtemelen sıkılıyorsunuz. İsterseniz ininiz, şöyle biraz gezinti yapalım, dedi.

Bu sözleri söylerken gözleri gözlerimin içindeydi. Ardından arabadan inmeme yardım etmek üzere elini uzattı. Bir an gözlerimin karardığını ve içimde şiddetli bir fırtınanın koptuğunu hissettim. Bunu garip bir uyuşukluk takip etti. O zaman elimi onun uzanan eline bıraktım ve çevik bir adımla arabadan toprağa atladım.

Onunla arabalarımızın biraz ilerisinde yan yana geziyorduk. O anlatıyordu:

— Sizin bizim salonlarımıza bir güneş gibi doğduğunuzu çoktan işitmiştim. Erkeklerimiz sizden hayranlık ve hayretle,

kadınlarımız ise kin ve husumetle bahsediyorlardı. Şahsı, etrafında bu kadar gürültüler çıkaran birini görmek herhalde arzu edilecek bir şeydi. Yalnız bütün kadınlar içinde bir tek İclal sizden küçük bir kız kardeşten bahsedilirken duyulan bir samimiyet ve muhabbetle bahsediyordu.

Güneş ufka hayli yaklaşmıştı. O, devam etmekteydi.

Birden kalbimde onunla eğlenmek ihtiyaç ve arzusunu duydum:

— Sizden bir ricam var Sadık Bey, dedim.

Şaşkın şaşkın yüzüme baktı. Sözüme devam ettim:

— Eğer kabul ederseniz bu ricamı anlatayım.

Başını eğdi ve:

— Hayhay, diye cevap verdi. Emrediniz. Sizin emirlerinizi yerine getirmemek ne mümkün!

O zaman yavaş yavaş kendisine söyledim:

— Ben ruhumda yıllardan beri bir hasretin ateşiyle sızlamaktayım. Bu hasret, küçük bir kardeşe sahip olamamanın hasretidir. Bana "Abla" diye hitap ediniz Sadık Bey! Olmaz mı? Abla! Bilseniz, bu ne güzel bir hitap olacak ve ben bundan ne kadar memnun olacağım. Siz, bana böyle hitap ettiğiniz zaman eminim ki ruhumdaki hasret, bu kardeş hasreti dinmiş olacak.

Birden yüzü karmakarışık oldu. Muhtemelen o her şeyi ümit ediyordu, fakat böyle bir teklifle yüz yüze geleceğini asla tahmin edemiyordu. Şaşırdı ve birden:

— Ben sizin nasıl küçük kardeşiniz olabilirim? Ben size nasıl abla diyebilirim? dedi.

Onu böyle perişan ve mustarip gördükçe içimde tatlı bir zevk duyuyordum. Şu dakikada ondan daha kuvvetli olduğumu hissetmekteydim. Ondan kuvvetliydim.

Ona acı çektirmeye devam ettim:

— Bakın siz daha gençsiniz, güzelsiniz. Yarın muhtemelen evlenecek ve bir yuva kuracaksınız. Bir gün bana gelip, "Abla evleneceğim, bana bir kız bul" demenizi ne kadar arzu ederim. O vakit ben eteklerimi toplar ve mahalle mahalle, semt semt, konak konak, ev ev size bir kız aramaya

başlarım. Bu benim için yalnız bir arzu değil, bir de zevk olur. Benim bulduğum kızı, koltuk günü[1] kolunuzda gördüğüm zaman bilseniz nasıl sevinir ve memnun olurdum. Bu, bana başlanılmış bir eserin tamamlanmasındaki sevinci verirdi Sadık Bey!

Bu sözleri söylerken kendimde hakikaten bir abla olmanın zevkini hissetmekteydim. Onu tamamen unutmuştum. Kendimde küçük bir kardeşin hasretiyle sızlayan bir ablanın samimi acılarını duyuyordum. Birden ona dönerek:

— Müsaade ediniz bana, size "Sadık" diye "kardeşim" diye, evet sadece "kardeşim" diye hitap edeyim, dedim.

Şaşırmış, güzel yüzü bön bir şekil almıştı. Onun tılsımındaki kuvveti mahvetmiştim. Gözlerindeki tehlike yok olmuştu. Onun şu dakikada benim için bir tehlike değil, bir oyuncak, ancak bir oyuncak olduğunu hissediyordum. Belki de bütün hayatında ilk defa reddedilmekle karşılaşıyordu.

Bir an bastonuyla toprağa çizdiği şeylerden başını kaldırdı.

— Ben evlenmeyeceğim, asla asla evlenmeyeceğim, dedi.

Kendisine sordum:

— Niçin?

Bu sorum onu birden durdurdu. Birden ona küçük bir anlık tereddüt yaşattı. Fakat sonra hiçbir zorluk hissetmeksizin cevap verdi:

— Çünkü sizi seviyorum Fitnat Hanım, anlıyor musunuz, sizi seviyorum...

Buna ancak gülünebilirdi. Beni Nazlı Hanım'ın evinde bir saat kadar görmüştü. İkinci görüşmemiz ise bugün oluyordu. Eminim ki bu genç çocuk beni sevmiyor, hayatı için sadece bir macera istiyordu; bu macera için de beni alet etmek düşüncesindeydi. Onun bu itirafını, onuruma yönelik bir hakaret olarak gördüm. Bunun içindir ki otuz iki dişimi gösteren bol bir kahkahayla kırıla kırıla, katıla katıla, boğula boğula güldüm. Ve elimle onun çenesini okşayarak:

---

1 Düğün günü.

— Siz, kardeşim, benim minimini kardeşim Sadık! Siz beni seviyorsunuz öyle mi? Bu doğal değil mi? Küçük kardeşi ablasını sevmeyip de kimi sever ki? dedim.

Derin bir hezimete uğramıştı. Yüzünde, yüzünün hatlarında hezimete uğramış bir askerin perişanlığı görülüyordu:

— Yoruldunuz, dedi. İsterseniz dönelim, zaten akşam da oldu artık.

Gerçekten de güneş ufka inmiş, ortalığı hafif bir sis ve toz tabakası kaplamıştı. Karşımızdaki Kâğıthane sırtları menekşelenmiş bir renk içinde görünüyordu. Arkamızda Abide, akşamın sonsuz hüznü ortasında bir tevekkül sütunu gibi göğe doğru uzanıyordu.

O arabasına atladı, ben de arabama bindim. Elimi soğuk bir şekilde sıktı. Belliydi ki hayatında ilk defa uğradığı bu darbe onu şaşırtmıştı. Şımarık büyümüştü. Yaşadığı âlemde her başarı onu şımartarak bu toy çocuğa böyle küstahça bir hoppalık vermişti.

Yalnız son sözleri şu oldu:

— Ben size sevdiğimi ispat edeceğim. Göreceksiniz ve şaşıracaksınız. Fakat o zaman pişmanlık fayda vermeyecek ve kaybolan şeyi geri getirmeyecektir.

Bu sözleri söylerken değişmiş, o hoppa ve şımarık çocuk olmaktan çıkmıştı. Belli ki acı ve alaycı bir kelime daha söylersem ağlayacaktı.

Arabamdan eğilerek ona selam verdim:

— Görüşelim, yine görüşelim...

6 Ağustos 1915

Bugün kocamdan bir mektup aldım. Bu mektubu da diğer mektupları gibi yalvaran bir tarzda ve talepkâr. "Gel, gel artık!" diyor, "Senin hasretinle yanıp tutuşuyorum. Buranın tam mevsimi. Senin o çok sevdiğin Meram Bağları'nda eğlentiler başladı. Fakat sensiz eğlenti benim hiç içime sinmiyor" vs. Sonra para gönderdiğini, asla sıkılmamamı yazıyor.

Düşünüyorum: Evet, şimdi tam Meram Bağları'nın mevsimidir. Şimdi Meram Bağları'nda eğlentiler başlamış, serin gölgeli ağaçlar altında salıncaklar kurulmuş, bağlardan ko-

parılan üzüm salkımları sulara sarkıtılmıştır. Başlar rengârenk, keskin kokulu çiçeklerin ve taze kesilmiş kavunların ıtırlarıyla şimdi kim bilir nasıl sarhoştur.

Bir an oluyor ki sıla özlemine benzer bir arzu ve ihtiyaçla Konya'yı istiyorum fakat bu ancak bir saniye devam ediyor, sonra, denizden uzak olan Konya, bana bir hapishane, bir mezar hissi veriyor. Bilmiyorum İstanbul'da ne var? Bu nasıl bir zaaftır ki her İstanbullu, içinde bu şehre karşı aynı zaafı hissediyor.

Konya'yı ve uzun müddet Konya'da yaşamayı düşündükçe kendimde denize düşmüş bir insanın tıkanma ve heyecanlarını duyuyorum. Ben İstanbul'da doğdum, İstanbul'da yaşadım. Yine, yine burada ölmek isterim. Eminim ki burada ölürsem o kadar çok acı ve ıstırap duymayacağım ve son nefesimi daha huzurlu bir şekilde vereceğim.

Zaman zaman kocama karşı olan hislerimi yokluyorum da onun kalbimdeki yerini bomboş buluyorum; boş, bomboş... O zaten benim hayatımda ne zaman boşluktan başka bir şey olabildi ki...

8 Ağustos 1915

Bugün postacı, teyzemden bir mektup getirdi. Teyzem mektubunda, ya kendisini gelip aramamı veya kendisine telefon etmemi rica ediyor ve mühim bir şeyden bahsedeceğini yazıyordu.

Öğleden sonra önüme ilk gelen eczaneye girerek telefonla teyzemi aradım. Biraz sonra telefonda sesi duyuldu:

— Ah, demek mektubumu aldın elmasım!

— Evet teyzeciğim.

— Sen muhitimizi altüst ettin Fitnat! Gün geçmiyor ki bana seni sormasınlar, "Fitnat Hanım'a ne oldu? Niçin sık sık görünmüyor?" demesinler. Hele bunlar içinde bir Doktor Mükerrem var ki sana birkaç kere Beyoğlu'nda rastlamış. Bir haftadır başımdan gitmiyor. Kendisini sana prezante etmemi rica ediyor. Zengin, terbiyeli, kibar bir gençtir.

— Fakat ben onu tanımıyorum teyze!

— O seni tanıyor Fitnat! Seni tanıyor, hatta hatta seni seviyor.

Birden bütün vücudumdan şiddetli bir ürpermenin geçtiğini ve gözlerimin kararararak beynime doğru sıcak bir kanın çıktığını duydum. Elimde olmadan:

— Kim teyze, kim? diye bağırdım.

Teyzem cevap verdi:

— O işte o, Doktor Mükerrem.

Neşeli ve hevesli bir şekilde sözüne devam etti:

— Gel bana Fitnat! Onu sana prezante edeyim. Bak ne kadar memnun olacaksın.

Bir an duraksadıktan sonra ilave etti:

— Nasıl, yarın akşam gelebilir misin? Gelebilir misin değil, gel, muhakkak gel Fitnat! Yarın akşam o, sen ve ben, biz bize oluruz. Gelip beni soracaklara evde olmadığımı söyletiriz. Gel, gel, muhakkak gel...

İtiraz etmek istediğim halde yapamıyordum. Beni böyle delicesine seven bir adamı yakından olsun tanımak istiyordum. Bu, benim merakımı tahrik etmekteydi. Evet, bu kimdi? Nasıl bir adamdı?

Elimde olmayarak yarın gece için teyzeme geleceğim diye söz verdim:

— Geleceğim teyze, yarın gece geleceğim.

Telefonun reseptörünü yerine taktığım zaman bütün vücudum iki zıt duygu içindeydi. Heyecanlıydım çünkü dehşetli bir uçurumun kenarındaydım. Mest olmuştum çünkü tanımadığım, yalnız beni sokakta görerek tanımış olan bir adam tarafından böyle yana yakıla seviliyordum. Kendi kendime, "Dikkat Fitnat, dikkat!" diyemiyordum. Bir an geldi, hemen telefonu açmak ve teyzemi bularak ona, "Hayır, hayır gelemeyeceğim teyze! Yarın beni beklemeyiniz. Gelemeyeceğim, gelemeyeceğim ve gelmeyeceğim..." demek istedim.

Fakat sonra birden düşündüm ki bu bir çocukluktan, nefsime ve irademe hâkim olamamaktan başka bir şey olmayacaktı. Demek ki kendi kendimden korkuyordum. O

ben ki daha dün Sadık'ı bir bakışımla perişan etmiş, onu ıstırap içinde bırakarak bir oyuncak haline getirmiştim. Gülünç ve fena bir duruma düşmemek için telefonun reseptörünü tekrar yerine koydum.

Bugün bütün gün serseriler gibi gayesiz, başıboş gezindim.

Mükerrem... Bu da kimdi, nasıl bir adamdı? Bu soru bütün gün zaman zaman zihnimi meşgul etti.

Yarın için teyzeme gideceğimi ve gece orada kalacağımı söylemem evde bir kıyamet kopmasına sebep oldu. İlk defa anneme karşı başımı kaldırarak itiraz ettim:

— Bilesiniz ki ben esir değilim. Konya'dan buraya hem sizleri görmek hem de gezip eğlenerek ruhumu şenlendirmek için geldim, Aksaray'ın bir bucağına tıkılıp kalmak için değil anne!

Bu sert sözlerim üzerine annem susmaya mecbur oldu. Sözüme devam ettim:

— Ben ne çocuğum ne de bastığı yeri göremez bir körüm!

Bunun ardından doğruca odama çıktım ve pencereyi açarak önünde oturdum.

Akşam iyiden iyiye olmuştu. Bu akşam tam olarak hissediyordum ki evimiz manzarasız, basık ve sıkıcıydı. Ruha neşe değil, bezginlik ve gam veriyordu. Gördüğü manzara komşunun damıyla sokağın kaldırımıydı. Şimdiye kadar nasıl olmuş da sıkılmadan, bunalmadan burada oturmuştuk.

Sıkılıyordum. Akşamın hüznü, bana sebepsiz bir gam ve ıstırap veriyordu. Teyzemi düşünüyordum. O, şu dakikada şüphesiz ki ayna önünde Canan'ıyla ve Azize'siyle şakalaşarak akşam tuvaletini yapmakla meşguldü. Benim karanlıkları arasında boğulacağım bu gecede o kim bilir hangi eğlentide sabaha kadar içecek, eğlenecek, gülecek ve konuşacaktı. İşte neredeyse biraz sonra gece olacaktı; gece, gece...

***

Teyzemin kapısını çaldığımda büyük heyecanlar içindeydim. Parmağım kapı ziline bastığında sanki gizli ve meçhul bir parmak da vücudumdaki kanı kalbime taşıyan kalın ve büyük kan damarına basarak kalbimi bir an atmaktan alı-

koymuştu. Eğer otomobil şoföründen sıkılmasaydım kapının ziline basmayacak ve başımı arkama çevirmeksizin buradan kaçacaktım.

Kapı açılıp da içeriye adımımı attığım vakit, bir an soğuk bir havanın baştan aşağı bütün vücudumu dolaştığını hissettim. Merdiven başından teyzemle genç bir adam can atarcasına aşağı inerek beni karşıladılar.

Akşam iyiden iyiye olmuştu. Bütün evde alışılmışın dışında bir sessizlik vardı. Elektrikler henüz yanmadığından benim için o kadar yanıp tutuşan adamın yüzü akşamın karanlığı içinde ancak hayali ve silik bir şekilde görünüyordu.

Teyzem:

— Nerede kaldın? Gözlerimiz yollarda seni bekleyip durduk Fitnat, dedi.

Ve sonra yanındaki adama dönerek:

— Fitnat, benim kuzinim, diye beni tanıttı.

Sonra da yanındaki adamı bana göstererek:

— Doktor Mükerrem Bey, diye ilave etti.

Onun uzatmış olduğu eli sıkarken, bu elin buz gibi soğuk olduğunu ve heyecan içinde titrediğini duyuyordum.

— Müşerref oldum efendim, kelimelerini söylemekten çok ancak duyulabilir bir ifadeyle mırıldandım.

Teyzem merdiven başındaki bu tanıştırma merasiminden sonra bizi odaya aldı:

— Burası daha iyi, dedi. Meclisimiz daha samimi olsun diye masayı burada hazırlattım.

Gerçekten de odaya küçük bir masa kurulmuş, geniş ve ağır üç maroken koltukla etrafı çevrelenerek masaya özel ve samimi bir tarz verilmişti.

Teyzem bana ve Doktor'a dönerek sordu:

— İsterseniz yerlerimizi alalım. Vakt-i kerahet[1] geldi, değil mi Doktor?

Ardından elektrik düğmesine dokunarak büyük avizeyi yaktı. Birden oda geniş bir aydınlık içinde kaynaştı.

1 Akşamcılar jargonunda içki içme saati.

Şimdi karşımdaki adamı yakından ve daha iyi görebiliyordum. Hiç de çirkin bir insan değildi; hatta ona güzel de denebilirdi. Öyle geniş bir alnı ve bu geniş alnın altında da ta ruha nüfuz eden öyle koyu çizgili ve uzun kirpikli gözleri vardı ki çehresine temiz yüzlü bir sanatkâr ifadesi vermekteydi. Bembeyaz dişlerini örten dudakları kırmızı ve arzuluydu, adeta kalemle boyanmışa benziyordu.

Teyzem dört köşeli küçük masanın bir köşesine oturdu ve sağ tarafına da beni oturttu. Doktor'a da benim karşımda oturmasını rica etti.

Masa, havyarından yemişine kadar en güzel mezelerle süslenmişti. Teyzem masayı göstererek:

— Bu masa doktorumuzun eseridir Fitnat. Mükerrem Bey bir doktor olduğu kadar yüksek zevk sahibi biridir de... Doktor sırf senin hatırın için bu masayı kendi eliyle donatmak istedi ve kimsenin yardımını da kabul etmedi, dedi.

Güzel insan, teyzemin bu sözlerine karşı hafif bir tebessümle karşılık veriyordu. Görünürdeki bütün tebessümlerine rağmen alnında ve gözlerinde derin bir düşünce vardı. Sağ kaşı hafifçe yukarıya kalkarak yüzüne bariz bir tefekkür ifadesi vermişti.

Teyzem her zamanki gibi içki olarak rakıyı tercih etmişti. Doktor Mükerrem de aynı içkiyi kullanıyordu:

— Sizi böyle gelir gelmez yorgun yorgun masaya oturttuk efendim, diye Doktor özür diledi.

Fakat teyzem derhal:

— Masa başında geçen zaman hayat için bir kârdır Doktor, dedi.

Doktor benim için şampanya getirmişti, fakat rakıyı daha çok tercih ettiğimden sürüden ayrılmadım.

Bu, teyzemin evinde gördüğüm sakin ve samimi ilk âlemdi.

Sohbetimiz çeşitli konular üzerineydi. Mükerrem'in en belirgin özelliği sesiydi. Konuşurken sesinin o kadar ahenkli bir tınısı vardı ki insana elinde olmadan uzun uzun dinleme isteği veriyordu. Denebilir ki o asla bizler gibi konuşmuyor, başka bir dil, başka bir lisanla konuşuyordu.

Kelimeler onun ağzında adeta bir balmumu gibi istediği tarzda kuvvetlenerek, istediği zaman hafif ve yavaş, istediği zaman yumuşak ve ahenkli, öylece bir akıcılık ve kolaylıkla çıkıyordu.

Bütün sözlerinden, tavırlarından, yüzünün temiz ve güzel hatlarından çıkardığım netice, her şeyden önce doktorun sanatkâr ruhlu bir insan olduğuydu.

Teyzem onu salonuna sık sık gelmediği için eleştiriyor:

— Doktorumuz mesleğinin âşığıdır. Onun için kabinesi,[1] İstanbul'un en kalabalık bir kabinesi ve kendisi de İstanbul'un en uzman bir doktorudur. O bizim aile doktorumuzdur. Doktor, mesleğinin âşığı olduğu için kabinesinde geçireceği zamanı, bizim salonlarımızda bulunacağı saatlere hemen her zaman tercih etmektedir.

Güzel adam şaşılacak bir şekilde çok içiyordu. Kendisine:

— Siz doktor olduğunuz halde şaşılacak derecede içki içiyorsunuz, dedim.

Mükerrem hafifçe güldü:

— Şaştınız mı? En büyük şifa ve teselli şu kadehin içindedir Fitnat Hanım! Sözüme şaşmayınız.

Teyzem, Doktor'un fikrine katıldı:

— Şüphesiz, şüphesiz... Bu konuda doktorumuz tamamen haklıdır. Benim hayat hakkındaki prensibim şudur:

İç bade, güzel sev, var ise akl u şuurun
Dünya var imiş, ya ki yok olmuş ne umurun[2]

Doktor dalgın ve düşünceli:

— Uygulanabilse buna hayat için en güzel kaide denilebilir, fakat kalbinde sıkıntı ve ıstırap cehennemlerini taşıyanlar için bu prensip bilmem ne dereceye kadar uygulanabilir? Kanaatim şu ki şan, şeref, şöhret, hepsi hayat için derin bir boşluktan ibaret.

---

1 (Fr. *cabinet*): Doktor muayenehanesi.

2 Ziya Paşa'nın "Terkib-i Bend"inden: "Aklın varsa şarap iç, güzel sev; dünya varmış ya da yok olmuş bundan sana ne."

Bu sözlerinden anlaşılıyordu ki Mükerrem çok hassas bir adamdı. Derin bir karamsarlık onun bütün düşüncelerine hâkimdi.

Kadehler fazla devredilmiş ve başlarımız fazlaca dumanlanmıştı.

Ancak itiraf etmeliyim ki Doktor bu ana kadar kibarlığından hiçbir şey kaybetmemişti. Gözlerinde ne Mücip Paşa'nın dik bakışları ne de Sadık'ın küstah bakışları vardı. Bu gözler tertemiz, bu gözler bütün küstahlık ve cüretkârlıktan uzaktı. Onun bu mağrur ve tok bakışları, ona herkesin üstünde bir başkalık ve yükseklik veriyordu. Muhakkak olan bir şey varsa o da doktorun samimi; bütün hile ve desiseden, bütün adi ve yabancı övünmelerden uzak, iyi bir insan olduğuydu.

Teyzem dedikodulara girmek istedikçe Doktor her defasında konuyu kapatıyor ve âlemimizin samimiyet ve kalitesini dedikoduların çirkinlik ve pisliklerinden uzak tutuyordu.

Doktor, Mükerrem teyzemin özel doktoru olduğuna göre onun beyni ve gözleri bu âleme dair kim bilir ne kadar utanç verici manzaralar ve sahneler görmüş, mesleği gereği bu âlemin ne kadar gizli sırlarına vâkıf olmuştu.

Eğer Doktor'un beynini yarmak ve orada yakından gördüğü bu âlemlerin sırlarını görmek mümkün olsaydı, bu kemik mahfaza içinde ne ilginç manzaralara tesadüf edilecekti.

Vakit gece yarısına gelmişti. Teyzem, ayağa kalkarak yorgunluğundan dolayı yatmak üzere müsaade istedi:

— Ev sahibinin, misafirlerini bırakıp müsaade istemesi biraz tuhaf ama ne ben bu evin sahibiyim ne de siz bu evin misafirisiniz. Aynı ailenin fertleri arasında tabii teklif tekellüf olamaz, dedi.

Doktor'a odasını ve bana da benim yatacağım odayı gösterdi. Ve kadehinde kalan son rakı damlasını da başına dikerek:

— Geceler hayrolsun çocuklar, dedi.

Doktor'la ikimiz odada baş başa kalınca, bir an ikimiz de sessizliğe gömülmüştük. Zihnimin kelimeleri bir araya top-

lama özelliği ve yetisi bir an için kaybolmuş gibiydi. Genel bir felç hali bütün zihnime ve düşüncelerime hâkim olmuştu. Aramızdaki sessizliği ilk önce Doktor bozdu:

— İçmiyorsunuz Fitnat Hanım! dedi. Yoksa size dokundu mu?

Başımı yavaşça yukarı kaldırdım.

— Hayır! dedim.

Gözlerim, onun gözlerine temastan, bilinç dışı bir şekilde sakınıyordu. Öyle tahmin ediyordum ki Doktor'un gözlerinde her an parlayan bir alev sürekli yanıyor ve ona temas eden her şeyi de beraberinde yakıyordu. Sanki onun gözleri bir alev ve sanki benim gözlerim ışığa vurgun bir pervaneydi. Şayet bu pervane, bu aleve kendini kaptırırsa bir anda kanatları yanacak, bir ceset halinde bu alevlerin gölgesinde ruhunu teslim edecekti.

İçimde garip bir kıpırtının kaynaştığını duyuyor ve kendi kendimi kınıyordum. Kendi kendime, "Sen Fitnat, daha dün Sadık'ı bir bakışınla perişan eden kadın, sen mi..." dedim ve o an birden kendime geldim. Gözlerimi onun gözlerine dikerek:

— Mükerrem Bey, dedim, teyzemin kaç senedir doktorusunuz?

Doktor:

— Bir senedir kendileriyle tanışmak şerefine ermiş bulunuyorum, diye cevap verdi ve şöyle devam etti:

— Münevver Hanımefendi, beni, kendilerini sık sık ziyaret etmemekle eleştiriyorlar. Gerçekten bunda çok haklılar fakat buraya sık sık gelmek için mesleğimi yüzüstü bırakmam ve memleketin bana göstermiş olduğu teveccühe sırtımı çevirmem gerekecek. Bu ise nankörlüktür.

Anlaşılıyordu ki Doktor Mükerrem mesleğine âşık bir insandı. Onun için bu âlemlere devam etmek, Mücip paşalarla, Kerami beylerle temas kurmak pek mümkün ve muhtemeldi, fakat onun mağrur ve insanlardan uzak duran ruhu bundan kaçınıyordu.

— Ben, İstanbul'un en çok teveccüh gösterdiği bir doktorum. Bunu size memnuniyetimi dillendirmek için söylü-

yorum, fakat bu mevkii elde etmek için sizi temin ederim ki yalnız emeğime ve talihime dayandım, hiçbir kuvvet önünde baş eğmedim. Eğer isteseydim, başkaları gibi bakanlara dalkavukluk ederek önemli resmi bir makama sahip olurdum, fakat doktor, doktor kalmalıdır, değil mi Fitnat Hanımefendi? dedi.

Sonra önündeki kadehi başına dikti:

— Fakat beni affediniz hanımefendi! Sizi şahsi meselelerle meşgul ettiğimden dolayı beni mazur görünüz, kapatalım bu sayfayı, değil mi? dedi.

Gece hayli ilerlemişti. Dışarıda berrak ve aydınlık bir gece, lacivert bir loşlukla uzayıp gidiyordu.

Doktor birden durdu ve dışarısını dinleyerek sordu:

— İşitiyor musunuz? Uzaktan bir şarkı sesi geliyor.

Gerçekten de dikkat ettiğimde, derinden bir şarkı sesinin geldiğini duyuyordum. Doktor ayağa kalkarak:

— Arzu ederseniz pencereyi açayım, dedi.

Ve sonra pencereye giderek camı kaldırdı. Bir an gecenin serin havasını dinleyerek:

— Biraz hava almak istemez misiniz? Özellikle bu kadar içkiden sonra biraz temiz hava...

Düşünmeden ayağa kalktım. Etrafım hızla dönüyordu. O kadar çok içmiştim ki dengemi sağlamak için bir an masaya dayandım.

Doktor hızla yanıma gelerek:

— Rahatsız mısınız, isterseniz size pencere önüne kadar yardım edeyim, biraz serin hava alınız, dedi.

Ve çekingen bir tavırla koluma girdi. Vücudu şiddetli bir şekilde titriyordu. Yüzü kül gibi olmuş, gözlerine garip ve kesin bir parlaklık gelmişti.

Pencerenin önüne gelince kolumu bıraktı ve kalın perdeleri tamamen iterek manzaranın görüş alanını genişletti.

Sakince başımı pencerenin pervazına dayadım. Serin rüzgâr, gecenin sonsuz sakinliği içinde ciğerlere geniş bir teneffüs arzusu veriyor, saçlarımda ve perdeler üzerinde seri ve birbirini takip eden dalgacıklar oluşturuyordu.

İkimiz de susuyorduk ve ikimiz de göğün sonsuz yıldızlarını, ayın nesneler üzerine inen ışık tozlarını seyrediyorduk. Aramızda sessizliği ilk bozan Mükerrem oldu:

— Sizi ilk görüşüm bundan tam on beş gün önce oldu, diye söze başladı. Siz Bonmarşe'nin kapısından giriyordunuz, bense çıkmak üzereydim. Birbirimize girişte rastladık. Gözlerimiz girişin iki tarafındaki aynaların içinde karşılaştı. Siz, ihtişam içinde –tıpkı meşhur bir şairin dediği gibi– âyine-i billur içinden geçen bir mâh-ı nev[1] gibi aktınız, süzüldünüz ve yürüyüp geçtiniz. Geçişiniz bende hürriyet, hayranlık, şaşkınlık duyguları yaşattı.

Yüzünü, yüz hatlarındaki ifadeleri göremiyordum. Sanki bu sözleri bana değil, geceye karşı söylüyor gibiydi. Dikkat ediyordum; bu sözler perde perde dalgalanıyor ve bu dalgalanma onun ahenkli ve tok sesine emsalsiz bir musiki veriyordu.

Uzaktan gelen müzik sesini unutmuştuk. Aslında buraya biraz hava almak ve uzaklardan gelen bir şarkıyı dinlemek için geldiğimiz halde asıl maksadımızı çoktan unutmuştuk.

Bana, uzaklardan gelen bu şarkıyı dinleme arzusunu Mükerrem'in musikiyi andıran sesi vermişti.

Doktor, son sözleriyle tehlikeli bir sahaya, aşk sahasına giriyordu fakat sözlerinin, ta ruha işleyen öyle kuvvetli bir tesiri vardı ki onu konuşmaktan alıkoyamıyor ve ona, "Yeter, yeter! Bir kelime daha söyleme, burada kalalım, senden rica ediyorum, bir cümle, hatta bir kelime daha söyleme!" diyemiyordum.

Mükerrem konuşmaya devam etti:

— O günden beridir ki sokaktan geçen ve endamı endamınıza benzeyen her kadını siz zannederek arkasından koşuyor ve yaklaşıp gerçekle yüz yüze gelince bir hayal kırıklığı içinde geri dönüyorum. Sizde ne vardı, sizde insanı böyle çarpan, insanı altüst eden ne vardı? O günden beridir ki perişan bir insan oldum.

---

1 Yahya Kemal'in "Mahurdan Gazel" şiirinde geçen, "Geçti sandım mâh-ı nev âyine-i billurdan" (Parlak aynadan yeni doğmuş ay geçti sandım) mısraı.

Bu heyecan dolu sözler arasında bilmem nasıl oldu, birden ellerimi onun ellerinde buldum. İçki başıma vurarak beni iradesiz, tepkisiz ve uyuşuk bir hale getirmiş, içimde uyuyan iblisi kuvvetli bir sarsmayla uyandırmıştı. Başım dönüyor ve damarlarımda dolaşan kan, gözlerime hücum ederek görüş alanıma siyah ve bulanık bir perde çekiyordu. Bir an geldi, iyice farkında değilim, ne oldu, nasıl oldu, gözlerimizin birbirine yaklaştığını ve sonra bir şimşek hızıyla dudaklarımızın birbirine kapandığını ve başımın onun kuvvetli kolları üzerinde bayılmış bir hale geldiğini hissettim. Birden kendimde dipsiz bir denizin derinliklerine düşen birinin perişanlığını ve heyecanını duydum. Başım uğulduyor ve kalbim hızlı hızlı göğsüme çarpıyordu. Dudaklarımı onun dudaklarından çekmek istediğim halde yapamıyordum. Dudaklarım sanki bir çölün sonsuzluğunda yol alan iki yorgun kuş ve onun dudakları sanki bu çölün kenarında kaynayan serin bir pınardı.

Yalnız uzun bir süre sonra dudaklarımı onun dudaklarından çektiğim zaman kendime geldim ve gayriihtiyari ellerimle yüzümü kapayarak:

— Mükerrem Bey, Mükerrem Bey! dedim.

Bu ne kadar aniydi ve nasıl da birdenbire olmuştu! Buna asla ihtimal veremiyordum. Hâlâ kendi kendime, bu bir rüyadır diyordum.

Bir an zihnimde kocamın hayali canlandı, sanki beni görmemek için, benim biraz önce yaptığım gibi elleriyle yüzünü kapayarak hayalimin dehlizlerine kaçıyordu. Ruhumun içinde bir âlemin bütün şaşaa ve ihtişamıyla göçtüğünü ve hurdahaş olduğunu hissediyordum. Şu dakikada ben eski Fitnat değildim, onun perişan olmuş bir cesedinden ibarettim.

Ufukta güneş doğmak üzereydi. Saatler geçtiği halde biz kendimizi unutmuştuk.

Uzaklardan horoz sesleri geliyordu. Ayaklarım sarhoş vücudumu güçlükle taşımaktaydı. Onu ikaz etmeye mecbur oldum:

— Bakınız, dedim. Sabah oluyor, siz de fazla içtiniz ben de... Artık odamıza çekilmeliyiz Mükerrem Bey.

Ayrılırken bir randevu istemekte ısrar ediyordu. Ona nerede randevu verebilirdim? Teyzemin evinden başka tanıdığım yer yoktu ki... Kabinesinin adresini vererek:

— Kabineme gelirsiniz, dedi.

Odamın kapısını içeriden kilitleyip yatağıma girdiğim zaman kendimde kendimi tahlil edebilecek gücü ve soğukkanlılığı bulamıyordum. Onun için bir kütük gibi yatağa düştüm ve uyudum.

Kasım 1915

Benim sevgili günlüğüm! İşte üç aylık bir ihmal ve terkten sonra tekrar sana koştum, tekrar senin sayfalarının arasında ruhumu teselliye koştum. Muhtemelen yaprakların, sefaletimi yüzüme çarpacak ve bana, "Çekil, çekil! Benim bembeyaz sayfalarımı kirletme!" diyecek. Sevgili günlüğüm, seni ben asla, asla terk etmedim. Fakat bu üç ay öyle gürültülü patırtılı bir hayat yaşadım ki ne yaptığımı ben de bilmiyordum. Uyuyor muydum, rüya mı görüyordum, farkında değildim ve hâlâ da değilim.

* * *

İşte tam bir aydır ki Doktor Mükerrem'le beraber yaşıyorum. Evimi, kocamı, her şeyimi terk ettim. Hareketlerim gizlenemeyecek bir haldeydi. Doktorla olan ilişkimiz ayyuka çıkmış, dillere destan olmuştu.

Evet, her şeyimi her şeyimi terk ettim. Gözlerim Mükerrem'den başka kimseyi görmüyor ve kulaklarım onun sesinden başka hiç kimsenin sesini duymuyordu.

Beynim uyuşmuş, bütün muhakeme kabiliyetim altüst olmuştu. Yaptığım muhtemelen bir delilikti, bir humma hezeyanıydı, manevi bir intihardı. Ya da bütün bunların hepsiydi: fakat mademki olan olmuş ve netice sonunda bu şekilde tecelli etmişti, o halde bunları tahlil ve muhakemeye ne lüzum vardı ve bunun tahlil ve muhakemesi ne fayda sağlayacaktı?

* * *

Şişli'nin seçkin bir yerinde dairemiz var, fakat üç gün bir yerde durmuyoruz ki... Evimizi bırakmış, bir aydır Adalar'da, Moda'da, Şişli'de geziyoruz.

Otel hayatından bıktığım için son günlerde Ada'da bir köşk tuttuk. Mükerrem her gün İstanbul'a gidiyor, kabinesi o kadar dolup boşalıyor ki haftada üç gün rahat oturmak nasip olmuyor. Çoğunlukla akşama doğru geliyor. Kendisini misafirlerimle iskelede bekliyorum. Vapurdan çıkar çıkmaz bir kafile halinde arabalarımıza, otomobillerimize atlıyoruz. Önce bir tur yapıyoruz, sonra bazen Dil'de, bazen Splendit'te oturuyoruz.

Bazı geceler ise Çamlık'ta misafirlerimle bir grup halinde sabahlara kadar eğleniyoruz. Gazel, şarkı söylüyor, gülüp nara atıyoruz. Diyorlar ki Ada, seneler var ki böyle bir âlem görmemiş ve hiç kimse Ada'da bu kadar gürültü ve ihtişam içinde yaşamamış. Bazı geceler kotraya atlayarak denize açılıyoruz. Kotradaki müzik ve gazel seslerine sahiller "Yaşa!" sesleriyle karşılık veriyor. Hülasa her manasıyla çılgın ve göz döndürücü bir hayat...

Teyzem sık sık geliyor. Canan, Azize, Jale Türkan da tabii onunla beraber...

On gündür Prenses Leman Adile de Ada'da. Sekizinci defa evlenmiş. Kocası, Ferdi Bey adında kendinden on yaş küçük bir çocuk. Buna bir koca değil, dükkân camekânına konulmuş bir manken demek daha doğru olabilir. Saçları briyantinden parıl parıl, kaşları ve yüzündeki bütün ince kılları birer birer özenle alınmış. Yaka ve gömleklerini Paris'ten getirtiyor, elbisesini Botter'de[1] yaptırıyormuş. Bıyıkları tamamen tıraşlı. Yüzünün pudrasını, gözlerinin sürmesini ve dudaklarının hafif boyasını, iddia edebilirim ki bir gün bile ihmal etmiyor. Ta Ada'dan Beyoğlu'na maniküre inmekten üşenmiyor. Yanınızdan geçerken, süründüğü keskin kokulu lavantalarla insanda gayriihtiyari bir berber çırağı zannı

---

1 Jean Botter: Sultan II. Abdülhamit'in ve sarayın Hollanda asıllı resmi terzisi ve modacısı. Beyoğlu'ndaki Botter Apartmanı adını bu kişiden almaktadır.

oluşturuyor. Hülasa bir insan düşünün ki yalnız elbiseden, boyadan ve lavantadan ibaret. Başka hiçbir işi gücü yok.

Leman Adile ile yan yana gezdikleri zaman görenler onları ana oğul zannediyorlar.

Bu aç ve kuduz kadın bu genç delikanlıya öyle sülük gibi musallat ki doktorlar, eğer beraber yaşamaya devam ederlerse, bir sene sonra Ferdi'nin eriyip öleceğini söylüyorlar. Gerçekten de Ferdi, bu kadının şerrinden kurtulmak için köşke birçok arkadaşını getiriyor; birçok aç, azılı, dinç ve güçlü kuvvetli arkadaşını Prenses Leman Adile'ye musallat etmek istiyor, fakat maşallah Prenses hepsine yettiği gibi, Ferdi'ye de erip yetişiyor. Denebilir ki Nazlı gibi Prenses'te de azılı bir cinsel doyumsuzluk var. Bu kadın topraklar gibi aç ve denizler gibi tatminsiz.

Prenses'in salonunun müdavimleri arasında göz aşinası olduğum simalardan yalnız Süheyla Pervin Hanımefendi var. "Asri koca" örneği Maksut Bey'in karısı Süheyla Pervin Hanımefendi!

Prenses'ten sonra denebilir ki o, bu salonun mihrak ve merkezini teşkil ediyor. Acayip bir kadın!

Birkaç gece önce Prenses'in bahçesinde bir gece eğlentisi tertip edildi. Şehrâyin[1] yapıldı.

Bahçenin aydınlatmasını Süheyla Pervin Hanımefendi üstlenmişti. Bir sürpriz olmak üzere her ağaca, rengârenk banknotlardan yapılı kâğıt fenerler asmıştı. Mumların ışığı banknotların koyu menevişleri arasından geçerek loş ışıklarla ağaçların altını yarı karanlık bir halde aydınlatıyor ve çamların altında işlenen rezilliklerin üzerini esrarengiz bir gölgeyle örtüyordu.

... Prenses gecelerini uykusuz ve gündüzlerini uyuyarak geçiriyor. Bundan dolayı Prenses'in pencerelerinde güneş doğuncaya kadar müzik ve lamba ışığı eksilmiyor. Gündüz akşama kadar perdeler inik, köşk yorgun ve harap, uyuyor.

1 Bayramlarda veya özel bir kutlamada bayraklarla, ışıklı ve gösterişli şeylerle süslemeler yapılarak kutlanan şenlik, donanma.

Bazı geceler penceremden seyrediyorum. Prenses'in pencereleri arkasında öyle hayâsız âlemler geçiyor ki teyzemin muhitine, bunun yanında pırlanta kadar temiz denebilir. Çok özel ve gizli âlemlerde, burada danslar neredeyse tamamen çıplak olarak yapılıyor.

Sedirlerde yarı çıplak yatılıyor. Kocalar ve erkekler dört ayaklı eşekler haline getirilerek mendilden ağızlarına gem yapılıyor ve kadınlar tarafından hayvana binilir gibi üzerlerine binilip salonda koşular tertip ediliyor. Prenses bu âlemlere "Roma Geceleri" diyormuş.

Prenses'in hiçbir evliliği iki ay devam etmediği halde Ferdi ile altı aydan beri beraber yaşamalarından dolayı herkes şaşkın. Dün Münevver teyzem bunun sebebini izah etti:

— Prenses bir dayak müptelasıdır, dedi. Şimdiye kadar hiçbir kocası onun ruhundaki bu gizli ihtiyacı anlayamadı ve daima onun elinde bir kukla durumuna düştü. Bunlar içinde dayak yiyip kapı dışarı kovulanlar da yok değildi, fakat Ferdi, Prenses'in bu gizli hastalığını anladı. Ama bunu bilerek değil, garip bir tesadüf eseri öğrendi. Bir gece Prenses, kıskançlığını o mertebeye getirdi ve terbiyesizliği o derece ileriye vardırdı ki Ferdi çileden çıktı. Prenses'e mükemmel bir dayak attı, elbisesini, kombinezonunu paramparça etti. Bu dayaktan sonra Prenses'le Ferdi ayrıldılar mı? Bilakis! Prenses dayağı yedikten sonra Ferdi'yi daha çok sevdi ve ona daha fazla bağlandı. İşte o gün bugündür ki Prenses'in zaman zaman bu illeti depreşir ve onun illeti her depreştikçe de Ferdi ona ilacını vermek hususunda asla tereddüt ve ihmal göstermez.

Köşklerimiz karşı karşıya olduğu halde Prenses'le görüşmüyorum. Rastlaştıkça birbirimize yalnız bir baş selamı vermekle yetiniyoruz.

* * *

Bu sabah Mükerrem söylüyordu:

— Haberin var mı? Mücip Paşa çok hasta.

Hayretle sordum:

— Hayır. Hayrola, hastalığı neymiş?

Mükerrem dudaklarını alaycı bir şekilde büktü:

— Viyanalı artistlerin birinden gümüş madalya almış.

— Ne gümüş madalyası?

Sesini alçaltarak cevap verdi:

— Belsoğukluğu. Fakat Paşa başlangıçta hastalığı önemsememiş. Ancak hastalık birden orşite[1] çevirmiş. Üç gündür Paşa, konağında hasta yatıyor.

Ne tuhaf! Halbuki gazetelerin yazdıkları tamamen bunun aksi. Gazetelerin yazdıklarına inanmak gerekirse, memleketin yüksek siyasi meseleleriyle meşgul olmak üzere bu güzide bakanın başkanlığında bir komisyon oluşturulmuşmuş. Ve bu komisyon üç günden beri konakta toplanmış önemli kararlar alıyormuş. Bu haberlerin sonunda gazeteler, her zamanki gibi zatı muhterem beyefendinin siyasetinden, dirayetinden, maharetinden bahsederek kendisine yeni mesaisinde başarılar temennisini unutmuyorlar.

Mükerrem'e gazeteleri gösterdim:

— Muhtemelen uyduruk bir haber, dedim.

Mükerrem kahkahayla güldü:

— Daha dün, konsültasyon için üç dört doktorla birlikte beni de çağırdılar. Onu kendi gözümle hasta gördükten sonra gazetelerin yüksek kararlar almak için konakta komisyon toplanıyormuş, yok bilmem ne oluyormuş demelerine inanır mıyım? Ancak gazetelerle birlikte ben de Mücip Paşa Hazretleri'nin konağında bir toplantının gerçekleştiğini inkâr ediyor değilim. Yalnız şu farkla ki doktorlar tarafından yapılan bu toplantının konusu ne memleketin iç siyaseti ne de dış siyasetiydi. Sadece Mücip Paşa'nın hastalığı ve hasta organı...

***

Bilmiyorum aylardan beri devam eden bu hayat ne olacak? Ne gecem, ne gündüzüm belli. Bir girdap içinde dönüp gidiyorum. Bazen bakıyorum da duygularımda eski incelik ve saflığı bulamıyorum. Duygularım tamamen ölmüş.

---

1 (Tıp.) Orchitis: Testis iltihabı.

Mükerrem'e karşı olan hislerim de ilk günlerdeki gibi değil. Bazen kendi kendime, "Bu adam için mi bütün hayatımı, evimi barkımı feda ettim?" diyorum. "Bu adam benim neyim, ben bu adamın nesiyim? Hayvani ilişkilerden başka birbirimize neyle bağlıyız? O bekâr yaşamak niyetinde... O halde benim durumum bir fahişenin durumundan başka bir şey mi?" Eminim ki o da benim gibi düşünüyor: "Bir orospuyu kapattım!" diyor; orospu, orospu! Bilmem siz buna metres mi diyorsunuz?

***

Mükerrem'le ilk birleştiğimiz günlerdeki iki ayımız ne güzel geçmişti. Aylardan sonra bunu hatırlamak istiyorum. Bu, hakikaten bir balayı, bir şeker ayı, bir aşk ayı, bir rüya ayıydı.

O zamanlar, böyle Adalar'da, Moda'da, Şişli'de yaşamıyorduk. İki ay, gözlerden, kem nazarlardan uzak, Yakacık'ın kuytu bir sayfiyesinde tabiatla, ağaçlarla, sessizlikle baş başaydık.

Bu iki ay içinde bir su, bir limonata içer gibi Mükerrem'le beraber tabiatı yudum yudum içiyorduk. O benim gözlerime bakıyordu, ben onun gözlerine bakıyordum. Onun için ufuk benim gözlerim ve benim için de ufuk yalnızca onun gözleriydi. İki ay, tam iki ay bu ufuktan hiçbir şey, hiçbir keder ve tatsızlık bulutu geçmedi. Bu, hayatın bir rüyasıydı. Şüphesiz bir gün bu rüyadan ikimiz de uyanacaktık.

Hayatta hangi rüya bir karar üzere devam etmiş ve hangi hayal, denize düşmüş serseri bir cisim gibi hakikat sahillerinin sarp kayalarına çarparak orada paramparça olmamıştır?

İşte sevgili okur, bugünkü mustarip Fitnat, Mükerrem'in metresi olan Fitnat, bir zamanlar o güzel ayların, Yakacık'ta geçen o hayal ve rüya aylarının o mutlu kadınıydı. Fakat bugün o mutlu kadın, o günlerden çok uzaktadır. O günlerle arasında sınırsız mesafelerin genişliği ve uzaklığı vardır.

Mükerrem'le ben o günlerde birbirimizin gözleri içine titreyerek bakar ve birbirimize gülden ağır bir söz söylemezdik, fakat bugün ne Mükerrem o Mükerrem ne de Fitnat o Fitnat'tır.

Ocak 1916

Şişli'ye dairemize döndük. Mükerrem'in huyları değişti. Kendisi de değişti, alelacayip bir mahluk oldu. Aramızda ara sıra ufak tefek tartışmalar oluyor. Bu tartışmalar ise kombinezon, mendil, manto gibi basit ve sıradan şeylerden...

Ev tozdan, pislikten geçilmiyor. Hizmetçi aldırış etmiyor, ben de aldırmıyorum. Günlerdir eşyaların tozları alınmıyor. Etrafımı boş gözlerle seyrediyorum. Konya'daki evimle Şişli'nin seçkin bir semtindeki bu süslü ve yüksek daireyi düşünüyorum da arada büyük bir fark görüyorum. Orasını benimsemiş, baştan başa kendi ellerimle tanzim etmiştim. Halbuki bu daireyi hiçbir zaman benimsemedim ve benimseyemedim. Burası bana hep yabancı geldi ve hep yabancı kalacak. Şimdi işgal ettiğim bu karyolayı iki ay sonra bir diğerinin, bir diğer kadının işgal etmeyeceği ne malum?

Ocak 1916

Bu akşam Mükerrem'le aramızda yarın akşamki eğlentimiz için ısmarladığım şampanyaları almadığından dolayı kıyametler koptu.

— Ne olacak, misafirleriniz şampanya yerine şarap, konyak içsinler, dedi.

Küçümsercesine yüzüne baktım:

— Gülü koklayan dikenine tahammül etmelidir, dedim.

Omuzlarını silkti:

— Gül değil, zakkum, zakkum! diye cevap verdi.

Bu söz onuruma dokunmuştu. Aramızda hayli ağır sözler geçti. İlk defa birbirine dişlerini gösteren ve birbirini dalayıp tırmalamak isteyen birer kedi köpek haline gelmiştik. Rakı Mükerrem'in başına vurmuştu. Birden köpürdü:

— Nereden, nereden önüme çıktın ve hayatıma karıştın! diye bağırdı. Senden önce ben ne mutlu bir insandım, nasıl sanatıma, mesleğime âşık biriydim. Sen bendeki insani meziyetleri öldürdün, beni bir hayvan haline getirdin. Çünkü sende irsi bir açgözlülük vardı. Doymuyordun. Doydukça acıkıyor, acıktıkça doymak istiyordun. Hayat senin gözünde ne doldurulması ne de yamanması mümkün olan dibi delik

bir çuvaldı. Sen temiz bir çevre istemedin, onun için teyzenin rezil çevresini buraya taşıdın. Onlar gibi olmak, onlar gibi yaşamak için bana sürekli "Para, para!" diye bağırdın. Senin ağzını banknotla tıkamak için ben neler neler yapmadım ki! Sanatımın "mesleki suç" diye tarif ettiği kaç kürtajla temiz ellerimi mi kirletmedim, hastalarımdan ağır ücretler talep ederek ulvi ve insani olan mesleğimi adi bir sarraflığa mı indirmedim! Sen beni öldürdün melun kadın, öldürdün ve harap ettin. Sonra bana, "Gülü koklayan dikenine tahammül etmelidir" diyorsun. Söyle kuzum ne gülü, ne gülü! Senin gibi metresi olanlar ellerine kınalar yakmalı, senin gibi metresi olanlar dünyanın en kıymetli hazinelerine sahip olduklarından dolayı kendileriyle gurur duymalıdır!

O, bu bir sürü sözü coşkun bir ifadeyle söylüyordu. Garip bir duygu tufanına tutulmuştu. İlk defa gördüğüm bu muamele karşısında birden şaşırdım.

Mükerrem gerçekten sarhoştu. Onun ilk defa bu kadar yüksek sesle ve bu kadar hakaretamiz bir şekilde hitabına maruz kalıyordum.

Bu adamın, benim müsrif ve çocukça heveslerime karşı göstermiş olduğu fedakârlığa ben de karşılık vermemiş miydim? Onun için ailemi, kocamı, refahımı, her şeyimi feda etmemiş miydim? Nazlı Hanım verdiği ziyafetlerde şişelerle şampanyalar açarken, ben misafirlerimi nasıl konyak ve şarapla ağırlayabilirdim?

Onun sözlerine karşılık ben de ağzıma gelen sözleri savurdum. Bilhassa beni bu kadar müsrif alıştıran oydu. Teyzemin evindeki salon ve âlemi kendi dairemize taşıdığımızda o, bunu yalnızca sessizlikle karşılamıştı. O vakit niçin bana, ben bunu istemiyorum dememişti? O âlem ve o hayat buraya taşındıktan sonra bugün salonumun kapısını kapamak nasıl mümkün olabilirdi?

Şimdi Mükerrem odada uzun adımlarla dolaşıyordu. Yüzünde derin bir ıstırabın kasılmaları görünüyordu. Birden yorulmuş gibi kendini koltuğun üstüne attı ve hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Hıçkırıklarını sessizce dinliyordum; insanı hayrete düşürecek kadar hızlı değişiyordu: Ağladı, ağladı

ve sonra birden yalvaran bir sesle başını kaldırdı. Yüzünde gözyaşlarının izleri açıkça görünmekteydi. Elini ümitsizce oturduğu koltuğun kenarına vurarak:

— Ben sarhoşum, ben gerçekten sarhoşum, dedi. Söyle, hangi gün senin arzunu kırdım, senin heveslerine engel olmak istedim, hangi gün bir dediğini iki ettim?

Sonra ilave etti:

— Peki peki, yarın akşam için şampanya mı istiyorsun? Peki, göndereceğim. Kaç şişe, emret, kaç şişe?

Sızlanan bu adamı küçümseyerek seyrediyordum. Ne gevşek bir insandı. Halbuki ben onu karşımda bir kaya gibi sağlam, metin ve mağrur görmek istiyordum.

İlk acı sözlerinin ruhumda bıraktığı büyük ve derin tesirleri bu son zaafıyla tamamen çürütmüştü. Görüyorum ki ne kocam ne de Mükerrem, benim ruhumu, gerçek benliğimi, gerçek Fitnat'ı anlayabilmişti. Ben hükmeden bir erkek istiyordum. Bunlarsa zayıf insanlardı; biliyorum, yarın akşamki ziyafetim için para bulamadığı takdirde ya tabakasını ya saatini satacak, muhakkak benim arzumu yerine getirecekti. Bu, iğrenç ve nefret edilecek bir zaaftı. Zararı yok, saatini satsın, tabakasını satsın fakat aldığı banknot destesini getirsin ve suratıma çarparak, "Al boğul! Şampanya mı alacaksın, zehir mi alacaksın, ne alacaksan al! Dostlarınla boğulana kadar, patlayana kadar iç. Elverir ki kudurmuş bencilliğin tatmin olsun, anlamsız hevesin dinsin!" desin. Hayır, bunu hiçbir zaman yapamayacak, bunu hiçbir zaman yapmayı başaramayacak ve benim çocukça heveslerime karşı sonsuza dek zelil ve mahkûm bir şekilde daima ama daima "Peki!" diyecektir.

Ocak 1916

Bu sabah haber aldım. Babam kurmuş, kurmuş, en sonunda çıldırmış. Üç gün önce Toptaşı Bimarhanesi'ne[1] kaldırmışlar.

1 Toptaşı Bimarhanesi (Tımarhanesi): Nurbanu Sultan tarafından Üsküdar'da Mimar Sinan'a yaptırılan ve 19. yüzyılın son çeyreğinden 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar akıl sağlığı yerinde olmayan hastalara da hizmet veren hastane. 1927'de kapanmıştır.

Duygularım o kadar nasırlaşmış ki bu felaket karşısında gözlerimden bir damla olsun yaş akmadı. Yalnızca Mükerrem'e:

— Git babamı gör! dedim.

Bu teklifim üzerine yüzü müthiş bir şekil aldı:

— Ben, ben, dedi, onu nasıl görebilirim? Bu mümkün mü? Bana her şeyi söyle, her şeyi emret, fakat birlikte yıktığımız bir harabenin önüne beni gönderme! Çünkü bu, dünyada görülebilecek en acı ve dayanılmaz şeydir. Birincisi kendimde buna tahammül etme gücü yoktur. İkincisi ne sıfatla meslektaşlarıma, "İçeride, şu demir kapılar arkasında bir adam var, işte o, benim yüzümden çıldırmış ve deli gömleği giymiştir. Onu görmek istiyorum. Bana onu gösteriniz!" diyebilirim? Söyle, bu nasıl mümkün olur?

Sonra yalvaran bir sesle ilave etti:

— Fakat ben arkadaşlarım vasıtasıyla hastanede ona iyi bakılmasını, tedavisine özen gösterilmesini sağlarım.

Şimdi annem kim bilir ne sıkıntılar çekecektir. Onu buraya çağırıp bir oda göstererek, "Otur burada!" desem eminim ki gelmez, gelse bile bizim hayatımızı yakından görmeye asla tahammül edemez. Belki ona da inme inerek kötürüm olur veya o da babam gibi çıldırır. Kız kardeşi hakkında öfke dolu bir dil kullanan ve ondan bahsederken şiddetli bir kin ve nefret hisseden bu kadın, kızına karşı kim bilir ne derin, ne tamir edilmez bir şekilde gücenmiş ve kırılmıştır!

Ocak 1916

Bu sabah postayla anneme bir miktar para gönderdim. İhtimal iade eder diye gönderenin kendim olduğunu söylemedim, başka bir isim verdim.

Düşünüyorum da ben asla, asla bu kadar fena bir insan değildim; benim de yüksek duygularım vardı. Göğsümün altında çarpan kalp de ıstırabı bilen bir insanın kalbiydi fakat o, teyzem, o melun kadın, karşıma çıkarak hayatımı böyle aşağılık, adi bir paçavraya dönüştürdü ve beni dönüşü imkânsız bir uçurumun kenarına getirdi. O uçurumun kena-

rına geldikten ve onun çamurla dolu olan gayyasına[1] bulaştıktan sonra geri dönebilmem mümkün değildi ve oraya düşüşüm kaçınılmazdı.

Mükerrem, felaketimde ikinci derecede bir öneme sahipti. Asıl cani, asıl katil teyzemle bendik. Teyzemle ben mazinin sultanlar gibi kutsadığı Fitnat'ı böyle derin bir çirkefin ummanlarında boğmuştuk. Mükerrem ona, beni Beyoğlu'nda görüp benden çok hoşlanmış olduğunu ve bana kendisinin prezante edilmesini çok arzu ettiğini söyleyebilirdi, fakat niçin teyzem bunu bana bildirmiş ve bildirdiyse bile niçin onunla tanışmam ve sevişmem hususunda gereken ortamı ve şartları hazırlamıştı? Ve ben, niçin bu davete koşmuş ve bundaki tehlikeyi gördüğüm halde ayaklarımla bu tehlikenin üstüne yürümüştüm? Bilmiyor muydum ki orada, teyzemin evinde patlamaya hazır bir bomba bulunuyordu? Bilmiyor muydum ki o bombanın üstüne ayağımı basar basmaz o bomba korkunç bir gürültüyle patlayacak ve her şeyi altüst edecekti? Doğrusu kendime güvenmiştim; bir bakışımla Mükerrem'i perişan edeceğimi zannederek kendime anlamsız bir özgüven beslemiştim. Halbuki hakikat, zannımla ne kadar taban tabana zıt bir şekilde tecelli etmiş ve düşüncelerimin ne feci bir şekilde iflasına sebep olmuştu.

Şubat 1916

Bugün teyzem geldi. Babamın çıldırdığından haberi yokmuş. Kendisine söyledim. Şaşırarak:

— Yaa! dedi. Ne vakit?

Cevap verdim:

— Bir hafta kadar oluyor. Şimdi Toptaşı Tımarhanesi'ndeymiş.

Ben bu sözleri söylerken o, elindeki çantasından çıkardığı küçük aynaya bakarak allıkla dudaklarını boyuyordu. Gözlerini aynadan çekmeksizin şaşkın şaşkın sordu:

— Acaba niye?

---

1 Cehennemde bulunduğu varsayılan derin bir kuyu, karmaşık işlerin döndüğü yer.

O dakikada bir an gözümün karardığını hissettim. Üzerine atılmak ve ona, "Niye mi, niye mi? Melun orospu! Niye mi? Bilmiyor musun ki onu sen ve ben çıldırttık?" demek arzusuyla kavruldum fakat düşündüm ki olan olmuştu; bu sözler hiçbir şeyi geri getiremeyecek, bu sözler tamiri mümkün olamayacak bir şekilde kırılan şeyleri asla onaramayacaktı. Onun için gözlerim ve zihnim dalgın, yalnızca:

— Bilmiyorum, diye cevap verdim.

Teyzem omuzlarını silkti ve:

— İnsan kukumav gibi gece gündüz odada oturursa deli olmaz da ne olur? dedi.

Mart 1916

Mükerrem'in son gidişatını beğenmiyordum. Çok dalgın ve düşünceli oldu. Bazı geceler yataktan doğruluyor, gözleri komodin üstünde yanan elektrik ışığına dikilmiş, dakikalarca düşünüyor. Bazen ona soruyorum:

— Hasta mısın?

Yüzünde zoraki bir tebessüm emaresi açmaya uğraşarak cevap veriyor:

— Hayır, hayır!

5 Nisan 1916

Bugün İclal gelmişti. O anlatıyordu: Nazlı Hanım'ın biricik nazlı kızı Türk Kadınlığı İçin Aydınlık Cemiyeti'nin en hararetli üyesi ve en kararlı müdavimi Jale Türkan Hanım, dün Beyoğlu'nda Mulatye'den[1] çıkıp tam otomobile bineceği zaman kolundan yaralı genç bir subay tarafından hakarete uğramış; genç subay cadde ortasında onun suratına tükürmüş ve yaralı kolunu göstererek:

— Cephede bu kolumun kanını, senin burada Von Wolf'a metreslik etmen için dökmedim kaltak! diye bağırmış.

Cadde birbirine girmiş. Ve Jale Türkan, halkın yuhalamaları arasında bir arabaya kendisini dar atarak kaçmış. Şimdi evde hasta yatıyormuş.

---

1 Mulatier, Beyoğlu'nda o dönemin ünlü pasta, çikolata ve şekerlemeci dükkânlarındandı.

6 Nisan1916

Gecenin dokuzu, Mükerrem hâlâ gelmedi. Bir haber de göndermedi. Acaba nerede? Şimdiye kadar bir yerde kalırsa ya önceden haber verir ya da gelemeyeceğini telefonla bildirirdi.

Can sıkıntımı gidermek üzere bir kitap aldım. Gözlerim sayfalar üzerinde serseri ve avare dolaşıyor. Okuduğumu anlamıyorum. Beynim bomboş. Kuvvetli bir pençe kalbimi büküyor. Kesin boğulacağım.

Hava da ne soğuk! Alnımı cama dayayarak sokağı seyrediyorum. Kimseler yok. Kar, karşı evlerin damları üstünde bembeyaz bir yoğunlukla uzayıp gidiyor ve manzaraya uğursuz ve ürpertici bir hava veriyor. Uykusuzum. Zihnimi o kadar zorladığım halde gözlerimi kapamak mümkün değil.

Büfeye gittim. Bir bardağa rakı doldurdum ve bir hamlede içtim; muhakkak ki işte şimdi, yarım saat sonra gözlerim fazlaca aldığım bu alkolün tesiriyle bulanacak, başım ağır bir kaya gibi göğsüme düşecek, vücudum yatağımın üstünde sızıp kalacak.

7 Nisan 1916

Bu sabah hizmetçinin heyecanlı ve telaşlı sesiyle uyandım; elleri titriyordu. Polisler Mükerrem'i arıyormuş. Apartman kuşatılmış. Yataktan deli gibi fırladım:

— Niçin, ne olmuş? dedim.

Akşama doğru öğrendim ki Mükerrem sapasağlam bir asker kaçağından para alarak sahte bir çürük raporu vermiş, mesele anlaşılmış, hükümet tutuklanmasını emretmiş, kendisini arıyorlarmış.

10 Nisan 1916

Mükerrem üç gün bir arkadaşının evinde saklandıktan sonra en nihayet kendi ayağıyla gitmiş ve adalete teslim olmuş. Şimdi nezarethanedeymiş. Bu sabah bana haber göndermiş, beni görmek istiyormuş.

Alelacele üstümü giydim ve bir arabaya atlayarak doğruca nezarethaneye gittim. Beni büyük bir nezaketle bir odaya aldılar. Kısa bir bekleyişten sonra Mükerrem çıkageldi. Üstü başı dağınıktı. Tıraşı uzayarak yüzüne perişan bir hal vermiş, gözleriyse derin bir ürkeklikle büyümüştü. Birden beni kucakladı:

— Felaket... dedi. Her şey anlaşıldı ve görüyorsun ya, işte en sonunda tutuklandım.

Suçunu itiraf etti: Asker kaçağı zengin bir adammış. Kendisine büyük bir meblağ teklif etmiş, o da benim yaşamakta olduğum hayat ve âlemi devam ettirmek için bu meblağı kabul etmek zorunda kalmış.

Ümitsiz bir halde sözüne devam etti:

— İşte bütün şerefim, bütün şan ve şöhretim, her şeyim göçtü. Dün bütün memleketin itibar ve saygınlığıyla andığı bu adam, bugün adi bir rüşvetçiden başka bir şey değildir Fitnat! Bu adam, belki iki, belki üç sene yankesicilerle, hırsızlarla, katillerle omuz omuza yaşayacak, onların teneffüs ettiği havayı teneffüs edecek, onların dostu, onların arkadaşı olacak. Kim düşünüp tahmin edebilirdi ki mesleki şöhreti İstanbul'un dilinde destan olan Doktor Mükerrem, bir gün yürüdüğü yolda, sakin ve normal hayatı içinde sana rastlayıp seni sevecek, senin için her şeyi göze alıp feda edecek ve en sonunda da senin için adi bir sahtekâr, adi bir rüşvetçi olmayı kabul edecektir.

Sesi kat kat yükseliyordu. Ümitsizlik onu heyecanlandırmaktaydı:

— İnanamıyorum, dedi. Hâlâ şu dakikada bir nezarethanenin bekleme odasında seninle görüşmeme rağmen hâlâ bir suçlu, bir tutuklu olduğuma ihtimal veremiyorum, hâlâ bunun bir rüya olduğunu zannediyorum. Zannediyorum ki biraz sonra bu rüyadan silkinerek uyanacağım ve kendimi senin yanında, karyolamızda bulacağım. Ve boynuna sarılarak, "Fitnat! Bilsen ne korkunç bir kâbus ve rüya gördüm!" diyeceğim. Gökyüzü yeryüzüne kapanır, kurt kuzu doğurur, fakat Doktor Mükerrem asla bir dolandırıcı, bir sahtekâr olamazdı Fitnat!

Birden ellerimi tuttu:

— Söyle, dedi. Benim bütün şahsiyetimi değiştirmek, beni bambaşka bir adam yapmak için söyle ne yaptın, nasıl bir silah, nasıl bir zehir, nasıl bir iksir kullandın? Tek seni hiç görmeseydim, hiç tanımasaydım, tek seni hiç bilmeseydim... Sana ilk defa rastladığım gün ne olurdu ayaklarım bir an yürümeseydi de seninle yüz yüze gelmeseydim! Sen yalnız benim şahsiyetimi değiştirmekle kalmadın Fitnat! Sen benim maneviyatımı, sen benim şerefimi, sen benim şan ve şöhretimi de beraberinde katlettin ve beni bitirdin. Biliyorum, saatleri günler, günleri haftalar, haftaları aylar, ayları seneler takip edecek fakat Doktor Mükerrem asla bir daha düştüğü batak ve çamurdan kalkamayacak, itibarını geri kazanmayacaktır. Bu şartlar içinde benim için ancak bir çare var: Hapishanede cezamı çektikten sonra Anadolu'nun ücra bir kasabasına çekilmek, orada ufukları dolduran şan ve şöhretime veda ederek ismimi değiştirmek ve bir köyün, küçük bir kasabanın doktoru olmak.

O, bu sözleri söylerken yanımda bütün bir ufku dolduran yüksek bir şan ve şöhretin ümitsiz iniltilerini işitiyordum. Karşımda büyük bir dünya, yüksek bir âlem kademe kademe göçüyor ve çöküyordu. Bu genç insan, benim için bu fedakârlıkları tercih etmiş, benim yaşamakta olduğum müsrif ve sefih hayatı devam ettirmek için her şeyi feda ettikten, saatine ve kol düğmelerine varıncaya kadar bütün varını yoğunu sattıktan sonra, en sonunda adi bir insan, adi bir sahtekâr olmaya kadar düşmüştü. Bundan sonra benim ismim meşhur Doktor Mükerrem'in metresi değil, adi bir sahtekârın, adi bir mahkûmun metresinden başka bir şey olmayacaktı.

Başını ümitsizce omuzlarıma dayadı ve hissettiklerimi sanki aynen gözlerimde okumuş gibi:

— Biliyorum, dedi. Adi bir mahkûmun metresi olarak yaşamak senin için bundan sonra zor olacaktır. Ben tamamen ölmüş bir adamım. Benim için hiçbir kurtuluş umudu ve çaresi kalmamıştır.

Onu teselli ettim:

— Suçunu inkâr et, dedim.

Ve ardından ilave ettim:

— Paşa'ya, Kerami Bey'e, Münevver teyzeme veya daha kime gerekiyorsa söyleyelim, bunun önüne geçelim.

Doktor acı acı güldü:

— Zannediyor musun ki tahliye edilmek bana itibarımı geri getirecek ve bütün bir memleketin diline sermaye olan bu hadisenin etkilerinin önüne geçecektir! Unutma ki bir doktor sıradan bir adam değildir. İtibarını korumaya en çok mecbur olan biridir.

— Şimdi ne yapacaksın, ne şekilde hareket edeceksin? diye sordum.

Ümitsiz bir halde ellerini kaldırarak:

— Bilmiyorum, hiçbir şey bilmiyorum, dedi.

Ve sonra ilave etti:

— Zaten ölmüş bir adam değil miyim? Ölmüş bir adam ne yapar, ne yapabilir ki... Gerçi üç kere intiharı düşündüm, intihara karar verdim. Fakat karar ve planımı asla uygulayamadım çünkü korktum Fitnat! Aslında intihar, ümitsizlik karşısında kalan namuslu insanların başvurdukları son kurtuluş çaresidir. Fakat düşün ki ben namuslu bir adam değilim! Böyle olduğumdan revolverin namlusunu şakağıma dayayamıyorum; perişan ve mustarip bir halde ölümü bekliyorum.

Zavallı Mükerrem deli gibi olmuştu, konuşmaya devam etti:

— Fakat asla ölmeyeceğim, emin ol, asla ölmeyeceğim Fitnat! dedi. Çünkü hâlâ hayatı seviyorum yavrum! Hâlâ yaşamak istiyorum. Yaşamak, yaşamak ne iyi, ne güzel şey Fitnat! Yaşayan insanlar ne bahtiyardır, hele ayağı sokağın kaldırımlarına basan, dışarının geniş havasını teneffüs eden hür insanlar... Sizler Fitnat ne bahtiyarsınız!

Onu dinlemekle beraber kendi durumumu da düşünüyordum: Evet, ben şimdi ne yapacaktım, ne şekilde hareket edecektim? Geleceği düşünmeksizin binlerce liralar yemiş-

tim. Elimde kalan para ise ancak yüz iki yüz lira kadar bir şeydi.

Onunla vedalaşırken üzgündüm. Kendisini sık sık ziyaret edersem çok memnun kalacağını söylüyordu.

Nisan 1916

Doktor Mükerrem'in tutuklanması meselesi bütün Şişli'yi birbirine kattı. Geçmiş olsun diyen diyene. Herkes beni teselli ediyor. Mecburen Mükerrem'in evini terk ettim. Şimdi geçici bir süreliğine İclal'le beraber oturuyoruz.

Mayıs 1916

Bugün müstantiklikten[1] bir celp kâğıdı aldım. Doktor Mükerrem meselesi dolayısıyla ifademe müracaat edecek-lermiş. Hayatımda ilk defa bir müstantik huzuruna çıkacağım. Heyecanlıyım. Meğer adaletin ne soğuk ve ürpertici bir yüzü varmış!

Mahkeme koridorunda duranlar geçmem için yol açıyorlardı. Kalbim hızlı hızlı göğsüme çarpmaktaydı. Müstantik bana özel bir nezaketle yer gösterdi:

— Buyurunuz, dedi.

Dudaklarım titriyordu:

— Beni emretmişsiniz, dedim. İfademe müracaat etmek lüzumu hissetmişsiniz.

Masasının gözünü açarak bir dosya çıkardı. Bunlar arasından Doktor Mükerrem'in ilk ifadesini aldı ve bana okudu. İfade aynen şöyleydi:

> Benim meselem her şeyden önce bir psikoloji meselesidir. Müstantik Bey, ben, size asla suçumu inkâr etmiyorum. Ve adaletin bana gereken cezayı vermekte tereddüt göstermeyeceğine de eminim.
>
> Ben iyi bir ailenin çocuğuydum. Sağlam bir terbiye görmüştüm. Sanatıma gerçek bir aşkla bağlıydım. Mesleğime olan bu

---

1 Müstantiklik: Sorgu hâkimliği.

aşk ve bağlılığımın mükâfatsız kaldığını asla iddia edecek değilim; hatta bütün bir ufku dolduran şöhretimi, mesleğimin en büyük mükâfatı olarak görmekteydim.

Hastalarımın arasında onların onmaz dertlerine ilaç ve şifa vererek sakin ve kendi halinde hayatımı yaşarken bir gün melun bir tesadüf karşıma bir kadın çıkardı. Bu kadın, emsalsiz bir güzelliğe sahipti. Şişli'yi birbirine katmış, semti altüst etmişti. Bir gece bir yerde onunla tanışmak fırsatına nail olmuştum. O geceden sonra hayatımda yeni bir devir açılmaya başlamıştı. Bu kadın, muhitin iffetli diye tarif ettiği kadınlardandı, ancak onun iffeti sadece ince bir cilayla gizlenmişti; gerçekteyse görünürdeki bu cilanın altındaki düşmeye hazır kişiliği hissediliyordu.

Müsrif olması itibariyle onunla ilişki kurmak zor ve tehlikeliydi. Zordu çünkü onda aç, obur, israf ve sefahate düşkün bir mide vardı. Tehlikeliydi; çünkü onda arzularını tatmin ettirmek için insanı cinayete ve sahtekârlığa sevk edecek kadar nüfuz ve büyüleme kabiliyeti vardı. Bunları biliyordum, fakat bir şey yapamıyordum. Derin bir âcizlik içinde ona bağlanmış ve onun esiri olmuştum.

Evimize asla namuslu bir ailenin yuvası denemezdi. O, etrafında gördüğü hayat ve âlemi kendi evimize taşımıştı. Sabahlara kadar müsrifçe zevk ve eğlence içinde yaşıyorlardı. Ona harcamalarında biraz ihtiyatlı davranmasını tavsiye ettiğim zaman yüzüme bağırıyor ve "Gülü koklayan dikenine tahammül etmelidir" diyordu.

Gül, gül, fakat bu bir gül değildi. Bu, bataklıklar içinde filizlenmiş melun bir ısırgandı ki her bir yaprağından yükselen boğucu ve zehirli duman soluyanı boğmaya yeterliydi. Bana sürekli "para, para" diye bağırıyordu. Ben onun acı acı bağıran melun ağzını banknotla doldurmak için yaptığım birçok fedakârlıktan sonra mesleğimden de fedakârlık etmeye ve onun için şöhretimi de ayaklar altına almaya mecbur oluyordum. Kabinem müşterilerle dolup boşalırken onlardan fazla ücret talebim tabii onları da birer birer kaybetmeme sebep oluyordu. Buna rağmen o buna bir kere bile, bir kere bile asla teşekkür etmedi, bir kere bile memnuniyet göstermedi.

Hal böyleyken ben de hissediyordum ki artık ben eski Doktor Mükerrem değildim. Bu kadın bendeki bütün insani özellikleri tamamen soğurmuş, beni yalnız sinirleriyle yaşayan, yalnız sinirleriyle düşünen ve yalnız sinirleriyle hisseden bir hayvan haline getirmişti. Ne oluyordu, nereye gidiyordum? Bunların asla farkında değildim. Bir uyurgezer, bir kör gibiydim. O beni çekiyor, sürüklüyordu. En sonunda bir gün, onun doymak bilmeyen ağzını doldurmak için büyük bir meblağ karşılığında zengin bir asker kaçağına bu sahte raporu vermeye mecbur olmuştum. Bu meblağı reddetmek, bu yeni Doktor Mükerrem için imkânsızdı.

Ben tamamen ölmüş bir adamım Müstantik Bey! Siz benim ifademe ne müracaat ediyorsunuz? Buna ne lüzum var! Cezamı veriniz ve beni nereye, hapishaneye mi, nereye sevk edecekseniz ediniz. Hayat benim için artık bir daha asla gülmeyecek ve Doktor Mükerrem düştüğü bataktan bir daha çıkamayacaktır...

Onun ifadesi bu şekilde devam ediyordu. Müstantik:

— Siz buna ne diyeceksiniz? dedi.

Omuzlarımı silktim:

— Ben ondan para istediysem, git de sahtekârlık yap, dolandırıcılık yap, hırsızlık yap demedim.

Müstantiğin yanından çıkarken içimde karanlıktan birden geniş bir aydınlığa çıkmış bir insanın ferahlığını duyuyordum.

* * *

Doktor Mükerrem meselesi günün meselesi haline geldi. Bütün gazeteler ondan ve benden bahsediyorlar. Bu gazeteciler de ne dedikoducu insanlar: Yok ben müsrifmişim, yok namuslu insanlara musallat olan bir kâbus, bir belaymışım. İster istemez insanı oldukça kudurtan daha bir sürü hezeyanlar.

Sokakta giderken zaman zaman arkamdan şu sesleri işitiyorum:

— Şu kadını görüyor musun, onun için meşhur Doktor Mükerrem bir sahtekâr, bir dolandırıcı oldu.

Tabii bu sözlere omuzlarımı silkerek ve dudaklarımı bükerek karşılık veriyorum. Bazen de birden arkama dönmek ve bu sözleri söyleyenlerin yüzlerine tükürmek istiyorum.

***

Birkaç gündür İclal'le beraber yaşıyorum. İclal de ne garip tabiatlı bir kadın! Kendine özgü görüşleri, fikirleri var. Buna rağmen görüyorum ki düşüncelerimiz arasında derin benzerlikler mevcut. Yalnız o, "Benden sonra taun!"[1] diyor ve fikirlerini teyit için ilave ediyor:

— İçinde on on iki seneden beri yaşadığım hayat, bana bu hakikati öğretti, beni bu hakikatle yüz yüze getirdi. Dile kolay yavrum! Bu on iki sene, on iki sene, bütün ıstıraplarıyla, hüsranlarıyla, hezimetleriyle, perişanlık ve hicranlarıyla tam on iki sene... Bilsen, bu müddet zarfında ne tuhaf insanlarla, ne çeşitli mizaç ve tabiatlarla karşılaştım. En adisinden en asiline kadar, ne kadar insanla temas ettim, ne kadar yüksek çevrelere sokuldum fakat ne buldum biliyor musun, ne buldum? Binlerce liralık gerdanlıkların örttüğü göğüsler altında bazen o kadar sefil ve kirli kalplerin çarptığını gördüm ki eğer çamurda bir titreme ve çarpma kabiliyeti olduğunu düşünseydim bu kalplerin çamurdan, en adi bir bataklık çamurundan yaratıldığına inanacaktım. Bunun için sana söylüyorum, sakın renk ve ışık gözlerini boyamasın Fitnat! İşte binlerce liralık bir servet yığınına sırtını dayayan kocan ve onun dillere destan olan altınları sana bir zerrecik saadet verebildi mi? Halbuki sen zannediyordun ki altının elde etmediği kalp ve açmadığı kapı yoktur. Ve sen zannediyordun ki saadet, göğsü süsleyen bir pırlanta gerdanlığın göz kamaştırıcı prizmatik renklerinde yahut ağır bir manto veya boanın[2] kokulu ve muhteşem yumuşaklığı ve sıcaklığındadır. Söyle, böyle değil mi Fitnat? Kocanın altınları sırtını örttü, omuzlarını kapattı, fakat ruhu-

1 "Benden sonra tufan" deyiminin farklı bir kullanımı. Taun, veba demek.
2 (Fr. *boa*): Boyun kürkü.

nu değil Fitnat! Ruhun tatmin edilmeyen bir mutluluk hissi karşısında ezeli bir arzuyla inledi, inliyor... Haydi söyle, bağır! Rıfat Efendi'nin altınları senin ayaklarının ucuna mutluluğu getirsin ve seni mutlu etsin! Mutluluk öyle bir Hüma kuşudur ki konmak için ne taçlı bir baş ne de bir saray çatısı arar. Küçücük ve daracık evlerin çatıları altında öyle aileler görürsün ki sonsuz bir mutluluk ve huzur içindedirler. Sonra ötede pencereleri ağır kornişlerle süslü mermer daireler ve onların felaketzede sakinlerini görürsün ki birbirlerine dişlerini bilemekte ve günlerini ezeli ve karşılıklı ıstırapların tahammül edilmez sıkıntı ve hummaları içinde geçirmektedirler.

İclal burada biraz durdu. Sonra sözüne devamla:

— İşte, dedi. Sana yarın akşam birini göstereceğim ki bu adam, omuzlarında birkaç asırlık soyluluğun son ve yırtık elbiselerini taşıyan bir prenstir. Göklere yükselen köşkleri, emrine amade otomobil ve arabaları, köle ve uşakları vardır. Fakat bu adam mutlu mu? Hayır! Karısı mutlu mu? Değil. Gerçi bunların yatakları ipektendir. Pencerelerinde armalı kornişler asılıdır, fakat armalı kornişler, sabahlara kadar pencere önünde prensi bekleyen karıya zerre kadar mutluluk verememiş ve ipek yatak da dökülen gözyaşlarından zerresini bile azaltamamıştır. Bu adamı sana göstereceğim, bunu görmelisin.

* * *

İclal sözünde durdu. Akşama doğru, kuru yüzlü, sarışın, uzunca boylu bir erkekle beraber çıkageldi. Bizi birbirimize prezante etti:

— Prens Hazretleri!

— Fitnat Hanım!

Prens'in boyunbağında iri bir inci iğne vardı. Parmağında ise büyük bir pırlanta yüzük göz kamaştırıcı bir ışıltıyla parlamaktaydı.

Bütün gece o, İclal ve ben oturduk, içtik. Bütün Şişli'yi, bütün İstanbul'u türlü rezillikleriyle önümüze serdik.

Prens, mevki ve zenginliğinin verdiği eğreti bir şımarıklıkla küstah bir tarzda konuşuyordu. Bu adam tam da mem-

leketi kaşlarının ucundan seyreden, aşağı tabakada yaşayan insanlardan bahsedilirken bir çamurdan bahsediliyormuş gibi tiksinen ve nefret eden biriydi.

Ancak İclal hiç oralı değildi. Bilakis acımasız ve amansız bir şekilde yüksek tabakanın bütün rezilliklerini Prens'in suratına kirli bir çorap gibi çarpıp vuruyordu:

— Yüksek tabaka! diyordu. Hangi yüksek tabaka, neyin yüksek tabakası? Söyleyiniz, bu tabaka dediğiniz şey, tütün tabakası türünden bir şey midir? Yenir mi, içilir mi, canlı mı, cansız mı?

İclal bu sözleri söylerken yüzü acımasız bir şekil alıyordu. Birden yanıma sokuldu ve kulağıma eğilerek:

— Söyle, dedi. Yüksek tabakadan olan bu adamın, bu prensin ne olduğunu, gerçek kişiliğini yakından görmek ister misin?

— Şüphesiz, şüphesiz, diye cevap verdim.

Elini omzuma koydu:

— O halde, dedi. Ben bu gece yatak odamın yanındaki odanın kapısını aralık bırakırım; sen orada otur ve seyret Fitnat!

Gerçekten de biraz sonra onlar yatmak üzere gittiler. Ben de dolu bir kadehi mideme indirerek ayaklarımın ucuna basa basa yan taraftaki odaya geçtim. Oda karanlıktı. Yalnız İclal'in yatak odasının yarı açık kapısının aralığından sızan ince bir ışık, bulunduğum odanın halısı üzerinde ince bir çizgi şeklinde görünmekte ve odayı loş bir halde aydınlatmaktaydı. Buradan onları tam olarak görüyordum: Her ikisi de yatakta ve çıplaktılar. İclal rahat, mağrur ve sakin bir şekilde Prens'in kolları arasında kıvrana kıvrana onun bütün damarlarını geriyor, anbean görünüşüyle, şehvetiyle, kısacası güzelliğinin hâkimiyetiyle onun bütün iradesini, bütün gücünü yavaş yavaş ele geçiriyor, yavaş yavaş mağlup ediyor ve böylece onu bir paçavra, eski bir paçavra haline getiriyordu. Sonra Prens'in ta iliklerine kadar titrediği dakikalarda zevk sarhoşluğunu, hırs ve şehvetini kudurtmak için birden karyolanın kenarına kaçıyor, dudaklarında ateş

gibi sıcak, şarap gibi sarhoş edici, büyü gibi irade kırıcı tebessümler, şuh ve kıvrak kahkahalarla gülüyordu. O vakit Prens, sinirleri gergin, gözleri kızarmış, yüzünün bütün hatları gerilmiş, göğsünde yorgun bir hayvan soluyuşu olduğu halde aç bir sırtlan dürtüsüyle hücum ediyor, ileriye atılıyordu. Bir dakika, o kadar, yalnızca bir dakika... Ve gördüm. Sonra her şey bitti, her şey değişti... Bir dakika önce onun göğsünde kuduran bu sırtlan, bir dakika sonra ayakları ucunda ıslak ve miskin bir kedi gibi kıvrandı. O vakit İclal kayıtsız, mağrur ve kibirli bir şekilde ayağa kalkarak çıplak kollarını açtı. Gözlerinde, pençelerine avını sıkıştırmış bir şahin bakışı olduğu halde karyolada uzun ve bitkin nefeslerle soluyan bu zavallı adamı ayaklarının nefret ve hakaret dolu darbeleriyle iterek alaycı bir şekilde:

— Kendinizi çok fazla yordunuz Prens! dedi.

Sonra en yüksek bir abideyi yıkmanın vermiş olduğu bir sarhoşluk ve gururla gözleri baygın, dudakları baygın bir şekilde yavaşça yüzünü benim tarafıma, odaya çevirdi.

Karyolanın kenarında yanan uzun ayaklı lambanın kan köpüklerine benzeyen kırmızı abajurundan süzülen ateş rengindeki ışık altında görülen İclal'in mağrur ve vahşi çehresiyle zihnimde bir an içinde eski bir tarih devrinin tutuştuğunu hissettim. Gözlerinde öyle bir sarhoşluk ışığı yanıyordu ki eminim Neron bile Roma'nın yıldızlarını yalayan o müthiş yangını önünde, bu kadından daha seçkin, bu kadından daha yüksek bir zafer duygusu yaşamamıştı.

Görüyordum ki İclal şimdiye kadar her aziz ve mukaddes şeyi kendi bataklığına çektiği gibi, işte bu gece de bir tacı çamurlar içinde sürüklemiş, en yüksek bir cepheyi ayaklarının üzerine kapatmış ve göklere yükselen bir abideyi gözlerimin önünde yıktıktan sonra tunç topuklarıyla çiğnemişti.

O hâlâ ayakta; gözleri, ruhunun yüksek zirvelerinden akan büyük bir şelalenin son haz damlalarını içiyormuşçasına baygın ve muzaffer, yekpare kayadan yontulmuş bir heykel gibi duruyordu. Bir müddet sonra bu durumdan bıkmış gibi kollarını tavana kaldırdı. Onun kolları bu haliyle bana,

daha zehirleyecek, kıracak, devirecek bir şey arıyormuş gibi beli üzerinde doğrularak kafasını havada gezdiren beyaz iki vahşi yılanı hatırlatıyordu.

Kollarını birkaç dakika odanın boşluğuna açtı. Gerindi, giyindi, gözlerini kapadı, sonra belinde eğri ve ateşli bir kavis yaparak göğsünü yavaş yavaş ileri fırlattı ve ardından bütün gücü tükenmiş bir felçli gibi karyolanın üzerine düştü. İntikamı; topluma karşı, toplumun yüce saydığı bugünün bütün normlarına karşı benliğinde yanan kini henüz daha sönmemiş gibi gözlerinde hâlâ yoğun bir ışık, keskin, korkunç, baş döndürücü bir ışık halinde yanıyordu. Dün gece benim yanımda sessiz sakin konuşan bu kadınla bu gece yıktığı bir saray takının, çamura bulaştırdığı bir tacın, devirdiği muazzam bir asalet binasının yanında sarhoşluk ve vahşetle kuduran bu kadın arasında ne kadar derin, ne kadar büyük farklar vardı. Şimdi İclal, yakaladığı ve yıktığı küçük bir ceylanın yaralı vücuduna dayanarak doğrulmuş; ağzı, dudakları, pençeleri kan içinde, gözleri uzaklarda derin ve durgun bakışlarla ufukları gözleyen ve zaman zaman kuyruğunu sallayarak pembe köpüklere bulanmış çenelerini kayıtsız bir şekilde ufuklara kadar açan ve esneyen dişi bir kaplana ne kadar çok benziyordu.

Sonra yavaşça doğruldu. Birdenbire vaziyetini değiştirdi. Sesine alay dolu bir şefkat tonu vererek yavaş yavaş ona sokuldu ve elini Prens'in başına götürerek:

— Fakat, dedi. Çok ateşiniz var. Başınız ateş gibi yanıyor. İsterseniz biraz kolonyayla şakaklarınızı ovuşturayım. Nasıl, ister misiniz prensim?

Sonra cevabını beklemeden aşağıya atladı. Karyolanın altına uzanarak oradan, her gün iskarpinlerinin tozunu temizlediği eski püskü ipek bir bez parçası aldı. Lavaboya doğru ilerledi. Gözlerini bana çevirerek, "Nasıl, nasıl?" demek isteyen bir bakışla, bir deli, bir yılan tebessümüyle bu ipek paçavrayı lavabonun altında birikmiş kirli suya batırdı. Islattı. Sonra bu pis ıslak paçavranın üstüne bir damla, yalnızca bir damla kolonya döktü ve karyolaya dönerek bununla

Prens'in yüzünü, alnını, şakaklarını sildi; silerek kirletti, kirleterek sildi. Buna karşılık Prens yorgun, baygın ve harap bir şekilde yavaşça gözlerini kaldırarak bitkin bir sesle:

— Teşekkür ederim güzelim, teşekkür ederim, dedi.

Her girdiği salonda herkesi yerlere kadar eğen, huzurunda herkesi köpek gibi yaltaklandırıp kıvrandıran, uzattığı rugan potinlerinin parlak ökçelerini öptürmek için herkeste çılgın bir rekabet arzusu uyandıran bu adamın yüzünden bir fahişenin kirli suda yıkanmış kirli iskarpin bezinin geçmesi, ötede asaletin ve toplumun suratına indirilmiş ne şiddetli bir tokat, asillerden ve toplumdan alınmış ne müthiş bir intikamdı!

Bilhassa bundan daha müthişi ise demir topuklarıyla yüksek bir asalet tahtına basarak mağrur bir zirveden bütün bir toplumun suratına indirilen bu tokadın, yine o toplumca dışlanan ve nefret edilen bir kadın tarafından atılmış olmasıydı.

Şimdi Prens'le İclal, birisi bir hayvan gibi yorgun, diğeri odanın derin sessizliği içinde kendinden geçmiş ve dalgın; ben ise serseri bir zihinle perişan ve düşünceli bir halde bekleyip duruyorduk. Odada hiç kimse nefes almıyor gibiydi. Her şey ağır ve yoğun bir sessizlik, bir mabedin, bir kilisenin matemli sessizliği içinde, lambanın kan rengindeki ışığı altında ağır ve sıcak bir hava taşıyordu. Üçümüz de bu ağır ve sıcak hava altında uyuşmuş gibiydik.

İlk önce bu ağır havayı İclal, sakin ve serin bir rüzgâr gibi hareketlendirdi. Prens'in derin bir uykuda olduğunu görünce yavaşça bana geldi. Gözlerimin içine bakıyordu. İclal'in soğuk ışıltılarla parlayan iri ela gözlerinde bu gece zaman zaman onun gözlerini saran dalgın ve vahşi bakışlar vardı. Odanın düşsel karanlığında garip ve soğuk ışıltılarla parlayan bu gözler, kandilleriyle ruha korkular üfleyen eski bir mabedin esrar ve korku dolu uzun ve karanlık dehlizlerini andırıyordu; eliyle Prens'i işaret ederek:

— Sızdı o sızdı, dedi.

Gerçekten de Prens sızmıştı. Bir fahişenin yatağında Prens sızmıştı. Bu haliyle yere yıkılmış bir piramidi andırıyordu.

* * *

Eminim ki İclal'le beş on gün daha oturursam bütün hayatı ve tabiatı simsiyah bir gözle göreceğim. İclal'le bir arada yaşamaya başlayalı on beş gün oluyor. Ev masrafına ben de kısmen katılıyorum. Bu on beş gün zarfında iki kişi geldi: Birisi Prens Hazretleri, diğeri de harp zenginlerinden Hamit Nejat Bey isminde biri. Asıl ismi Ahmet Hamdi Efendi'ymiş. Harp zengini olduktan sonra Ahmet Hamdi ismini beğenmeyerek Ahmet'i yeni isminin başından atmış, Hamdi'yi de Hamit'e çevirip sonuna bir de Nejat ilave ederek modern bir isme sahip olmuş.

"Kenarın dilberi ne kadar nazik olsa nazenin olamaz" sözü meğer ne kadar doğruymuş! İşte bu adam da cebindeki dolgun kesesine, ayağındaki lustrin iskarpinlerine ve sırtındaki son modaya uygun elbisesine rağmen hâlâ taşralı halinden çıkamamış ve hâlâ dilini düzeltememiş. Ayakları, "Ah benim nalçalı kunduralarım, neredesiniz?" diye bağırıyor, göğsü, "Ah benim basma mintanım, ne oldunuz?" diye feryat ediyor. İşin asıl tuhaf tarafı Türkçeyi doğru dürüst konuşamayan bu adamın bir de konuşurken sözleri arasına başını gözünü yararak Fransızca kelimeler sokması ki insanın katıla katıla gülmesine sebep oluyor.

Söz arasında bilmem nasıl oldu da İclal, alay yollu şampanya banyosunun vücuda fevkalade yaradığından, cilde harikulade bir tazelik verdiğinden bahsetti. Bu söz üzerine Hamit Nejat Bey'in yerinden fırlayarak telefona bir koşması vardı ki gülmemek mümkün değildi. İçki depolarından birinin numarasını istedi.

Birden ben mani olmak üzere atılmak istedim. İclal kulağıma eğilerek beni durdurdu:

— Bırak, dedi. Domuz azapta gerek. Haydan gelen huya gider.

Hamit Nejat içki deposuna otuz şişe şampanyanın bir otomobile konularak hemen buraya gönderilmesini emretti. İclal itiraz etti:

— Banyo mu yapacağız, yoksa yüzümüzü mü yıkayacağız?

Hamit Nejat birden telefonun reseptörünü kulağından çekti ve İclal'e dönerek:

— O halde ne kadar, kaç şişe? diye sordu.

İclal, lakayt bir şekilde omuzlarını kaldırdı:

— Herhalde yüz, yüz elli şişeden aşağı banyonun doldurulması mümkün değildir.

Hamit Nejat tekrar reseptörü eline aldı ve İclal'e dönerek sordu:

— Yüz elli mi? Hayır, geliniz şunu yuvarlak hesap yapalım, iki yüz şişe...

Telefonun reseptörüne dönerek:

— İki yüz şişe, fakat mümkün olduğu kadar çabuk, diye depoya emir verdi.

Telefonu kapatıp yanımıza geldiği zaman kendisinde kimsenin yapamadığı bir şeyi yapmış olmaktan dolayı geniş bir haz ve neşe vardı. Gerçi bu kadar büyük bir ahmaklık için bu kadar haz ve neşe fazla değildi.

İclal'in bakış açısına göre bu adamları zarara sokmak sosyal bir adaletti. Bu adamlar ki daha üç ay önce adı sanı bilinmez kimselerken birdenbire büyük bir tırmanışla böyle yükselmişlerdi. Öyle bir taht üstünde oturuyorlardı ki temellerinde açları, dulları, hastaları, yetimleri ve ıstıraplarıyla koca bir halk sınıfı, koca bir memleket vardı.

Hamit Nejat Bey sevincinden yerinde duramıyor ve ikide bir İclal'e:

— Olur şey değilsin! Bunu nereden düşündün? diyordu.

Belli ki ona yeni bir dedikodu mevzusu çıkmıştı; şimdi herkes kendisinden bahsedecek, herkes birbirine, "Haberiniz var mı, Hamit Nejat Bey geçen akşam İclal'in evinde banyoluğu[1] şampanyalarla doldurmuş!" diyecek ve hayretlerini dile getireceklerdi.

Bunları düşündükçe benim de İclal'e hak vereceğim geliyordu. Bu âlem için ilahi bir helak ve afetin elzem olduğu hakkındaki kanaatlerim, görüyorum ki günden güne kuvvetleniyordu. Şimdi ben de inanıyorum ki muazzam, acıma-

1 Banyo küveti.

sız ve amansız bir silindir, bu aç halk sınıfının sırtında asalak mikroplar gibi yaşayan bu türedilerin zulüm ve rezilliklerini bütün saltanatlarıyla hurdahaş etmelidir.

Büyük hayvan! Ahmaklığının bu son şaheseriyle iftihar et!

***

Günler var ki ne teyzemi ne de Azize'yi, Canan'ı, Nazlı'yı gördüğüm var. Zaten bunlardan hoşlanmıyorum. Bunları görmek bana bir ucubeyi görmek kadar ıstırap veriyor. Bazen düşünüyorum da ben gerçekten ölmüş, daha doğrusu katledilmiş bir kadınım fakat ya teyzem, teyzelerin yüz karası olan o karı, keskin güneş altında şişmiş ve kokmuş bir leşten başka ne ki! Öyle bir ceset, öyle bir leş ki değil cesedi, kokusu bile bütün bir semti yoldan çıkarmaya yeter.

***

Doktor Mükerrem'i bir daha gidip göremedim. Hapishanenin manzarası bana adaletin yüzü gibi soğuk bir duş etkisi yapıyor.

Adalet diyorum... Adalet, kanunun adaleti, zaten bir vehimden başka ne ki! Kanun rüşvetçiyi cezalandıracağını, vurguncuya ağır bir ceza keseceğini, katili en ağır cezayla cezalandıracağını söylüyor ve dolandırıcılığı hafif, çocuk düşürmeyi de ağır bir suç sayıyor; buna inanabiliyor musunuz? Kanunun bu vaat ve tehdidine rağmen rüşvetçi arabasında ferah fahur gezmektedir. Vurguncu, otomobilinin tekerleklerinden fışkıran çamuru adaletin yüzüne kara bir damga gibi fırlatıyor. Binlerce insanın hayat ve gıdasını katledenler ise ellerini kollarını sallayarak dolaşıyorlar.

Bugün gazetelerde okudum: Samatya'da teneke kulübede oturan fakir bir kadına, kürtaj yaptırdığı için mahkemece cinayet cezası verilmiş! Bu haberi okuyunca adaletin bu yüce tecellisi önünde uzun uzun güldüm. Çünkü çocuğunu besleyemeyeceğinden dolayı onu düşürmeye mecbur olduğu için bu fakir ve talihsiz kadının omuzlarına ağır bir cezanın yüklendiği aynı gün ve aynı saatte, ötede kaç beyin karısı, kaç paşanın kızı aynı fiili yüz kızartıcı bir rezillikle işliyor ve iç

çamaşırlarında cinayetlerinin leke ve izlerini taşıyarak rahat rahat geziyorlardı. Ey adalet; ey güçlünün önünde dalkavuk, zayıfın karşısına zorba ve kahhar olan mefhum! Sana karşı duyduğum tiksinti ve nefret o kadar büyük ve derindir ki dünyadaki en kötü kelime bile bana senin önünde hissettiğim tiksinti ve nefreti verememiştir.

Muhtemelen bana "Karamsar kadın" diyeceksiniz, muhtemelen bana hapishanelerin tıklım tıklım, nezarethanelerin kapılarına kadar dolu olduğundan bahsedeceksiniz. "O halde nasıl oluyor da suçluların cezasız kaldığından bahsediyorsun?" diye soracaksınız, fakat hapishaneleri dolduranların zayıflar ve kimsesizler olduğunu bilmiyor musunuz? Asıl caniler, asıl büyük caniler, maalesef hür ve serbest. Hür ve serbest olarak cinayetlerine devam etmektedirler.

Doktor Mükerrem'in bunların içinde bir istisna olduğunu mu düşünüyorsunuz? Eminim ki eğer isteseydi o da adaleti mağlup eder ve şu dakikada o da hür bir insan olarak aramızda bulunurdu. Rezalet yayılmayıp da onuru zedelenmeseydi, bu onun için işten bile değildi.

***

Doktor Mükerrem üç sene hapse mahkûm olmuş. Bugün haber aldım. Öğleden sonra bir otomobile atlayarak doğruca Hapishane-i Umumi'ye[1] gittim. Hemen beni bir odaya aldılar. Biraz sonra Mükerrem geldi. Zavallı ne kadar bitmiş, ne kadar değişmiş bir haldeydi: İnsan şeklinden çıkarak adeta insan dışı bir hal almıştı. Bir zamanların şan ve şöhreti bütün bir ufku dolduran, neşeli, keyifli ve kibar doktoru Mükerrem'le, sakalı uzamış, gözlerine derin bir korku ve ümitsizlik inmiş şu perişan insan arasında ne kadar çok fark vardı.

Beni görür görmez ellerime sarıldı ve bir çocuk gibi hüngür hüngür ağlayarak:

— Görüyorsun ya, artık her şey bitti, her şey, her şey, her şey... dedi.

Onu teselli ettim:

---

1 1871'de Sultanahmet Meydanı'nda açılan koğuş esaslı ilk hapishane.

— Daha her şey bitmiş değil Mükerrem! dedim. Karamsar olma, pes etme! Hükmü istinaf mahkemesine götür, temyiz et, daha ne lazımsa yap, yapalım...

Omuzlarını silkti:

— Ben ölmüş bir adamım yavrum! dedi. Ne istinafı, ne temyizi... Hayır, hayır istemiyorum. Hiçbir şey istemiyorum. Bir vakitler sevgi ve saygı görerek gezdiğim insanların arasına omuzlarımda sefaletimin, sahtekârlığımın zilletini taşıyarak tekrar bir an evvel dâhil olmak için mi hükmü istinaf ve temyiz edeyim? Söyle, bunun için mi? Ben burada ölümü bekliyorum, sadece ölümü! Ve dua ediyorum; o bir an önce gelsin, sağlam kemendini boynuma atsın... Dünyada her şey olur, her şey olur yavrum, fakat Doktor Mükerrem asla itibarını geri alamaz. Fitnat! Sen gül, eğlen, zevkine bak. Hayat böyledir yavrum! Yalnız zaman zaman beni hatırla... O kadar. Bu bana yeter. Zaten ölüler, dirilerden dua ve hatırlanmaktan başka ne isteyebilirler?

Zavallının her şeyi değişmişti; yüzü, gözleri, kıyafeti her şeyi... Fakat onun o emsalsiz, berrak ve ahenkli sesi hâlâ değişmemişti.

Saçlarını okşadım ve tekrar ettim:

— Karamsar olma Mükerrem! Gençsin, kolunda sanat gibi altın bileziğin var. Çekilenler unutulur yavrum. İstanbul'da doktorluk yapman şart değil ya, başka bir yere gidersin ve orada sanatınla yaşarsın.

Mükerrem başını kaldırdı. Gözlerinde derin bir kederin izleri okunuyordu.

— Benimle meşgul olma Fitnat! Ölmüş bir adamla niye meşgul olmalı!

***

Söyleyin, bugün kime rast gelsem beğenirsiniz? Bilin, bilin bunu bakayım! Otomobille tam Pötişan'ın[1] önünden

---

1 Les Petits-Champs, Tepebaşı Bahçesi. Beyoğlu Altıncı Belediye Dairesi'nin ilk başkanı Blacque Bey döneminde, 1870'lerde Tünel hafriyatından çıkan toprağın dökülerek doldurulduğu mahalde tanzim edildi. 1880 yılında açılan Tepebaşı Bahçesi'nin içinde 1892 yılında Tepebaşı Dram Tiyatrosu ve daha sonra meşhur Garden Bar yer aldı.

geçerken eski kocama, Konyalı Rıfat Efendi'ye rast gelmeyeyim mi? Değişmiş, tamamen değişmiş... Az kaldı tanıyamayacaktım. İlk önce ihtimal vermedim, benzettim dedim. Fakat oydu. Şık bir kostüm giymiş, sakalını hafifletmiş, adeta yarım tertip bir centilmen olmuş. Beni görmedi, ben de kendimi göstermek istemedim.

Bu adam bende ne hatıralar canlandırdı! Günlüğüme şu satırları yazarken bütün bir mazi gözlerimin önünde açılıyor. Konya, Meram Bağları, kır eğlentileri, salıncak âlemleri, Konya caddelerinden bir prenses vakarı ve ihtişamıyla geçen eski Fitnat'ın hayatı, sonra şakağında ince bir yara açarak intihar eden Seza, hepsi hepsi gözlerimin önünden geçiyor. Bunları düşündükçe ruhumun içinin sızladığını duyuyorum. Sen böyle olacak bir kadın mıydın Fitnat, sen böyle olacak kadın mıydın?

***

Teyzem bu sabah yel yepelek yelken kürek Canan'la çıkageldi.

Teyzem bana kendi evine gitmeyerek İclal'le oturduğum için içerlemiş, fakat başımdan Mükerrem'in hadisesi gibi koca bir mesele geçtiği halde arayıp sormadığı için kendini mahcup ve kabahatli bir vaziyette görüyor:

— Geçmiş olsun yavrum, dedi. Başından hayli şeyler geçmiş. Bir haberimiz olup da seni arayıp soramadık. Tabii biliyorsun, burada değildim. Yalova Kaplıcaları'ndaydım, bari bana bir mektupla olsun meseleyi yazaydın, Paşa'ya söylerdik, Kerami Bey'e söylerdik, mutlaka meseleyi örtbas ederdik, Doktor da şimdi aramızda olurdu.

Kayıtsızca omuzlarımı silktim.

— Kısmeti, alnının yazısı öyleymiş. Gerçi ben de Mükerrem'e gerekli teşebbüste bulunalım dedim fakat istemedi, "Ben mahvolmuş bir adamım, benimle meşgul olmayın" dedi.

Teyzem, ağzını doldurarak:

— Budala adam, diye cevap verdi. Söze Canan atıldı:

— Şüphesiz Paşa'mız, Kerami Bey'imiz ne güne duruyorlar? Bize bu kadar küçük bir iyilik de yapmaz, bu kadarcık olsun işimize de yaramazlarsa...

Mesele burada kapandı. Sonra teyzem bu konuyu bırakarak Yalova âlemlerinden söz açtı:

Şu iki ay çok güzel eğlenmişlermiş. Ördek gibi banyodan dışarı çıktıkları yokmuş. Benden başka, evet, sadece benle İclal'den başka bütün dostları, ahbapları onu bir gün bile yalnız bırakmamışlarmış... Ne eğlenmişler, ne eğlenmişler; köylere mi gitmemişler, keçileri mi sağmamışlar. Halis muhlis bir köylü kadın olmuşlar. İşte şimdi de gelmişler... Yorulan vücutlar için senede hiç olmazsa bir ay böyle bir köy hayatı lazımmış.

Sonra sözü bana getirdi:

— İclal'le bu ne muhabbet kuzum! Adeta kıskanıyorum. Boşuna, boynuz kulaktan sonra çıkarmış ama kulağı geçermiş dememişler. İclal'i benden sonra tanıdın, bana ısındığından fazla ona ısındın.

Teyzeme özrümü beyan ettim:

— Sizi rahatsız etmemek için buraya çekilmeye mecbur oldum.

Teyzem kaşlarını kaldırdı:

— O da nasıl söz? Benim evim senin evin değil mi Fitnat?

O anlatıyordu, ben dinliyordum. Ona, "Git, defol, bırak beni, bırak ıstıraplarımla yaşayayım. Kendi âlemimde yaşayayım, kendi hayatımın faciaları içinde yaşayayım. Elverir ki git, seni görmeyeyim. Senin yılan suratını görmeyeyim. Seni görmek bir leşi görmek gibi tiksinti ve iğrenme hissi veriyor. Git, git!" demek istiyordum.

Teyzem bir hayli konuştu, ben sonuna kadar itiraz etmeden onu dinledim. Sonunda bir iki gün sonra geleceğime ve kendisinde kalacağıma söz verdim.

Canan da söze karıştı:

— Bilseniz sizin aramızda bulunmanızı nasıl arzu ediyoruz, dedi.

* * *

İşte üç gündür teyzemin zaniyeler[1] yatağı ve kodamanların rezilliklerine sahne olan evinde, onun baştan başa çamura gömülü olan muhitinde oturuyorum.

Bu üç gün zarfında gördüğüm manzaralar, o kadar garip ve değişik ki ruhuma derin bir bulantı veriyorlar.

Bu üç gündür adeta gece gündüz sarhoşum. Adeta bir uyurgezer gibi yaşıyorum. Teyzem ilk gördüğüm gibi değil; daha çok değişmiş. Gece yarısına kadar içiyor. Sabahleyin uyanır uyanmaz da içmeye konyakla başlıyor:

— Konyak, rakının sersemliğini geçirir ve keyfe cila verir, diyor.

Ve bir kadeh de bana uzatıyor. Ben de içiyorum. Gözlerim hafif bir dumanla örtülüyor. Birinci kadehe ilave her kadeh, gözlerimi kaplayan dumanları daha da yoğunlaştırıyor ve başımı daha fazla sersemletiyor.

Ben görmeyeli beri Canan kokain müptelası olmuş. Elinde kokain şişesi sürekli çekip duruyor. Fakat eminim ki zevk duyduğu için değil, çünkü kokain çekmek, morfin kullanmak, şimdi Şişli kibar âlemlerinin yegâne eğlencesidir.

Öğleye kadar böyle içmeye devam ediyoruz. Sonra kütük gibi yataklara düşüyoruz. Ancak akşam ezanına doğru uyanıyoruz. Başımız kazan gibi, bütün vücudumuz kırık ve hurdahaş...

Bilmiyorum, bu hayatın adına eğlenmek mi diyorlar? Bu üç gün zarfında enişteme yalnız bir kere rastladım. Her zamanki gibi bütün günlerini kulüpte kumarla geçiriyor. Yalnız dün, sabaha doğru geldi. Sarhoş ve uykusuzdu. Ayakta duramıyordu. Doğruca yattı. Bugün ikindiye doğru uyandı. Üstünü giyindi ve kahvaltı yapmaksızın tekrar kulübe gitti.

Teyzemin evinin gitgide derinleşen bir meyhaneden farkı kalmıyor. Bütün eşyalardan ağır bir içki kokusu yükseliyor. Her taraf pimpis. Hizmetçi ve aşçı da teyzeme uymuşlar. Onlar da ayyaş. Hizmetçi Anjel, koynunda konyak şişesiyle geziniyor. Tam sırasına getirip etrafa bir göz atıyor ve sonra

---

1 Zina eden kadın, fahişe.

şişeyi başına dikiyor, gözlerini süze süze şişenin içindeki zehir gibi sıvıyı midesine indiriyor.

Aşçı da bu sabah yemekleri pişirirken mutfağın yanında sızıp kalmış. Biraz önce onu Anjel'le öpüşürken gördüm. Tabii görmezlikten geldim. Aralarında şöyle konuşuyorlardı:

— Nasıl, seninki yine sızdı mı?

Aşçı "seninki" sözüyle teyzemi ima ediyordu. Anjel cevap verdi:

— Sızmak mı? Körkütük oldu kaltak!

Kıs kıs gülüştüler. Anjel eğlentiden ayırdığı koca bir kangal balık yumurtasını aşçının önüne attı:

— Senin için ayırmıştım, dedi.

Ve serzenişte bulundu:

— Hâlâ benim kıymetimi bilmezsin!

Aşçı onun gerdanını okşayarak:

— Deme öyle şey, deme, dedi. Ben mi senin kıymetini bilmiyorum?

Ve sonra onu göğsüne doğru çekti, kucağına oturttu ve dolgun bir rakı kadehini ona uzattı fakat Anjel geri çevirdi. Koynundan konyak şişesini çıkararak:

— Rakıdan tiksiniyorum, dedi. Sen rakını iç, ben konyağımı.

Ve sonra şişeyi başına dikerek gözlerini bayılttı. Ve balık yumurtasından bir parça kopararak ağzına attı.

Biraz sonra aşçı ile Anjel dudak dudağa geldiler. Her ikisinin de bütün sinirlerinin aşırı derecede uyarıldığı belliydi. Aşçı homurtular içinde Anjel'i hırpalıyor, gıdıklıyor ve ikide bir sırtını şamarlayarak:

— Olur mal değilsin, diyordu. Mal, malın gözü!

Anjel dudaklarıyla onun ağzını kapatarak:

— Sus, sus! diye ısrar ediyordu. Neredeyse kaltak uyanır ve işitir.

Aşçı omuzlarını silkti:

— Oha, uyanırsa uyansın, işitirse işitsin! Bundan sana ve bana ne ki! Sen beni seviyorsun, ben seni. Bundan ona ne? Her gün o Canan yosmasıyla alt alta üst üste yaşıyorlar, sanki ben bunun farkında değil miyim sanıyorsun?

Aşçı, filozofça başını sallayarak ilave etti:

— Ben genç yaşımda İstanbul'a geldim. Kaç konakta, kaç sarayda yemek pişirdim ve Münevver Hanım gibi kaç hanım gördüm Anjel. Gösterişe aldanma. Bunların adı hanımefendidir fakat içyüzleri (peştamalını göstererek) benim şu peştamalımdan bin kere pistir.

Onları daha fazla dinlemek istemedim. Teyzemin içyüzünü hizmetçi ile aşçının ağzından dinlemek bana mide bulantısı vermekteydi.

Teyzem vakit öğleyi geçtiği halde hâlâ Canan'la koyun koyuna yatıyordu. Sıcağı bahane ederek her ikisi de anadan doğma çıplaktı. Keskin lavanta kokularına rağmen odadaki dayanılmaz ter ve içki kokusu burnu sızlatıyordu.

* * *

Bütün vücudum külçe gibi... Ancak sabaha yakın uyudum. Akşam neler içmedim, birasından apsentine kadar kaç tür içki mideme inmedi ve bu gece neler görmedim ki...

Akşamki âlem bir zevk ve sefahat âlemi değildi. Bir bataklığın, bir çamur yığınının hareketiydi adeta. Keskin bir güneş ışığı altında binlerce zararlı ve haşerenin birbirine geçerek kördüğüm olduğu bir bataklık yığını değnekle karıştırıldığında nasıl etrafa tahammül edilemez, burun sızlatıcı ağır bir koku yayılırsa Canan'ıyla Azize'siyle Nazlı'sıyla Jale Türkan'ıyla ve buraya müdavim erkekleriyle bu âlem de etrafa aynı hareketlilikte batak yığınının iğrenç kokusunu aynı şekilde yayıyordu. Bu öyle bir âlemdi ki burada saflık ve hayâ, ar ve hicap, hiç, hiçbir şey yoktu.

Teyzem her zamanki gibi sarhoştu ve Canan kokain çekmekle meşguldü. Canan kokain kullansın da Zehra Niyaz Hanım'ın âşığı ve Jale Türkan Hanım'ın her dem taze validesi Nazlı Hanımefendi niçin morfin kullanmasındı? Onun etekliğini dizlerinin üst taraflarına kadar açarak süslü paça lastiğini bir yukarıya çekmesi ve ten rengi şeffaf ipek çoraplarını aşağıya indirerek şırınganın iğnesini etine bir daldırışı vardı ki seyri insana acıma hissi veriyordu.

Ben görmeyeli teyzem ayyaş, Nazlı Hanımefendi morfinman oldukları gibi, ezeli bakire Azize Hanım da meğer apsent müptelası olmuşlar. Çünkü rakı midelerine dokunuyor, şampanya baş ağrısı veriyormuş. Ancak apsentten biraz zevk alabiliyorlarmış. Hem bakınız rica ederim kristal kadehte apsentin şu emsalsiz duruşuna, şu emsalsiz rengine... Hem biliyor musunuz, özellikle Yahya Cemal Bey'in yahut Rıfat Melih Bey'in yahut Prenses Leman Hanım'ın ne diyeceklerini? "Aman, Azize hanımlar apsentten başka içki kullanmazlar. Onun için kesinlikle bir şişe apsent bulundurmalıyız."

Fehmi Bey elinde çatalı, aynen eskiden olduğu gibi, o pek sevdiği domuz sucuğunu doğramakla ve arka arkaya rakıyı midesine indirmekle ve zaman zaman teyzeme sokularak onu memnun edecek gizli nükteler savurmakla meşguldü. Yüzünü kaplayan derin rahatlıktan belli ki makalelerini sabahtan yazıp matbaaya vermişler.

Nasıl olduysa bu akşam eniştem de evdeydi, fakat başını kaşımaya vakti yoktu. İçeride Kadri Bey ve diğer arkadaşlarıyla pokerle meşguldü. Rahatsız edilmemeleri için kapıyı kilitlemişlerdi.

Salonda herkes çift çift oturuyordu. Bu defa Azize'ye Fehmi Bey refakat ediyordu. Teyzem Yahya Cemal'le diz dize, Nazlı Hanım Zehra Niyaz Hanım'la, Jale Türkan ise Sadık'la baş başa bulunuyorlardı.

Sadık denilen bu tüysüz çocuğa, Abide'deki yüz vermediğim karşılaşmadan sonra ilk defa burada rastlıyordum. Jale Türkan'la ilişki kurduğundan dolayı bana karşı mağrur bir tavır ve eda göstermek istiyordu. Buna gülmemek için kendimi zorluyordum. Doğrusu bir Alman subayının artığına sahip olmak, hayatta ne övünülecek bir başarıydı!

Bu akşam Hicri Sıtkı Efendi'nin kaşığına da Canan isabet etmişti; dangul dungul diliyle Canan'a aşkını itiraf ediyor ve:

— N'idersin, diyordu. Gönlüm sana vurgundur Canan Hanım!

Canan kırıtıyor ve eliyle onun ağzını kapamaya uğraşarak:

— Yalan, yalan, diyordu. Siz beni değil, Jale Hanım'ı seviyormuşsunuz.

Hicri Efendi bu sözden adeta gıdıklanmış gibi cevap veriyordu:

— Benimle zevklenme! Tuu, o nasıl söz! Onun neresini seveceğim?

İkide bir teyzem bana hitap ediyordu:

— Niçin öyle somurtup duruyorsun Fitnat? Biraz sen de gülümsesene.

Diğer taraftan Rıfat Melih atıldı:

— Elbette efendim, bizim âlemimiz kendilerini sıkar, bizimki kendi halimizde sıradan bir âlem. Ne yaparsınız şampanya banyolarımız ve Hamit Nejat Bey gibi dostlarımız yok ki...

Şampanya banyosu sözleri üzerine Hicri Efendi kulaklarını dikti ve Canan'a eğilerek sordu:

— O da ne? dedi. Ne şampanya banyosu?

Canan ayrıntılarıyla anlattı:

— Hamit Nejat Bey isminde yeni bir harp zengini geçen akşam İclal'in evinde İclal'in ve Fitnat'ın şerefine banyoluğu şampanyalarla doldurmuş ve yıkanmışlarmış...

Bu söz Hicri Efendi'yi yerinden zıplattı:

— Anav! dedi.

Muzip Canan onunla alay ediyordu:

— Öyle demeyin, şampanya banyosu vücuda o kadar yararmış ki insan bir girip çıkınca adeta yirmi yaş gençleşirmiş.

Hicri Efendi birden yerinden doğruldu. Hareketinden belliydi ki bütün meclisin dikkatini kendi üzerine çekmek istiyordu:

— Hamit Efendi bir banyo mu şampanya doldurmuş? Ben iki banyo dolduracağım.

Bütün meclis bir ağızdan onu alkışladı:

— Bravo, bravo!

Sekiz ay önce evinde beş numara lamba kandiliyle oturan bu adamın bugün şampanyayla banyolar doldurmaya kalkışması ne elim bir sosyal trajediydi! İclal'in dediği gibi

bunları zarara sokmak yalnız hak değil, bir de adalet meselesiydi.

Herkes, bütün meclis çifter çifter eğleniyor ve hiç kimse çalgıya kulak vermiyordu. Genel vaziyet gösteriyordu ki hepsi zevkin kemaline ermiş, içip sarhoş olmuşlardı. Salon boşalmıştı. Ve herkes kuytu bir kenara çekilmişti. Onları kendi âlemlerine bırakarak odama çekildim. Uyku uyuyamıyordum. Neden sonra gözlerimi kapadım kapamadım, neye maruz kalsam beğenirsiniz: Eniştem yatağıma girmeye teşebbüs etmesin mi! Gayriihtiyari:

— Enişte, ne yapıyorsunuz? dedim.

Ayakta duracak halde değildi. Sarhoştu ve yüzü kıpkırmızıydı. Gözleri kan çanağına dönmüştü. Kelimeleri ağzında geveleyerek:

— Ne yaparsın elmasım, dedi. Teyzenin odasına gireyim dedim, Anjel mani oldu. "Hanımefendi rahatsız" dedi.

Bu sözlerin ardından oradaki koltuğa çökerek mırıldandı:

— Rahatsız, rahatsız... Ve sonra omuzlarını silkerek söylenmeye devam etti: Ne rahatsızı, kaltak yine kim bilir kimle yatıyor?

Bu sözün ardından yerinden fırladı. Onurunu iradesi dışında kendi eliyle zedelemişti; doğruca kapıya koşarak teyzemin odasına ilerledi. Yataktan fırlayarak onu gözlerimle takip ettim. Kapının aralığından seyrediyordum: Salon bomboştu. Anjel sofrayı toplamaya uğraşıyor, büfede eline geçirdiği bir salam kangalını cebine yerleştirmeye çalışıyordu. Eniştem teyzemin kapısına varınca Anjel birden işini bırakarak kollarını kapının önüne gerdi. Gecenin sessizliği içinde yalnız iki tokat sesi derinden yankılandı:

— Benim odama sen, beni ne hakla girmekten men ediyorsun rezil maskara!

Anjel yediği tokadın acısıyla iki büklüm kendini merdivene dar attı. Belli ki içtiği rakı eniştemin başına vurmuş ve bütün kanını beynine toplamıştı. Onu bu geceki kadar korkunç ve haşin görmemiştim. Muhtemelen kumarda zarar etmişti. Sonra yatmak üzere teyzemin odasına gitmiş ve Anjel

tarafından odaya girmekten men edilmişti. O zaman çaresizce geceyi bir kadınla geçirmiş olmak için benim odama yönelmiş, benden de kabul görmeyip azar işitince karısının düştüğü aşağılık durumu sarhoşlukla istemeden ağzından kaçırmıştı. Bu yüzden zedelenen onurunun acısı başına vurarak eniştemi böyle deli divane etmişti.

Eniştemin teyzemin odasında yükselen sesini, bağırıp çağırmalarını işitiyordum. Bir dakika sonra teyzemin kapısı açıldı. Yahya Cemal yarı çıplak bir halde salona fırladı. Arkasından eşya ve elbiselerinin salona fırlatıldığını, ardından da teyzemin bir futbol topu gibi salona atıldığını ve sonra yatak odasının kapısının içeriden eniştem tarafından sıkı sıkı kilitlendiğini gördüm.

***

Bu sabah teyzeme küçük bir pusula bırakarak evi terk ettim. Mümkün değil, burada oturamayacağım.

Burada oturmak bana bir çirkefin içinde oturmak kadar üzüntü veriyor. Ben özgür yaşamış bir insanım. Hayatta kayıt altına girmek ve sınırlamaya tabi olmak beni boğuyor ve öldürüyor.

Doğruca yine İclal'in yanına gittim. Beni görür görmez boynuma atıldı:

— Oh, ne iyi ettin Fitnat! dedi. Teyzende duramadın, değil mi? Mümkün değil, mümkün değil orada duramazsın. Senin ruhun vahşi ve riyakârlık düşmanıdır. Halbuki teyzenin çevresi baştan başa bir riyakârlık ve rezalet ortamıdır.

Üstümü soyundum. Doğruca musluğa giderek yüzümü gözümü yıkadım. Saçlarımı tarayarak bir örgüyle arkama salıverdim. Sonra örgüyü başımın etrafında çevreledim. Daha sonra bir tülbentle onları sıkı sıkıya sardım.

İclal ayna karşısındaki beni hayretle seyrediyordu:

— Ne o, ne yapıyorsun? dedi.

Omuzlarımı silktim:

— Aylardan beri hasretini çektiğim bir aile kadını olmayı o kadar çok istiyorum ki İclal... Bırak beni, eteğimi belime sokayım, başımı bir örtüyle sıkayım, evimizi baştan başa te-

mizleyeyim. Bunu yaparken kendi öz ana yuvamı toparladığım zamanki duyduğum zevki duyacağım ve bir an, namuslu ve sıradan bir aile kadını olmanın zevkini hissedeceğim. Böylece hem ben hasret ve hevesimi gidermiş olacağım hem senin evin derlenip toparlanmış olacak.

İclal'in gözleri dolmuştu. İlk defa onun vahşi gözlerinin derinliklerinden gurbet gecelerine mahsus bir hüzün ve sıkıntı gölgesinin geçtiğini görüyordum, bu bana bir kaplanın ağlamasındaki derin ve ilahi hüznü veriyordu. Belli ki İclal bana ağladığını göstermek istemiyordu. Yüzünü pencereye doğru çevirdi ve yalnızca titrek bir sesle:

— Sana teşekkür ederim Fitnat! dedi.

Bir an, kendimi tutamayarak ona doğru yürüdüm ve bileklerinden yakalayarak heyecanlı bir sesle:

— Ağlıyorsun İclal, ağlıyorsun! dedim.

Dudaklarını ısırdı. Kendi acılarını küçümseyen, acılarıyla alay eden inatçı ve haşin bir hareketle, sertçe:

— Hayır, hayır! diye cevap verdi.

Belli ki hayatta gördüğü facialar onun ruhunu böyle katılaştırmış, yaşadığı on iki senelik ıstırap dolu hayat bu kadının ruhuna böyle tenha çöllerde dolaşan vahşi ve ürkek bir ceylanın titizliğini vermişti.

Onun güldüğünü görmemiştim, bir kere bile görmemiştim. Tebessümlerinde bile insani bir mana ve ifadeden ziyade bir iskeletin gülüşündeki vahşi bir alay vardı. Evet, o yalnız tahrip etmek için, yalnız ve yalnız bunun için yaratılmıştı. Eğer bütün dünyanın bir başı olsaydı emindim ki o, bu başı topukları altında bir köpek başı gibi ezmekte asla tereddüt göstermeyecekti.

***

İki gündür İclal'deyim. Bu gece Hamit Nejat Bey geldi. Yanında da bir genç vardı. Hamit Nejat Bey'in geldiğini otomobilinin kapımızın önünde duruşundan anladım. Gürültülü bir şekilde kapıdan içeriye girdi:

— İclal Hanım, Fitnat Hanım! diye bağırdı.

İclal onu karşıladı ve misafir salonuna aldı. Biraz sonra ben de onlara katıldım. Kapıdan girdiğimi görür görmez Hamit Nejat Bey ve arkadaşı ayağa kalktılar ve bir adım ilerlediler. Hamit Nejat Bey arkadaşını prezante etti:

— Güzelliğinizin dalgalı ve gürültülü şöhretini işittikten sonra sizi birçok defa bizzat gözleriyle görmüş ve güzelliğinize hayran kalarak vurulmuş olan genç dostum Muhlis'i size takdim ederim.

Genç çocuk kıpkırmızı olarak bir adım attı. Öpmesi için elimi uzattım. Dudakları tenime temas ederken titriyordu. Bir an gözlerini kaldırarak yüzüme baktı. Bıyıklarını tamamen tıraş etmişti. Bu hali ona on sekiz yaşındaki bir gencin tazeliğini veriyordu.

Oturduk. Hamit Nejat Bey cebinden çıkardığı atlas bir gerdanlık kutusunu İclal'e uzattı:

— Her ne kadar size takdime layık değilse de... dedi.

İclal teşekkürle aldı ve açmaya lüzum görmeden masanın üzerine bıraktı. Hamit Nejat Bey şaşırmıştı. Zannediyordu ki bin itinayla aldığı bu kıymetli gerdanlığı İclal hemen kaparcasına açacak ve aynanın önünde göğsüne takarak kırıtıp duracak. Halbuki aslında İclal'in gözünde paranın ve elmasın en küçük bir kıymeti dahi yoktu.

Hamit Nejat Bey, İclal'in bu hareketi üzerine dayanamayıp yerinden kalktı ve kutuyu açarak çıkardığı gerdanlığı İclal'in boynuna kendi eliyle taktı, İclal aynaya bakmaya lüzum görmeksizin yalnız teşekkürle yetindi. Muhlis de İclal'in hareketlerini hayretle seyrediyordu.

Öteden beriden konuşuyorduk. Bir ara kapı çalındı. Açınca büyük bir bakkal dükkânının çırağını karşımda buldum. Elindeki sepetlerden biri şampanya şişeleriyle, diğeri yemişler ve mezelerle doluydu; Hamit Nejat Bey tarafından ısmarlanmış olduğunu söylüyordu.

Sofrayı, Hamit Nejat, Muhlis, İclal hep birlikte hazırladık. Sepette çeşit çeşit turfanda yemişlerden sandviçlere kadar her türlü meze bol miktarda vardı.

Muhlis bana karşı gayet nazik hareket ediyordu. İkide bir:

— Aman Fitnat Hanımefendi, bu hizmeti görme şerefini lütfen bana bırakınız, diyordu.

Bu esnada bana o kadar yaklaşıyor ve sokuluyordu ki bazen saçları burnuma temas eder gibi oluyordu. Saçlarından keskin bir lavanta kokusu taşıyordu. Öyle anlar oluyordu ki onun başını göğsüme çekmek ve saçlarını uzun uzun öpmek ihtiyacı duyuyordum.

İki üç kadeh şampanyanın ardından hepimiz yakınlaşmaya başladık. Genel sohbet yavaş yavaş özel görüşmeye döndü.

İlk önce odayı Hamit Nejat ve İclal terk etti. Ben Muhlis'le baş başa kaldım. Yalnızlığın verdiği ayartma cesaretiyle birden ellerimi tuttu:

— Bilseniz sizi nasıl seviyorum, dedi. Kaç gün arkanızdan takip ettim ve kaç gün yolunuzu bekledim. Size ilk defa, bundan on beş gün önce Strongilos'un[1] önünde rastladım. Dalgın ve düşünceli yürüyordunuz. O kadar dalgındınız ki Tünel'e kadar takibime rağmen benim farkımda değildiniz. Servetim, her şeyim tamamen sizindir. Siz yalnız emrediniz.

"Tünel'e kadar takibime rağmen benim farkımda değildiniz" cümlesine kadar kibar ve nazik olan bu genç delikanlı "servetim, her şeyim tamamen sizindir" cümlesiyle birden gözümde o kadar ufalmış ve küçülmüştü ki bu sözü işitmek bana adeta burkulan bir damarın acılarını hissettirmişti. Muhtemelen bu hayatta yaşayan her kadın gibi beni de paraya tapınan bir mahluk sayıyor ve servetini ileri sürüyordu.

Kayıtsızca omuzlarımı kaldırdım:

— Siz mi beni seviyorsunuz? dedim.

Gözleri parladı:

— Evet, ben, dedi. Ben sizi seviyorum.

Bu genç çocuğun aşk itirafı hoşuma gidiyor ve bana bir oyuncakla eğlenmekteki zevki veriyordu.

---

1 1880'li yıllarda Beyoğlu'nda açılan bir terzi dükkânı. Sahipleri Konstantinos ve Theoklis Strongilos kardeşlerin soyadları zamanla markalaşmış ve bu marka Osmanlı saray gömlekçisi olmuştur.

Onunla konuşurken birden İclal kapıyı vurarak içeriye girdi. Buzluktaki şampanyayı kadehe doldurarak kafasına dikti. Ve sonra bana bir göz işareti yaparak benimle özel görüşmek istediğini ima etti.

İclal kapıdan çıkarken Muhlis'ten müsaade isteyerek ayrıldım. Koridorda İclal'le buluştuk. İclal omuzlarımdan sarsarak:

— İşte, dedi. Tam yolunacak bir kaz yakaladın. Yolabildiğin kadar yol. Hamit Nejat söyledi, senin için deli divane oluyormuş! Böyle insanlar sevilmez yavrum. Onu iyi idare et, iyi kullan.

Belli ki bu çocuk pek görgüsüz, pek toydu. Bu hayatta yaşayan bir kadının bir umman demek olduğunu bilmiyordu.

Kendimi Muhlis'e karşı ağır tartıyordum. Hatta ağır değil, biraz da zalim davranıyordum. O anlatıyordu: Çok zenginmiş. Adana'nın hemen hemen dörtte biri babasından kendisine intikal etmişmiş. Birçok aileden kadınlar ve kızlar etrafında dönüyorlarmış, fakat o bunlardan hiçbirisini beğenmiyormuş. Hele beni gördükten sonra kendisine sunulan kadınları ve kızları beğenmek şöyle dursun, onlardan iğreniyormuş bile.

Gece yarısına kadar onunla pek çok şeyden konuştuk. Her kadehten sonra dili biraz daha peltekleşiyor ve göz kapakları biraz daha ağırlaşıyordu. Onu sarhoş etmek, sızdırmak istiyordum. Bunun için kendisine ha bire şampanyayı dayıyordum. Bir an kendinden geçti. Birden ayaklarıma kapandı. Ben şaşırmış kalmıştım. Başı iskarpinlerimin rugam üstünde yalvarıyordu:

— Beni sev, beni sev! Seni bilsen öyle seviyorum ki!

Kendi kendime soruyordum: Adana'nın dörtte bir halkı şu yuvarlak başlı çocuk için mi çalışıyordu?

Onu büyük bir hayret ve zevk içinde seyrediyordum. Elim, onun vaziyetini bozmak için mümkün değil uzanamıyordu. Bir süre sonra dikkat ettiğimde onun ayaklarımın üzerinde sızıp kendinden geçtiğini gördüm. Şimdi o, yerde, halının üzerinde boylu boyunca uzanmıştı.

Bir müddet sonra onu sızdığı yerden kaldırdım. Üzerini soydum ve yatağa yatırdım.

Ve sonra masanın başına geçerek hatıra defterime şu satırları yazdım:

"İçime doğan bir his bana, karşımda uyuyan şu delikanlının, ikinci bir Doktor Mükerrem olacağını söylüyor. Hissediyorum ki Muhlis, genç çocuk! Sen de onun gibi olacaksın yavrum! Onun gibi perişan ve bedbaht olacaksın. Bilmiyor musun ki bu tarz hayat yaşayan bir kadın insana hayır değil, şer getirir. Ve özellikle ben öyle uğursuz bir talihe sahip bir kadınım ki bir genç benim için intihar etmiş, kocam benim yüzümden yuvasını bozmuş, babam benim yüzümden çıldırmış ve nihayet Doktor Mükerrem benim yüzümden hapishanelere düşmüştür. Kaç benden, kaç yavrum! Eğer bedbaht ve sefil olmak istemiyorsan hemen yarın erkence burayı terk et ve başını arkana çevirmeksizin kaç buradan, kaç Muhlis! Hem öyle kaç ki yavrum, bir daha asla geri dönme! Fitnat öyle bir kadındır ki geçtiği yerleri talan ve tarumar etmiştir. O, hayatında asla kimseye yâr olmadı Muhlis! Ve kimseyi sevmedi. Karmen'in[1] aşkı üç ay sürermiş, fakat Fitnat'ın aşkı üç gün bile olsun devam etmez. Ben ne kendimin yâriyim ne de kimsenin... Ben okyanuslarda sürüklenen öyle bir buzul parçası gibiyim ki değdiğim gemilerin parçalanıp yok olması kaçınılmazdır. Ben süslü ve yaldızlı kanatlarında bin bir büyüleyici rengi olan leş sinekleri gibiyim, konduğum her yarayı kangren haline getirir ve çürütürüm. Bak sen genç ve güzelsin Muhlis! Fitnat adlı bu girdaba yaklaşma ve sokulma..."

* * *

Aklıma gelenlerin hepsi gerçekleşti. İşte Muhlis üç gündür ki bende kalıyor, beraber yaşıyoruz. Sabah ve akşam yemek ve içeceklerimizi Tokatlıyan'ın garsonları getiriyor. Genç çocuk müsrifçe hareket ediyor. Bazen kompostonun kaymağı

1 Fransız yazar Prosper Mérimée'in (1803-1870) operaya da uyarlanmış meşhur romanı. Eser adını romanın kadın başkahramanı Carmen'den almıştır.

unutulmuş diye garsonlara bir çıkışması ve komposto tabaklarını onların suratlarına atarcasına bir pencereden fırlatması var ki bu şımarıklığın seyri bana adeta acı veriyor.

Dün akşam otomobille İclal, ben ve o, Büyükdere'ye kadar bir gezinti yaptık. Dönüşte Hamit Nejat Bey'e Beyoğlu'nda rastlayarak onu da yanımıza aldık. Evde yemeğimizi yiyip şampanyalarımızı içtikten sonra operete gittik. Yeni bir Alman opereti gelmiş. Dedikodusu bir aydır dillerde. Ben:

— Beraberce nasıl olur? diye itiraz etmek istedim.

Muhlis böbürlenerek gülümsedi:

— O bizim için geçerli değil, dedi. Polis bizim locamıza müdahale edemez.

Hamit Nejat Bey de onu tasdik etti.

Operet tıklım tıklım doluydu. Hiç kimse, bu memleketin çok büyük bir savaşta, bir hayat memat mücadelesi vermekte olduğuna hükmedemezdi. Bütün yüzler neşeli, bütün dudaklar otuz iki dişini gösteren hayvani kahkahalarla açıktı. Kim iddia edebilirdi ki memleket her evinden bu savaşta üç beş cenaze vermiş bir memlekettir. Bu ne büyük bir yalan, ne büyük bir yalan...

Sahneye bütün İstanbul'un yanıp tutuştuğu Miloviç[1] çıkınca, paradiden localara varıncaya kadar her köşe kaynaşıp kudurdu. Eller avuçları parçalayacak bir şiddetle birbirine vuruldu.

Bu kadın bir kasabı memnun edecek bir mahluk olabilirdi. Fakat tarihinde Lale Devri gibi estetik bir dönem bulunan bir memleket için bu kadını alkışlamak sanat açısından düşüşlerin şüphesiz ki en acısıydı. Bu alkış gösteriyor ve ispat ediyordu ki bu memleketin estetik zevki çamura düşmüş, bir paçavra haline dönmüştü. Miloviç denilen bu kadın hızlı kavrama yeteneği, kıvrak ve cevval zekâsıyla bi-

---

1 Cordy Millowitsch (1890-1974?): I. Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'da sahne alan Alman operet şarkıcısı Madam Millowitsch'in, savaş nedeniyle halkın sefalet içinde olmasına rağmen devlet adamları ve savaş zenginleri tarafından büyük bir rağbet ve müsrifçe iltifat görmesi, çeşitli eleştirilere sebep olmuştur.

zim ruh halimizi, estetik fakiri ruhumuzu çok iyi anlamıştı. Onun içindir ki bizim duygularımıza değil, sinirlerimize ve kalbimize değil, bel kemiklerimize hitap ediyordu. Bütün bir yığın halkı, sefil bir tebaa halinde o kadar başarılı bir şekilde etrafında toplamıştı ki...

Bizi affet madam! Biz, güzelliği hatların inceliğinden ziyade etlerin ağırlığında arar bir milletiz; onun içindir ki terazimizin bir gözüne güzelliği, diğerine eti koruz. Onun içindir ki sizi bu kadar sevdik ve bu kadar alkışlıyoruz.

Buraya geldiğiniz vakit omuzlarınızın kemikleri gözüküyormuş. Şimdi ise bizim kaburga kemiklerimiz birer yay şeklinde sayılacak kadar meydana çıkmaya başladı.

Neron Roma'yı yaktı, son yangınlar da İstanbul'u kül ve toz haline getirdi. Sizse, bunlar yetişmiyormuş gibi bizim sosyal ve ahlaki bünyemizi tahrip ettiniz.

Ah, bu savaş, neler, ne fenalıklar yapmadı madam! Çizme boyu adamlara abideler yüksekliği, kedi gibi varlıklara deve cüssesi, fare gibi şahıslara aslanlar cesareti mi vermedi? Asili az olan memleketimizin etraf ve civarında bir yığın baldırı çıplak prensler, bir sürü göğsü mintanlı sultanlar mı türemedi?

Siz, hakiki memleketin, asıl memleketin, inleyen, ıstırap çeken memleketin lanetlenmiş ve nefret edileni fakat bu prenslerin prensesi, bu sultanların sultanısınız madam! Onlar bizden aldıklarını size veriyor, bizden emdiklerini sizin damarlarınıza dolduruyorlar.

Siz, bizim sefaletimizin üzerine oturdunuz. Onlar bunu yeterli görmediler; saltanat koltuğunuzu sokaklarımızda açlıktan ölenlerin kaburgaları, soğuktan titreyenlerin kolları üzerine kurdular. Onlara bu da yeterli gelmedi; müzik ihtiyacınızı, açlıkla yanan yüzlerini çamurlu kaldırımlarımızın buz gibi soğuk taşlarına dayayarak soluya soluya ölenlerimizin iniltilerinden yaptıkları bir şaheser müzikle tatmine kalkıştılar. Onlar bunlarla da yetinmediler; bizim zararımıza kazandıkları paralardan, sefaletlerimizden elde ettikleri servetlerden size yorganlar ve halılar yaptılar. Hakiki memle-

ket; savaşan, ıstırap duyan memleket ise açıkta titriyor, kar, bora, fırtına, tipi altında yatıyor...

Gitmeyiniz, siz gitmeyiniz madam, asla gitmeyiniz! Bizden daha büyük fedakârlıklar mı bekliyorsunuz? Bütün memleketin saltanat yolunuza yatmasını, çıplak sırtlarımızdan arabalarınızın tekerlekleri altına yumuşak bir kaldırım yapmamızı mı arzu ediyorsunuz? Emrediniz madam, her şeyimiz, her şeyimiz sizin için feda olsun madam. Bu memleketten salgınlar ve tufanlar gelip geçsin, bu memleketi yıldırımlar yakıp parçalasın, zelzeleler yıkıp harap etsin, beis yok, fakat siz, yeter ki siz gitmeyiniz!

Görmüyor musunuz; günlerdir mahfillerimiz gürültülü isminizle dolup boşalıyor, karılarımız ayna karşısında size benzemeye, memleketin en yükseğinden en alt tabakasına kadar bütün erkeklerimiz güzelliğinizin huzurunda tarafınızdan beğenilmeye uğraşıyorlar. Siz giderseniz, maazallah siz giderseniz biz ne yaparız, ne yaparız madam? Hangi sultanın kulu, hangi yıldızın peyki oluruz? Sizin ateşinizle ısınan sırtlarımızı hangi güneş ısıtır ki?

Alkışlar alkışları takip ediyor. Localar bakanlar ve yeni harp zenginleriyle dolu. Mesela işte karşımızdaki locada Hicri Sıtkı Efendi, iri kıyım bir Ermeni karısına refakat ediyor. İşte Celal Tahir, nazır paşanın locasında, yüzünde türlü kırışıklıklarla şekilden şekle giriyor, devamlı iki büklüm olup duruyor...

Aman Yarabbi! Ne görüyorum? Bu olamaz, mümkün değil! Bu nasıl olur? Yahya Cemal'le eniştem aynı locada diz dize otursunlar; inanılır gibi değil! Teyzemle bir arada yattığı için gırtlak gırtlağa geleli, teyzemi kendi eliyle yakalayarak Yahya Cemal'i don gömlek kovalı ve teyzemi kıçına bir tekme vurarak futbol topu gibi yatak odasından dışarı atalı kaç gün oldu ki? Yarabbi, gözlerime inanamıyorum, hem de nasıl canciğer gibi konuşuyorlar!

İclal, karşı locada uzunca boylu, kumral, yakışıklı birini gösterdi:

— İşte, dedi. Süheyla Pervin Hanımefendi'nin muhterem eşleri Maksut Bey!

Hamit Nejat söze karıştı:

— Maksut Bey mi? Ooo, çok meşhurlardandır, eşi benzeri yoktur. Ren geyiğinin boynuzu, bu adam için kulak kadar ufak kalır. Ancak olur şey değil; bir hiçten koca bir hep oldu. Daha düne kadar kahvede bir çayına tavla, domino oynardı, bugün pokeri, piketi beğenmiyor.

Hamit Nejat Bey'in bu sözlerini dinlerken derin bir tiksinti hissediyordum. Sanki kendisi neydi? Sekiz ay önce mahallesindeki köpeklerin bile tanımadığı bu adama böyle yüksekten atıp tutmak hakkını ne veriyordu? Kabuğundan çıkan kestanenin dönüp kabuğunu beğenmediği, aslını inkâr ettiği gibi, bu adam da sekiz ay önceki halini ne çabuk unutup göz ardı ediyordu!

İclal diğer bir locayı gösterdi:

— Nazlı Hanımefendi'nin eşi olmak, Jale Türkan Hanım'la Necati Beyefendi'nin muhterem pederleri olmak gibi şereflerin şerefini öz benliklerinde birleştirmiş olan Kerim Celil Beyefendi!

Gayriihtiyari sordum:

— Demek Nazlı'nın kocası ve Jale Türkan'ın babası bu!

Onun evinde iki eğlentide bulunduğum halde her ikisinde de Kerim Celil Beyefendi ile tanışmak şerefine erememiştim. İclal beni aydınlattı:

— Çünkü devlethanelerine ancak çamaşır değiştirmek üzere gelirler. Diğer günlerini ve gecelerini kulüpte geçirirler. Eğlentide olduğun gece onun evde bulunmaması, çamaşırlarını bir gün önce değiştirmiş olmalarından dolayı eve gelmeye lüzum görmemelerindendir.

Kerim Celil Beyefendi, ince sivri sakallı, asabi hareketli bir adamdı. İkide bir monoklünü gözüne iliştiriyor ve bazen eğilerek yanındaki yabancı kadına bir şeyler anlatıyordu. İclal'e:

— Bu kadın kim? dedim.

İclal gülümsedi:

— Bilmiyor musun, şimdi memleket kodamanlarının Almanyalı yahut Viyanalı bir trotözü[1] metres olarak alma-

1 (Fr. *trotteuse*): Kaldırım yosması, sürtük.

ları ve bu suretle yüce Alman ittifakını içli dışlı, katmerli, ailevi bir hale getirmeleri, savaşın son adetlerindendir. Pek muhtemeldir ki bu Alman kadın Kerim Celil Beyefendi'nin metresidir. Jale Türkan Hanımefendi'deki Cermenseverlik muhtemelen kendilerine pederlerinden intikal etmiştir.

— Kızının Von Wolf'un metresi olduğunu Kerim Celil Beyefendi bilmiyorlar mı?

— Kerim Celil Beyefendi bunu biliyorlar. Ve kızının medeni bir Alman subayının gönlünü çalacak kadar zekâ eseri göstermiş olmasıyla da iftihar ediyorlar.

— Kerim Celil Beyefendi neyle meşgullerdir, vazifeleri nedir?

— Büyük bir vatansever olmalarına rağmen bugün Pire'de ikameti tercih eden ve büyük bir milliyetçi olmalarına rağmen eşi Rum olan değerli oğulları Fikri Necati Beyefendi Gök Bayrağa Doğru Cemiyeti'nin kurucularından; güzide kızları Jale Türkan Hanımefendi de Türk Kadınlığı İçin Aydınlık Cemiyeti'nin müdavimlerinden oldukları gibi Kerim Celil Beyefendi de İstanbul'un bir velinimeti, büyük bir un tüccarı ve aynı zamanda Sıyanet-i Ahlakiyye Cemiyeti'nin[1] kurucularından olmakla iftihar ederler. Memleketin bütün kodamanları ve üst düzey devlet adamları Kerim Celil Beyefendi'nin dostlarıdır. Kerim Celil Beyefendi'nin bir haberi açılmaz kapıları açar, çözülmesi en zor görülen şeyleri çözer. Bundan dolayıdır ki Nazlı Hanımefendi'nin çevresi sıradan toplulukların önüne konmuş bir süzgeç gibidir, bundan dolayıdır ki müstesna teyzeniz Münevver Hanımefendi'nin nezih muhitleri gibi, Kerim Celil Beyefendi'nin muhterem eşleri Nazlı Hanımefendi'nin zarif muhitlerinde de seçkinler ve üst düzey devlet adamlarından düşünürlere varıncaya kadar memleketin bütün kodamanları toplanıp birikir.

İclal'in hicivci damarları yine depreşmişti. Bulunduğumuz locadan bütün çevresine, bütün İstanbul'a zehirler ve eleştiri okları savuruyor, bütün tanınmış abide isimlerin üstünden hınç ve husumetinin çelik merdanelerini geçiriyordu.

---

1 Ahlakı Koruma Derneği

Bu gece, bakanlarından tulumbacısına[1] kadar bütün İstanbul burada, operetin bu kubbesi altında toplanmıştı. Mideler tok ve gözler yeni içilmiş kadehlerle mahmur ve hazlarla doluydu. Halbuki düşünüyordum ki şu dakikada, alkışların operet kubbesinde uzun çınlamalarla yankılandığı şu dakikada Irak'ta, Erzurum'da, Galiçya'da kaç bin asker, kaç bin genç yaralanıyor ve ölüyordu; ölüyordu adsız sansız bir ölümle, inlemeksizin, hatta feryat ve şikâyet etmeksizin...

İclal, birden diğer bir locayı göstererek:

— İşte bu inanılmaz, dedi. Prenses Leman Adile Hanım'ın kocası Ferdi ile Azize'nin babası aynı locada oturuyorlar.

Kendisine sordum:

— Azize'nin babası Sami Bahir Bey'le Ferdi Bey'in arası açık mı, onların bir locada bulunmalarında nasıl bir tuhaflık var ki?

— Tokatlıyan'da herkesin önünde bir külhanbeyi gibi kaba kaba birbirleriyle boğaz boğaza geldiklerinin daha haftası olmadı.

— Sebep?

— Ferdi Bey, Azize'nin babasına, "Kızın orospuluk yapıyor!" demiş, diğeri de "Senin karın da hastanedeki yaralı neferlere varıncaya kadar herkesle yatıp kalkıyor" diye karşılık vermiş. Bunun üzerine kavga büyümüş, iş alevlenmiş.

Hamit Nejat Bey lafa karıştı:

— Desenize tencere tava meselesi...

İclal sert ve kaba bir şekilde cevap verdi:

— Hayır, tencere tava meselesi değil. Tencerede yemek pişer, tavada et ve yağ kızartılır. Bu daha doğrusu çirkef ve lağım meselesi, çirkefin lağıma pis demesi, lağımın çirkefe karşılık vermesi türünden bir şey.

— Desenize bu iki adam da ezeli, ebedi deyyuslardandır.

---

1 Eskiden itfaiye neferi. Ancak zamanla bu meslek erbabında bozulmalar ve başıbozukluklar meydana geldiğinden tulumbacıların bir yaşam tarzları oluşmuş ve kendine has bir tipoloji ortaya çıkmıştır. Bu yüzden tulumbacı tiplemesi ayyaş, serseri, küfürbaz ve külhanbeyi olarak da çizilmiştir.

İclal cevap verdi:

— Ona ne şüphe var! Biri karısıyla, diğeri kızıyla yerden göğe kadar iftihar edebilirler.

Oyun bitince ayağa kalkmıştım. Yelpazem, eldivenlerim, mendilim yere düşmüştü. Locanın içi karanlık olduğu için bulmakta zorluk çekiyordum. Birden Muhlis cebinden bir kibrit çıkararak yaktı. Işığı sönük ve yetersizdi:

— İyi göremiyorsunuz, dedi. Bu kibritler de ne çabuk sönüyorlar...

Ve sonra cebinden bir kâğıt çıkararak büktü ve bir meşale şekli vererek tutuşturdu.

— Bu, dedi, kibritten daha uzun süre meşale hizmeti görebilir.

Dikkat edince yanan bu kâğıdın on liralık bir banknot olduğunu gördüm.

Locadan çıkarken Muhlis ikincisini yakarak yolumuzu aydınlattı. Yüzünden belliydi ki bu ona büyük bir şey yapıyormuş gibi zevk veriyordu.

Operet, omuz omuzu sökmez bir halde kalabalıktı. İzdihamdan güçlükle adım atıyorduk. Tiyatro binasının kapısı Türk karargâhına, Avusturya karargâhına ait otomobillerle doluydu.

Tam kapının iki tarafında, kırık ayaklı vücutlarını iki değnek parçasının ortasına asmış, kabalakları[1] buruşuk ve üstleri perişan, harp cephelerinin İstanbul'a kırık ve sakat yadigârlar şeklinde iade ettiği iki insan hayaleti vardı ki bunlar sürekli iki büklüm eğilerek tiyatrodan çıkanlara ellerini uzatıyorlardı. Yukarıdan inen elektrik ışığı onların uzanan ellerinin kaldırımlar üzerine düşen gölgelerine korkunç bir şekil veriyordu. Sanki bu eller, yalvaran ve sadaka isteyen eller değil, küçümser bir edayla ve kinle sıkılmış yumruklardı.

Yolumuzu aydınlatmak için daha iki dakika önce iki onluk banknot yakmakta tereddüt göstermeyen Muhlis hiddetle söylendi:

---

1 I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı ordusunda kullanılan şapkaya benzer başlık.

— Memleket değil, Darülaceze! Her adımda bir dilenci kolunu uzatıyor, bir kötürüm bacağını.

Kulaklarımı tıkamak, bu sözleri işitmemek istiyordum. Muhlis'in utanmadan dilenci dediği adamlar, harp cephesinde kanını döken ve ayağını kaybeden iki harp malulüydü ki cephe gerisinde Muhlis'e, Hamit Nejat Bey'e ve Viyanalı trotözleri alkışlayan şu bir sürü mahluka uluya uluya alkışlamak imkânını sağlamak için hayatlarını hiçe saymışlardı. Sert ve kızgın bir sesle:

— Fakat, dedim, bunlar dilenci değil, harp malulleridir.

Tüysüz çocuk, küstahça omuzlarını kaldırdı:

— Harp malulü, sulh sakatı... Hepsi aynı mal, aynı numune!

Başımı kaldırdım. İçimde bir şeyin kırıldığını hissediyordum. Bu söz bana bir köpeğin, bir hayvanın konuşması gibi geliyordu.

Otomobilimize atladık. Caddeden bir rüzgâr hızıyla geçtik. Hamit Nejat:

— Abide'ye kadar bir uzansak nasıl olur? dedi.

Bu fikir Muhlis'e de İclal'e de uygun geldi. Tiyatronun sıkıcı havasında bunalan kafam, serin ve geniş bir hava istiyordu. Ben de:

— Çok iyi olur, dedim.

Hamit Nejat şoföre emretti:

— Abide'ye!

***

Kendimizi tamamen kapıp koyuverdik. Bir aydır Muhlis'in metresiyim. Baş döndürücü bir hayat yaşıyoruz. İtiraf etmeliyim ki bu genç çocuğu sevmiyorum, hatta Doktor Mükerrem kadar bile sevmiyorum. Sevmiyorum çünkü kaburgalarımın içinde taşıdığım, artık anlıyorum ki yumuşak bir kalp değil, bir granit dağın zirvesinden kopmuş bir taş parçasıdır. Taş, taş, taş...

Muhlis göz döndürücü bir şekilde para yiyor. Adana'dan vekilinin gönderdiği para yetişmediği için birkaç dükkânını elden çıkarmaya mecbur oldu.

Hayatımız karmakarışık. Bir günümüz bir günümüze uymuyor. Her şeyimiz tamam gibi, Muhlis bir haftadır ki morfine de başladı.

Eğlentimiz olmayan gece yok. Sabaha kadar vur patlasın, çal oynasın gidiyoruz.

İclal de Hamit Nejat'ın metresi oldu. Evlerimiz ayrı ayrı olmakla beraber sık sık buluşuyoruz. O, Hamit Nejat'ı Muhlis'le rekabete sevk ediyor, ben Muhlis'i Hamit Nejat'la rekabete teşvik ediyorum: Hamit Nejat İclal'e yakutlu bir pandantif almasın, hemen Muhlis alelacele Babayan'a benim için daha ağırını ısmarlıyor.

***

Geçen akşam Muhlis'i Münevver teyzemle tanıştırdım. Onu rezil rüsva âlemine soktum. Çünkü Muhlis'in daha rezil rüsva olmaya alışması için bu lazımdı.

Ah, o ne görülecek bir geceydi yarabbi! Ne görülecek bir gece! Onun meclisinin daimi müdavimlerinin hepsi oradaydı: Canan, Azize, Jale Türkan, Nazlı, Fehmi Bey, Rıfat Melih, Yahya Cemal, hepsi, hepsi...

Çalgı da vardı. Bütün meclis ağır havalardan hoşlanmıyor, onun için fasıl hep oynak ve kıvrak havalar çalıyordu. Jale Türkan'ın birden çengilik damarları depreşmesin mi?

Etraftan, "İsteriz, isteriz" diye bağırıyorlardı.

Fehmi Bey rica ediyor, Rıfat Melih yalvarıyor, Yahya Cemal şairane bir şekilde yakarıp niyaz ediyordu.

Jale Türkan'ın zaten hazır tarafı... Birden içki masasının üzerine çıktı. Kadehler arasında oynamaya başladı.

Böyle içki masasının üzerinde oynamayı bir sinema filminde, Francesca Bertini'nin bir filminde seyretmişti.

Muhlis'in ve Hamit Nejat'ın ağızları, teyzemin evindeki bu müstesna ve emsalsiz âlem önünde açık kaldı. Gerçi her ikisi de bu âlemin, bu âleme müdavim olanların tantanalı şöhretlerini pek yakından işitmişlerdi. Fakat bir fırsat yakalayıp da bu âleme girebilmek imkânını bulamamışlardı.

Eğlenti öyle bir raddeye gelmişti ki hiç kimse ne yaptığını bilemiyordu. Bu âlemde eterinden yağda kızartılmış

pastırmaların kokusuna varıncaya kadar kokuların her türü ve çeşidi vardı. Sanki burası bir koku koleksiyonuydu; yalnızca o kadar değil, bir insan koleksiyonu, bir insanoğlu koleksiyonuydu; burada muhtelif tabiat ve mizaçlarda insanlar bir araya gelmişler, bir Babil Kulesi, bir Beyoğlu oluşturmuşlardı.

Sabaha yakın evimize geldiğimizde fazla yorgunduk. Neşeyle, Muhlis morfini biraz fazla kaçırmıştı. Bana şaşırmış bir halde:

— Münevver Hanım'ın evi, dedi. Çok güzel ve mükemmel. Fakat yalnızca bir şeyi noksan; kapısında büyük numaralı kırmızı bir feneri...

***

Bugün bütün İstanbul bayraklarla donandı. Resmi bildiriler, cephelerde yeni bir zaferimizi müjdeliyorlar. Bu ne tuhaf şey! Cephede asker ölüyor, İstanbul'da keselerini doldurarak yaşayanlar sanki zaferi kendileri kazanmışlar gibi övünüp seviniyorlar. "Zafer" şerefine şampanyalar açıp genelevlerin çatıları altında, "Yaşasın harp!" diyerek çırpınıyorlar.

Âdeti hilafına Muhlis ikindiye doğru eve geldi. Sevincinden etekleri zil çalıyordu:

— Haberin var mı? Akşam gazetelerindeki resmi bildiriyi okudun mu?

Ve sonra ilave etti:

— Bugün Serkldoryan'da Mücip Paşa ve Kerami Bey'le biraz oyun oynadım. Kendilerini yarın akşam için yemeğe davet ettim. Zafer şerefine bir eğlensek nasıl olur dedim. "Hayhay, çok iyi olur" dediler. Sonra konuştuk, kararlaştırdık. Fakat sen üzülme, asla üzülme, Tokatlıyan'a ve gereken yerlere haber verdim. Manikürcüne ve kuaförüne de haber vermeyi unutmadım.

Gerçekten de ertesi gün otomobillerle Tokatlıyan'ın garsonları ve sofracıları geldiler ve sofrayı hazırladılar.

***

Bu bir âlem değil, bir rezalet âlemi oldu. Zaten böyle olacağını biliyordum. Onun için bu muhiti daha rezil rüsva etmek üzere teyzeme ve onun dostlarına da telefon ettim:

— Mücip Paşa ile Kerami Bey bize davetliler, eğlentimiz var. Bu akşam geliniz, muhakkak geliniz; rica ediyorum. Sizler cemiyetimize ve eğlentimize şeref vereceksiniz, cemiyetimizi ve eğlentimizi şenlendireceksiniz, dedim.

Davetin daha eğlenceli olması için teyzemin çevresinin olduğu gibi bizim eve gelmesine Muhlis itiraz etmedi. Muhlis, Mücip Paşa'nın olsun, Kerami Bey'in olsun daha bir iki aylık dostuydu. Halbuki Mücip Paşa ve Kerami Bey teyzemin cemiyetinin pek eski müdavimlerindendi.

Akşamın altısına doğru her şey hazırlanmıştı. Teyzem, arkadaşları ve âlemiyle birlikte, açık bir tuvaletle geldi. Muhlis diğer odada aynanın önünde saçlarını taramakla uğraşıyordu.

Gelenler yatak odama üşüşmüşlerdi. Nazlı eksik kalan manikürünü yapmak üzere elinde podösüedi[1] tırnaklarını parlatmaya uğraşıyor, Azize dudağının kenarına yerleştirdiği yapma beni beğenmeyerek onun için yüzünde uygun bir yer arıyor, Jale Türkan göz kapaklarının yarım kalan boyasını tamamlamaya ve Canan elinde karmen[2] renkli makyaj kalemiyle memelerinin ucunu ve kulak memelerini renklendirmeye çalışıyordu. Teyzem:

— İllallah, diyor. Hâlâ manikür, makyaj yapmaktan bıkıp usanmadınız mı? Neredeyse misafirler gelecek.

İclal gayet sade bir elbise giyinmişti. Gözlerinin altı, doğal bir şekilde menekşe rengi bir haleyle çevriliydi, gözlerinde vahşi ve alaycı bir bakış vardı. Birden yüksek sesle, hiddetli ve sert bir şekilde:

— Bu süs püs neye? dedi. Kendinizi beğendirmek için mi? Onlar yolcu, siz hancı olduktan sonra buna ne lüzum var?

---

1 (Fr. Peau de suéde): Süet deri ve bu deriden yapılmış olan

2 Makyaj malzemelerinde de kullanılan canlı ve parlak kırmızı renk.

Yarabbi, ne de hoppa ve şımarık konuşuyorlardı. Konuşmalarını işitenler, teyzemin etrafına bir sürü mahalle çocuğu dolmuş zannederdi. Konu birden çoraba, mantoya geçti; şimdi bacaklar teşhir olunuyor, çoraplar gösteriliyordu. Birden Azize, Canan'a atıldı:

— Çorabını nereden aldın?

Canan'ın ayağındaki ten rengi çorabı göze ayağının çıplak olduğu zannını vermekteydi. Canan dudaklarını bükerek:

— Pygmalion'dan,[1] dedi.

Muhtemelen gerçekten de Pygmalion'dan almış. Fakat "Pygmalion'dan" derken dudaklarının öyle bir bükülüşü vardı ki, iğrençti. Daha iki sene önce işporta malı çorap giyen bu kenar yosmasının bugün, "Pygmalion'dan" derken dudaklarını bükerek telaffuzuna çalımlı bir ifade vermesi ne gülünç ve iğrençti!

Bundaki kabalığı benim kadar İclal de hissetmişti. Onun için çorap konusunda Azize'nin kendisine yönelttiği:

— Çorabınızı nereden aldınız? sorusuna karşı omuzlarını silkti:

— Kapalıçarşı'dan, dedi.

Bütün meclis hayretle sordu:

— Hangi dükkândan, hangi dükkândan?

İclal cevap verdi:

— Bir işportacıdan...

Halbuki İclal yalan söylüyordu ve bunu kasten söylüyordu. O çoraplarını her zaman ya Pygmalion'dan veya Kalyorosi'den[2] alırdı. Fakat Pygmalion'dan veya Kalyorosi'den almakla beraber bununla asla şişinmez ve gurur duymazdı. Ona bu sözleri söyleten, bu böbürlenen züppe kızların kibir ve gururlarıyla alay etmek arzusuydu.

İclal'in vermiş olduğu cevap bu züppe zümreyi şaşırtmıştı. Hepsi artan bir hayretle:

---

1 İstiklal Caddesi üzerinde bulunan dönemin meşhur Fransız moda ve giyim markasının mağazası.

2 Kalyorosi Ticarethanesi: İstiklal Caddesi üzerinde kadın giyimi üzerine hizmet veren mağaza.

— Kapalıçarşı'dan mı? diye tekrar ettiler.

İclal aynı lakaytlıkla cevabını tekrar etti:

— Evet evet, bunda şaşılacak ne var, ne tuhaflık görüyorsunuz?

İclal etrafındakilerin lal ve şaşkın yüzlerine sırtını çevirdi. Ve hiç kimse itiraz edemedi. İclal bütün çevresinde tehlikeli bir kadın olarak tanınmaktaydı. Hepsi ondan çekinir ve sözlerini itirazsız dinlerlerdi.

Erkeklerden ilk gelen Yahya Cemal olmuştu. Çakırkeyifti. "Nîm sun peymâneyi sâkî tamam ettin beni"[1] mısraını diline dolamıştı.

Yahya Cemal'i Fehmi Bey takip etti. Ellerini ovuşturarak:

— Oh, size çok müteşekkirim, diyordu. Zafer şerefine böyle bir eğlentiyi tertip etmeyi nereden düşündünüz?

Omuzlarımı kaldırdım:

— Bu âlemi tertip etmeyi benden önce Muhlis düşündü, dedim.

Rıfat Melih Bey tam tuvalet gelmişti. Tırnakları pırıl pırıl parlıyordu. Saçları maşalanmış, gözlerinin etrafı makyaj kalemiyle siyahlatılmıştı. Ceketinin yakasında küçük bir kamelya takılıydı. Gelmesiyle meclise keskin ve tahriş edici bir Divinya kokusu yayılmıştı.

Canan birden söze atıldı:

— İçinizde en koketiniz Rıfat Melih Bey'dir, dedi.

Rıfat Melih Bey bu söze derin bir reveransla karşılık verdi:

— İltifatınıza mazhar olmakla mesudum Canan Hanım!

İclal kulağıma eğilerek:

— Kesin süründüğü kokusundan bu sonuca vardı, dedi.

... Mücip Paşa ile Kerami Bey beşer dakika arayla geldiler. Geç kaldıklarından dolayı özür dilediler. Geç kalmalarına meclisin bir gensorusu ve ondan sonra da bakanlığa uğramak sebep olmuşmuş.

Fehmi Bey birden söze atıldı:

---

1 Şair Nedim'in bir mısraı: "Kadehi yarım doldur ey saki, çünkü beni sarhoş ettin"

— Fakat paşam, bugün meclise karşı şahane bir başarı kazandınız ve bütün meclisi lal ettiniz. Bendeniz basın locasından sizi dinliyordum. Eğer meclis tüzüğüne aykırı olmasa avuçlarım parçalanırcasına sizi alkışlayacaktım.

Paşa, Fehmi Bey'e cevap verdi:

— Teşekkür ederim, dedi. Gazetenizin esasen en ateşli bir okuru ve destekçisiyim. Gazetenizi bütün gazeteler içinde vatan hislerini en fazla geliştiren bir gazete olarak bulmaktayım.

Fehmi Bey iki büklüm eğildi:

— Çok teşekkür ederim Paşa Hazretleri. Yarınki makalemde bu gensoru dolayısıyla dehanızın yarattığı bu yüksek ve müstesna başarıyı yazacağım.

Fehmi Bey'den sonra Paşa'nın ilk muhatabı ben oldum:

— Fitnat Hanımefendi, çok zamandır varlığınızla bizi şereflendirmiyordunuz...

Aradan bu kadar zaman geçmesine rağmen Paşa'nın hafızasının ismimi saklamak hususunda gösterdiği başarıya hayret ettim. Paşa herkesi ayrı ayrı iltifatlarıyla onurlandırıyordu.

Münevver teyzemi gören Kerami Bey bizi bırakarak yuvarlanırcasına onun yanına koştu:

— Siz de demek meclisimizi şereflendiriyorsunuz Münevver Hanımefendi, dedi.

Ve etrafını gözden geçirerek ilave etti:

— Oh ne iyi! Hep tanıdıklar, dostlar, ahbaplar...

İlk yakılan sigaralar henüz bitmişti ki Muhlis ayağa kalktı ve meclise hitaben:

— Salona geçilmesi arzu buyurulur mu? dedi.

Birden herkes ayağa kalktı. Ardından oturduğumuz odayı salondan ayıran kalın ve ağır perde açıldı: Ortada geniş bir masa vardı. Kristal kadehler tavandan dökülen bol ışık şelalesi altında göz kamaştırıcı bir parıltıyla görünüyorlardı. Gümüş buzluklar içinde şampanyalar ve billur kâseler içinde en nadide yemişler, üzerlerindeki buzlar eriyerek iştah kabartıcı bir manzara sunuyordu.

Herkesin arzusu dikkate alındığından içki yalnız şampanyayla sınırlandırılmamıştı. Buna arzuya göre rakı, likör ve bira da ilave edilmişti.

Salonun sonundaki paravanın arkasında İstanbul'un en güzide fasıl heyeti emrimize amade bekliyordu.

Kerami Bey tıpkı Meclis-i Mebusan'da yaptığı gibi parmağıyla masaya vurarak:

— Bir teklifim var, diye söze başladı. İstiyorum ki âlemimiz tamamen samimi, her tür resmiyetten uzak olsun. Burada ne Bakan Mücip Paşa ne de Bakan Kerami Bey vardır. Burada yalnız dostlar ve tanıdıklar vardır.

Mücip Paşa hemen cevap verdi:

— Hiç şüphesiz, hiç şüphesiz! Herkes istediği yerde oturur ve istediği içkiyi kullanır.

Masada ben Mücip Paşa'yla yan yana düşmüştüm. Teyzeme Kerami Bey refakat ediyordu. Canan'ın hissesine Rıfat Melih, Azize'nin Fehmi Bey, Jale Türkan'ın yanına Muhlis düşmüştü. İclal, Hamit Nejat'la beraberdi. Zavallı Yahya Cemal'in payına ise düşe düşe Nazlı Hanım düşmüştü.

Gösterilen arzu üzerine fasıl rastla müziğe başladı. İlk kadehler "zafer" şerefine devredildi.

Kerami Bey rakıyı tercih ettiği için önündeki şampanya şişesini ileri iterek rakı sürahisini aldı ve gülerek, "Hürmetin inkâr eden âlemde hürmet görmesin"[1] mısraını tekrarlayıp ilave etti: "Herkes ne derse desin ben içkiler içinde evvel ve ahir rakıyı tercih ederim."

Yahya Cemal söze atıldı:

— Kulunuz da öyle... Uzun müddet Paris'te bulundum. İçkilerin her çeşidini içtim, fakat rakıda bulduğum zevki hiçbir şeyde bulamadım.

Sohbet içki üzerine devam ediyordu. Sofrada geniş bir serbestlik ve hürriyet vardı. Hiç kimse karşımızda oturan adamlara devletin en yüksek makam ve rütbelerinde kişiler

---

1 Orijinali "Hürmetin inkâr eden âlemde hürmet bulmasın" şeklinde olan mısra Nefi'nin Sâkînâme'sindendir.

diyemezdi. Onların korkulu, velveleli şöhretleri, kapının dışarısında kalmıştı.

Sohbet hep genel konular üzerine devam ediyordu. Yalnız mideye indirilen kadehler başlarda hafif bir sarhoşluk ve gözlerde yükselen bir duman meydana getirmişti. Mücip Paşa zaferin siyasi sonuçlarından bahsediyor ve hayali bir planla bütün dünyayı tahakküm boyunduruğuna alıyordu; kesin olan bir şey varsa o da bu devlet adamlarının geniş bir hayal gücüne sahip olduklarıydı.

Fehmi Bey, elinde kalem kâğıt bazı notlar alıyordu. Yahya Cemal dalgın, Rıfat Melih pürdikkat, Hamit Nejat takdirle, Muhlis hayranlıkla Paşa'nın ağzına bakıyorlardı. Sohbete bazen Kerami Bey de katılıyordu.

Yalnız telefonun birden çalan çıngırağı sohbete biraz ara verdirdi. Süratle telefon başına koştum. Gazetesinin yazı işleri müdürü Fehmi Bey'i arıyordu:

— Lütfen haber veriniz. Gazete makineye verilecek, hâlâ başmakaleleri gelmedi.

Salona dönerek durumdan Fehmi Bey'i haberdar ettim:

— Öf, bu gazete... dedi ve peçeteyi fırlatarak telefona yürüdü.

İçeriden onun sesi geliyordu:

— Alınız kalemi, alınız ve başlayınız. Başlık: Son Zaferimizin Siyasi Sonuçları.

Gösterdiğimiz azim ve sebat ve döktüğümüz kanlar sayesindedir ki zaferler zincirimizi yeni bir şaheserle taçlandırdık. Siyasi gidişat üzerinde pek derin tesirleri olacağı... vs.

Onu kendi âlemine bıraktık. Kim bilir Fehmi Bey gazetesinde bu kafayla neler yazacak, nasıl atıp tutacak, kırıp kesecekti.

Fasıl rasttan hüzzama geçti. Fakat dakikalar geçtikçe ve kadehler devredildikçe kafalarımız faslın hüzzamını rastından, rastını nihavendinden ayırt edememeye başlıyordu. Bütün gözlere hafif bir mahmurluk çökmüş ve çeneler, meze ve yemiş yemekten yorulmuşlardı. Yüzlerde dudakların uçlarını aşağıya çeken yorgun hatlar oluşmuştu.

Kerami Bey sarhoş ve baygın bir şekilde Münevver teyzeme:

— Ben faslın bu ağır havalarından hoşlanmıyorum, dedi. Bilmem siz nasıl? Ben göbek havalarına bayılırım, ağzımın suyu akar. Neşelenmek varken ahlı vahlı şarkılar niye?

Yahya Cemal lafa tekrar atıldı:

— Kulunuz da öyle... Paris'te bulunduğum zaman oynak, kıvrak havaları daima Chopin'e tercih ederdim.

Jale Türkan ve Canan da:

— Şüphesiz, şüphesiz, diye atıldılar. Oynak havalar varken bu ahlı oflu şarkılarla niçin neşelerimizi karartalım?

Rıfat Melih bir yosma gelin gibi kırıtarak ilave etti:

— Değil mi efendim? Gülmek, eğlenmek ve neşelenmek varken...

Ve sonra birden kadehini kaldırdı:

— Bütün meclisi, Mücip Paşa Hazretleri'yle Kerami Beyefendi Hazretleri'nin sıhhat ve şereflerine kadeh kaldırmaya davet ediyorum, dedi.

Hepimiz ayağa kalkmıştık. Kadehlerimiz muhtelif içkilerle ağızlarına kadar doluydu. Bir an yukarıdan akan ışık şelalesiyle paravananın arkasından gelen tatlı melodi arasında kesme billur kadehlerimizin birbirlerine tokuşmasından oluşan müzik meclisimize hâkim olmuştu. Sonra kadehler yavaşça dudaklara götürülmüş ve içkiler bir hamlede midelere indirilmişti.

Fasıl artık iyiden iyiye coşmuş ve bütün sinirlere derin bir coşkunluk arzusu gelmişti. Artık salon bakanların, memleketin bilinen, meşhur, seçkin insanlarının toplandıkları bir kibar meclisi değil, içkinin kudurtucu tesirleri altında pusulasını ve ibresini şaşırmış bir gemiye benziyordu. Vücutlar fasılla birlikte sağa sola sallanıyor, başlar omuzlar üstünde güçlükle durabiliyorlardı. Erkeklerin kollarında kadınların bellerini kucaklamak ve kadınların dudaklarında erkeklerin dudaklarına öpücükler kondurmak arzuları hissediliyordu.

Fehmi Bey hâlâ telefon başında makalesini yazdırmakla meşguldü. Mücip Paşa bağırdı:

— Bakınız Canan Hanım sizin için ne diyor? Fehmi Bey emsalsiz bir dansöz gibi oynuyor, diyor.

Bütün meclis hep bir ağızdan:

— Evet, evet, diye bağırdı.

Kamaşmış gözlerle salona dönen Fehmi Bey direniyor, özür beyan ediyor:

— Vallahi ömrümde bir kere bile oynamış bir adam değilim paşam, beyim! diye çırpınıyorsa da kimseye meram anlatamıyordu.

O zaman Mücip Paşa, Canan'a dönerek:

— O halde bari siz kendisine refakat etseniz, dedi.

Dans Canan'ın hazır tarafıydı. Birden silkindi. Mücip Paşa fasıla emir verdi:

— Bir Bahriye Çiftetellisi!

Müzik çılgın bir Bahriye Çiftetellisi'ne geçti. Paşanın teklifi karşısında çaresiz kalan Fehmi Bey, Canan'ı taklit etmeye mecbur oldu. Paşa:

— Yaşa, yaşa! diyor ve ilave ediyordu: Rakibin olan gazetelerin kulağı çınlasın!

Kerami Bey memnun ve keyifli:

— Bayılırım şu alaturka dansa doğrusu, diyordu.

Yahya Cemal derhal buna cevap verme fırsatını kaçırmadı:

— Kulunuz da öyle... Paris'te bulunduğum esnada polkadan, mazurkadan[1] daima bucak bucak kaçardım.

İçki Kerami Bey'i, haşmetli Bakan Kerami Beyefendi Hazretleri olmaktan çıkararak, onu hakiki bir Kerami Efendi yapmıştı. Mücip Paşa ikide bir onun kulağına eğilerek:

— Ulan Kerami, diyordu. Sakın oyuna falan kalkayım deme, sonra rezil oluruz. Aman biraz ağır başlı ol, sululuk etme.

Kerami Bey omuzlarını silkerek yayık ve sarhoş bir ağızla cevap verdi:

---

1 19. yüzyılın ortalarından itibaren bütün Avrupa'da moda olan Polonya dansları.

— Haydi oradan sen de! Bana nasihat vereceğine kendine bak! Blönörojiden[1] imanın gevriyor, sonra kalkıyorsun rakı içiyorsun.

Mücip Paşa kayıtsızca:

— Fakat, dedi. Bu akşam perhizi zafer şerefine bozdum.

Bu sözler bir tulumbacı kahvesinde[2] geçmiyordu. Bu sözler, bakanlık koltuklarını işgal eden iki kişi arasında geçmekteydi. Meğer caddelerden şahane otomobilleriyle etraflarına korku ve dehşet saçarak geçen bu devasa adamlarla içki içtiklerinde asıl kimliklerini bir çıban gibi meydana çıkaran ve kendi aralarında, mayalarındaki çirkinliği ve cerahati bir çarşaf gibi açan bu adamlar arasında ne derin farklar varmış.

Telefon ikinci defa çaldı. Tekrar koştum. Bakanlık nöbetçisi bir bey, Mücip Paşa ve Kerami Bey'i soruyordu.

Paşayı ve Kerami Bey'i meseleden haberdar etmek üzere telefonu açık bırakarak salona döndüm ve Paşa'ya meseleyi söyledim:

— İllallah bu bakanlıktan, dedi. İnsanı şuracıkta olsun bir gece rahat oturtmuyorlar.

Sonra ayağa kalktı. Sendeliyordu. Ayağı sandalyeye takıldı. Düşmesine ramak kaldı. Odaya yürüyerek nöbetçi beyle konuşmaya başladı. Sürekli:

— Benim adıma imza ediniz, diyordu.

Telefondaki ses, zannederim, buna muhalefet ediyordu. Bunun üzerine:

— O halde benim imzamı atınız. Size bu müsaadeyi veriyorum, dedi.

Sanırım telefondaki ses buna da itiraz etmiş olacak ki Paşa hiddetle:

— O halde bana gönderiniz, dedi.

Salona döndüğünde âlem tam olgun halindeydi. İçki faslı artık morfine, etere, kokaine dönmüştü.

---

1 (Fr. *bleuneurologie*): Sinir tahribi, sinir çürümesi.

2 Tulumbacı kahvehaneleri: Osmanlı'da insanların sosyokültürel ve mesleki durumlarına göre müdavimi oldukları çeşitli kahvehaneler vardı. Bunlardan biri de bitirimlerin, külhanbeylerinin, kabadayıların ve tulumbacıların müdavimi oldukları tulumbacı kahvehaneleriydi.

Kerami Bey iyiden iyiye cıvımış, Azize'nin eteğini kaldırmaya uğraşıyor ve ikide bir:

— Hayır, hayır. Sizin morfin şırınganızı bizzat elimle ben kendim yapacağım, diye ısrar ediyordu.

Fasıl karmakarışık olmuştu. Kimse kimseyi görmüyor ve kimse çalınanları işitemiyordu.

Mecliste eksik olan yalnız Azize ile Kerami Bey'di. Kaşla göz arasında ne olmuşlardı, nereye sıvışmışlar, hangi odaya kapanmışlardı?

Nazlı Hanım tamamen kendi haline bırakılmış ve yalnız kalmıştı. Onun için Muhlis'i yanına gönderdim:

— Nazlı Hanım'a refakat et, dedim. Zavallı çok yalnız kaldı.

Teyzem, Fehmi Bey'le burun buruna oturuyordu. Teyzemin elinde mendil, sürekli terlerini siliyor ve konuşuyordu:

— Sen de amma canı gönülden oynadın. İşte neredeyse rakı senin de başına vuracak.

Fehmi Bey omuzlarını silkerek cevap veriyordu:

— Bak ben kaçın kurduyum Münevverciğim! Bize öyle rakı, şarap tesir etmez.

Kerami Bey'le Azize'nin nereye kapandıklarını merak ediyordum. Muhlis'e sordum, omuzlarını kaldırarak, "Bilmiyorum" dedi.

Meclise, savaştan sonra ovalara hâkim olan ağır ve yorgun sakinliğe benzer bir durgunluk gelmişti. Fasıl susmuş ve sesler kesilmişti.

Masanın beş saat önceki düzeni karışmış, darmadağınık olmuştu. Yemişler ve tabaklar yerlerde sürükleniyordu.

Yarım saat önce nağmelerin, dans ve coşkunun hâkim olduğu salonda şimdi derin bir horultu vardı. Yorgun vücutlardan ağır bir koku yükseliyordu. Öyle bir koku ki insanı rahatsız ediyordu. Salonun şu şekliyle bir domuz ahırından farkı yoktu.

Sıcak ve koku... Boğuluyordum. Pencereyi açtım. Uzaklardan, Taksim Bahçesi tarafından toz halinde tirşe renkli bir ışık yükseliyor, apartman ve evlerin pencereleri gecenin

karanlığı içinde uzaktan uzağa parlak elektrikleriyle yere inmiş karanlık ve yıldızlı bir gökyüzü etkisi uyandırıyordu. Buradan bütün semtimi; acıktığında ciğerlerini yiyen, susadığında gözyaşlarını içen, matem ve elemlerini yalnız kendi göğsüne gömen bütün İstanbul'u görüyordum. Güzel İstanbul, bedbaht belde! Mümkün olsa bütün İstanbul'a salonumdaki manzarayı göstererek hançeremin bütün gücüyle, "İşte hürmet ettikleriniz, eteklerini öptükleriniz, kendileri için işçi, uşak, köle gibi çalıştıklarınız! Takdis ediniz, bu büyük bakanlarınız ve bu yüksek düşünürlerinizle iftihar ediniz!" diye bağıracağım.

Havada boğucu bir basınç var. Şu dakikada zaferlerin kazanıldığı harp meydanı gözlerimin önüne geliyor, bakışlarını gökteki yıldızlara dikmiş olan şehitlerin yarı açık gözleri, kapanan çeneleri ve kandan bir yıldız çizilmiş soluk alınları birer birer gözlerimin önünden geçiyor. Öteden yaralıların seslerini ve ıstıraplarını duyuyorum. Sonra bu insan enkazı üzerinden İstanbul denen bu "dünya kahpesi"nin yıllanmış bir fahişe eskisi gibi, çürük ve kırık dişleriyle yükselerek acı acı güldüğünü görüyorum.

... Azize ile Kerami Bey'in saklandığı odaları bulmak üzere ayrıldım. Evvela benim yatak odamın kapısını açtım. Kimseler yoktu. Diğer oturma odasına geçtim. Bomboştu. Sandık odasında onları bulacağımı ümit etmediğim halde Azize'yi bir sandığın üzerinde ve Kerami Bey'i yerde sızmış buldum. Ezeli bakire Azize'nin etekleri yukarı kalkmış, çorapları aşağıya düşerek çıplak bacakları meydana çıkmıştı. Kerami Bey ise yerde, bir rakı şişesinin yanında horultularla uyumaktaydı. Odaya girdiğimde ikisi de hareketsizdi, varlığımdan bile haberleri olmadı.

Bir an öylece sakin ve lakayt durdum ve baktım. Kerami Bey sızdığı yerden gözleri kapalı kalkmaya uğraşıyor ve el yordamıyla etrafını yoklayarak şişesini arıyordu. Yanına yaklaştım körkütük sarhoştu:

— Yatınız artık, dedim. Daha içmeyiniz ve vücudunuzu harap etmeyiniz.

Güçlükle gözlerini açtı. Anlayamadım, bulunduğu evi kendi evi mi, yoksa beş ay önce devam ettiği Galata balozu[1] mu sandı nedir, bilmiyorum, resmi mevkiinin ve toplumsal konumunun verdiği kaba bir şımarıklık ve küstahlıkla hoyratça göğsümden iterek:

— Haydi, defol oradan! Bana kâhyalık mı edeceksin? diye homurdandı.

Sonra başı bir kum torbası ağırlığıyla göğsüne düştü. Bir tulumbacı gibi küfür ediyordu.

Salona döndüğümde herkes sızmış olmasına rağmen Yahya Cemal, hâlâ dayanıklılığını muhafaza etmekteydi. Kendi kendine sigara paketinin arkasına bir şeyler yazıp siliyor ve zaman zaman gözlerini bir noktaya saplayarak düşünüyordu. Önündeki rakı kadehine sıkı sıkı yapışmıştı. Yanına yaklaştığımda şu mısraları hecelemeye uğraşıyordu:

Haydi, artık vuralım postumuzu sırtımıza
Mey tasadduk edilen bir yere mihman olalım[2]

Birden omuzlarına dokundum, başını kaldırdı. Beni bir an tanıyamadı. O meşhur dalgınlığıyla:

— Vay, İclal Hanım! dedi. Dalmıştım.

Ve sonra kendine gelerek:

— Ah, pardon, mil pardon,[3] dedi ve ilave etti: "Dilde cemiyet-i hâtır mı kodı bâd-ı sabâ..."[4] Bakın sizi İclal Hanım'a benzettim. Bilmem biraz fazla mı içtim?

Ve sonra Paris, Mulen Ruj[5] maceralarına girişti. Sözünü bitirmemişti ki birden kapı çalındı. Ardından koridordan bir

---

1 Eskiden gemici, işçi vb. toplumun alt tabakalarının dans edip eğlenmek için gittikleri içkili mekân.

2 Haydi, postumuzu alalım sırtımıza ve şarabın sadaka olarak verildiği bir yere misafir olalım.

3 (Fr. *mille pardon*): Eskiden sosyete arasında, "binlerce özür dilerim, çok affedersiniz" anlamlarında kullanılan ibare.

4 "Gönülde karar mı bıraktı sabah yeli..." Bu mısra *Fasihi Divanı*'nda "Dilde cemiyyet-i hâtır mı kodı bâd-ı fenâ" şeklinde geçmektedir.

5 Moulin Rouge, Paris'te 19. yüzyılın sonlarında açılmış ve zamanla ünü dünyaya yayılmış eğlence mekânı.

mahmuz sesi ve bir kılıç şakırtısı işitildi. Muhtemelen Paşa'nın, biraz önce telefonla gönderilmesini emrettiği şeyi göndermişlerdi. Hizmetçi vasıtasıyla durumdan haberdar edildim:

— Bir yaver Mücip Paşa'yı görmek istiyor.

— Buyursunlar, dedim.

Bir saniye sonra uzun boylu, genç bir subay salona girdi. Elinde bir zarf tutmaktaydı.

Paşa yüzünü masanın örtüsüne kapamış uyumaktaydı. Salona giren yaver bir esas duruşla mahmuzlarını birleştirerek sert ve seri bir selamla, uyuyan Paşa'yı selamladı. Aynı sert, seri ve yüksek sesle:

— Paşa Hazretleri, emrinizi yerine getirdim, dedi.

Paşa'nın başı yavaşça doğruldu ve omuzları üzerinde bir saniye durduktan sonra tekrar düştü; yayık ve sarhoş bir ağızla:

— Ne o? dedi ve sonra bir saniye gözlerini yumup bir şey hatırlayarak devam etti: Haa, kararnameyi mi getirdin? Sen de... Altına benim imzamı ataydın, olur giderdi.

Paşa, hâlâ başını masadan kaldıramayarak gözleri kapalı, sarhoş ve yayık ağzıyla:

— Bana bir kalem ver, dedi. Sonra kâğıdı şuraya, elimi de imza edeceğim yere koy, ben imza ederim.

Paşa imza ederken gözleri kapalıydı. Kâğıdın üstüne gelişigüzel bir imza çiziştirdi. Omuzları üstünden kâğıda dikkat ettim. Bu, üç sınıf askerin silah altına alınmasına dair bir kararnameydi.

Mücip Paşa'dan sonra imza sırası Kerami Bey'e geldi. Yaverin gelmesi ve imza işi meclisimizi biraz kendine getirir gibi olmuştu. Sızan başlar biraz doğrularak şişkin ve mahmur gözlerle etraflarına bakınıyorlardı.

Kerami Bey'i sızdığı sandık odasından salona getirmek bir mesele olmuştu. O cıvıklaşarak:

— Gelemem, gelemem, şimdi rahatımı bozamam, deyip duruyordu.

Onun böyle cıvıklaşması, Paşa'yı ciddileştirmişti. Şimdi Paşa değişmiş, gözlerine o korkunç ifade, cellat ifadesi gelmişti:

— Yapmayın Kerami Bey, geliniz, diyordu. Acil bir kararnamedir.

Onun gelmemek hususundaki inadında ısrar etmesi üzerine yanına gitmeye mecbur olmuştu.

Kerami Bey sandık odasında yalnızdı. Azize biraz önce uyanmış ve üstünü başını düzelterek salona çıkmıştı.

Onların konuşmalarını hafiften hafife işitiyordum:

— Ulan Kerami! Boru değil bu, mühim bir kararname. Haydi, kalk imza et. Sululuğu bırak. El âleme kepaze olacağız.

— Vız gelir bana... Niye kepaze olalım? İnsan içti mi işte benim gibi içmeli. Sen bunun keyfini ne anlarsın hırt! Ee, söyle bakalım, nasıl, bir başarı var mı? Ulan Mücip! Kesin yine bir şey yapamadan sızmışsındır.

— Haydi, şakayı bırak, kendine gel. Şunu imza ediver de ondan sonra ne halt edeceksen et. İster sız, ister zıbar.

Nezih ve güzel söz numunesi olan bu ifadeler, bir tulumbacı kahvesinde iki omuzdaş arasında geçmiyordu. Bu tarz konuşmalar iki bakan arasında geçmekteydi. Dışarıda birbirlerine "zât-ı sâmîleri, zât-ı devletleri"[1] diye hitap eden bu adamlarla, kendi aralarında bir külhanbeyi ağzıyla konuşan aynı adamlar birbirlerinden ne kadar farklı mahluklardı.

Kerami Bey'in, Mücip Paşa'nın kolunda salona girişi karnaval gecelerinde görülebilecek ve emsaline rastlanabilecek bir manzaraydı. Fesi kaşlarının üstüne düşmüş, yakalığı sağa, kravatı sola kaçmış, yeleğinin düğmeleri baştan sona kadar çözülerek yuvarlak göbeğini örten frenkgömleği tamamen meydana çıkmıştı. Mücip Paşa'nın kolunda yürümüyordu. Adeta yıkılıyordu. Yavere bağırdı:

— Aceleye ne lüzum var? Bu kadar aceleye ne lüzum var? Yarın üç sınıf askeri silah altına alacaklarına öbürsü gün yahut daha öbürsü gün alsınlar. Ha, söyle bakalım yaver bey, öyle değil mi? Böylece siz buraya kadar yorulmayacaktınız, ben uykumdan uyanmayacaktım, askere alınacak olanlar da

---

1 Eskiden üst düzey devlet adamlarına hitap edilirken kullanılan sıfatlar.

bir gün sonra askere alınacaklar ve böylece evlerinde bir gün daha fazla kalmış olacaklardı.

Ve sonra sofraya uzanarak bir kadeh rakı yuvarladı ve:

— Çivi çiviyi sökermiş derler! dedi.

Daha sonra Meclis-i Mebusan'da konuşma yaparken aldığı vaziyeti aldı:

— Hanımefendiler, beyefendiler, diye söze başladı. Bildiğiniz üzere Harb-i Umumi adıyla girişmiş olduğumuz şu büyük badirede nihai zafer elde etmeyi hedeflediğimiz için bu hususta lazım gelen fedakârlığı yapmakta bir an bile tereddüt etmeyeceğiz. Asker mi silah altına alınacak, alacağız; top mu lazım, yapacağız; silah mı gerekiyor, bulacağız. Ya zafer, ya ölüm! Ancak ben yine de nihai zafere ermek için bir gün gecikme ile acele etmek arasında önemli bir fark olmayacağı fikrinde ısrar ediyorum.

Mücip Paşa, birden Kerami Bey'in sözünü kesti:

— Beyefendi Hazretleri, zat-ı sâmîleri tabii yaver bey kulunuzu daha fazla bekletmemek lütfunda bulunursunuz, değil mi?

Kerami Bey telaşla cevap verdi:

— Şüphesiz, şüphesiz Paşa Hazretleri!

Kerami Bey'in bu uzun nutkundan Mücip Paşa'nın canı sıkılmış ve kaşları çatılmıştı.

On dakika önce kendi âlemlerinde birbirlerine tulumbacılar gibi hitap eden bu iki omuzdaşla şu dakikada birbirlerine sahte, yapmacık, kulak alıcı bir şekilde saygı ifadeleriyle hitap eden bu iki bakan arasında derin ve akıllara hayret verici bir başkalık vardı.

Kerami Bey, yaverin uzattığı kararnameye imzasını koyduktan sonra evrakı geri vererek:

— Benim vereceğim bir kadeh şampanyayı yeni silah altına alınacak bu askerlerin memlekete nihai zaferi temin etmesi şerefine içersiniz, değil mi? dedi.

Ve kadehini kaldırarak bütün meclise hitap etti:

— Bu önemli kararname şerefine!

* * *

Bu gece Muhlis gelmedi. Oh, ne iyi, yalnızım. Bir saat kadar pencerenin önünde geceyi ve ruhumu dinledim. Ruhumu, çöller gibi boş olan ruhumu...

Öyle diyorlar, ben güzelmişim de onun için herkes beni seviyormuş. Ne büyük yalan! Siz güzelliği ne bilirsiniz, aşktan ne anlarsınız? Aşkta ve zevkte bir hamal kadar cahil ve kaba, bir köpek kadar zelil ve aşağılık adamlar, siz aşktan ne anlarsınız?

Hayır, hayır! Ben güzel olduğum için değil, hepiniz buraya "dün gece Fitnat'ın salonundaydım" demek için geliyorsunuz.

Ben güzelmişim öyle mi? Ben güzelmişim! Bu gece storları çektim. Perdeleri indirdim. Aynada uzun uzun kendimi seyrettim ve kendi kendime, "Bu kadın mı güzel?" dedim. "Senin için mi insanlar ölümlere gideceklerini söylüyorlar Fitnat?" dedim.

Aynadaki hayalim de bana aynı soruyu soruyordu: "Sen mi güzelsin, senin için mi insanlar ölümlere gideceklerini söylüyor Fitnat?"

***

Muhlis üç gündür meşgul. İkide bir telefona koşuyor. Çeşitli ticarethanelerle boyaya dair bir şeyler konuşuyor. Merak ettim:

— Hayrola Muhlis, dedim. İşi boyacılığa mı döktün?

Bütün çehresini kaplayan geniş bir tebessümle cevap verdi:

— Sorma, binlerce lira kazanacağım. Binlerce lira... Hem para kazanacağım, hem de vatani bir iş göreceğim.

Hayretle bu iki yönlü, katmerli ticareti sordum:

— Desene bir taşla iki kuş vuracaksın?

Acele acele cevap verdi:

— Ona ne şüphe... Paşa ile görüştüm. Bütün dükkânlar camekânlarını kırmızı beyaz renge boyayacaklar. Paşa, bir hafta sonra bunu mecburi olarak her dükkâna uygulatacak, aman sakın ağzından bir şey kaçırayım falan deme. Onun için şimdi ben boya dükkânlarında ne kadar kırmızı ve beyaz boya varsa kutu kutu satın alıp depoluyorum. İki

gün sonra neredeyse piyasada hiç kırmızı ve beyaz boya kalmayacak. Paşa'nın mecburi emri uygulandığı zaman eldeki boyaları piyasaya çıkaracağım ve müthiş, müthiş bir kazanç sağlayacağım.

Onun bu yüksek vatani hizmeti önünde hissettiğim hayret, bir Hotantolunun[1] Eyfel Kulesi önünde hissettiği hayretten az değildi.

***

Memnun olduğum bir nokta varsa o da günlerden beridir ki Muhlis'in kumara tutulduğudur. Çoğu akşam burada oynuyorlar. İlk sıralar cesaretsiz, tereddütlü oynuyordu. Ona, "Kumarda kazanmak isteyen cesur olmalıdır" özdeyişini söyledim. Bu söz onun üzerinde çok iyi bir etki yaptı. Her kaybettiğinde zararını çıkarmak üzere kaybının iki mislini sürüyor.

Onun oyunda kaybettiğini gördükçe gönlümde derin bir ferahlık hissediyorum. Ayrıca onun morfine olan bağımlılığını da kokain bağımlılığıyla ikiye katladım. Denilebilir ki gece gündüz morfinle, kokainle sarhoş. Ayrıca onu zarara sokmak için masrafımı daha da artırdım. Bir mantom dikilmeden diğerini ısmarlıyorum. Günde bir çorap giyip atıyorum.

Öğleye doğru, sokağa çıkayım çıkmayayım muhakkak kuaförüm, manikürcüm ve pedikürcüm hepsi geliyor ve karşımda sıralanıp emrimi bekliyorlar.

Hele kuyumcuya uğramadığım hafta yok. Gerdanlığımı on kere bozdurup beğenmeyerek yeniden yaptırdım.

Görüldüğü üzere ben masraf yapmıyorum, ben bu adamı hayvanlar gibi yoluyorum ve servetini sülükler gibi emiyorum.

***

Canan evlendi, hem de kiminle evlense beğenirsiniz? Eski kocam Konyalı tiftik tüccarı Hasan Rıfat Efendi'yle. Hayret mi ettiniz? Benim hayretim de sizin hayretinizden az değil.

---

1 Güney Afrika'da bir kabile.

İki gece Şişli kalkıp koptu. Canan'ın düğününe bakanlarından sosyetesine kadar hemen hemen bütün memleket davetliydi.

Gözlerime inanamıyordum; kocam başından abani sarığını atarak Ejipsiyen[1] bir fes giymiş, sakalını kazıtmanın yanı sıra bıyıklarını da ufaltarak aklı sıra gençleşmiş, ayağından elifi şalvarını ve üstünden şal yeleğini çıkartarak yirmi yaşında bir genç gibi süslenip püslenmişti. Fakat bütün bunlara rağmen, bu zarif dış görünüşü altında onun hantal, dangıl dungul hali değişmemişti. Suratındaki yılışık tebessümü, bir kuyumcu dükkânına benzeyen ağzının otuz iki altın dişini göstermekteydi.

Eski kocam, bir Eskimolu kadar zarifleşmişti.

Bu iş, Münevver teyzemin vücuda getirdiği müstesna bir eserdi. O, meramına ermiş, Canan'ına layık bir koca bulmuştu. Bu adam Canan'ın, Canan bu adamın layığıydı.

Bakanlar ve sosyete, Münevver teyzemin rehberliğinde bu nezih meclisi süslemişlerdi. Burada gerçek bir eşitlik hüküm sürmekteydi. Bu çatı altında sosyeteyle Hasan Rıfat Efendi'nin hemşerileri birleşmişlerdi. Bu, aristokrasi ile demokrasinin ilginç bir karışımı, garip bir hercümerciydi.

Hasan Rıfat Efendi'nin hemşerileri, Mücip Paşa'yı ve Kerami Bey'i derin hayretlerle, adeta Hindistan dağlarından getirilmiş bir orangutanı yahut denizden çıkarılmış ilginç bir deniz yaratığını seyrederken duyulabilen bir hayret ve şaşkınlıkla seyrediyor ve onları birbirlerine göstererek fısıldaşıyorlardı.

Evin içi, Rıfat Efendi'nin hemşerilerinin gönderdikleri kırmızı gaza[2] sarılmış pirinç mangallardan geçilmiyordu. Onun hemşerileri adeta mangal müsabakasında birbirleriyle rekabet ediyorlardı.

Gelen mangalların Münevver teyzemi fevkalade sinirlendirdiği muhakkaktı, fakat o susuyor, Hasan Rıfat Efendi

---

1 (Fr. *Égyptien*): Mısır'a özgü, Mısırlı tarzında.

2 (Fr. *Gaze*): Gazze'de dokunduğu için adını bu şehirden alan ince keten bez, tül. Bu bez eskiden hediyelik eşyalara sarılırdı.

gibi yağlı bir kuyruğu elden kaçırmak endişesiyle mecburen sessiz kalıyordu.

Kapıda bir otomobil veya bir araba durdukça Jale Türkan kahkahalar içinde:

— Muhakkak bir mangal daha geliyor, diye alay ediyordu.

Denizde balık, balıkta yumurta var olduktan ve insanlar balık yumurtasını havyara dönüştürdükten beridir ki havyar, bu geceki kadar rezil ve maskara olmamıştı. Azize tam iki yüz liralık havyar satın alınmış olduğunu söylüyordu.

Hasan Rıfat Efendi, gelin gibi süslenmiş bön bön dolaşıyordu. Adeta etrafındaki âlem onu mest etmiş ve alıklaştırmıştı; Mücip Paşa'yı, Kerami Bey'i gördüğü zaman onları bir eteklemesi vardı ki görülecek manzaraydı. Mücip Paşa'ya, Kerami Bey'e prezante edilmek ona yeni bir dedikodu zemini hazırlamıştı. Artık hemşerilerine karşı bol bol övünecek ve onlara Kerami Bey'den, Mücip Paşa'dan bol bol bahsedecekti.

Bu haber şimdi Konya'da kim bilir ne derin hayretlerle karşılanacak, Konyalılar birbirlerine "Anavvv" diyecekler, "haberiniz var mı? Rıfat'ın düğününde bakan paşalar bile varmış!"

Şüphesiz hemşerileri ona müracaat edecek ve "Hacım, sen sözü geçkin adamsın. Bizim şu veyahut bu işimizi, konuştuğunuz esnada bir sırasını getirip paşamıza bir anlatıverirsen bilmem nasıl olur?" diyecekler.

Fakat gerçek Konyalılar böyle demeyecek: "Haberiniz var mı, bizim Rıfat Efendi kötü bir kadınla evlenmiş. Tuu, boyu bosu yıkılsın! Utanmadan bir kötü avrat için sakalını tıraş etmiş, abani sarığını bile çıkarmış. Hey koca gidi..." diyecekler.

... Bir yığın maceradan sonra eski kocamla bu kadar yakın bir şekilde karşı karşıya gelmek, bende garip bir ruh hali meydana getirmişti. Mazi, bütün safhalarıyla gözlerimin önünde canlanmış, Konya'da sultanlar gibi geçirdiğim günler, bir kitabın yaprakları gibi sayfa sayfa hayalimde açılmıştı.

Bu kadar hadise ve maceradan sonra onunla karşılaşınca ister istemez ikimiz de bir kere irkilmiştik. Onun gözleri hayretle açılmış, benim kalbim gayriihtiyari acı bir atışla kaburgalarıma çarpmıştı.

Doğrusu bir vakitler benim kocam olmuş bir adamın Canan'la evlenmesine aracılık etmek, bir teyzeden beklenecek insani ve ahlaki bir hareket değildi. Fakat Münevver teyzemden bunun aksi bir şey de beklenmezdi ki... Mayasında bütün rezillik ve kötülükleri birleştirmiş olan bu kadın için ruhi ve ahlaki hiçbir kural ve endişe mevcut değildi. Yüzüne zoraki bir üzüntü ifadesi takınarak başlangıçta meseleyi bana anlattığında:

— Bilmem nasıl olur? demişti. Senin ayrıldığın bir adamla Canan'ın evlenmesi... Biraz tuhaf değil mi?

İlk defa o gün onun bir çirkefe benzeyen ruhunun kokuşmuşluğu önünde burnumun tıkandığını hissetmiştim:

— Niye tuhaf olsun? demiştim. O adamla benim artık bir alakam kalmamış ki...

— Şüphesiz, değil mi? demiş sonra ilave etmişti:

— Yalnız istersen düğünde bulunmazsın.

Şiddetle başımı kaldırmış:

— O niçin? Benim üzüleceğimi mi düşünüyorsun teyze? demiş ve kalbimi işaretle sözüme devam etmiştim:

— Aylar ve yıllardan beridir ki artık burada ıstırap duyan bir insan kalbi yaşamıyor teyze. Bir taş parçası belki ıstırap duyar, fakat bu kalp, Fitnat'ın kalbi artık asla ıstırap duymaz teyze.

O gün teyzem, beni ürkek gözlerle dinlemişti. İlk defa bu kadının gözlerinde bir kaplanla karşı karşıya gelmiş bir köpeğin gözlerindeki korku alametleri görülüyordu. İlk defa o, kabahati üzerinde yakalanmış bir hizmetçi kız gibi karşımda yüzüme bakmaksızın bir korku krizi geçiriyordu.

Onun rezil ve maskara ruhu sanki bütün çirkinlik ve sefilliğiyle yüzüne vurmuştu ve karşımdaki sanki öz teyzem değil de mayasında bin bir günah ve kötülük bulunan sefil ve acayip bir mahluktu. Bu da söz müydü? Eski kocamın

Canan'la evlenmesi beni niye üzecekti? İşte düğünde hazır bulunmam da üzülmediğimin delili değil miydi? Rıfat Efendi'nin eski kocam olduğunu bilenler büyük bir garipsemeyle bana bakıyorlar, bendeki hayretlik tahammüle şaşıyorlardı.

Düğün tamamen modern düğünlerdendi. Zaman, kızıl bir mutaassıp olan Konyalı Hasan Rıfat Efendi'yi ne kadar değiştirmiş, onun görüş ve düşüncelerinde ne şaşılacak bir değişiklik yapmıştı. Bir vakitler ayıpladığı şeyleri şimdi mubah görüyordu. Yalnız onun modernliği sonradan görme zenginlerdeki gibi berbat ve tahammül edilemez bir şekildeydi. Ellilik bir adam olmasına rağmen yirmi iki yaşında bir genç gibi bıyıklarını fazla kırpması kendisine asla iyi gitmiyordu. Bu yaşta bir adamın korseli ceket giymesi onu gülünç bir hale sokacağı muhakkak olmasına rağmen hamhalat vücudunu korseli bir cekete sıkıştırmıştı. Parmaklarında muhtelif taşlı abartısız yedi sekiz yüzük vardı. Hatta orta parmağına bile bir yüzük takmıştı; denebilirdi ki bu hareketiyle müstesna zarafetinin yüksek bir örneğini gösteriyordu.

Olduğundan büyük görünmek zaten onun eski tabiatıydı. Özellikle şimdi ayrıca bir de genç görünmek mecburiyetindeydi. Eski kocam, Botter'de yaptırılmış elbisesi içinde smokin giymiş bir helvacı çırağı kadar zarif olmuştu.

Elbise dış görünüşünü değiştirmiş, yüzükler parmaklarını süslemiş, ustura sakalını kazımış, makas bıyıklarını tıraş etmiş, fakat bu şaşırtıcı değişim ve dönüşümden onun yalnız iki şeyi mahrum kalmıştı: dili ve hali.

Söz arasında lügat parçalıyorum diye ne hatalar yapıyordu! Kendini kaybederek "kadın" diyeceği yerde dudaklarından safça "avratlar" kelimesi çıkıyor ve o zaman birden kendini toplayarak kırdığı potu düzeltmeye çalışıyor, düzelteyim derken de yeni yeni hatalara düşüyordu.

Bu yontulmamış odunu bu hale getirinceye kadar ben, karısıyken az mı uğraşmıştım? Ona harf harf kelimeleri mi heceletmemiştim, rahvan beygir terbiye eder gibi odada adım adım yürüterek sokakta ona nasıl yürümesi lazım geleceğini mi öğretmemiştim...

Uzun seneler sonra görüyorum ki eserim bıraktığım gibi kalmış, asla ilerleme göstermemiş, hatta gençleşmeye, zarifleşmeye kendini zorlamak suretiyle ayrıca gülünçleşmişti de...

Gözleri bana rast geldikçe başını çeviriyordu. Gözlerinin etrafında derin bir kırgınlığın ve husumetin izleri görülüyordu.

Onun bu soğuk hareketlerine karşı benim ona ıstırap verecek şekilde Muhlis'le veya bir diğeriyle fazla meşgul olmam yeterdi. Fakat buna lüzum görmüyordum çünkü her şey benim için nasıl ölmüş, nasıl yok olmuşsa Hasan Rıfat Efendi de, Hasan Rıfat Efendi'ye ait olan mazi de öylece ölmüş, öylece yok olmuştu.

Hediyeler arasında en dikkat çekeni Mücip Paşa'nın hediyesiydi. Paşa on vagon hediye etmişti.[1] Onun, "Size hediye edilecek kadar bir şey değil ama..." diyerek küçücük bir kartvizitin ortasına ve iki satırlık bir cümlenin içine sıkıştırılmış olan bu muazzam hediyesi bütün gözleri kamaştırmıştı.

Hasan Rıfat Efendi için yeni bir dedikodu zemini daha çıkmıştı; bakan paşa kendisine on vagon hediye etmişti. Bunu duyunca Konya kim bilir nasıl kalkıp kopacaktı:

— Haberiniz var mı? Bizim Rıfat Efendi'nin düğününde yalnız bakan paşalar bulunmakla kalmamışlar, ayrıca ona tam yüz tane de vagon hediye etmişler.

"On vagon" halkın dilinde büyüye büyüye tam "yüz vagona" ulaşacaktı.

Eski kocamın sevincinden ayakları yere basmıyor ve etekleri zil çalıyordu. Zaten içki başına vurmuş, onu deli divane bir hale getirmişti. İkide bir Münevver teyzemin yanına giderek ellerine sarılıyor:

---

1 Vagon ticareti: I. Dünya Savaşı yıllarında demiryolu nakliyeciliğinin büyük bir kısmı orduya, geri kalan sınırlı sayıdaki vagonlarsa halkın temel ihtiyaçlarını karşılamak için tüccara tahsis edilmişti. Ancak vagonların iktidardaki İttihatçılara yakın kişilere rüşvet ve iltimasla düşük fiyattan tahsis edilmesi ve bu kişilerin de yüksek fiyatlara başkalarına satmalarıyla vurguncu, asalak bir harp zengini sınıfı türemişti. Vurgunculuğun özellikle 1916 yılında ayyuka çıkmasıyla halk tarafından bu tür zenginlere aynı yılın Rumi takvimdeki karşılığı olan tarihe gönderme yapılarak "üç yüz otuz ikilik" veya "bin üç yüz otuz iki zengini" gibi sıfatlar takılmıştır.

— Ah hemşire hanım! Bilemiyorum sana nasıl teşekkür edeyim? diyordu.

On vagonun maddi değerinin bir önemi yoktu. Meselenin önemi manevi noktasındaydı: Bakan paşadan üç vagon alabilmek için mühim bir adam olmak lazımdı! Demek ki o da artık bugünden itibaren önem kazanmış, memleketin büyük sayılır adamları arasına girmişti. Eminim ki o şimdi mebus olmayı düşünüyordu. Mademki artık mühim adamlar seviyesine yükselmişti, o halde Paşa'ya kendini mebus tayin ettirmek üzere rica etse nasıl olurdu? Mebus olmak için kendinin nesi eksikti? Serveti mi, aklı mı, dirayeti mi? Maşallah eski kocam bunların hepsine, bilhassa bu son ikisine fazlasıyla sahipti!

Ben Konya'dayken mebusluk için az mı uğraşmış, az mı para harcamıştı... Fakat başaramamış, üstelik yedirdiği paraları, ettiği masrafları, yaşadığı heyecan ve üzüntüler de yanına caba kalmıştı.

Şimdi o, hiç şüphesiz bu yeni evlilikle kendisinin memleketin önemli adamları arasına girdiğini sanmaktaydı.

Gerek Mücip Paşa, gerek Kerami Bey, meclisin yarı ciddiyetine binaen cıvıklaşmayarak gece yarısından sonra gittiler.

Canan tellenmiş duvaklanmış olduğu halde yüzünde yılışık tebessümleriyle etrafını süzüyordu. Kendisine garip bir ciddiyet gelmişti.

Azize düğünün şerefine zil zurna sarhoş olmuştu; illa yeni gelin Canan ut çalacak ve illa yeni damat Hasan Rıfat Efendi düğünün şerefine oynayacak diye ısrar ediyordu.

Ut çalmak Canan'ın hazır tarafıydı, fakat Rıfat Efendi'yi ellisinden sonra oyuna kaldırmak güç bir işti. Gıdıklanır gibi bir edayla Azize'ye:

— Etme hanım kızım! diyordu. Ben oyun oynamak falan bilmem. Biz Konya'da kötü avratları oynatır seyrederdik.

Eski kocam yine koca bir pot kırmıştı. Birden hatasını anlayarak aceleyle düzeltmeye çalıştı:

— Yani sözümü ona getirmek isterim ki bizim Konya'ya İstanbul'dan tiyatora geldiğinde oraya giderdik. Birtakım aktör kızlar göbek çalkalarlardı da biz de seyrederdik.

Eski kocamın hatamı düzelteyim derken daha büyük hatalara düştüğü görülüyordu. O böyle pot kırdıkça ben sıkılıyordum.

Azize, Rıfat Efendi'nin mazeretlerini, ricalarını dinlemiyordu. En nihayet Canan udu çalmaya başlayınca Azize'nin sözünden çıkamadı. Canan'a dönerek:

— Senin şerefine oyun oynuyorum, dedi.

Meclis bir ağızdan bağırdı:

— Konyalım Yürü'yü isteriz.

Rıfat Efendi birden durdu ve sevinçle ellerini çırparak:

— Hay ceddinize rahmet, dedi. Ben de onu isteyecektim.

Meclis, hep bir ağızdan şarkıya başladı:

Hani benim elli dirhem pastırmam
Konyalıdan başkasına bastırmam yar yar
Konyalım yürü!
Konyalının gülü
Aldı da gitti yâri
Konyalım yürü!

Rıfat Efendi, mahir bir Çingene'nin elinde yetiştirilmiş bir dağ kibarının[1] ağzını sulandıracak derecede göbek atıyordu. Ancak ikide bir etrafa cinas savurmayı da unutmuyordu:

— Biz Konyalıyız amma, İstanbullular gibi göbek kıvırmayı da biliriz...

***

Velev ki beraber de olsak Canan'ın düğününde bulunmam Muhlis'i sinirlendirdi. Eve geldiğimizde çok sinirliydi. Hareketlerinden belliydi, patlamaya hazır bir barut fıçısına benziyordu. Kullandığı morfine ilaveten bir de bu gece içtiği fazla içki onu asabileştirmiş, eski kocamla karşı karşıya gelmiş olması ise onu hırçınlaştırmıştı.

Tavandan dökülen elektrik ışığı altında yüzünü ve yüzündeki ıstırabı net olarak görüyordum. Saçları tamamen

---

1 Kaba saba, görgüsüz insanlar için alay yollu kullanılır.

bozulmuş, yüzüne garip bir solukluk gelmiş, gözlerine ise hüzün ve ürkek bir ifade dolmuştu. Asabi adımlarla yatak odasında geziniyordu. Birden durarak:

— Ben, dedi. Bu geceki eğlentiden asla zevk duymadım.

Ve sonra yanıma geldi, ellerimi tutarak ta gözlerimin içine delmek isteyen bir bakışla:

— Söyle, söyle Fitnat, onu sevmiyorsun, onu asla sevmiyorsun değil mi? diye sözüne devam etti.

Sevmek, onu sevmek! Zavallı Muhlis! Düşünmüyordu ki Fitnat'ın kalbi bir taş parçasıdır.

Onun sorusuna karşı şiddetle başımı kaldırdım:

— Sevmiyorum, hayır onu sevmiyorum, dedim ve ilave ettim: Aslında onu hiçbir zaman sevmedim ki Muhlis!

Kendi kendime düşündüm: "Zavallı çocuk, zavallı Muhlis! Seni sevdim mi, seni seviyor muyum ki!"

* * *

Muhlis baş döndürücü bir şekilde uçuruma yaklaşıyor. Kırmızı beyaz boya ticareti, onu birden parlatmıştı. Bu işten yüz elli bin lira kâr etti. Bununla yetinseydi ya, son zamanlarda borsa oyununa kalktı. Bir iki kazanç onu borsacılığa tamamen bağladı. Para kazanmak, onun mayasında gizli olan babasından miras sarraf zihniyetini körükledi. Günlerdir eskisi gibi üstüne başına o kadar bakmıyor, tıraşına aldırış etmiyor. Sabahleyin uyanır uyanmaz, soluğu borsada alıyor. Borsacılık onda bir alışkanlık ve bağımlılık halini almaya başladı. Bazı günler, akşam sesi kısılmış, gözleri kan çanağına dönmüş bir halde eve dönüyor. Günlerdir yüzü üzgün. Belli ki zararda fakat kendinde bir gün muhakkak kazanacağına dair garip ve delice bir özgüven var.

Borsacılık onu çok değiştirdi, adeta hayvanlaştırdı. Odun gibi bir adam haline getirdi.

Bazı akşamlar telefon ediyor, yemeğe gelmiyor. Doğruca kulübe gidiyor. Kulüpten gece yarısından sonra sarhoş, yorgun bir halde dönüyor. Çok kere yatağa girmeksizin şezlongun üzerinde sızıyor.

Böyle geç geldiği zaman kendimi uyku haline terk ediyorum. Kapalı kirpiklerimin arasından onu seyrediyorum. Fesini lavabonun üzerine fırlatıyor, pardösüsünü bir tomar halinde odanın bir köşesine atıyor ve sonra cebinden kokain şişesini çıkararak uzun bir nefes çekiyor. Ondan sonra bazen yakasını soymaya, bazen de ceketini çıkarmaya vakit bulamayarak bir külçe halinde şezlongun üzerinde sızıyor.

... Onun hiç durmadan zarar etmekte olduğunu çek defterinin günden güne incelmesinden anlıyorum. Bir gün acıdım:

— Sen, dedim. Korkunç bir geleceğe doğru gidiyorsun.

Omuzlarını kayıtsızca silkti ve:

— Haydan gelen huya gider, dedi.

Sürekli uğradığı zararlar onda bu felsefeyi oluşturmuştu.

* * *

Dünyada hiçbir şey bana bu seyirdeki hüznü ve acıyı veremezdi. Şu satırları yazarken ruhumda, büyük bir binanın yıkılmasından çıkan yıkılma sesine benzer korkunç bir yankı duyuyorum.

Son zamanlarda günlerimi, mütevazı bir çarşaf içinde İstanbul'un çeşitli semtlerini gezmekle geçiriyordum. Bugün Kapalıçarşı'dan geçerken annemi, sandıktaki son eşyalarını satarken görmeyeyim mi! Buna bir an inanamadım. Bu mümkün değil dedim. Belki ona benzettim dedim, fakat bu annemdi.

Onda ne sağlam bir ahlak vardı. Bütün davetlerimi reddetmiş, sefalet içinde namuslu bir insan olarak yaşamayı; bir orospunun çatısı altında müreffeh bir ömre tercih etmişti. O kadar mektuplarım, o kadar ricacı ve yalvarıcı mektuplarım, onun kanaatinde küçük bir değişiklik bile yapmamıştı. Şaşılacak bir sebatla alçalmamak için sefalete karşı göğüs geriyordu. Şüphesiz ki onun göğsü çelikten, çelik bir zırhtan daha kuvvetliydi.

Hemen peçemi indirdiğim için beni görmedi. Onu bu perişan vaziyette görmek, beni cehennemin dehşeti karşısında hissedilebilecek derin bir acıyla sarstı. "Anne, anne!" diye el-

lerine kapanmak ve orada bir çocuk gibi hüngür hüngür ağlayarak ruhumun bütün acı ve ıstıraplarını, ruhumun açık ve gizli bütün keder ve hüsranlarını gözyaşlarımla onun temiz ellerine dökmek istedim. O zaman emindim ki şifa ve sükûn bulacaktım, o zaman emindim ki ruhumun sırlarını örten bütün zehirli bulutlar kalkacak ve güneşin harareti altında yarılan topraklara benzeyen kalbim, bol bir nisan yağmurundan sonra tazelenen tabiat gibi açılıp sükûn bulacaktı.

Fakat birden vaziyetimi düşündüm. Onun bir zirveyi andıran insanlığının muhteşem yüksekliği yanında benim bir uçuruma benzeyen insanlığımın çöküşünü ve alçalışını gözümün önüne getirdim. Benim iskarpinim için harcadığım para, ona şüphesiz ki bir aylık rahat bir geçim temin edebilirdi. Ona bir aylık rahat bir geçim sağlayacak kıymetteki iskarpinime rağmen işte bu fakir kadının yüzüne bakamıyor ve onun insanlığındaki muhteşem yükseklik önünde ruhumun çöküş ve alçalışını bütün düşkünlük ve çıplaklığıyla görüyor ve mesut olmadığımı hissediyordum. Hayalimde eski Fitnat'ı, küçük Fitnat'ı arıyorum. Arkasından iki örgülü saçıyla, cumbada dantelasını ören ve zaman zaman başını kaldırarak sokağa bir göz attıktan sonra tekrar işine dalan müsterih kalpli, sakin hayatlı o küçük Fitnat'ı, geçmişin melekler kadar temiz ve iffetli olan o çocuğunu arıyorum. Düşünüyorum da o çocuk, o küçük Fitnat artık ölmüştür ve bir daha dünyaya geri gelmeyecektir. O sonsuza kadar beni arayacak, ben sonsuza kadar onu bulamayacağım.

Aslında bugün yürümekte olduğum yolun, sonunda bana bir çıkmaz sokak ve uçurum hazırladığını biliyorum. Ve bu hayatın bana hazırladığı korkunç akıbeti zihnimde canlandırabiliyorum.

Özellikle geçen akşam İclal'in gösterdiği kadın gözümün önüne geldikçe ruhumun bu hayat karşısında derin bir acıyla sızladığını daha fazla hissediyorum. İclal'in bana göstermiş olduğu sırtında yamalı dokuma çarşafı olan çamaşırcı karının yüzü, ruha acıdan çok derin bir nefret vermekteydi. İclal bu kadının bundan yirmi sene önce, bütün İstanbul'un

yanıp tutuştuğu Mualla Hanımefendi adında piyasaya senelerce hâkim olmuş bir kokot olduğunu, şimdi derin bir sefalete düştüğünü, bu hayatta yaşayan her kadın gibi güzelliğinin birden çöktüğünü ve bugün hayatını ancak çamaşır yıkayarak kazanmaya mecbur olduğunu söylemişti ve:

— Bu hayat, bu hayat, demişti. Bu hayatta insan birden çöker, içi kurtlar tarafından oyulan çınarlar gibi birden yıkılır Fitnat!

Ve sonra ilave etmişti:

— Bunu sen bana söyleyeceğine kendi kendine söylesene diyeceksin, değil mi yavrum? Bunu ben de biliyorum. Bu hayat öyle bir uçurum, öyle bir bataklıktır ki oradan her kurtulmak istedikçe ve oradan kurtulmak için her uğraştıkça, biraz daha bu batağa saplanırız, biraz daha bu bataklığın derinliğine ineriz. Bu amansız ve merhametsiz dev adımlarıyla yaklaşmakta olan bir akıbettir. Bir vakitler Mualla için "ölüyorum, yanıyorum" diyenler bugün onun yanından geçerken tiksintiyle yüzlerini buruşturuyor, görmemek için başlarını çeviriyorlar. Bu hayatta ilk unvan ve hitap "Hanımefendi" sonuncusu ise "Kaltak"tır. Çünkü bir hayat kadını, sıcak bir et yığınından başka bir şey değildir. Bu hayat, yalnız bugün yaşadığımız bu süslü safhadan ibaret değildir Fitnat! Bu, bu hayatın birinci safhasıdır. Bunu ikinci safha, üçüncü safha, dördüncü safha takip edecektir. Bugün adımız metrestir fakat yarın "sermaye" olacaktır. Sermaye öyle bir şeydir ki o kendisinden başka herkese yarar ve kendinden başka herkesindir.

Annemin içler acısı sefaleti karşısında zihnim allak bullak olmuş olduğu halde bu satırları yazarken İclal'in birkaç akşam önceki bu sözlerini ruhumun içinde o geceki tazeliğiyle tekrar duyuyor ve işitiyorum.

***

Bugün ilk işim İclal'e gitmek ve ona anneme verilmek üzere yüz lira teslim etmek oldu. Aramızda görüştüğümüz üzere İclal ve ben tebdili kıyafet ederek birer yünlü çarşaf giydik. Kalın bir peçe örterek, tuvaletsiz, basit bir kıyafet-

le Kapalıçarşı'ya gittik. Çarşıdan içeriye adımımı atarken göğsüm kaburgalarımın içinde boğuluyor gibiydi. Bütün kuvvetimle İclal'e dayanıyordum. Emindim ki o yanımdan çekilecek olsa bir adım atmaksızın orada yıkılıp kalacaktım.

Bu şiddetli üzüntülerim bana henüz ruhumun tümüyle çamura bulanmamış, orada hâlâ eski Fitnat'tan bir parça yaşamakta olduğunu ispat ediyordu.

İclal beni teselli ediyor:

— Biraz güçlü ol yavrum! diyordu. Senin arzun bu paranın ona verilmesi değil mi? Bunu ben yapacağım ve o, arzu ettiğin gibi asla bu parayı senin gönderdiğini bilmeyecek. Rahat ol. Ona bu parayı bir sadaka gibi de vermeyeceğim. Onunla, sattığı çamaşırlar için pazarlığa girişeceğim, onunla ahbap olacağım. Kendimin de bu işlerle meşgul olduğumu ve bir ortak aramakta olduğumu, epeyce zamandan beri burada kendisini uzaktan izlediğimi, namuslu ve güvenilir bir kadın olduğuna kanaat getirdiğimi söyleyecek ve sermaye yapması için kendisine bu parayı vereceğim. Emin ol, o asla bu paranın senden gönderildiğini bilmeyecek Fitnat.

Annem işte yine orada, dün gördüğüm yerde, birisiyle mor atlas elbisesi için pazarlık ediyor. Ah, onun bu mor atlas elbisesi... Zavallı annem, onu sandığında ne itinayla saklar, vakit vakit sandığını açtıkça da onu havalandırır ve bana, "Fitnat, bunu bana baban seni doğurduğum zaman almıştı" derdi.

Evet, bu o elbiseydi. Beynimin tutuştuğunu hissediyordum. Yarabbi, sen benim ıstıraplarımı ikiye katlamak, beni sonsuz ve sınırsız ıstıraplara daha fazla atmak için mi karşıma manzaraların en acısı olan bu tabloyu çıkardın?

İclal'le annem konuşuyorlardı. Onların yanına yaklaşmak ve annemin ellerine kapanarak, "Beni affet anne! Ben senin hâlâ o eski kızınım" demek istediğim halde olduğum yerde mıhlanmış gibi duruyorum. Adımlarımda büyük bir tembellik ve perişanlık hissediyorum. Kulaklarım uğulduyor ve kalbim göğsümü, sert bir çelik çekiç gibi dövüp duruyor. Şu dakikada hissediyorum ki ben kendimde değilim. Ben başka bir dünyadan gelip dikilmiş öyle bir insanım ki ne et-

rafımın dilini anlıyorum, ne etrafımdaki ortam ve âlemi idrak edebiliyorum. Sanki içinde bulunduğum yer çarşı değil, devamlı dalgalarla yükselip kabaran bir deniz ve ben sanki bu deniz ortasına düşmüş şuursuz bir cesedim.

Annemin yanından dönen İclal koluma girerek beni sürükledi:

— Arzun yerine geldi. Rolümü güzel ve başarıyla oynadım, dedi.

Ona teşekkür etmek için dudaklarım hareket edemiyordu. Öyle zannediyordum ki şu dakikada bir kelime söylemek için dudaklarım açılsa göz pınarlarım da aynı zamanda açılacak ve senelerden beri kupkuru duran gözlerim, bir ağlama tufanı içinde bütün zehirli yaşlarını seller gibi akıtacaktır.

Çarşının Nuruosmaniye kapısından çıkıncaya kadar İclal'in kolunda bilinçsiz ve kararsız bir şekilde sürükleniyorum. Dışarısının bol hava ve geniş aydınlığında biraz kendime gelir gibi oldum. Titrek dudaklarım ve ruhumdan gelen heyecanlı sesimle:

— Teşekkür ederim sana İclalciğim, dedim. Teşekkür ederim.

***

Hayli zamandır teyzemi, Azize'yi, Jale'yi ve Canan'ı görmedim. Bu sabah İclal geldi. Teyzemin bir haftadan beri zatürreden hasta yattığını, eniştemin kumardan başını kaldırmaması dolayısıyla teyzemin evde bakımsızlık yüzünden hastalığının ağırlaştığını ve hastaneye kaldırılması gerektiği için de bu sabah Alman Hastanesi'ne kaldırıldığını söyledi. Geçen hafta Nazlı'nın evindeki eğlentiden otomobille eve dönerken yolda şiddetlice üşüten teyzem, ertesi gün başını yastığa koymuş ve bu koyuş o koyuş olmuş.

Daha fazla bilgi almak üzere İclal'le beraberce kalkıp onun evinde gittik. Kapıyı çaldık. Hizmetçi Anjel açtı. Saçı başı darmadağınıktı.

— Hayrola, dedim. Teyzem hastalanmış niçin bana haber vermediniz?

Hizmetçi cevap verdi:

— Biz sandık ki hastalığı bu kadar ağırlaşacak değil, bir soğuk algınlığıdır, fakat birden bir ateş, bir ateş... Sonra bayıldı, kendini kaybetti.

Eniştemin nerede olduğunu sordum. Anjel omuzlarını kaldırarak:

— Bilir miyim ki... dedi. Beyefendi olsa olsa kulüptedir.

Anjel yalan söylüyordu. Çünkü eniştemin fesi portmantoda duruyordu. Sonra sözünü düzeltmek istedi:

— Ben şimdi kalktım, uyuyakalmışım. Bilmem ki ben de hasta mıyım? Beyin çıkmış olduğunu sanıyorum.

Anjel hasta veya uykudan yeni kalkmış değildi. Bilakis ayakta duramayacak kadar sarhoştu.

Ev acınacak bir haldeydi. Bütün eşyaları bir karış toz tabakası örtmüş, pencereler açılmayarak içki ve sigara kokusunun tabaka tabaka yoğunlaşması, salon ve odaların hepsine ağır ve ekşi bir koku vermişti. Evin ötesinde berisinde kirli çorap ve mendillere rastlanmaktaydı. İzmaritler, küller, kibrit çöpleri sigara tablalarını doldurup taşırmıştı. Yemek odası akşamki dağınık halindeydi. Sinekler, yemek artıklarının üzerinde kümeler halinde toplanıp toplanıp havalanıyorlardı. Her şey karmakarışıktı. Zaten teyzem asla tertipli ve temiz bir kadın değildi. İşte görülüyor ki hizmetçisi de hanımına uymuştu.

Evin bu hali tam teyzeme benziyordu. O da böyle değil miydi? Anjel anlatıyordu:

— Tuvaleti pek açıktı. Aksi gibi o gece de ince mantosunu giymişti.

Biz salonda otururken içerden eniştemin sesi duyuldu:

— Fitnat abla, diyordu. Yahu ne oldun? Kırklara mı karıştın? Dur, şimdi geliyorum.

Biraz sonra saçları dağınık, sırtında pimpis bir pijama, salona çıkageldi. Pijamasının cebindeki rakı şişesini sıkı sıkıya tutuyordu. Gülerek:

— Böyle büyük üniformamla geldiğim için kusuruma bakmazsınız değil mi? dedi.

Ve sonra İclal'i de görünce devam etti:

— Vay, demek siz de buradasınız... Böyle ikinizi birden hangi rüzgâr attı?

Cevap verdim:

— Teyzem hastaymış, öyle mi enişte?

Can sıkıntısıyla başını salladı:

— He öyle, dedi. Geçen gece bir eğlentiye gitmiş, dönüşte üşümüş mü ne olmuş, hapı yutmuş, dedi.

Ve cebinden rakı şişesini çıkarıp:

— Sabah mahmurluğunu çözmek için rakı birebirdir, diyerek şişeyi başına dikti.

Ve sonra bize dönerek:

— Nasıl, size de bir tek vereyim mi? dedi.

İkimiz de içmek istemedik. Görüyordum ki eniştem teyzemin hastalanmış olmasından asla etkilenmemiş. Hatta onu düşünmüyordu bile. Ona:

— Hastaneye mi kaldırdınız? diye sordum.

Eniştem ağır bir can sıkıntısıyla cevap verdi:

— Şüphesiz, ben hastabakıcısı değilim ya! Kendi keyfi için fink atmaya gitsin, orada hastalansın, sonra hanımefendi hazretlerine ben hastabakıcılık edeyim öyle mi? Yağma yok! Köpeği öldürene sürütürler, dedi.

Ve sonra ilave etti:

— Bakın eve, oh ne âlâ, ne rahat! Ses seda yok. Bir güne bir gün evimi bilemedim, evimde rahat edemedim.

Eniştem birden heyecanlanmıştı. Teyzem konusunu açmakla onun ruhunun en hassas noktasına basmış oluyorduk. Aynı heyecanlı sesle devam etti:

— Teyzen hakkında böyle ağır kelimeler kullandığım için bana gücenme Fitnat. Eminim ki onun ne mal olduğunu sen de anladın. Ona bir hastane köşesinde kendi halinde bir ölüm değil, araba altında çiğnenip gebermek gibi bir akıbet gerektir. Teyzen ölmeli ve leşi dünyadan kalkmalı Fitnat. Hem o şekilde kalkmalı ki kokusunun etrafı rahatsız etmemesi için onun gömüldüğü çukura binlerce okka toprak yığılmalı.

Biz, sessizlik ve üzüntü içinde onu dinliyorduk. Karşımızdaki insan sanki bize karısını anlatmıyor, azılı bir düşmanından bahsediyordu.

Tekrar şişesini başına dikti ve sözüne devam etti:

— İhtimal beni hissiz, hayvan gibi, odun gibi bir adam sanıyorsunuz; hayır, hayır! Ben zannettiğiniz kadar fena bir insan değildim, fakat o kadın, teyzen, bendeki bütün insanlık hasletlerini toprağı kemiren köstebekler gibi birer birer kemirdi, birer birer eritti, birer birer yok etti ve sonunda beni işte şu hale getirdi.

Eniştem titreyerek ayağa kalktı. Heyecanı daha da artmıştı:

— Evet, o kadın ölmelidir, dünya o kadının leşinden kurtulmalıdır. Tek daha önce hastaneye kaldırtaydım da evimde bir rahat oturaydım. (Eliyle etrafını göstererek) Söyleyin, söyleyin bu evin bir mezbeleden ne farkı var?

Kolumuza girerek bizi yatak odasına çekiyordu:

— Geliniz, geliniz, rica ederim geliniz. Görünüşte süslü elbisesiyle sülüne benzeyen fakat gerçekte içiyle, içyüzüyle çirkefte yaşamaktan zevk duyan bir ördekten asla farklı olmayan bu kadının çamaşır dolabını size göstereyim.

Yatak odası darmadağınıktı. Eniştem sinirle gardırobun anahtarını çevirerek kapağını açtı. Lavanta kokusuyla karışık keskin ve ağır bir kir kokusu bütün odaya yayıldı. Yığınlarla pis, kayış halini almış iç çamaşırları, üstü iri lekelerle dolu ipek donlar arasında birtakım şüpheli bezler karmakarışık duruyor ve etrafa dayanılmaz ekşi bir küf kokusu yayıyordu.

Eniştem terliğinin ucuyla bu çamaşırları kaldırarak:

— İşte, diye sözüne devam etti. İşte senin teyzenin gerçeği, işte benim karımın içyüzü Fitnat. Azize'nin de Canan'ın da Nazlı'nın da Jale'nin de içyüzleri Münevver'inkinden asla farklı değil. Onların da içi ve dışı teyzeninkine benzediğinden canciğer olmuşlar, canciğer yaşamaktadırlar. Bak, sen onun en yakın akrabasından olduğun halde onunla bağdaşamadın ve geçinemedin, İclal Hanım da öyle... Sonra sizin adınız "metres" onların adı "aile" öyle mi? Ne ailesi, rica

ederim, ne ailesi? Zannediyor musunuz ki insanlar onlara aile gözüyle bakıyor, zannediyor musunuz ki onlar çevrelerinde sevgi ve saygı görüyorlar; hayır, hayır! Kulağınızı bir geriye veriniz ve dinleyiniz.

Hayatımda ilk defa eniştemi bu kadar heyecanlı görüyordum. Onun ruhu bana bugüne kadar meçhul kalmıştı; halbuki o bugün tamamen bambaşka bir kişilikle karşıma çıkıyordu. Muhtemelen dediği gibi hakikaten bu adam o kadar fena bir adam değildi.

İclal ve ben cidden çok üzülmüştük. Suratlarımız düşmüş bir halde, şaşkın bir zihinle ruhlarımızı tahlil edemiyorduk. Enişteme sordum:

— Onu hangi hastaneye yatırdınız?

Eniştem tiksintiyle cevap verdi:

— Bilmiyorum, ben götürmedim. Anjel bir arabaya koyup götürmüş, sanırım Alman Hastanesi'ne yatırmış.

— Ne vakit? Halbuki biz bugün hastaneye yatırıldığını işittik.

— Hayır, hayır! Bir hafta kadar oluyor.

Beynim sızlıyordu. Kulaklarıma inanamıyordum. Salonların süsü ve bakanların gözdesi olan Münevver Hanımefendi, demek bir halayık gibi kira arabasına atılmış ve hizmetçisinin refakatinde hastaneye gönderilmişti.

Eniştem sözlerine devam etti:

— O gittiği günden beri benim de evden çıktığım yok. Gece gündüz içiyorum. Bu şekilde senelerden beri hissettiğim yorgunluklarımı dinlendiriyorum. Kendimi dinliyorum, başımı dinliyorum. Hem bana ne lüzum var? O Canan'ıyla, Azize'siyle haşır neşir olsun.

Eniştemden ayrıldığımızda kafamız allak bullak olmuştu. Ruhumuzda acı bir hakikatle karşılaşmanın ıstırabını duyuyorduk. Ne İclal bana bir söz söyleyebiliyordu ne ben ona. Sanki dilimiz ve nutkumuz tutulmuştu.

Taksim'de tramvaydan atladık ve doğruca hastaneye gittik. Bir müddet araştırıp soruşturduktan sonra bir hastabakıcı hemşirenin refakatinde bir koğuşa girdik.

Bütün hastaneye matemli bir sessizlikle ilaç kokuları hâkimdi. Ayaklarımız, koridorların mantar muşambaları üzerinde hazin bir hışırtı çıkarıyordu.

Teyzem, umumi koğuşta çeşitli hastalar arasında bir karyolada yatmaktaydı ve tanınmayacak bir haldeydi. Şuursuz bir kemik yığını halinde dalgın uyuyordu. Rengi korkunç ve soluk bir sarılık almıştı. Şakak ve yanakları içeriye çökerek başına ve alnına anormal bir büyüklük vermişti. Boynu bir bilek kadar incelmişti. Bu ince boyun üstündeki başı ise oransız bir şişkinlikle sapından hemen düşecek bir bitki zannını veriyordu. Gözleri tamamen kapalı, saçları karışık, dudakları ise yarık yarık olmuştu.

Karyolasına bitişik olan bir Rum kadın sordu:

— Hanım akrabanızdan mı?

— Evet, dedim.

— Zavallı geldiği günden beri böyle dalgın yatıyor. Bir kızcağız getirip yatırdı. Gitti, bir daha da gelmedi.

Yavaşça hastabakıcı hemşireye sordum:

— Kimse hastayı ziyarete gelmedi mi?

Hastabakıcı kısaca cevap verdi:

— Hayır!

Bu tek kelime kalbimde, vücuda daldırılan kızgın bir iğne etkisi yaptı. Biz teyzemi özel bir odada, o kadar sevdiği Canan'ıyla, Azize'siyle, Jale'siyle ve onların sevgi ve şefkatleriyle sarılmış bulacağımızı zannediyorduk. Dünyada hiçbir şey, bende bu feci terk edilmişliğin acısını yaratamazdı. Eskimiş bir iskarpinin bile bu kadar feci bir terk edilmişlik içinde çöplüğe atılması mümkün değildi.

Demek ki o hastalanalı bir hafta ve buraya yatalı dört beş gün olduğu halde onlar, onun gözdeleri, sevenleri, o bir sürü canciğer dostu bir kere olsun onu aramaya lüzum görmemiş, neşe ve eğlencelerinden bir an bile fedakârlık etmemiş, eğlence ve kahkahalarını bir an için ölüm yatağında yatan bir hastanın iniltileriyle bulandırmak istememişlerdi. Hepsi, hepsi ne maddi ne bencil insanlardı! Şişli zevkusefa âlemlerinin şanlı şöhretli güneşi Münevver Hanımefendi'nin

bir gün bir hastanenin umumi bir koğuşunda kimsesiz bir halayık gibi terk edilmesi öyle olağanüstü bir hadiseydi ki düşüncesi bile beyni tutuşturup sızlatmaya yeterdi.

Bir vakitler omuzlarını örten ağır lutr manto yerine şimdi yamalı ve kirli bir hasta gömleği, zayıf ve hasta vücudunu kaplamaktaydı. Bir vakitler kahkahası tavanlarda uzun yankılar bırakan dudakları şimdi yarılıp kabarmış ve kabuk bağlamış olduğu halde elim bir felçli gibi sessiz ve hareketsiz duruyorlardı. Hiç kimse, kendini bilmez bir halde dalgın yatan şu kemik yığınının, bir zamanlar kodaman ve sosyete meclislerinin güneşi ve süsü olan Münevver Hanımefendi olduğuna inanamazdı.

Bilhassa onun en korkunç yerleri; yarık yarık olan dudaklarının arkasında ölü bir tebessümle kilitlenmiş görünen sarı dişleri, yüzüne bir ölü ifadesi veren yeşile yakın soluk rengi ve çökük şakaklarının anormal bir şekilde fırlattığı kuru alnıydı. Bu yüzde asla meleksi bir güzellik yoktu. Sanki onun sefil ruhu hayatının son deminde bütün çirkinliğiyle yüzüne vurarak çehresine bu korkunç ve ağır ifadeyi vermişti.

İclal ve ben, hatıralarla dolu bir yangın harabesinin önünde duyulan bir suskunluk ve ıstırapla onun başı ucunda sessiz sedasız duruyorduk.

Ruhumu ona acımaya zorladığım halde merhametim onun şahsiyeti karşısında birden kırık bir öfke ve nefrete dönüşüyordu. Ne hazindi ki onun o kadar sevdiği Canan gibi, Azize, Nazlı gibi dostları kendisini en feci bir vaziyette terk ettikleri halde ona karşı tamir edilemez bir şekilde kırılan, benim gibi mustarip ve kırgın ziyaretçileri de ruhlarını merhamet ve şefkat göstermeye zorlamalarına rağmen ona acımayı başaramıyorlardı. Bu, yalnız hazin değil, aynı zamanda dünyada insanları bekleyen akıbetlerin şüphesiz ki en fecisi ve korkuncuydu.

Karşımızda yatanın o şanlı şöhretli Münevver Hanımefendi değil, vücudunun bütün eklem yerleri maddi manevi acı bir çözülmeyle birbirinden ayrılarak korkunç ve matemli çatırtılarla yavaş yavaş çöken muazzam bir bina olduğunu

hissediyorduk. Öyle muazzam bir bina ki bir vakitler onun dehliz ve şehnişinleri,[1] kaç kodamana ve devlet büyüklerine ait çeşitli hatıralarla dolu bulunuyordu. Bugün bu bina bütün kuvvet ve kudretini kaybederek çökmüş ve göçmüştü. O derecede ki bu kadın dostlarının şefkat ve teselliler inden uzak olduğu gibi, kocasının iltifat ve muhabbetinden de mahrumdu. Hatta onun hastalanmasını kocası bir felaket olarak görmüyor, sakin bir hayat için bir kurtuluş ve şifa sayıyordu. Hâlâ bu metruk kemik külçesinin Münevver Hanımefendi olduğuna inanamıyorduk.

Hastabakıcı hemşire ümitsizce başını salladı:

— Çok geç getirildi, dedi. Bu hastalıkta ne kadar çok gecikilirse tehlikeye o kadar çok yaklaşılmış olur.

Ve acıyarak tekrar başını salladı:

— Muhtemelen zavallı kadının kendisini getiren kızdan ve sizden başka tanıdığı yok, dedi.

Sadece:

— Evet, dedim.

Gurbet elde ölen bir asker bile asla bu kadar derin bir yalnızlık içinde akıbet ve talihinin hazin seyrine terk edilemezdi.

Ona karşı hissettiğim herhalde merhamet değildi, fakat buna nefret de denemezdi. Bu histe nefret kadar merhamet, merhamet kadar da nefret vardı.

İclal'i onun başucunda bıraktıktan sonra doğruca teyzemin sağlık durumu hakkında bilgi almak için hastane doktoruna gittim.

Doktor, yuvarlak gözlüğü altında parlayan gözlerini bir an gözlerime dikti ve sonra:

— O hanım akrabanızdan mıdır? diye sordu.

— Evet, diye cevap verdim.

Birden Alman doktorun yüzü alaycı bir ifade aldı:

— Siz Türkler, dedi. Ne kadar hastaneden korkan bir milletsiniz. Hastanız ölüm haline geldikten sonra aklınız ba-

---

1 Eski Türk evlerinde üç yanı pencereli çıkma.

şınıza geliyor ve ancak o zaman hastanızı hastaneye yatırmak mecburiyeti hissediyorsunuz.

Doktorun bizden bahsederken yüzü pis bir şeyden bahsedilirken oluşan tiksinti belirtileriyle doluydu. Onunla münakaşa etmek istemedim. Sadece:

— Unutmayınız ki hastanenizde müşterilerin çoğunluğunu yine Türkler oluşturmaktadır, diye cevap verdim.

Ve hastanın özel bir odaya kaldırılmasını söyledim. Doktor birden yerinden fırladı:

— Fakat madam, bunun için fazla ücret vereceksiniz.

Sakince ve tebessüm ederek:

— Hayhay, dedim ve sordum:

— Hastanın sağlık durumunu nasıl buluyorsunuz?

Doktor ümitsiz bir şekilde başını salladı:

— Hiç de iyi değil, fakat ölüm bilinmez ki...

Ancak Doktor, teyzemin özel odaya naklinden cayacağımı tahmin etmiş olacak ki birden şu sözleri ilave etti:

— Mademki hanım ailenizdendir, hiç olmazsa ölürken rahat bir yerde ölmelidir. Evet evet, onu özel bir odaya kaldırmalıyız.

Hastabakıcı hemşireler Münevver teyzem ismindeki bu kemik külçesini bir sedyeye koydular. Hasta ağırdı, kendini asla bilmiyordu.

İclal'e geceyi hastanın başucunda geçireceğimi ve durumu Muhlis'e haber vermesi gerektiğini söyledim. İclal başını kaldırdı:

— Demek onu yalnız bırakmayacaksın, sana ettiği bu kadar fenalığa rağmen...

Sözünü kestim ve:

— Evet, diye cevap verdim. O bana çok fenalık etti İclal! Bunu inkâr etmiyorum. Ve biliyorum, bu kadın asla iyi bir kadın da değildir, bırak iyi olmayı, hatta kötü bir kadındır; fakat İclal, o şu anda ölüm denilen müthiş hakikatin huzurunda bulunuyor. Ölenleri affedelim ve onları hayırla yâd edelim.

Ve hüzünlü bir sesle inler gibi ilave ettim:

— Ben onu affediyorum. Tamamen affediyorum. Allah da onu affetsin!

İclal ellerimi tuttu. Başını omzuma dayayarak:

— Sen, dedi. Sen Fitnat! Öyle bir kalbe sahipsin ki...

Sözünü tamamlamaya vakit bulamadı. Omuzlarımda bir çocuk gibi hüngür hüngür ağlıyordu.

Ağlayan İclal'di. O İclal ki hayatında merhamet ve şefkat namına hiçbir duygu tanımıyor, varlığında vahşi ve yırtıcı bir kaplanın haşin ruhunu taşıyordu. Onun ağlaması şaşılacak bir şeydi. Onun ağlaması insanda bir mermer direğin ağlaması kadar korkunç bir şaşkınlık ve hayret uyandırıyordu.

Münevver teyzeme bakıyordum: Mademki ölüyordu, mademki şu dakikada böyle hazin bir terk edilmişlik ve ihmal içinde ölüm ve Azrail'le hayatının maddi manevi hesaplarını görüyordu, o halde her şey unutulmalıydı.

***

Saat gece yarısını geçiyor. Dışarıda bir fırtına var. Ağaçların dalları aralıksız, pencerenin camlarını kırbaçlıyor, dövüyor. Etrafa ölümcül bir sessizlik hâkim. Yalnız zaman zaman koridorun mantar muşambası üzerinde hastane nöbetçisinin uzaklaşan ayak hışırtıları işitiliyor.

Kendimi şezlongun üzerinde uyumaya zorladığım halde mümkün değil gözlerime uyku girmiyor.

Bu hastane odaları beyazlıklarına rağmen ne kadar kasvetli! Bembeyaz duvarlar, bembeyaz yatak çarşafları, bembeyaz komodin, bembeyaz hasta gömleği... Öyle tekdüze bir beyazlık ki ruha derin bir ürperme ve kasvet veriyor.

Gözlerim teyzemin yüzünde, onun yüzündeki kasılmaları saniye saniye takip ediyordum. Odanın sessizliği içinde hâkim olan onun bir hırıltıya benzeyen nefesleriydi. Bazen dalıyordu. O zaman göğsüne eğiliyordum. Onun yaşayıp yaşamadığını kaburgalarının kalkıp inmesiyle anlamaya uğraşıyordum. Yüzünün gitgide rengi uçuyor ve çatlayıp yarılan dudaklarına garip bir solukluk geliyordu.

Muhakkak ki ölüyordu. Bir iki kere üzerine eğilerek ona seslendim: "Teyze, Münevver Teyze!"

Sözlerimi asla işitmiyordu. Neden sonra birden yüzüne tatlı bir pembelik geldi. Gözlerinin altında boncuklar halinde ter kabarcıkları oluştu. Dudaklarının etrafında garip bir tebessüm açılarak yüzüne genç bir insanın yüzündeki hayat sakinliğini verdi. Muhtemelen krizi atlatmış ve hayatla ölümün korkunç mücadelesinde ölüme galebe çalmıştı.

Hastanenin saati gecenin sessizliği içinde on ikiyi vurdu. "Langırlank! Langırlank! Langırlank!"

Bu sesi, koridordan gelen bir hastanın öksürüğü takip etti. Başka bir inilti gecenin sessizliği içinde uzayıp gitti.

Teyzemin yüzüne gelen pembelik ve hayat ifadesi maalesef yalancıydı ve adeta ölümün hayatla alayı türünden bir şeydi.

Yüzüne gelen pembeliği birden hızlı bir solukluk takip etmişti. Birden hastanın göz kapakları kalktı ve gözleri anormal bir şekilde açıldı. İçeriye gömülen şakaklarının anormal bir şekilde ileriye fırlattığı alnı altında ve çöken yanaklarının bir çıkıntı halinde belirginleştirdiği fırlak elmacık kemikleri üstünde büyüyen gözleri onun yüzüne ölüm dehşeti ötesinde korkunç bir ifade veriyordu.

Tekrar üstüne eğilerek seslendim: "Teyze, teyze!"

Sözlerimi asla işitmiyordu. Gözleri hâlâ açık, manasız bir bakışla tavana dikilmiş ve sabit öylece duruyordu. Işığın yansıması, elmacık kemikleri ile ince kaşları altında derinleşen gözlerine uğursuz bir mağaranın loşluğunu vermekteydi. O zaman birden kaşları çatıldı, gözlerine ürkek bir ifade doldu ve birden şaşırtıcı bir kuvvetle dirsekleri üzerine dikildi. Boğuluyormuş gibi bir hareketle elini boğazına götürdü. Göğsü hızlı soluklarla inip çıkıyordu. Bir an öyle durdu. Ve sonra sapından kopmuş bir bitki gibi yan tarafa düştü. Başı karyolanın kenarından sarkıyordu. Gözleri hâlâ açıktı. Çenesi hafifçe kaymıştı.

Münevver teyzem ölmüştü. Bu bir ölüm değil, bu her sayfası bin bir günah ve fenalıkla dopdolu bir kitabın ebediyen kapanmasıydı.

O, ölümüyle günah ve fenalıklarla dolu olan hayatına ezeli bir son vermişti. Bu ölüm, insanları bekleyen ölümlerin şüphesiz ki en acıklısıydı. Onun arkasından gözyaşı dökecek tek bir göz bile yoktu. Bütün manasıyla ezeli bir yalnızlık içinde ölmüştü. Ölmüştü; fakat bu ölüm, etrafında ne küçük bir sarsıntı, ne de bir matem feryadı meydana getirecekti. Bir sokak köpeğinin ölümü bile bu kadar hazin olamazdı.

Derin bir üzüntü içindeydim. Gözlerim büyümüş bir halde karyolanın kenarında onun bir paçavra gibi sarkan cesedine bakıyordum.

O, ölümüyle birden soluklaşmış ve yabancılaşmıştı.

Hâlâ dışarıda fırtına devam ediyordu. Pencerelerin önündeki ağaçların dalları, sürekli camları kırbaçlayarak ruha korkunç ürpertiler veriyordu. O kadar istememe ve gayret etmeme rağmen yürüyemiyor, bir adım atamayarak olduğum yerde duruyordum. Gözlerimi, onun korkunç bir donuklukla açık duran gözleri çekiyordu.

Çenesinin açıklığı ve bu açık çene kemiklerinin üzerindeki dişlerinin ölü tebessümü beni korkutmaktaydı.

Sanıyordum ki geriye bir adım atacak olsam, o, karyolanın kenarından sarkan kemik çengel haline gelmiş olan kuru ellerini birden uzatarak eteklerimden tutacak ve açık çene kemikleri takırdaya takırdaya "Fitnat, Fitnat!" diye seslenecekti.

Hâlâ onun öldüğüne inanamıyor ve ihtimal vermiyordum. Zannediyordum ki şimdi, biraz sonra, o olduğu yerden kalkacak, karyolanın kenarından sarkan başını yastığa koyacak ve göğsü uzun soluklarla inip çıkarak uyumaya devam edecek.

Düşünüyordum. Yarabbi! Ölüm, insanları o kadar dehşete düşüren ve korkutan ölüm bu muydu? Gözlerin açılması, biraz önce nefes alıp veren vücudun dirsekleri üzerine dikilip kalkması ve sonra sapından kopmuş bir bitki gibi birden olduğu yere düşüp kalması mıydı? Bu, görünüşü itibariyle şüphesiz ki korkunç bir şey değildi, fakat bu görünüşün arkasında bir âlem vardı ki, o tamamen meçhul ve karanlıktı. O kadar ki harikalar yaratan insanlık, bu meçhul âlem

önünde âciz ve güçsüz, hiçbir şey bilmeyerek titriyordu. Bu, gidenlerin gelmediği öyle bir âlemdi ki ruha dehşet vermekteydi. Maddenin dışında, şüphesiz manevi bir güç vardı. İşte o manevi gücün çözülüp yok olmasıydı ki biraz önce ruha dehşet vermeyen bu yüzü birden böyle yabancılaştırmış ve ona şu korkunç şekli ve ifadeyi vermişti.

Ölüm, ezeli ve ebedi bir sükût ve bilinmezlik âlemiydi. Dünyada her şey olacak ve insan denilen mahluk her şeyi yaratacak ve ortaya çıkaracaktı. Fakat asla ölümü örten ezeli ve ebedi perdeyi kaldıramayacaktı.

Dışarıda hastanenin saati uğursuz bir yankıyla gecenin on iki buçuğunu çaldı, "Langırlank..." Ve tekrar fırtına pencerelerin camları üzerinde hırçın bir sesle uğuldadı.

***

Harap ve bitap bir halde eve gelmemle yatağa düşmem bir oldu. Hizmetçi dün gece Muhlis'in gelmediğini söyledi. Banyo yaparak yatağıma girdim ve uyudum. Fakat bu bir uyku değildi, karmakarışık rüyalarla dolu bir dalgınlıktı.

***

Bugün Canan'a rastladım. Azize ile birlikte Tokatlıyan'dan çıkıyorlardı. Ellerinde birer kutu fondan vardı. Beni görür görmez biraz bozuldular ve durakladılar. Biraz önce bütün çiğliğiyle gülen yüzlerine zoraki üzgün bir ifade vermeye çalıştılar. Bunlar, zaten dünyanın en iğrenç mahluklarıydı. Fakat şimdi, yüzlerine vermek istedikleri bu suni matem ifadesiyle daha fazla iğrençleşmişlerdi. Birden Canan söze atıldı:

— Zavallı Münevver ablam! Ah kardeş, hiç de haberimiz olmadı.

Azize ilave etti:

— Bari siz bize haber verseydiniz.

Bu sözleri işitmemek için kulaklarımı kapamak ve buradan kaçmak istiyordum. Dünyada bir kuduz köpeğin hırıltıları bile bu boyalı dudaklardan çıkan şu sesler kadar iğrenç olamazdı.

Canan ki aylarca ve senelerce geceli gündüzlü bütün ömrünü teyzemin evinde geçirmiş ve en sonunda da onun kılavuzluğu ve yardımıyla benim eski kocamla evlenmişti. Azize de aynı şekilde onun canciğer sevdiği bir dostuydu. Buna rağmen utanmadan onun hastalığını niçin kendilerine haber vermediğimi bana soruyorlardı.

Onları aşağılar bir şekilde süzdüm ve:

— Şimdiye kadar teyzeme gitmek için benim davetimi mi bekliyordunuz? dedim.

Başlarını eğdiler ve başka bir şey söylemeksizin:

— Müsaadenizle, diyerek yürüdüler.

* * *

Hizmetçi haber verdi. Nazlı Hanım'la Jale Türkan taziye için gelmişlermiş. Gayriihtiyari olduğum yerde donakaldım ve hizmetçiye:

— Benim için evde yok de, dedim. Hizmetçi bozuldu.

— Fakat, dedi. Sizin evde olduğunuzu söyledim.

— O halde benim onları kabul etmek istemediğimi söyle.

Hizmetçi birden durdu. Sözlerimi teyit için tekrarladım:

— Onlara, benim kendilerini kabul etmek istemediğimi söyle.

* * *

Muhlis iki günlük kayıptan sonra çıkageldi. Beti benzi uçmuştu. Tıraşı iyiden iyiye uzamış, üstü başı perişan bir hal almıştı.

Kendini bir yığın ıstırap halinde koltuğa bıraktı:

— Mahvoldum, iflas ettim, dedi. Dün yüz bin liralık adamdım. Bugün on parasız kaldım. Artık her şey, her şey mahvoldu...

Söylediği sözlerden bir şey anlamıyordum:

— Söyle ne oldu, anlat, dedim.

Omuzlarını silkti:

— Borsada mahvoldum. Yarın ödenmesi gereken elli bin liralık borcum var. Halbuki elimde elli para bile yok. Başvurmadığım yer kalmadı, dedi.

Sonra gözleri odanın belirsiz bir noktasına dikili olduğu halde gaibe hitap ediyormuş gibi sözlerine devam etti:

— İnsan elinde parası ve serveti olduğu zaman çevresinden daima saygı ve ikram, daima güler yüz ve hürmet görmesine rağmen, parasızlığınız sezildiği ve hissedildiği vakit, en samimi zannettiğiniz dostlarınızın kapılarının bile şiddetli ve kaba bir şekilde yüzünüze kapandığını görüyorsunuz. Uzağa gitmeye ne hacet. Canciğer konuştuğunuz, beraber yatıp kalktığınız, yiyip içtiğiniz dostlarınız bile sizden yüzlerini çeviriyorlar. Düşün Fitnat! Bu elli lira değil, beş yüz lira değil, beş bin lira değil, elli bin lira! Biliyordum, borsa ve kumar çıkar yol değildir. Borsa ve kumarda ya birden kazanmak veya birden mahvolmak vardır. Kazanmak, kazanmak, bu ne manasız söz yavrum! Kazanmak; borsada kazanmak, kumarda kazanmak! Bunlar hep laf! Borsada, kumarda kazanan yoktur. Kazandıklarını zannedenler vardır.

Burada sustu. Yüzünde derin bir ümitsizlik ifadesi vardı. Düşünüyordum, Muhlis'in bir gün bu felaketlere uğrayacağı muhakkaktı. O, babasının ve dedesinin günah ve kötülüklerinin cezasını çekiyordu. Çünkü onun su gibi akıttığı para namuslu bir emek mahsulü değildi. Ona çapulculuk, zulüm ve sömürüyle kazanılmış bir para miras kalmıştı. Kim bilir dedesinin ve babasının biriktirdiği servetin altında kaç bin masum ve sakat insanın gözyaşları, ah ve feryatları vardı. Muhlis'in iflasıyla hak yerini bulmuştu. Doğrusu isteseydim daha başında onu kumardan ve borsacılıktan vazgeçirebilirdim. Bu elimdeydi. Fakat yapmadım. Yapmak istemedim. Çünkü hak ve adalet bunu istiyordu. Bu kalleşlerin, bu türedilerin cephe gerisinde huzur ve refahlarını sağlamak için kanlarını dökerek kolunu bacağını kaybedenleri "dilenci" görmekten utanmayan Muhlis ve hempalarının bir gün gelip de bu sefalet çukuruna düşmeleri adaletin gereğidir.

İlk defa onun yüzünde üzüntü ifadesi görüyordum. Birden olduğu yerden ayağa kalkarak sordu:

— Söyle, ne yapacağım şimdi? Ne yapacağım, bu parayı nasıl ödeyeceğim?

Bu da söz müydü? Bu oyuna giriştiği zaman bana sormuş muydu ki? Konuşmaya devam etti:

— Eğer bu parayı ödemezsem alacaklılar mahkemeye müracaat edecekler, hapse gireceğim. Ah, ne olurdu binlerce liranın sahibi Muhlis olacağıma, sokaktan geçen, fakat kalbinde ve vicdanında derin bir huzur ve sükûnet olan şu ayakkabısı yamalı ve elbisesi eski insanlardan biri olaydım. Sonra benim adım zengin, onun ismi fakir öyle mi? Ne zengini Fitnat! Şimdi anlıyor ve hissediyorum ki insanlar için en büyük servet, kalp ve vicdanın huzurudur. Bunun dışındaki bütün servetler boş ve manasızdır yavrum.

Bakışlarına korkunç bir gecenin karanlıkları dolmuştu. O artık bir insan değildi, her bir hücresi ve gözeneği çeşitli elemler soluyan ve bu elemleri büyüten öyle bir mahluktu ki seyri insanda gayriihtiyari bir merhamet duygusu uyandırıyordu.

Evet, şimdi ne yapacaktı?

Kolları, koltuğun kenarından aşağıya sarkmış, yüzü iyiden iyiye süzülmüş olduğu halde acı bir hayal içinde düşünüyordu. Yüz hatlarını kaplayan mimiklerden belliydi ki zihninde büyük bir şeye karar veriyordu.

Birden komodine doğru yürüyerek morfin şırıngasını aldı ve onu tam doldurduktan sonra gözünü kırpmaksızın iğneyi etine daldırdı.

Ağzımı açmak ve onu teselli etmek istediğim halde şiddetli bir sıkıntı içinde göğsümün tıkandığını hissediyordum.

Onun için bu şartlar altında yapılacak yegâne hareket, revolverinin namlusunu şakağına dayamak ve tetiği çekerek hayatına ebedi bir son vermekti. Fakat o bunu yapamazdı ve asla yapamayacaktı. Çünkü onun sefil olması lazımdı ve sefil olduktan sonra aslına dönecekti.

***

Üç gündür ki Muhlis ortada yok. Ne olduğunu bilmiyorum. Kapının eşiği her gün alacaklılarla aşınacak hale geldi. Meğer ne kadar da alacaklısı varmış. Hizmetli soranlara:

— Bilmiyoruz. Üç gün önce evden çıktı. Bu çıkış o çıkış oldu. Bir daha gelip görünmedi, diyor.

Kimisi bu sözleri sessizce dinliyor, kimisi de ağız dolusu küfürler ve hakaretler savurarak gidiyor. Eşe dosta rezil olmak işten bile değil.

***

Lanet olsun evine de apartmanına da! Zaten senin evin, senin apartmanın bana her zaman cehennem kadar kasvetli görünüyordu, senin çatının altında ruhum rezillikten başka bir şey solumadı, fenalıklardan başka bir şeyle gıdalanmadı. Çünkü senin evin dürüst bir insanın evi değildi. Halkı soyarak kazanan bir adamın eviydi ve eşyalarının her bir parçası sokaklarda sinekler gibi ölen aç, sakat yüzlerce binlerce düşkün insanın feryat figanlarıyla doluydu.

Onlar sana bu refahı vermek için sokaklarda açlıktan öldüler ve ölülerini kefensiz bir halde, çıplak bir şikâyet olarak Hakk'ın huzuruna gönderdiler. Ah demediler, ıstıraplarını kendi kalplerinde, kendi gözyaşlarıyla beslediler.

***

İşte haftası oldu. Muhlis hâlâ çıkıp görünmedi. Bilmiyorum ona ne oldu? Acaba kaçtı mı, yoksa intihar mı etti? Kaçmış olması doğru olabilir, fakat intihar etmesi asla... İsterdim ki onun kayboluşu bir sineğin kayboluşu gibi sessiz sedasız değil, göğe yükselen bir piramidin, muazzam bir kubbenin çöküşü gibi gürültülü olsun ve etrafta uzun bir yankı oluştursun. Halbuki Muhlis'in kayboluşu etrafta hayret ve uzun bir yankı değil, bir yığın küfür ve sövgü bıraktı.

Evet, ona ne oldu? Onun intihar etmesini ne kadar isterdim. Eğer intihar etseydi ve günahlarını kanıyla temizleseydi, birden değişecek, yükselecek ve bambaşka bir insan olacaktı. Bambaşka bir insan olduğu zaman da güzel olacaktı. Nereye gitmişti de bir daha çıkıp görünmemişti, nereye, nereye?

Kalbim heyecanlarla dolu, her an onun intihar haberini bekliyorum. Günler geçiyor, fakat beklediğim bu müjde gelmiyor.

***

Benim adım Fitnat'tır Muhlis! Bilmiyor musun ki Fitnat demek kahır ve musibet demektir yavrum! Bilmiyor musun ki ben etrafımı talan ve tarumar eden bir yıldırım gibiyim ve dokunduğum cisimler yanıp kül olur, çöküp zeval bulur.

İşte küçük bir ailenin kızıyken parladım. Ve aylarca Konya'da sultanların gıpta edeceği şaşaalı bir hayat geçirdim. Bütün bir ufukta yalnız benim ismim, benim ismimin yankısı işitildi. Sokakta insanlar arabama yol açtılar. Görmediğim insanlar bana âşık oldular. İşte küçük Seza beni severek, benim aşkıma tahammül edemeyerek büyük bir aşk içinde öldü. Büyük bir aşk içinde ölmesini bildi.

Kocam benim diğer bir kurbanımdır ki benim yüzümden evi barkı yıkıldı ve ailesinin Konya'daki asırlık şöhreti zedelendi. Babam benim yüzümden çıldırdı. Doktor Mükerrem benim yüzümden hapse düştü, annem benim yüzümden sefalete boğuldu ve en son sen ve senin dağlar büyüklüğündeki haram servetin benim yüzümden göçtü ve çöktü. Seni ilk önce kumara alıştıran ve senin cesaretsizliğini kışkırtıcı sözlerimle gidererek iflasa ve kumara teşvik eden bendim. Çünkü bilmiyor musun ki Fitnat demek, kahır ve musibet demektir Muhlis!

Eğil de kalbime bak yavrum! Bu kalp asla bir insan kalbi değildir. Bu kalp musibetlerle yoğrulmuş ve insanları elbiseleri üzerinden değil, bütün o korkunç çıplaklıklarıyla içyüzlerinden görmüş bir dert küpüdür ki hayatı boyunca yiyip içtiği yalnızca zehir olduğu gibi, serpip saçtığı da yalnız ve yalnız zehir ve musibet olmuştur.

Hayatta her şey boş, her şey boş! Eğer eski Fitnat'ı, Konya'da sultanlar gibi yaşayan o iffetli aile kadınını tekrar bulmak mümkün olsaydı, güle güle yaşayacağım ömrümün on senesini onu bulmaya feda ederdim.

Şimdi benim için yapılacak en son çare çekilmek; dış görünüşü renk ve ışıkla, içi pislik ve çirkinlikle dolu olan bu hayattan çekilmek ve geçmişimdeki günahlardan, kötülüklerden arınmaktır.

Ben ölmek, bir mezbeleye fırlatılmış eski bir iskarpin gibi terk edilişlerin en fenası içinde ölmek istemiyorum. Günahlarımı temizledikten sonra annemin affına mazhar olursam tekrar ona dönmek, onun merhamet ve şefkatiyle kuşatılmış olarak, şöhretinin şamatası İstanbul'un bütün ufuklarını dolduran "Fitnat Hanımefendi" değil, sadece "Fitnat" olarak, evet, sadece Fitnat olarak yaşamak istiyorum.

***

Altı ay sonra

Anlıyorum ki hayat, hiç de fena değil. Onu fena yapan, onu bir cehennem haline getiren ancak biziz. Bu hakikati annemle birlikte geçen şu sakin ve gürültüsüz hayatımda anlıyorum.

Evet, hayat fena değil, hayat fena değil...

5 Ekim 1922

Zaniyeler'in 1924'teki kapağı:
"Zaniyeler, Muharriri: Selahattin Enis, 50 Kuruş
Tâbi ve Naşiri: Orhaniye Matbaası, 1342-1340"

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 61

Edebiyatımızda realist-natüralist akımın önemli kalemlerinden Selahattin Enis, başyapıtı *Zaniyeler*'de I. Dünya Savaşı yıllarının İstanbul'unu bir zaniyenin –hayat kadınının– günlüğünden anlatır.

Zaniyeler'de iki sınıf insan vardır: Bir tarafta halktan insanlar savaş yılları boyunca sefalet ve yoksulluk içinde yaşam mücadelesi vermekte; öbür tarafta bakanlar, paşalar, sonradan görme savaş zenginleri, vurguncular, edebiyatçılar ve gazetecilerden oluşan kodamanlar Şişli'de, Moda'da ve Adalar'da kâh zaniyelerin kucağında kâh salonlarda vur patlasın çal oynasın eğlenceler düzenlemektedir.

Savaş yıllarında İstanbul'da ihtiyat zabitliği yapan yazar gözlemlerine dayanarak kurguladığı *Zaniyeler*'de bu iki sınıfın hayatını oldukça açık ve cesur bir şekilde, zaman zaman da ironik tasvir ve diyaloglarla gözler önüne seriyor, tabii okuru dönemin İstanbul sokaklarında ve sosyete salonlarında gezdirerek...

Selahattin Enis (Atabeyoğlu) (1892-1942)

Matbuat emekçisi, eleştirmen, hikâye ve roman yazarı Selahattin Enis, Antalya'da doğdu. Jandarma albayı olan babası Ahmet Enis Bey'in görevi gereği çocukluk yılları Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde geçti. Rüştiye ve idadi eğitimini İstanbul'da tamamladı. İlk yazıları 1909 yılında *Haftalık Resimli İstanbul* dergisinde yayımlandı. 1911'de *Tanin*'le matbuat âlemine girdi. *Rübab* dergisinin yazar kadrosunda yer alarak edebiyatçılar ve edebiyat çevreleriyle tanıştı. Tıbbiye'yi bırakarak Darülfünun'da hukuk eğitimi almaya başladı, ancak I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla ihtiyat zabiti olarak askere alındığından eğitimini tamamlayamadı. Savaştan sonra Ekim 1919'da *Kaplan* dergisini çıkarmaya başladı. Dergi ikinci sayısında yoğun sansüre uğrayınca kapattı. *Şebab* mecmuası ve *Payitaht* gazetesinde çalıştı, ardından İkdam gazetesine geçti. Memur olarak *Seyr-i Sefain İdaresi*'nde, geceleri de *İkdam*'da çalışmaya devam etti. Ömrünün gündüzlerini memuriyette, gecelerini ise gazete ve dergi bürolarında ve matbaalarda geçiren Selahattin Enis, bu yoğun çalışma temposuna rağmen ardında yüzü aşkın hikâye ve yazıyla, *Neriman, Zaniyeler, Sara, Orta Malı, Cehennem Yolcuları, Ayarı Bozuklar, Endam Aynası, Mahalle* adında sekiz roman bıraktı. Yazarın seçme eserlerine Türk Edebiyatı Klasikleri Dizimizde yer vermeyi sürdüreceğiz.

12 TL